

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.9(043.3)

VARVARICI Gheorghii

CRIMINALITATEA LATENTĂ: ANALIZĂ CRIMINOLOGICĂ
ȘI MĂSURI DE PREVENIRE

SPECIALITATEA: 554.02 – CRIMINOLOGIE

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

URSU Veaceslav

Dr. în drept, conf. univ.

Autor:

VARVARICI Gheorghii

CHIȘINĂU, 2022

© VARVARICI Gheorghii, 2022

CUPRINS

ADNOTARE (în română, engleză și rusă)	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. ABORDĂRI TEORETICO-DOCTRINARE CU PRIVIRE LA CRIMINALITATEA LATENTĂ	17
1.1. Evoluția cercetărilor cu privire la fenomenul criminalității latente.....	17
1.2. Analiza materialelor științifice referitoare la tema tezei publicate în Republica Moldova, România și Federația Rusă.....	22
1.3. Cercetarea criminalității latente în doctrina de specialitate a altor state.....	32
1.4. Concluzii la capitolul 1	42
2. DIMENSIUNI CRIMINOLOGICE ALE CRIMINALITĂȚII LATENTE	
2.1. Conceptul și caracteristicile criminalității latente	46
2.2. Clasificări ale criminalității latente	57
2.3. Consecințele criminalității latente	70
2.4. Cauzele și condițiile criminalității latente	75
2.5. Factorii care condiționează apariția și evoluția caracterului latent al unor tipuri de criminalitate.....	87
2.6. Concluzii la capitolul 2	101
3. PREVENIREA CRIMINALITĂȚII LATENTE	104
3.1. Metode și tehnici de estimare a stării criminalității latente	104
3.2. Măsuri de prevenire a criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității relevate	119
3.3. Direcții prioritare de prevenire a criminalității latente	127
3.4. Măsuri orientate spre diminuarea latenței unor tipuri de criminalitate	138
3.5. Concluzii la capitolul 3	146
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	150
BIBLIOGRAFIE	157
ANEXE	184
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	202
CV AL AUTORULUI	203

ADNOTARE

Varvarici Gheorgii. „Criminalitatea latentă: analiza criminologică și măsuri de prevenire”. Teză de doctor în drept. Specialitatea 554.02 – Criminologie. Chișinău, 2022.

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 317 titluri, 7 anexe, 140 pagini text de bază, rezultatele obținute sunt publicate în 8 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: criminalitatea latentă; cercetarea criminalității latente; caracteristicile criminalității latente; clasificarea criminalității latente; consecințele criminalității latente; estimarea criminalității latente; prevenirea criminalității latente.

Scopul lucrării constă în cercetarea criminologică complexă a criminalității latente în vederea elaborării unor recomandări argumentate științific, orientate spre perfecționarea reglementărilor juridice și eficientizarea practicii de prevenire a fenomenului investigat.

Obiectivele cercetării: analiza materialelor științifice referitoare la tema tezei; elucidarea dimensiunilor criminologice ale criminalității latente; identificarea măsurilor de prevenire a criminalității latente.

Noutatea și originalitatea științifică derivă din abordarea complexă a fenomenului investigat la nivel de teză de doctorat. Pe acest suport, au fost formulate concluzii și recomandări teoretice în vederea îmbunătățirii măsurilor de prevenire a criminalității latente.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

Semnificația teoretică: informațiile conținute în teză largesc cunoștințele în domeniul investigat și pot fi utilizate pentru studierea în continuare a fenomenului criminalității latente. Concomitent, importanța teoretică a lucrării constă în faptul că ideile, concluziile și recomandările evidențiate completează fundamentele teoretice ale prevenirii acestui gen de criminalitate.

Valoarea aplicativă constă în faptul că ideile științifice și concluziile cuprinse în conținutul tezei pot fi utilizate în procesul de studii din cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic și, în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare mai profundă a criminalității latente.

Implementarea rezultatelor științifice: analizele, concluziile și recomandările formulate își găsesc aplicabilitatea în realizarea unor noi studii științifice, în procesul de elaborare a normelor juridice, în programele de studii ale instituțiilor de învățământ, dar și în activitatea organelor abilitate cu competențe de prevenire și combatere a criminalității.

ANNOTATION

Varvarici Gheorghii. Latent criminality: criminological analysis and preventive measures.

PhD thesis entitled to specialty 554.02 – Criminology. Chisinau, 2022.

The structure of the work: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 317 titles, 7 annexes, 140 basic text pages. The results obtained are published in 8 scientific papers.

Keywords: latent criminality; latent criminality research; characteristics of latent criminality; classification of latent criminality; consequences of latent criminality; estimation of latent criminality; prevention of latent criminality.

Goals of the work: The aim of the paper consists in the complex criminological research of latent criminality in order to elaborate some scientifically argued recommendations, oriented towards the improvement of the legal regulations and the efficiency of the practice of prevention of the investigated phenomenon.

The research objectives: Analysis of scientific materials related to the thesis topic; explanation of criminological dimensions for latent criminality; identification of measures for latent criminality prevention.

Novelty and scientific originality: derives from the complex approach of the investigated phenomenon at the level of scientific work. On this support, theoretical conclusions and recommendations have been formulated in order to improve the measures to prevent latent criminality.

The obtained results that contribute to the solution of an important scientific problem: consist in the elaboration of the conceptual framework regarding the criminological particularities of latent criminality at present stage, as well as the foundation of some conclusions and proposals that allow to realize a complex approach in the process of improving the practice of preventing the respective type of crime.

Theoretical significance: the information contained in the paper enlarges the knowledge in the investigated field and can be used for further study of the concerned social phenomenon. Simultaneously, the theoretical importance of the study is that the highlighted ideas, conclusions and recommendations supplement the theoretical foundations of the latent criminality prevention.

Applicative value: consists in the fact that scientific ideas and conclusions in the content of the paper can be used in the process of studies within educational institutions with legal profile and in the theoretical doctrinal plan, as an initial material for a deeper approach to the latent criminality.

Implementation of scientific results: analysis, conclusions and recommendations formulated find their applicability in carrying out of new scientific studies, in the process of legal norms elaboration, in the study programs of educational institutions, but also in the activity of the bodies responsible for criminality preventing and combating.

АННОТАЦИЯ

Варварич Георгий. Латентная преступность: криминологический анализ и меры предупреждения. Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.02 – Криминология. Кишинэу, 2022.

Структура работы: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 317 наименования, 7 приложений, 140 основных текстовых страниц, приложения. Полученные результаты опубликованы в 8 научных работах.

Ключевые слова: латентная преступность; исследование латентной преступности; характеристики латентной преступности; классификация латентной преступности; последствия латентной преступности; оценка латентной преступности; предотвращение латентной преступности.

Целью работы является комплексное криминологическое исследование латентной преступности с целью выработки научно обоснованных рекомендаций, направленных на совершенствование нормативно-правовой базы и повышение эффективности практики предотвращения исследуемого явления.

Задачи исследования: Анализ научных материалов, связанных с темой диссертации; разъяснение криминологических аспектов латентной преступности; определение мер по предотвращению латентной преступности.

Научная новизна и оригинальность исследования: вытекает из комплексного подхода явления, исследуемого на уровне научной работы. На основании этого, были сформулированы теоретические выводы, и рекомендации для улучшения мер по предотвращению латентной преступности.

Полученные результаты, способствующие решению важной научной проблемы: заключаются в разработке концептуальных основ криминологических особенностей латентной преступности на современном этапе, а также в обосновании некоторых выводов и предложений, позволяющих реализовать комплексный подход в процессе совершенствования практики предупреждения соответствующего вида преступлений.

Теоретическая значимость: информация, содержащаяся в статье, расширяет знания в исследуемой области и может использоваться для дальнейшего изучения рассматриваемого социального явления. В то же время, теоретическая важность исследования заключается в том, что выдвинутые идеи, выводы и рекомендации дополняют теоретические основы предотвращения латентной преступности.

Прикладное значение: заключается в том, что научные идеи и выводы, включенные в содержание статьи, могут быть использованы в образовательном процессе в учебных заведениях с правовым профилем и в доктринально-теоретической плоскости, в качестве исходного материала для более глубокого подхода к латентной преступности.

Внедрение результатов исследования: сформулированные анализы, выводы и рекомендации находят свое применение при проведении новых научных исследований, в процессе разработки правовых норм, в образовательных программах учебных заведений, а также в деятельности органов, ответственных за предотвращение и борьбу с преступностью.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

CP – Codul penal

CPP – Codul de procedură penală

Ed. – editură

FBI – Federal Bureau of Investigation (Biroul Federal de Investigații)

IGP – Inspectoratul General al Poliției

INI – Inspectoratul Național de Investigații

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

mln. – milioane

nr. – număr

ONU – Organizația Națiunilor Unite

p. – pagină

pct. – punct

RFG – Republica Federală Germania

RM – Republica Moldova

SUA – Statele Unite ale Americii

SFS – Serviciul Fiscal de Stat

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

UTA – Unitatea Teritorial Administrativă

vol. – volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. La etapa actuală, reușita procesului de consolidare a statului de drept și de asigurare a funcționării unei societăți civile viabile este condiționată de optimizarea și perfecționarea activității organelor de drept în domeniul luptei cu criminalitatea, în general, și cu criminalitatea latentă, în particular. De fapt, extinderea masivă a criminalității latente mărturisește despre eficiența scăzută a structurilor abilitate cu atribuții și competențe de contracarare a fenomenului infracțional, anumite lacune în cadrul sistemului de drept, creșterea nihilismului juridic în rândul cetățenilor, diminuarea nivelului de cultură generală și juridică a acestora etc. Astfel de tendințe sunt extrem de nedorite pentru societate, deoarece fiecare caz de comitere a unei infracțiuni nu este doar o încălcare a ordinii de drept și a principiului legalității, ci și o afectare gravă a principiului echității. Aceasta, la rândul său, generează mai multe dubii referitoare la capacitatea organelor statului de a asigura ordinea de drept, echitatea și protecția reală a drepturilor și libertăților omului. Tolerarea unei asemenea stări de lucruri favorizează elementele criminale și sporește considerabil nivelul criminalității.

Problema criminalității latente se referă la una din cele mai importante și puțin cercetate în criminologie. Actualitatea acestui subiect este determinat de un șir de factori corelaționali, și anume:

- a) latența criminalității nu permite aprecierea corectă a stării generale a criminalității și, ca urmare, organizarea eficientă și concentrarea eforturilor necesare în lupta cu aceasta;
- b) criminalitatea latentă denaturează tabloul real al structurii criminalității, fapt care împiedică contracararea eficientă a unor tipuri de criminalitate;
- c) existența fenomenului criminalității latente influențează dezvoltarea celor mai periculoase tipuri de criminalitate, cum ar fi cea organizată, recidivă și profesională;
- d) din cauza criminalității latente scade considerabil nivelul de încredere al populației în organele de drept, se dezvoltă nihilismul juridic, se reduce gradul de conștiință juridică al cetățenilor etc.

De rând cu aceasta, este afectată conștiința juridică profesională a funcționarilor organelor de drept, care consideră că sunt în drept de a „alege” tipurile de infracțiuni pe care urmează să le cerceteze și cele care pot fi ignorate. Toate acestea diminuează considerabil eficiența procesului de prevenire și combatere a criminalității.

Rezultatele studiilor criminologice mărturisesc despre faptul că datele oficiale despre criminalitate nu reflectă obiectiv starea criminologică din societate. În acest sens, cercetarea principalelor aspecte ale criminalității latente reprezintă una din cele mai importante probleme a științei criminologice focalizată pe lupta eficientă cu criminalitatea.

Având în vedere cele menționate, este rațional de a susține că procesul de prevenire și combatere a criminalității depinde, în mare măsură, de veridicitatea informației statistice cu privire la infracționalitate. În același timp, realizările în domeniul teoriei și practicii prognozei criminologice ar avea o valoare mult mai mare, dacă criminologia ar dispune de informații mai complete despre criminalitatea latentă.

Dimensiunile criminalității latente subminează autoritatea întregului sistem al organelor de drept, dar și funcționalitatea legislației penale. La persoanele care au încălcat legea penală și care nu au fost trase la răspundere penală apare sentimentul de impunitate, deseori acestea devenind exemplu pentru alții. Aceasta, la rândul său, determină creșterea masivă a criminalității latente. Pe de altă parte, nivelul înalt al infracțiunilor latente afectează grav drepturile victimelor care au suferit în urma infracțiunilor și care nu primesc din partea statului ajutorul și protecția garantată de lege.

Actualitatea problemei examinate mai este determinată de lipsa unei concepții general acceptată cu privire la noțiunea și caracteristicile criminalității latente. Programele actuale ale luptei cu criminalitatea nu prevăd măsuri orientate spre prevenirea latenței unor categorii distincte de infracțiuni, ceea ce diminuează considerabil coeficientul utilității acestora. Extinderea continuă a fenomenului criminalității latente are drept urmare denaturarea cunoștințelor despre tendințele reale ale dezvoltării unor tipuri distincte de infracțiuni, precum și a criminalității în ansamblu.

Prin urmare, lipsa informațiilor despre starea reală a lucrurilor afectează veridicitatea prognozei modificării criminalității în viitor, influențând negativ strategiile și tacticile de prevenire și combatere a criminalității. De aceea, procesul de contracarare a criminalității urmează să se bazeze pe o activitate eficientă în domeniu, realizată prin intermediul unui complex de măsuri preventive cu caracter special-criminologic orientate spre controlul infracționalității latente și diminuarea indicatorilor ei de bază. Aceasta va contribui la elaborarea unei definiții concrete a criminalității latente și a caracteristicilor sale, precum și la formarea unei activități ordonate în vederea prevenirii categoriei respective de infracțiuni.

Necesitatea studierii fenomenului în cauză se mai explică prin prelucrarea științifică insuficientă a chestiunilor legate de latența criminalității atât în literatura de specialitate autohtonă, cât și în cea străină. Astfel, necesitatea perfecționării sistemului prevenirii criminalității latente, prin prisma elaborării complexului de măsuri corespunzătoare în domeniul de referință, au determinat actualitatea acestui studiu.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. În criminologia modernă, tot mai frecvent se menționează despre semnificația procesului de „reformatare” a criminalității, atentatele tradiționale (violente și cele cu caracter de profit) fiind strâmtorate tot mai mult de

infracțiuni care sunt mai puțin studiate și, în virtutea naturii lor, se evidențiază printr-un nivel înalt de latență.

Astfel, pe parcursul mai multor ani relevarea criminalității latente și a manifestărilor acesteia rămâne a fi una din cele mai actuale probleme în întreaga lume. În același timp, se constată anumite diferențe ce se referă la metodele de determinare a cazurilor de comitere a infracțiunilor latente în diferite țări.

Compararea indicatorilor absoluți ai statisticii penale din diverse țări se confruntă, după cum se cunoaște, cu anumite dificultăți și restricții, deoarece sistemele lor de drept operează cu noțiuni și interpretări distincte ale unor infracțiuni. Din aceste considerente, există o mare diversitate, iar uneori și o incompatibilitate a indicatorilor criminalității înregistrate în diferite țări. Particularitățile criminalizării anumitor fapte pot fi condiționate și de specificul practicii de înregistrare a acestora în statisticile penale naționale.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Pe parcursul mai multor ani, problemele examinate în lucrare au constituit obiect de cercetare al diferitor autori, în special al celor străini. Astfel, printre autorii din Federația Rusă care și-au adus contribuția în cercetarea fenomenului criminalității latente se înscriu: R. Acutaev, Z. Bahmudov, M. Krupin, A. Smirnov, Z. Isaev, Iu. Șahaev ș.a. De asemenea, problemei respective îi sunt consacrate tezele de doctorat ale autorilor: A. Konev (Преступность и проблема измерения ее реального состояния. Москва, 1993); N. Sazonova (Латентная преступность: понятие, причины, и измерение. Москва, 2004); B. Muslov (Латентная преступность: некоторые вопросы теории и практики противодействия. Москва, 2006); A. Sanin (Криминологические аспекты латентной преступности несовершеннолетних в г. Москве. Москва, 2009); Iu. Todorin (Латентная преступность и использование ее показателей в деятельности органов внутренних дел по материалам Центрального федерального округа. Москва, 2013).

În același timp, este important de menționat că nivelul cercetării științifice a problemei în cauză nu poate fi considerat suficient, deoarece până în prezent rămân nesoluționate un șir de probleme legate de conceptul criminalității latente, cauzele și metodologia estimării acesteia. Totodată, nu sunt definitivate criteriile clasificării tipurilor criminalității latente, nefiind elaborate căile minimizării acestui fenomen negativ.

În contextul analizei literaturii științifice autohtone și a celei din România, menționăm că practic lipsesc cercetări monografice consacrate cercetării particularităților criminalității latente. Totuși, mai mulți autori ai manualelor de criminologie încearcă să abordeze tangențial problematica respectivă (Gh. Gladchi, V. Bujor, M. Bîrgău, Iu. Larii, I. Oancea, N. Giurgiu ș.a.).

Având în vedere cele menționate, constatăm că există toate premisele necesare și oportunitatea realizării unui studiu complex al criminalității latente în vederea precizării și completării volumului existent de cunoștințe în domeniul de referință.

Încadrarea temei în context inter și transdisciplinar. Principalele idei, concluzii și recomandări expuse în lucrare pot contribui la dezvoltarea altor științe, precum sociologia, victimologia, dreptul penal etc. În special, pot fi furnizate concepții și orientări importante în dezvoltarea statisticii criminologice.

Pentru aprofundarea cercetării, sunt relevante și unele rezultate științifice din domenii conexe dreptului, obținute de următorii autori:

Sociologie: Козлов В., Суслов Ю. Конкретное социологические исследования в области права. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1981; Давыдов А. Методическое пособие по измерению структурной дисгармонии социальных систем. Москва: АН СССР, Институт социологии, 1990; Давыдов А. Модульный анализ и конструирование социума. Москва: ИС РАН, 1994; Сатерленд Э. Являются ли преступления людей в белых воротничках преступлениями? Социология преступности. Москва: Прогресс, 1966; Бабаев М. Социальные последствия преступности. Москва, 1982.

Victimologie: Звекич У., Фрате А. Обзоры виктимизации: международная перспектива. Латентная преступность: познание, политика, стратегия. В: Сборник материалов международного семинара Москва: ВНИИ МВД России, 1993. (с. 36-40); Звекич У. Сравнение обзоров виктимизации в странах Восточной и Центральной Европы. В: Латентная преступность: познание, политика, стратегия: сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России. 1993 (с. 57-72); Кури Г. Международное сравнительное исследование виктимизации населения. В: Латентная преступность: познание, политика, стратегия: сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России, 1993 (с. 70-75); Вандышев В. Влияние виктимологических факторов на состояние латентной преступности. В: Вопросы профилактики преступлений. Ленинград, 1977 (с. 29-39); Готлиб Р. Прокурорский надзор в борьбе с латентной виктимностью. Потерпевший от преступления. Владивосток: ДГУ, 1974.

Criminalistică: Ищенко Е., Топорков А. Криминалистика: учебник. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Инфра-М, 2010; Бурданова В. Расследование уголовных дел об убийствах, замаскированных инсценировкой самоубийства, и дел о доведении до самоубийства: автореферат диссертации кандидата юридических наук: 12.00.08. Ленинград, 1966; Образцов В. Выявление и изобличение преступника. Москва: Юристъ, 1997.

Drept penal: Фаткуллина М. Юридические и фактические ошибки в уголовном праве: проблемы квалификации. Автореферат диссертации кандидата юридических наук:

12.00.08. Екатеринбург, 2001; Филимонов В. Криминологические основы уголовного права. Томск: Томский университет, 1981.

Statistică judiciară, criminologică: Лунеев В. Юридическая статистика. Москва: Юристъ, 1999; Брайен Р., Шелли Д. Единые отчеты о преступности: полиция сообщает о преступлениях. Москва: Питер, 2003; Блувштейн Ю. Криминологическая статистика. Минск: Изд-во Мин. ВШ МВД СССР, 1981.

Psihiatrie judiciară: Антонян Ю., Бородин С. Преступное поведение и психические аномалии. Москва: Спарк, 1998; Китаев Н. Судебно-психологическая экспертиза при разоблачении инсценировок несчастных случаев и самоубийств. В: Законность. № 12. 1995 (с. 15-16); Oda S. Sei Hanzai ne Shinri. Психология сексуальных преступлений, Токио: Гейбунша, 1990.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul de bază al lucrării constă în cercetarea criminologică complexă a criminalității latente în vederea elaborării unor recomandări argumentate științific, orientate spre perfecționarea reglementărilor juridice și eficientizarea practicii de prevenire a fenomenului investigat.

În baza dezideratului teoretic materializat prin prisma analizei legislației în vigoare, a studiului literaturii de specialitate națională și străină, precum și a cercetării variatelor aspecte teoretice și practice, pentru realizarea scopului propus au fost stabilite următoarele *obiective*:

- relevarea aspectelor evolutive privind cercetarea criminalității latente;
- analiza materialelor științifice referitoare la criminalitatea latentă;
- elucidarea conceptului și caracteristicilor criminalității latente;
- realizarea unei clasificări a criminalității latente;
- evidențierea consecințelor criminalității latente;
- identificarea cauzelor și condițiilor criminalității latente;
- precizarea metodologiei de estimare a criminalității latente;
- identificarea măsurilor de prevenire a criminalității latente;
- elaborarea unor propuneri și recomandări în vederea perfecționării sistemului de măsuri orientat spre prevenirea fenomenului criminalității latente.

Ipoteza cercetării este bazată pe presupunerea, conform căreia:

– problema criminalității latente devine deosebit de acută în momentul în care apare necesitatea corelării concepției teoretice privind starea, evoluția și manifestările acesteia cu elaborarea metodologiei de cercetare și măsurare a parametrilor corespunzători ai părții de conținut al fenomenului vizat;

– în prezent există mai multe clasificări ale criminalității latente, fiecare din ele fiind orientată atât spre relevarea diferitor legături ale respectivului fenomen în ansamblu, cât și ale unor tipuri distincte ale acestuia;

– nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiei de prevenire și combatere a criminalității;

– cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, condiționat de un complex de circumstanțe cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc.;

– utilizarea diverselor metode de estimare a latenței oferă temei de a afirma că, în prezent, organele de drept posedă doar o treime din totalitatea informației cu privire la infracțiunile comise.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Cercetarea realizată s-a axat pe valorificarea arsenalului metodologic al științei contemporane, reprezentând un domeniu de cunoaștere, care explică modalitățile de aplicare a organonului metodologic în cercetarea științifică juridică, pentru a cultiva cunoștințe noi în domeniu. Astfel, în procesul de realizare a studiului au fost aplicate cele mai importante metode de cercetare precum: metoda istorică, care se regăsește în conținutul tezei prin prezentarea evoluției cercetărilor în domeniul criminalității latente; metoda logică (cuprinzând deducția, inducția, generalizarea, specificarea), utilizată în vederea interpretării și sistematizării cadrului normativ și a opiniilor doctrinare în domeniul investigat; metoda analizei sistemice (prin intermediul căreia au fost analizate fundamentele și noțiunile de bază distinctive pentru obiectul cercetării); metoda comparativă (aplicată atât pentru analiza cadrului normativ, cât și a opiniilor doctrinare); metoda statistică (utilizată în procesul evaluării dimensiunilor criminologice ale unor categorii de infracțiuni); metoda studiului de caz (axată pe cercetarea unor spețe reale din practica judiciară în vederea elucidării unor particularități criminologice cu referire la fenomenul supus analizei); metoda analizei de conținut (Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002; Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal; Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate; Legea Nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor; Legea nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni; Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf); Legea nr. 122 din 12.07.2018 privind avertizorii de integritate); metodele de diagnostic (chestionare, analiza documentelor); metoda prospectivă (aplicată în vederea identificării celor mai eficiente căi de

îmbunătățire a mecanismului de prevenire a criminalității latente); metoda analizei sintetice, care se dovedește a fi indispensabilă în procesul de formulare a concluziilor și recomandărilor

Problema științifică importantă soluționată constă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Valoarea teoretică a lucrării este determinată de noutatea științifică, actualitatea și concluziile formulate. Acestea din urmă, conjugate cu propunerile prezentate în lucrare, sunt capabile să ofere soluții noi pentru actualizarea cadrului juridic în sensul modificării prevederilor ce țin de prevenirea criminalității în ansablu. Informațiile conținute în teză largesc cunoștințele în domeniul investigat și pot fi utilizate pentru studierea în continuare a respectivului fenomen negativ. Concomitent, importanța teoretică a lucrării constă în faptul că ideile, concluziile și recomandările evidențiate completează fundamentele teoretice ale prevenirii criminalității latente.

Semnificația aplicativă a tezei constă în faptul că ideile științifice și concluziile cuprinse în conținutul tezei pot fi utilizate în procesul de studii din cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic și, în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare mai profundă a criminalității latente. În altă ordine de idei, rezultatele înregistrate pot fi utilizate în perfectarea cadrului juridic național al cercetării și inovării, în elaborarea politicilor și metodologiilor de valorificare a rezultatelor științifice înregistrate în activitatea instituțiilor de drept, în crearea unor platforme de dialog dintre mediul academic și instituțiile de drept, în vederea consultanței, avizării și a implementării celor mai bune și eficiente practici juridice, încadrate în strategiile naționale de dezvoltare sectorială, în realizarea planurilor de acțiuni și a programelor de formare continuă, în elaborarea de proiecte de cooperare și colaborare privind integrarea teoriei în practică și a practicii în proiecte de cercetare, privind asigurarea dezvoltării sustenabile, precum și valorificarea și motivarea potențialului academic, în vederea implicării în soluționarea problemelor ce țin de criminalitatea latentă.

Suportul teoretico-științific a fost constituit preponderent din lucrările autorilor din Republica Moldova, România și Federația Rusă.

Aprobarea rezultatelor. Tema supusă cercetării a fost dezvoltată prin intermediul a opt publicații în reviste științifice, dintre care: *Repere conceptuale privind criminalitatea latentă* (Legea și viața nr. 7, 2019); *Diminuarea criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității reale* (Legea și viața nr. 8, 2019); *Reflecții teoretice privind consecințele criminalității latente* (ISCIENCE.IN.UA Журнал «Актуальные научные исследования в современном мире». Выпуск 5(49) Часть 6. Переяслав-Хмельницкий,

2019); *Măsurile orientate spre diminuarea latenței unor tipuri distincte de criminalitate* (Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, Științe socioumane, Ediția a XIX-a, nr. 1. Chișinău, 2019);

Rezultatele cercetărilor științifice au fost aprobate în cadrul conferinței științifice internaționale cu genericul „Criminalitatea transnațională: tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere”, desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare”, la 26 iunie 2018 (*Repere conceptuale privind latența criminalității penitenciare; Unele considerente privind criminalitatea latentă*), precum și în cadrul conferinței științifice internaționale cu genericul „Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept”, desfășurată în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” la 4 decembrie 2020 (*Cauzele și condițiile criminalității latente*).

Sumarul compartimentelor tezei este determinat de scopul investigației, de aria problemelor abordate și gradul de studiere a lor. Compartimentele lucrării, prin conținutul lor, reflectă atât realizări doctrinare în domeniu, cât și investigații științifice proprii.

Lucrarea este structurată în trei capitole, divizate în subcapitole, urmate de concluzii și recomandări. Teza de doctorat cuprinde, de asemenea, lista bibliografiei utilizate, adnotarea și lista abrevierilor utilizate în teză.

Introducerea reprezintă o argumentare de cercetare a temei supuse studierii cu referire la importanța temei investigate, gradul de cercetare a temei, scopul și obiectivele propuse spre realizare, noutatea științifică a rezultatelor obținute, importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, ipoteza de cercetare, baza metodologică, aprobarea rezultatelor cercetării.

În capitolul 1, *Analiza situației în domeniul criminalității latente*, autorul se axează pe aspectelor evolutive ale cercetărilor în domeniul criminalității latente, menționând că problema criminalității latente a apărut demult și, din păcate, odată cu dezvoltarea societății moderne, ea nu și-a pierdut actualitatea. Potrivit autorului, criminalitatea ascunsă va exista atât timp cât există criminalitatea în general. În cadrul respectivului capitol este realizată și o analiză a materialelor științifice referitoare la criminalitatea latentă. O atenție deosebită se atrage publicațiilor din ultimii ani cu referire la problematica supusă cercetării. Retrospectiva în cauză include caracteristici referitoare la cercetările în domeniu ale autorilor din Republica Moldova, România și Federația Rusă.

În capitolul 2, *Dimensiuni criminologice ale criminalității latente*, este analizat conceptul și caracteristicile criminalității latente, fiind prezentate și clasificările realizate de către diferiți autori. Capitolul conține și unele reflecții cu privire la consecințele criminalității latente, precum și a cauzelor și condițiilor tipului respectiv de criminalitate. În același context, sunt analizate cauzele latenței unor tipuri distincte de criminalitate (criminalitatea ecologică, criminalitatea informatică, criminalitatea economică etc.).

Capitolul 3, *Prevenirea criminalității latente*, conține metodologia estimării criminalității latente, fiind abordată și problema prevenirii criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității reale. De asemenea, sunt expuse și direcțiile de bază ale prevenirii criminalității latente, precum și măsurile orientate spre diminuarea nivelului latenței unor tipuri distincte de criminalitate.

1. ABORDĂRI TEORETICO-DOCTRINARE CU PRIVIRE LA CRIMINALITATEA LATENTĂ

1.1. Evoluția cercetărilor cu privire la fenomenul criminalității latente

Problema criminalității latente a apărut cu mult timp în urmă și, din păcate, odată cu dezvoltarea societății moderne, a evoluat vertiginos și acest fenomen deosebit de negativ. În opinia renumitului jurist german Franz von Liszt, infracțiunea este veșnică ca și moartea și boala, pedeapsa nu va dispărea nicicând, măsurile de prevenire niciodată nu vor învinge criminalitatea, la fel cum dezvoltarea furtunoasă a igienei niciodată nu va învinge moartea și maladiile. Vom îndrăzni să continuăm enunțul său și să presupunem că criminalitatea ascunsă va exista atât timp cât există criminalitatea în general.

Marele jurist, iluminist și filosof francez al sec. XVIII, Charles Louis Montesquieu (1689-1755) era convins de faptul că „cea mai mare pedeapsă al unei fapte ilegale va fi demascarea făptașilor” [254, p. 201]. Această poziție nu și-a pierdut actualitatea nici în prezent, deoarece, în esență, Montesquieu indică asupra necesității și utilității sociale a descoperirii tuturor infracțiunilor, inclusiv a celor ascunse.

Analizând criminalitatea la nivel mondial, V. Luneev remarcă că problema obiectivității indicatorilor săi și al controlului real asupra sa este una dificilă pentru toate țările lumii. Peste tot criminalitatea reală depășește de câteva ori criminalitatea oficial înregistrată. Pol Lafarg, care cu peste o sută de ani în urmă a studiat la nivel statistic criminalitatea în Franța pentru anii 1840-1886, scria: „...osândă lovește doar o parte nesemnificativă a infracțiunilor și încălcărilor care se comit în realitate” [271, p. 127].

Termenul „latent”, în traducere din latină, înseamnă ascuns, nevăzut. În sec. XIX, acest termen era utilizat în medicină, cu referire la maladiile latente – astfel de maladii, care în exterior nu se manifestă cu nimic, care pe ascuns surpă sănătatea omului ducându-l la pieire. În sec. XX criminologii au formulat problema criminalității latente. Mulți savanți au comparat fenomenul criminal cu un aisberg, care doar 1/8 se află la suprafață, iar 7/8 o constituie partea ascunsă.

Despre faptul că în câmpul de vedere al cercetătorilor nu apare întregul masiv al infracțiunilor comise, ci doar partea sa vizibilă, savanții bănuiau cu multe secole în urmă. Pioneri în acest domeniu au fost fondatorii aritmeticii politice Dj. Graund și Å. Gallei.

Pentru prima oară, chestiunea privind criminalitatea latentă a fost abordată în sec. XIX de către savantul belgian Adolph Quetelet, considerat fondator al statisticii științifice. Ideile sale de bază savantul le-a enunțat în lucrarea „Fizica socială sau experiența cercetării aptitudinilor umane” (1835). În anul 1835, A. Quetelet a înaintat ipoteza destul motivată despre faptul că

„este cunoscută doar o parte a infracțiunilor comise, iar cota infracțiunilor ascunse depășește de câteva ori cota infracțiunilor cunoscute” [201, p. 262-263].

Bazându-se pe cercetările de la sfârșitul sec. XVIII ale clasicului jurisprudenței engleze, J. Bentham, cu referire la legitățile stabile în domeniul jurisprudenței, A. Quetelet menționa că există un raport aproape neschimbat între infracțiunile înregistrate și suma necunoscută a infracțiunilor rămase necunoscute. Dacă acest coraport nu ar exista în realitate, atunci toate datele stabilite în baza statisticii judiciare ar fi greșite și fără sens.

Reflectând asupra criminalității latente, A. Quetelet avea în vedere de fapt o parte a criminalității existente în realitate. În acest context, savantul propunea divizarea tuturor infracțiunilor în trei categorii de bază: infracțiuni cunoscute cu infractori cunoscuți; infracțiuni cunoscute cu infractori necunoscuți; infracțiuni și infractori rămași necunoscuți organelor de drept” [201, p. 262-263].

În anul 1853, criminalistul rus F. Zaharevici, în urma unor cercetări științifice a confirmat poziția lui A. Quetelet referitoare la manifestările latente ale criminalității. Referindu-se la problema veridicității datelor statistice ce caracterizează criminalitatea, F. Zaharevici menționa că „majorarea numărului infracțiunilor fixate în tabelele statistice reprezintă deseori doar exprimarea unui sistem îmbunătățit pentru descoperirea acestora. Numărul infractorilor transmiși justiției încă nu reprezintă un mijloc suficient pentru numărul infracțiunilor săvârșite în realitate, așa precum și numărul peștilor, prinși cu năvodul, nu indică asupra numărului de pești care înoată în râu...” [186, p. 258].

Cercetările ulterioare ale criminalității latente sunt legate de numele savantului italian Enrico Ferri. La începutul sec. XX, studiind problemele sociologiei juridice, Ferri a atras atenția asupra dependenței criminalității „reale” de starea criminalității „cunoscute sau descoperite”, făcând totodată legătură între infracțiunile descoperite „cu gradul de predispunere a populației de a aduce la cunoștință autorităților informația despre comiterea infracțiunilor sau a altor fapte ilegale” [298, p. 258]. Tot el menționa, pe bună dreptate, că „din numărul total al infracțiunilor devenite cunoscute, mai mult de 65% rămân nepedepsite” [298, p. 195].

În pofida faptului că natura infracțiunilor ascunse în acea perioadă (începutul sec. XX) nu era studiată suficient, oricum savanții erau interesați de problemele legate de starea criminalității reale. Indicatorii criminalității reale erau calculați prin stabilirea infracțiunilor necunoscute (latente) și al sumării lor cu numărul infracțiunilor înregistrate.

La începutul sec. XX, cercetătorii remarcău unanim despre caracterul nefast al urmărilor negative ale infracțiunilor latente, care generează impunitate și, în cele din urmă, noi infracțiuni. Totodată, prin criminalitate, de fapt, se înțelegea totalitatea infracțiunilor înregistrate și a celor latente. Același punct de vedere predomină și în rândul criminologilor moderni.

Astfel, A. Quetelet, F. Zaharevici, iar mai apoi și E. Ferri, au fost cei dintâi care au stabilit o legitate criminologică valabilă până în prezent, care constă în faptul că criminalitatea reală depășește de câteva ori criminalitatea înregistrată. Totuși, aceștia nu au reușit la acel moment să formuleze o noțiune științifică completă a criminalității latente.

Un impuls puternic în studierea criminalității latente la mijlocul sec. XX l-au avut cercetările așa-numitei criminalități a gușelor albe. Savantul american E. Sutherland de la Universitatea Illinois a analizat cazurile de delapidări, depășire a atribuțiilor de serviciu, acte de corupție și infracțiunile economice comise de către reprezentanții păturilor de sus ale societății. Rezultatele analizei sale i-a stupefiat pe contemporani. După pericolul social și mărimea prejudiciului material cauzat, infracțiunile comise de către „crema societății” depășesc cu mult criminalitatea tradițională. Furturile comise de către reprezentanții cartierelor sărace s-au dovedit a fi o picătură comparativ cu marea de sustrageri în lumea lăcuită a businessului. Rezultatul paradoxal al cercetărilor sale consta în faptul că deși gradul pericolului social al infracțiunilor comise de către reprezentanții păturilor de jos ale societății este mai redus, toată forța organelor de reprimare este orientată anume asupra lor. Reprezentanții interlopi ai comunității respectabile, de regulă, rămân nepedepsiți. Această dezvoltare științifică l-a făcut pe cercetător să abordeze o problemă politică destul de acută: „de ce infractorilor cu gușe albe legea este aplicată diferit comparativ cu alte categorii de infractori” [281, p. 54].

Astfel, din studiul lui E. Sutherland se desprindea concluzia despre faptul că cei care au căzut în câmpul de vedere al sistemului judiciar și se află în penitenciare (contingentul în baza căruia criminologii își construiesc teoriile) reprezintă doar o parte nesemnificativă a lumii criminale reale, aceștia sunt cei mai puțin abili și mai oropsiți din infractori.

Aceste concluzii au avut o rezonanță colosală în întreaga lume și la timpul lor au avut efectul unei bombe detonate, schijele căreia au ajuns și în alte state. Iată cum a apreciat respectiva situație V. Luneev: „Cele mai frecvente infracțiuni «neînregistrate» se dovedesc a fi corupția și delapidarea averii de stat. Conform calculelor, coraportul infracțiunilor de acest tip comise în realitate și a celor înregistrate este de aproximativ 1:1000. În general, sunt supuse evidenței așa-numita criminalitate a păturilor sărace, cum ar fi infracțiunile comise de către marginali și persoane inadapte. Iar cea mai periculoasă – „criminalitatea bogăției, puterii și intelectului” – de regulă, nu ajunge în statistica MAI” [242].

În anul 1947, cercetătorii americani I. Wallenstein și C. Vail au publicat, în una din revistele științifice, un articol intitulat „Delincvenții noștri onești”, în care au prezentat rezultatele unui studiu realizat de ei. Astfel, aceștia au chestionat aproximativ două mii de locuitori ai orașului New York, întrebându-i dacă au comis cândva vre-o infracțiune. Rezultatele chestionării au fost uluitoare. 91% din cei chestionați au recunoscut că au comis infracțiuni

(inclusiv jafuri, tâlhării, furturi de automobile și de alte bunuri valoroase) și nu au fost trași la nici un fel de răspundere, deoarece infracțiunile lor au rămas nedescoperite, fie neînregistrate. De fapt, cercetări analogice au fost desfășurate și de alți savanți [216, p. 117].

Toate aceste presupuneri, ipoteze și dezvăluiri i-a impulsionat pe criminologi să cerceteze mai profund criminalitatea latentă. Îndeosebi a prezentat un interes deosebit problema cercetării esenței criminalității latente, aprecierii stării, structurii și ai altor indicatori importanți.

În literatura juridică sovietică, problema criminalității latente a început a fi cercetată multiaspectual abia în anii '60-70 ai sec. XX. Atenția savanților și practicienilor era focalizată pe reflectarea statistică veridică a criminalității. După cum menționa A. Gherțenzon, „cea mai dificilă problemă este cea a reprezentativității datelor juridico-statistice, ținându-se cont de existența criminalității ascunse (latente)” [163, p. 51]. Anume în această perioadă de timp au fost întreprinse încercări de a fundamenta din punct de vedere științific noțiunea criminalității latente.

Unul din primii savanți sovietici care a formulat noțiunea criminalității latente a fost V. Pankratov. În articolul său științific, „Metodele indirecte de studiere a criminalității”, publicat în anul 1967, este prezentată următoarea noțiune: „criminalitatea ascunsă reprezintă o totalitate de infracțiuni care nu au fost constatate de către organele de miliție, procuratură și instanțele de judecată și, respectiv, care nu a fost reflectată în evidența faptelor pasibile de răspundere penală” [265, p. 7]. Și alți cercetători au exprimat ulterior același punct de vedere în legătură cu definiția criminalității latente [156, p. 59-60; 278, p. 127; 122, p. 54-55].

Încă în anul 1969, autorii G. Bulatov și N. Maiorov au definit criminalitatea latentă ca fiind „o totalitate de infracțiuni rămase nerelevante și necunoscute organelor de drept” [156, p. 159]. Menționăm că noțiunea prezentată este incompletă, deoarece nu ține cont de infracțiunile relevante, însă care din diverse motive nu au fost luate la evidență de către organele de drept.

Aceeași carență o are și noțiunea criminalității latente formulată în anul 1971 de către V. Kudreavțev, potrivit căruia: „criminalitatea latentă o formează infracțiunile care nu au fost relevante de către sistemul justiției penale și care, prin urmare, nu au atras aplicarea măsurilor de constrângere statale sau obștești” [226, p. 14].

Autorii A. Șleapociniov și G. Zabreanchii erau de părerea că „urmează a fi considerată latentă infracțiunea tăinuită de organul de drept care, conform legii, este abilitat cu competențe de a cerceta sau a examina dosarele privind infracțiunile comise” [313, p. 98]. O opinie similară în acea perioadă o aveau și alți cercetători [278, p. 127; 185, p. 113]. De menționat că și respectiva noțiune reflectă doar o parte a problemei investigate.

În conținutul noțiunilor prezentate sunt multe puncte comune, accentul de bază fiind pus pe faptul că infracțiunile latente nu sunt luate la evidență de către organele de drept. Într-adevăr, în

criminologie criminalitatea latentă este examinată ca o parte a criminalității care nu este reflectată în statistica oficială și nu devine obiect al procesului penal.

O tratare destul de vastă a criminalității latente este prezentată în lucrările autorului B. Holîst. Acesta atribuie la categoria criminalității latente „infracțiunile care în general nu au devenit cunoscute organelor de drept. La alt grup el atribuie infracțiunile relevate însă cu infractor necunoscut. Al treilea grup este format din infracțiunile descoperite, însă care din motive procesuale nu s-au soldat cu un act de învinuire sau cu o sentință. Al patrulea grup îl constituie infracțiunile unde există o sentință intrată în vigoare...” [304, p. 22-23].

Respectiva noțiune a criminalității latente urmează a fi abordată destul de critic. Neidentificarea infractorului nu reprezintă un criteriu de atribuire a infracțiunilor la categoria celor latente. Dacă infracțiunea, din cauze de ordin procesual, nu a implicat răspunderea sau pedeapsa penală, aceasta nu indică că ea este latentă. Dimpotrivă, poate fi vorba despre lipsa evenimentului sau a componenței de infracțiune.

O opinie originală a fost expusă de colectivul de autori [292, p. 50] într-un articol consacrat problemelor descoperirii infracțiunilor contra patrimoniului. Ei susțin că analiza criminalității latente poate fi realizată sub trei aspecte: criminologic, criminalistic și procesual.

Sub aspect criminologic, autorii concep criminalitatea latentă ca fiind o totalitate de infracțiuni neinventariate de către statistica judiciară; sub aspect criminalistic – ca o totalitate de infracțiuni necunoscute și nedescoperite; sub aspect procesual – care conține o totalitate de infracțiuni, comiterea cărora nu a implicat urmări juridice.

Poziția respectivă este discutabilă, deoarece aspectul criminologic în sens larg cuprinde atât latura criminologică cât și cea procesuală. În afară de aceasta, infracțiunile nedescoperite nu pot fi atribuite la infracțiunile latente, deoarece faptul comiterii acestora este reflectat în statistica oficială a organelor de drept. În acest context, considerăm mai argumentată poziția autorului I. Danișin, potrivit căruia „criminalitatea latentă este o noțiune criminologică. Ea cuprinde o anumită parte a criminalității, iar cercetarea acesteia ține de obiectul criminologiei și nu al criminalisticii sau al procesului penal” [174, p. 207].

Realizarea de către criminologii din perioada sovietică a unor cercetări ale criminalității latente dezvăluiau fenomene destul de negative. În pofida declarațiilor politice răsunătoare, criminalitatea profesională în URSS nu a putut fi lichidată. Existența criminalității profesionale sporea esențial nivelul latenței infracțiunilor datorită pregătirii minuțioase pe care o aveau infractorii profesioniști. În anii '70 ai secolului trecut, criminalitatea organizată s-a dezvoltat treptat, iar în anii '80 a pregătit solul pentru contopirea cu puterea. Ca rezultat, la începutul anilor '90 ai sec. XX corupția existentă în aparatul partinic de stat a atins cote alarmante.

În ultimii ani de existență a URSS, furturile proprietății de stat și a celei obștești au devenit o normă socială. Totodată, sistemul de stat respingea în mod patologic informația negativă despre proporțiile reale ale criminalității, iar cercetătorii, în cele mai dese cazuri, se subsumau puterii, publicând rezultate care nu contraveneau concepțiilor lansate la nivel de stat.

În general, procesul de cercetare a fenomenului criminalității latente în perioada sovietică nu era încurajat. În pofida faptului dat, logica și firul cercetărilor științifice conduceau la necesitatea studierii criminalității latente de către mai mulți savanți notorii.

La sfârșitul anilor '90 ai sec. XX, studierea criminalității latente s-a intensificat în așa măsură, încât spre sfârșitul secolului s-a acumulat un volum semnificativ de material științific cu referire la problematica respectivă. În procesul cercetărilor desfășurate a fost soluționată pozitiv problema metodologică de bază, și anume faptul că criminalitatea latentă este un fenomen cognoscibil. Totuși, urmează de menționat că în Republica Moldova cercetări de amploare ale criminalității latente nu au fost întreprinse.

1.2. Analiza materialelor științifice referitoare la tema tezei publicate în Republica Moldova, România și Federația Rusă

În ultimii ani, problema criminalității latente capătă o dimensiune interdisciplinară datorită răspândirii largi a unor fenomene negative, cum ar fi economia tenebră, justiția tenebră etc.

În prezent, atenția principală este orientată asupra problemelor elaborării metodelor de măsurare a criminalității latente în ansamblu, inclusiv asupra gradului de latență a unor infracțiuni distincte. Problemele criminalității latente au fost reflectate pe larg în lucrările monografice ale autorilor: V. Luneev, A. Dolgova, I. Karpeț, K. Goreainov, A. Konev, V. Kudreavțev, E. Pobegailo. Chestiunile ce țin de politica penală și influența asupra criminalității latente au fost examinate în lucrările autorilor: A. Alexandrov, A. Alexeev, V. Ovciniski, B. Gavrilov etc.

Tezele de doctorat ale unor autori (A. Akaev, P. Akutaev, F. Aniurov, G. Sceglova, V. Șihanov) sunt dedicate unor probleme distincte ale criminalității latente, înregistrării și evidenței infracțiunilor.

Gradul de studiere a problemei ne dovedește că, de fapt, toate studiile autohtone și din România efectuate până la momentul actual în materia criminalității latente (îndeosebi este vorba despre autorii manualelor de criminologie) au abordat fragmentar tema în cauză și nu au urmărit scopul cercetării multiaspectuale a subiectului vizat.

Astfel, un manual de *Criminologie* (Chișinău, 2001) care invocă anumite problematici în raport cu criminalitatea latentă aparține profesorului Gh. Gladchi. Potrivit autorului,

„...criminalitatea înregistrată (aparentă) reprezintă, de regulă, numai o parte a criminalității săvârșite în societate, partea necunoscută fiind constituită din «cifra neagră» a fenomenului criminalității. «Cifra neagră» a criminalității, denumită și «criminalitatea ocultă» sau «criminalitatea latentă», este cercetată de criminologie în scopul cunoașterii dimensiunilor și structurii criminalității reale, a cauzelor și condițiilor acesteia și în special a elaborării unor măsuri eficiente de apărare a valorilor sociale fundamentale ocrotite de legea penală contra acestei «fețe nevăzute» a criminalității, care poate fi chiar mai periculoasă decât infracționalitatea relevată și înregistrată. În baza analizei viziunilor din literatura de specialitate, «cifra neagră» a criminalității este definită ca fiind ansamblul infracțiunilor care se comit efectiv, dar nu sunt incluse în statistica oficială. «Cifra neagră» a criminalității cuprinde infracțiunile necunoscute și tănuite (ascunse)” [12, p. 157].

În contextul examinării criminalității latente sunt evidențiate consecințele negative pe care le generează aceasta și anume:

„a) este denaturată imaginea dimensiunilor și structurii reale a criminalității, a volumului și caracterului prejudiciilor cauzate cetățenilor, organizațiilor și societății în ansamblu;

b) se împiedică relevarea circumstanțelor care favorizează comiterea infracțiunilor;

c) nu este respectat principiul inevitabilității pedepsei, ceea ce creează la cetățenii cu comportament inconstant, precum și la infractori, opinia precum că nu va fi pedepsit dacă va comite infracțiuni;

d) este limitată posibilitatea de a pronostica criminalitatea și a elabora măsuri eficiente de prevenire și combatere a acesteia” [12, p. 158].

Printre publicațiile autohtone care abordează criminalitatea latentă se înscrie și manualul de *Criminologie* (Chișinău, 2020), elaborat de profesorul Iu. Larii. În contextul problemei examinate, autorul menționează că criminalitatea reală, deseori, depășește în mare măsură criminalitatea cunoscută organelor de drept. Diferența dintre criminalitatea înregistrată și cea reală formează fenomenul criminalității latente [15, p. 101].

În același sens, se menționează că evidența incompletă a infracțiunilor duce într-un șir de cazuri la elaborarea și aplicarea unor măsuri de luptă cu criminalitatea neadecvate situației reale, precum și la denaturarea cunoștințelor referitoare la tendințele de dezvoltare atât a unor grupe de infracțiuni, cât și a criminalității în ansamblu [15, p. 101].

Potrivit autorului, după mecanismul de formare, criminalitatea latentă poate avea următoarele modalități: infracțiuni nedeclarate; infracțiuni tănuite; infracțiuni neconstatate.

În final, se conchide că, fiind în afara reacției sociale a societății, criminalitatea latentă se dezvoltă ca un proces spontan și deosebit de periculos. Pericolul acesteia derivă din faptul că ea este un rezultat al încălcării legalității și a ordinii de drept, în urma căreia survin un șir de

consecințe: încălcarea principiului inevitabilității răspunderii, care duce la nepedepsirea infractorilor; existența acestui gen de criminalitate generează neîncrederea populației în organele de drept și în eficiența activității lor; infracționalitatea latentă constituie un factor criminogen esențial, care determină răspândirea criminalității în toată complexitatea sa.

Totodată, pentru asigurarea eficienței măsurilor orientate spre reducerea criminalității latente este necesar de a crea o bază științifică de cercetare, al cărei scop va fi elaborarea unor programe de perfecționare a practicii relevării și evidenței infracțiunilor [15, p. 106-17].

Un alt autor care abordează problema criminalității latente este profesorul M. Bîrgău. Astfel, în *Cursul universitar de criminologie* (Chișinău, 2010) elaborat de autor, criminalitatea latentă este definită ca „fiind totalitatea faptelor criminale care, de fapt, sunt săvârșite, dar nu sunt înregistrate de organele de drept și, respectiv, nu sunt reflectate în statistica oficială” [2, p. 62].

Realizând o clasificare a criminalității latente, sunt evidențiate următoarele tipuri: naturală; sporadică; de frontieră. Totodată, pentru determinarea nivelului criminalității latente sunt folosite metode generale și speciale. Dintre cele generale fac parte: stabilirea opiniei publice despre starea criminalității latente, expertiza specialiștilor; studierea documentației organelor de drept, a instituțiilor medicale, a controlului financiar și de revizie etc.

Potrivit autorului, „criminalitatea latentă trebuie descoperită în scopul:

- a) deținerii informației despre starea reală a criminalității pe un anumit teritoriu;
- b) determinării structurii reale a criminalității;
- c) posedării unei imagini clare despre tendințele dezvoltării criminalității;
- d) stabilirii volumului prejudiciului cauzat statului și cetățenilor;
- e) stabilirii factorilor determinanți ai criminalității și metodelor de combatere a acestora;
- f) pronosticării și planificării combaterii criminalității, luând în considerație nivelul latentei” [2, p. 69].

Printre autorii români care abordează problema criminalității latente este I. Oancea, în lucrarea *Probleme de criminologie* (București, 1994). În acest curs universitar se specifică că „despre criminalitatea reală, în teoria și practica criminologică se fac cercetări prin care se caută a se dovedi că ea există, că are un volum mare. Dacă, bunăoară, criminalitatea aparentă este de 20 000 infracțiuni, criminalitatea reală se presupune că este de 30 000 infracțiuni. Indiferent că diferența aceasta este mai mică sau mai mare, criminalitatea reală există; i se mai spune și este cunoscută și sub denumirea de „cifra neagră” a criminalității.

Într-adevăr, se săvârșesc infracțiuni despre care nu se ia cunoștință și nu se înregistrează la autorități. Astfel, se comit infracțiuni de avort despre care nu se află nimic. Se comit infracțiuni de pruncucidere care nu lasă nici o urmă; la fel, infracțiuni de fals (bani, acte etc.), furturi,

delapidări etc., care trec neobservate. Se săvârșesc omoruri prin împușcare, otrăvire spânzurare, camuflate ca sinucideri ori accidente; de asemenea, se săvârșesc omoruri urmate de dispariția cadavrului (ardere, aruncare în apă, îngropare etc.). În aceste cazuri, este vorba despre infractori deosebit de abili și de temut; este vorba, cum se spune, de „crimă perfectă”, adică de crimă fără urmă și greu de descoperit. De aceea, mulți din acești infractori rămân necunoscuți, nedescoperiți; iar organele de urmărire penală nu reușesc să descopere astfel de infracțiuni și infractori. Alteori, este vorba de infracțiuni cunoscute de victime ori de martori, dar nereclamate ori nedenunțate de aceștia. Victima nu reclamă din neglijență ori teamă, nepăsare ori voința de a nu se ști că a asistat la o asemenea faptă sau din comoditate (să nu fie chemat la judecată, să nu fie „deranjat” etc.)” [28, p. 52].

În același context se înscrie și lucrarea autorului Tudor Amza – *Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică* (București, 2002). Autorul lucrării menționează că „diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă poartă numele de cifra neagră a criminalității și ea se referă la acea proporție considerabilă de infracțiuni care, din diferite motive, rămâne necunoscută”.

Imposibilitatea de a evalua cifrele negre, certitudinea că ele nu sunt constante de la o perioadă la alta, fie în mod global, fie într-un anumit sector al delincvenței, influențează asupra studiilor întreprinse pentru a cunoaște volumul, formele și localizarea criminalității. Acest handicap apasă greu asupra cercetării cauzelor criminalității, mai ales dacă nu se clarifică cum și de ce au fost comise faptele antisociale sau aspectele determinate de personalitatea autorilor.

Potrivit autorului, în aceste momente, ar trebui să se stabilească un criteriu care să permită aprecierea ponderii reale a criminalității, pentru a se putea pune un diagnostic de patologie socială, fiindcă datele oferite de Ministerul de Interne, Ministerul Justiției și Parchetul General nu coincid niciodată, chiar dacă uneori sunt și motivații care țin mai mult de sistem decât de dorința sinceră a instituțiilor respective de a înregistra fenomenul infracțional” [1, p. 38].

Dacă un asemenea mod de lucru poate fi aplicat, atunci va fi posibil că, împreună cu științele umane și sociale, să se realizeze un studiu serios al criminalității.

Realizarea unui asemenea scop ambițios ar putea duce la mari progrese, astfel încât s-ar putea contura tendințele atât în ceea ce privește formele criminalității, cât și evoluția lor, dar și corelațiile statistice cele mai semnificative.

Ținem să menționăm că în Federația Rusă, pe parcursul ultimelor decenii au fost elaborate mai multe lucrări care abordează problema criminalității latente, având o valoare științifică incontestabilă.

În acest sens, prezintă interes lucrarea autoarei A. Akaeva (*Проблемы латентности преступлений в сфере экономики. Махачкала, 2002*). Potrivit autoarei, una din problemele

acute ale prezentului care creează un pericol real pentru realizarea reformelor economice, reprezentând și un factor al destabilizării sociale, este creșterea constantă a manifestărilor infracționale în sfera economică, majorarea cotei infracțiunilor grave în structura criminalității economice, răspândirea criminalității organizate și a corupției [125].

Prezența criminalității latente în sfera economică încalcă principiul inevitabilității răspunderii penale pentru fiecare infracțiune. Impunitatea, în special în cazul infracțiunilor economice și a corupției, nivelul cărora este semnificativ în structura criminalității tănuite, are o influență extrem de negativă asupra persoanelor la care încă nu sunt formate propriile viziuni și sistemul de valori. Criminalitatea rămasă nepedepsită creează „deprinderi” în rândul populației față manifestările criminale, influențează asupra scăderii nivelului legalității și moralității în societate, inclusiv asupra gradului de diminuare a intoleranței față de infracțiuni și persoanele care le comit.

În afară de aceasta, anume criminalitatea economică este temelia criminalității organizate și, ca urmare a unor condiții specifice, este îmbinată cu corupția în aparatul de stat și organele de drept.

Infracțiunile latente în sfera economică, ca și criminalitatea în ansamblu, au o influență negativă asupra economiei țării, frânează dezvoltarea relațiilor economice externe și obținerea unor investiții străine.

Totodată, se menționează că diferențierea societății, majorarea ratei șomajului, migrația, creșterea grupurilor marginale ale populației influențează asupra extinderii bazei sociale a criminalității economice.

Cu referire la prevenirea generală a infracțiunilor în sfera economică, se accentuează că fără implementarea reformelor și stabilizarea economiei va fi extrem de dificil de a lupta cu acest gen de infracțiuni, în particular, și cu criminalitatea, în general. Infractorii utilizează abil unele laturi vulnerabile ale reformelor economice în scopuri proprii. În esență, criza din sfera economică este un mediu prielnic pentru criminalitatea organizată și, cu cât această stare va dura mai mult, cu atât mai puternice vor deveni elementele criminale și mai profund vor pătrunde în sferele societății.

Prevenirea infracțiunilor economice ține, în primul rând, de perfecționarea relațiilor existente în domeniul producerii și redistribuirii, ridicării nivelului de trai al populației. Astfel, măsurile generale de prevenire urmează a fi orientate, întâi de toate, spre descătușarea spiritului de antreprenariat; crearea condițiilor pentru realizarea potențialului creativ al persoanei în domeniul relațiilor economice, prin alegerea liberă a oricăror forme de activitate cu utilizarea proprietății publice și private, asigurarea ocrotirii echitabile a businessului în sectorul de stat și cel alternativ al economiei; crearea infrastructurii necesare unei economii de piață [125].

Un alt autor rus care a cercetat problema respectivă este B. Muslov, în lucrarea *Латентная преступность: некоторые вопросы теории и практики противодействия* (Санкт-Петербург, 2006). Potrivit autorului, cauzele principale ale criminalității latente sunt: tăinuirea infracțiunilor de către funcționarii de poliție, care se reflectă nemijlocit asupra conștiinței juridice a cetățenilor; sistemul imperfect al protecției drepturilor martorilor și victimelor; nivelul scăzut al conștiinței juridice al cetățenilor; lacune ale legislației în vigoare. De asemenea, este realizată și cercetarea latenței diferitor tipuri de infracțiuni, precum și compararea cauzelor care influențează asupra nivelului acestora [257].

În lucrare este realizată o cercetare minuțioasă a diferitor metode utilizate în criminologie pentru determinarea nivelului de latență, în rezultatul căreia este apreciată metoda trecerii în revistă a gradului de victimizare a populației.

Se concluzionează [257], în rezultatul studiului realizat, că factorii care condiționează creșterea criminalității latente coincid cu factorii creșterii criminalității în ansamblu.

În opinia autorului, prezintă interes atât sub aspect științific, cât și practic, chestiunile ce țin de latența fictivă. Astfel, se menționează că prin latență fictivă urmează de înțeles o percepere eronată a unei fapte ca fiind ilegală și, respectiv, neînregistrată de către organele competente în acest sens. În urma analizei latenței fictive este prezentată o caracteristică a cazurilor de manifestare a ei, precum și factorii specifici care influențează asupra acesteia. Astfel, de exemplu, o manifestare a latenței fictive sunt cazurile când persoanele care se consideră victime ale infracțiunii, sesizează organele oficiale, deși conform criteriilor generale ale dreptului penal fapta nu conține elementele și semnele unei infracțiuni. Latența fictivă are loc în cazurile în care actele concrete de comportament sunt percepute ca rămase nepedepsite, deși în mod obiectiv nu sunt infracțiuni.

Una din lucrările consacrate cercetării latenței unui tip distinct de criminalitate aparține autorului Z. Bahmudov (*Проблемы латентной экологической преступности. Махачкала, 2006*). În opinia autorului, actualitatea cercetării manifestărilor latente ale criminalității ecologice este determinată de faptul că ele deformează considerabil închipuirile noastre despre proporțiile reale ale respectivului fenomen. Faptul dat se referă și la informațiile despre persoanele implicate în aria criminalității ecologice. Astfel, este îngreunată aprecierea eficienței acțiunii normelor care prevăd răspunderea penală pentru comiterea infracțiunilor ecologice, deoarece nu este cunoscut numărul real de persoane care nu au putut fi convinse de a se abține de la comiterea acestor infracțiuni. În afară de aceasta, lipsa unor informații complete despre proporțiile reale ale criminalității ecologice se reflectă negativ asupra datelor prognozei criminologice ale evoluției sale, ceea ce, la rândul său, se răsfrânge asupra măsurilor planificate în vederea contracarării criminalității ecologice [146].

Prin urmare, problema prevenirii și combaterii criminalității ecologice, având ca parte indispensabilă lupta cu partea sa latentă, este, în esență, una din problemele de bază atât pentru știința criminologică și ecologică, cât și pentru organele de drept, în general.

Autorul a abordat o serie de subiecte, precum: noțiunea criminalității ecologice, elementele structurale ale acesteia, metodele de apreciere a stării criminalității ecologice, factorii care influențează latentitatea acestora, precum și totalitatea metodelor orientate spre prevenirea latenței infracțiunilor ecologice.

În lucrare se mai conțin noțiuni generale privind criminalitatea ecologică latentă, sunt evidențiate tipurile de bază ale acesteia, sunt evidențiate modalitățile de apreciere a proporțiilor aproximative ale latenței infracțiunilor ecologice, sunt analizați factorii de bază care contribuie la latența categoriei examinate de infracțiuni, iar în baza acestora sunt propuse măsuri concrete orientate spre prevenirea latenței criminalității ecologice.

Astfel, la factorii de bază care condiționează latența infracțiunilor ecologice sunt atribuiți:

- disproporția esențială între numărul infracțiunilor ecologice comise, numărul persoanelor implicate în activități ilegale legate de exploatarea și nimicirea resurselor naturale, pe de o parte, și numărul persoanelor care contracarează acest fenomen, pe de altă parte;
- asigurarea tehnico-materială insuficientă a serviciilor și subdiviziunilor care luptă cu violatorii legislației ecologice;
- imperfecțiunea și instabilitatea legislației penale și a celei ecologice;
- imperfecțiuni legate de procesul înregistrării infracțiunilor și alte lacune în activitatea organelor de drept;
- lipsa unui sistem bine organizat al protecției victimelor, martorilor și altor participanți la procesul penal [146].

Măsurile generale de prevenire a criminalității sunt parte a luptei cu criminalitatea ecologică latentă, deoarece înlăturarea cauzelor și condițiilor care contribuie la comiterea infracțiunilor conduce concomitent la diminuarea nivelului criminalității latente în ansamblu, inclusiv a nivelului de latență a criminalității ecologice.

Elaborarea unor măsuri special-criminologice și individuale de prevenire criminalității ecologice latente trebuie să fie orientată spre neutralizarea și/sau eliminarea factorilor care influențează atât asupra existenței latenței naturale, cât și a celei artificiale a infracțiunilor ecologice.

Printre lucrările consacrate cercetării unor tipuri distincte de criminalitate latentă este și cea a autoarei M. Krupina, intitulată *Криминологические аспекты латентной преступности несовершеннолетних* (Санкт-Петербург, 2009) [221]. În lucrare sunt examinate multilateral metodele identificării și prevenirii criminalității latente a minorilor de către organele de poliție.

De asemenea, sunt cercetate problemele teoretice și practice ale perfecționării activității de prevenire în direcția respectivă.

În baza cercetării desfășurate a fost formulată noțiunea criminalității latente a minorilor sub aspect juridico-penal și criminologic, estimate proporțiile reale și relevate trăsăturile caracteristice ale criminalității latente a minorilor.

În context, au fost elucidați factorii ce caracterizează latența naturală și artificială a criminalității minorilor, în același timp fiind constatat faptul că un rol deosebit în profilaxia categoriei respective de criminalitate îi revine personalității victimei. Totodată, au fost determinate direcțiile de bază ale profilaxiei victimologice a criminalității latente a minorilor, a fost propus un șir de măsuri în vederea perfecționării mecanismului înregistrării și evidenței infracțiunilor, în general, și a infracțiunilor comise de minori, în particular.

Autoarea menționează că o particularitate stabilă a criminalității minorilor o reprezintă nivelul înalt al latenței infracțiunilor comise de către aceștia. Prin cercetarea victimizării populației, a fost stabilit, că prin indicatori înalți ai latenței criminalității minorilor se evidențiază infracțiunile de huliganism, jaf, furt, escrocherie, viol, pruncucidere.

Potrivit autoarei, cea mai obiectivă și veridică metodă sociologică de apreciere a criminalității latente a minorilor o reprezintă cercetarea aspectelor cu privire la victimizarea populației. Aplicarea respectivei metode permite de a identifica parametrii cantitativi și calitativi ai fenomenului investigat într-o anumită perioadă de timp, pe un anumit teritoriu, a elucida cauzele apariției acestuia și a aprecia eficiența măsurilor întreprinse de către organele de poliție în domeniul de referință. Un rol deosebit în profilaxia infracțiunilor latente a minorilor revine personalității victimei. În acest sens, este evidentă necesitatea de a intensifica atât măsurile de prevenire victimologică a minorilor, cât și a maturilor [221].

În altă ordine de idei se evidențiază că factorii de bază ai latenței naturale a criminalității latente a minorilor sunt nivelul scăzut al culturii juridice a victimelor, lipsa experienței de viață, autoincriminarea, frica față de infractor, nedorința de a păta biografia minorului care conduce la anumite înțelegeri între părinții delincvenților minori și victime, necointeresarea personalului instituției de învățământ, fie a organizației în care muncește minorul, în faptul că infracțiunea comisă de discipolul lor poate să devină cunoscută, ceea ce implică comiterea unor noi ilegalități [221].

Ținând cont de complexitatea problemei abordate, urmează de scos în evidență teza de doctorat a autorului Iu. Toropin, cu titlul *Латентная преступность и использование её показателей в деятельности органов внутренних дел: по материалам Центрального федерального округа* (Москва, 2013). În lucrare sunt elucidați factorii juridici și organizatorici care influențează asupra veridicității indicatorilor criminalității, precum și factorii social-juridici

care condiționează lacunele înregistrării și evidenței sesizărilor. De asemenea, sunt propuse măsuri de perfecționare a sistemului de înregistrare și evidență a sesizărilor despre infracțiuni, orientate spre reducerea nivelului criminalității latente [294].

Referindu-se la cauzele criminalității latente, autorul evidențiază cerințele înaintate față de organele de drept pe parcursul mai multor decenii cu referire la „eradicarea” criminalității, în pofida faptului că criminalitatea este o parte indispensabilă a oricărei orânduiri social-politice. Mai mult ca atât, indicatorii criminalității în statele cu regimuri politice democratice sunt, de regulă, mai înalți decât în țările cu regimuri totalitare.

Prin urmare, neavând posibilități reale de a reduce criminalitatea, mai multe decenii la rând organele de drept denaturau indicatorii criminalității prin intermediul unui sistem de măsuri.

O altă lucrare în care sunt abordate problemele ce țin de criminalitatea latentă aparține autorului Iu. Șahaev (*Противодействие латентной преступности в Республике Дагестан. Москва, 2013*) [309]. Astfel, autorul și-a focalizat atenția pe cauzele care influențează latența criminalității, comportamentul victimelor și al martorilor din unghiul de vedere al fenomenului investigat. De asemenea, s-a pus accentul pe măsurile de prevenire a criminalității latente, inclusiv cele orientate spre asigurarea plenitudinii înregistrării și evidenței infracțiunilor.

În procesul cercetării, autorul a argumentat suplimentar opinia exprimată anterior despre necesitatea atribuirii la criminalitatea latentă nu doar a totalității de infracțiuni nestabilite (nedepistate, necunoscute), ci și a celor nedescoperite (incomplet descoperite), adică a infracțiunilor latente după subiect [309].

În altă ordine de idei, ținem să specificăm că în prezent politica criminologică a Federației Ruse se axează pe două direcții metodice de bază cu ajutorul cărora se reușește cercetarea manifestărilor criminalității latente: 1) relevarea infracțiunilor latente, și anume faptul comiterii lor în diverse domenii ale vieții și societății; 2) stabilirea numărului de infracțiuni deja comise.

Esența primei direcții constă în prevenirea tănuirii faptei infracționale de la evidența oficială, precum și determinarea unei pedepse corecte. La sarcinile celei de-a doua direcții se referă identificarea numărului de infracțiuni ascunse, compararea datelor obținute cu cele statistice, controlul activității organelor abilitate, precum și verificarea eficienței metodelor luptei cu criminalitatea. Totodată, o bună parte a specialiștilor în domeniu delimitează metodele relevării și măsurării infracțiunilor latente în trei grupuri mari: metodele sociologice; metodele analizei economice și juridice; metodele informațional-comparative [126].

În ceea ce privește înregistrarea infracțiunilor, situația diferă esențial. Lacunele în domeniul practicii de evidență și înregistrare a infracțiunilor se păstrează pe parcursul a zeci de ani. Latența înaltă a criminalității este legată, în primul rând, de numărul mare de infracțiuni tănuite de la evidență și înregistrare (latență artificială). De aceea, criminalitatea reală, după cum indică

multiplele cercetări, o depășește de câteva ori pe cea înregistrată [235]. Conform statisticii oficiale, în ultimul deceniu nivelul criminalității în Federația Rusă s-a diminuat aproape de 2 ori, iar nivelul omorurilor – aproape de 3 ori. Totodată, urmează de menționat că această „diminuare” are loc pe fonul globalizării criminalității, inclusiv pe fonul creșterii corupției și criminalității organizate. O astfel de situație este determinată de practica constituită o perioadă destul de îndelungată, când drept criteriu de bază al eficienței activității poliției servește nivelul descoperirii infracțiunilor. Cu alte cuvinte, cu cât mai puține infracțiuni sunt înregistrate, cu atât mai înalt va fi nivelul descoperirii acestora. Mirajul statisticii oficiale, pe lângă multe altele, constă în faptul că numărul infracțiunilor înregistrate în ultimul deceniu este aproape de 3 ori mai scăzut decât în RFG și de 6-7 ori mai redus decât în SUA. Totodată, conform estimărilor făcute de unii autori, actualmente numărul total al infracțiunilor în Rusia este nu mai mic de 11-12 mln. și nu de 2,4 mln. cum este reflectat în statistica oficială. Cifra exactă nu poate să o cunoască nimeni, deoarece la baza înregistrării infracțiunilor se află principiul, conform căruia infracțiunea ajunge în statistică doar după intentarea dosarului penal, ceea ce nu este cunoscut în practica mondială și știința criminologică. În anii 2006-2015, numărul total al cererilor înregistrate privind comiterea unor infracțiuni a crescut aproape de 2 ori (de la 19,1 până la 29,3 mln.), iar ponderea cererilor în baza cărora au fost intentate dosare penale s-a diminuat aproape de 3 ori (de la 16,9 până la 5,9%). După cum se observă, câmpul de manipulare cu statistica practic nu este limitat [312, p. 49-52].

În rezultatul unor analize ale datelor statistice oficiale se dovedește că, conform indicatorilor de descoperire a infracțiunilor (50-55%), Rusia a depășit nu doar Japonia (30-32%), dar și RFG, unde nivelul descoperirii este cel mai ridicat dintre țările europene (42%). Viciile mai vechi ale practicii de evidență și înregistrare (sunt înregistrate cazurile deja descoperite sau care este evident că vor fi repede descoperite) și „jocurile” cu statistica conduc și la alte „recorduri”, care impresionează îndeosebi când este vorba despre dinamica omorurilor sau furturilor. Dacă e să credem datelor oficiale, numărul furturilor în Rusia din anul 2001 până în 2014 a scăzut de la 1,273 mln. până la 614 mii (cu 51,8%). Reiese că ultimul indicator este de 1,5 ori mai scăzut decât numărul de furturi înregistrate în același an în Japonia (unde sunt cei mai scăzuți indicatori), de 2,2 ori mai scăzut decât în Marea Britanie, aproape de 4 ori mai scăzut decât în RFG, și aproape de 10 ori mai puțin decât în SUA. Indicatorii descoperirii furturilor în Rusia s-au dovedit a fi de 1,5 ori mai ridicați decât în RFG și Japonia și de 2 ori mai ridicați decât în Marea Britanie și SUA. Totodată, conform calculelor unor experți, numărul furturilor în Rusia este de 10 ori mai înalt decât indicatorii statisticii oficiale [198, p. 25-26].

Transformări la fel de uimitoare pot fi observate și în statistica omorurilor, care este un indicator general recunoscut al siguranței societății și al stării sale morale. După cum indică

cercetările criminologice ale diferitor autori, în orice țară, cu condiția că nu sunt tulburări sociale de proporții (războaie, revoluții, crize etc.), numărul omorurilor rămâne destul de stabil un timp îndelungat, deși în cadrul acestei tendințe generale pot avea loc anumite variații ale numărului acestora. În Rusia, reieșind din statistica oficială, despre această legitate nu poate fi vorba. Aici funcționează reguli speciale de evidență și metode speciale de manipulare a indicatorilor statistici.

Astfel, conform datelor MAI al Federației Ruse, din anul 2001 până în anul 2015 numărul omorurilor a scăzut de la 33588 până la 11325, adică de 3 ori. Totodată astfel de date optimiste nu pot fi recunoscute ca fiind veridice. Conform studiilor unor savanți ruși (M. Babaev, S. Inșacov, V. Cvașis, M. Cleimenov, L. Condration, V. Lunev, V. Ovcinskii), numărul omorurilor în Rusia depășește considerabil indicatorii oficiali (de 2,5 ori). Metodele manipulării cu indicatorii omorurilor sunt descrise pe larg în literatura criminologică (cadavre neidentificate, dispăruți fără urmă etc.). Astfel, este evident că un tablou statistic atât de favorabil nu reflectă starea reală a lucrurilor, ci practica înregistrării omorurilor și ca urmare, latența lor.

Așadar, în urma cercetării materialelor științifice publicate la tema subiectului analizat identificăm multiple studii, variate atât după formă și conținut, cât și din perspectiva opiniilor expuse. Acest ultim fapt denotă caracterul complex al criminalității latente.

Fără îndoială, lucrările analizate au o valoare științifică și cognitivă esențială, completând cunoștințele noastre despre criminalitatea latentă. Totodată, ar fi incorect de a susține că atenția pe care o acordă criminologii studierii criminalității latente în prezent corespunde anvergurii semnificației teoretice și practice a problemei în cauză. În literatura științifică autohtonă, practic lipsesc cercetări monografice consacrate cercetării multiplelor particularități ale criminalității latente.

Savanții din diferite țări au contribuit esențial la studierea criminalității latente, însă până în prezent în știința criminologică rămân un șir întreg de probleme care necesită a fi cercetate în continuare, și anume: o delimitare mai exactă a criteriilor latenței și a noțiunii criminalității latente; sistematizarea, clasificarea și cercetarea de mai departe a metodelor de relevare și măsurare a acesteia etc.

1.3. Cercetarea criminalității latente în doctrina de specialitate a altor state

Investigarea problemelor pe care le evocă fenomenul criminalității latente sunt actuale atât pentru Republica Moldova, cât și pentru alte state. Relevarea criminalității latente are ca scop prioritar descoperirea și cercetarea infracțiunii în vederea tragerii la răspundere penală a

persoanei vinovate, precum și despăgubirii prejudiciului cauzat victimei în rezultatul comiterii infracțiunii.

Compararea indicatorilor absoluți reflectați în statistica penală din diferite țări se confruntă, după cum este bine știut, cu anumite dificultăți și restricții, deoarece în diverse sisteme de drept există noțiuni și interpretări distincte ale unor infracțiuni. Particularitățile criminalizării unor fapte mai țin și de specificul practicii de înregistrare a lor în statisticile penale naționale. Despre aceasta mărturisește experiența în domeniul cercetării aspectelor ce se referă la latentitatea criminalității în unele state precum Marea Britanie, SUA și Japonia. Fără îndoială, studierea experienței străine poate lărgi spectrul de cunoștințe privind fenomenul în cauză.

În **Marea Britanie**, cercetarea problemei respective a început și continuă activ din anii '70 ai sec. XX. Tinzând să stabilească proporțiile reale ale criminalității, criminologii britanici încearcă să identifice metodele și procedeele corespunzătoare. Astfel, printre primele metode utilizate a fost metoda chestionării, când cu ajutorul chestionării populației a fost relevat numărul infracțiunilor comise de către diferite categorii de cetățeni.

În scopul intensificării procesului de contracarare a infracțiunilor latente, pentru prima oară au fost cercetate aspectele ce se referă la victimizarea populației. Astfel, primele investigații în acest domeniu erau de proporții mici și aveau caracter experimenta. De exemplu cercetarea acestei probleme desfășurată la începutul anilor '70 ai sec. XX cuprindea doar trei sectoare ale Londrei [277]. În rezultatul acestor investigații a fost stabilit că numărul real al infracțiunilor comise depășește de 3,5 ori datele statistice oficiale [117]. Totodată, aceste constatări au atras atenția societății față de problema criminalității latente și au impus autoritățile să-i acorde o atenție sporită [193, p. 839].

Noțiunea de victimizare a fost utilizată pentru prima oară de către Lyman Frank, care a definit-o ca fiind un proces de transformare a persoanei în victimă sau rezultatul final al acestui proces. În prezent, în Marea Britanie este aplicată tot mai frecvent metoda de cunoaștere a victimizării populației cu ajutorul sondajelor victimologice [112]. Esența metodei constă în faptul că în procesul chestionării și prelucrării datelor obținute sunt relevate nu doar persoanele care au avut de suferit în urma infracțiunii, ci și infracțiunile comise. Procedura cercetării procesului de victimizare este desfășurată prin chestionarea unui grup reprezentativ de persoane cu vârsta mai mare de șaisprezece ani. Acestea sunt chestionate referitor la infracțiunile comise în privința lor, adresările la organele de poliție, iar în cazul în care nu s-a adresat poliției, atunci din ce motive nu a făcut acest lucru. De asemenea, sunt puse întrebări cu privire la atitudinea față de fumat, alcool, părerea despre poliție și prezența antecedentelor penale. Ultimele două întrebări din chestionar se referă la cazurile de viol și violență în familie. Răspunsurile la aceste întrebări sunt oferite prin intermediul unor programe computerizate care asigură păstrarea anonimatului.

Rezultatele obținute în urma respectivelor investigații pot facilita relevarea faptului comiterii infracțiunii, cauzele de neadresare a victimelor la organele de drept și, de asemenea, pot implica atenția autorităților asupra problemei în cauză.

Se presupune că sondajul victimologic este o metodă importantă de măsurare a nivelului criminalității, care asigură rezultate obiective ce nu depind de modificările intervenite în practicile oficiale de înregistrare a infracțiunilor.

În funcție de resursele bugetare, o astfel de cercetare mai poate oferi răspuns la un șir de întrebări, și anume:

1. Care sunt dimensiunile criminalității și caracteristicile acesteia?
2. Care sunt caracteristicile principale ale victimelor și ale infractorilor?
3. S-au schimbat în timp proporțiile criminalității?
4. Care este pericolul de a deveni victimă a infracțiunii?
5. S-a modificat sau nu în timp aprecierea subiectivă a securității?
6. În ce măsură infracțiunile sunt aduse la cunoștința autorităților și din ce motiv autoritățile nu sunt informate despre comiterea acestora?
7. Sunt sau nu eficiente măsurile de prevenire a criminalității?
8. Este sau nu este vre-o relație între frica față de criminalitate și proporțiile reale ale criminalității?

Compararea informației obținute cu datele statistice oficiale permite, în opinia organizatorilor unor astfel de studii, de a stabili gradul de latență al unor tipuri distincte de infracțiuni și eficiența activității justiției penale. În final, au fost evidențiate următoarele concluzii prealabile: criminalitatea este un fenomen dificil de măsurat; despre comiterea unor infracțiuni nu se comunică; uneori victimele nu cunosc că împotriva lor a fost comisă o infracțiune (de exemplu, în unele cazuri de escrocherie); pot exista infracțiuni fără victime evidente [112, p. 168].

În baza analizei criminalității pe parcursul mai multor ani, criminologii britanici au evidențiat următoarele concluzii:

- 1) statistica infracțiunilor este reflectarea metodelor de evidență utilizate de către poliție;
- 2) datele statistice obținute de către poliție nu prezintă întregul tablou al infracțiunilor comise;
- 3) un număr mare de infracțiuni comise nu sunt înregistrate de către poliție [115, p. 220].

Mai mulți ani consecutivi conducerea poliției britanice a întreprins măsuri consistente în vederea sporirii plenitudinii și calității înregistrării infracțiunilor. Astfel, în anul 2009 confruntarea rezultatelor chestionării populației cu statistica poliției a arătat că numărul

infracțiunilor comise cu violență și înregistrate de către poliție s-a dovedit a fi chiar mai ridicat, iar în cazul altor infracțiuni aceste informații practic coincideau [117].

În cazul dat nu putem vorbi despre ascunderea acestora ca despre o practică cotidiană. Cu atât mai mult că indicatorii criminalității înregistrate sunt în creștere continuă. Către sfârșitul anului 2015, numărul infracțiunilor înregistrate anual a crescut de la 3,5 până la 4,5 mln., iar numărul total al victimelor (conform sondajelor) – de la 6,3 până la 6,7 mln. de persoane [116]. Prin urmare, creșterea indicatorilor criminalității înregistrate este în raport direct cu creșterea nivelului de încredere a populației față de poliție și creșterea continuă a cerințelor față de calitatea evidenței și înregistrării infracțiunilor. Faptul dat se confirmă prin reducerea diferenței între datele poliției și rezultatele sondajelor victimologice [116], precum și prin caracterul infracțiunilor despre care au comunicat victimele.

În criminologia modernă, tot mai frecvent se menționează despre semnificația procesului de „reformare” a criminalității, atentatele tradiționale (violente și cele cu caracter de profit) fiind strâmtorate tot mai mult de infracțiuni care sunt mai puțin studiate și, în virtutea naturii lor, se evidențiază printr-un nivel înalt de latență. Totodată, este important de evidențiat că astfel de procese poartă un caracter general. De exemplu, în Marea Britanie, din numărul total de infracțiuni despre care au comunicat victimele chestionate (6,5 mln.), 3,8 mln. de infracțiuni formează cota diferitor forme de escrocherii, iar 2 mln. – cota infracțiunilor informatice [118] (urmează de menționat că controlul asupra practicii de înregistrare a infracțiunilor este efectuat de trei instituții – Ministerul Afacerilor Interne; Departamentul statisticii naționale; Aparatul conetabilului general, responsabil anume de acest domeniu de activitate la nivel național).

În SUA, cercetarea problemelor criminalității latente a fost actualizată după cel de al Doilea Război Mondial. Aceasta s-a întâmplat datorită eforturilor depuse de savanții americani, discuțiile fiind inițiate preponderent de curentul instituționalist și cel realist.

Reprezentanții curentului instituționalist afirmă că criminalitatea reală o constituie totalitatea infracțiunilor oficial înregistrate în privința cărora organele judiciare au luat anumite măsuri. Realistii insistau asupra stabilirii numărului real al infracțiunilor săvârșite prin determinarea numărului de infracțiuni neînregistrate în statistica oficială. În cele din urmă, dezbaterile s-au sfârșit prin victoria realiștilor.

Primele încercări în domeniul cercetării criminalității latente au fost realizate de David Brownfield (Texas), acesta utilizând metoda chestionării unui grup de studenți de la colegiu și de adolescenți, inclusiv minori. Ambelor grupe le-a fost pusă întrebarea dacă au săvârșit cândva un anumit delict (infracțiune). Esența metodei consta în faptul că noțiunile juridice ale componentelor de infracțiuni erau înlocuite cu descrierea acțiunilor ilegale prin noțiuni obișnuite,

uzuale. Ca urmare, s-a demonstrat că reprezentanții ambelor grupe au săvârșit unele și aceleași fapte antisociale, cu excepția că studenții au făcut-o mai rar.

Dacă am sintetiza concluziile acestor cercetări, am putea afirma următoarele:

1) comportamentul ilegal este răspândit mult mai mult decât îl reflectă statistica oficială, majoritatea infracțiunilor latente ne reprezentând pericol social sporit (vandalism, furturi din magazine, cauzarea vătămarilor corporale ușoare). Asemenea infracțiuni comite aproape fiecare minor;

2) sistemul oficial al controlului social implică măsuri relative la o parte neînsemnată a infractorilor minori;

3) latența infracțiunilor grave este mai scăzută comparativ cu a celor care nu prezintă pericol social sporit, deoarece informația despre infracțiunile grave este înregistrată mai frecvent.

Urmare a chestionării victimelor infracționalității în scopul determinării gradului de victimizare a populației, s-au depistat unele lacune:

- șirul de infracțiuni descrise în anchete este prea redus;
- unii respondenți, dorind să uite de întâmplările sau situațiile neplăcute, schimonosesc informația;
- acțiunile ilegale relevate de cei chestionați sunt uneori interpretate eronat de organele juridice, ceea ce duce la denaturarea rezultatelor cercetărilor [2, p. 67-68].

Potrivit unor studii, din an în an se adresează poliției doar jumătate din victimele atentatelor violente și mai puțin de 40% din victimele infracțiunilor contra patrimoniului. Având în vedere nivelul latenței, criminalitatea reală în SUA o depășește pe cea înregistrată de 2,4 ori [114, p. 4; 200, p. 33].

Cu referire la practica înregistrării infracțiunilor, sunt semnificative rezultatele cercetărilor desfășurate de E. Ziegenhagen în New-York (1985). Astfel, autorul a constatat că 23% din toate sesizările despre infracțiunile care au avut loc nu sunt înregistrate în general de poliție, iar a patra parte din infracțiuni rămâne fără nici o reacție [113, p. 38-39].

Actualmente, guvernul federal, guvernele statelor și organele puterii locale cheltuiesc anual zeci de milioane de dolari și sute de ore de muncă pentru a colecta și a evalua datele despre criminalitate. Totodată, spectrul aplicării respectivelor informații este destul de vast [216, p. 864].

În SUA sunt aplicate două programe de relevare și de luptă cu criminalitatea, inclusiv cu criminalitatea latentă, și anume: 1) evidența unică a criminalității și 2) trecerea în revistă a victimizării penale. Cu ajutorul acestora este posibil de obținut informații importante atât despre nivelul real al criminalității per ansamblu, cât și separat pentru fiecare tip de infracțiuni. Programele de evidență unică a criminalității și de trecere în revistă a victimizării penale sunt

utilizate pentru soluționarea diferitor sarcini, pentru realizarea acestora fiind utilizate diferite metode. Diversitatea metodelor permite de a fixa și a obține o informație amplă despre nivelul criminalității.

Analiza națională a victimizării penale a fost elaborată pentru soluționarea următoarelor obiective: 1) obținerea unei informații detaliate despre victimele și consecințele infracțiunilor; 2) aprecierea numărului și tipurilor de infracțiuni necunoscute de poliție; 3) asigurarea uniformității selectării unor tipuri distincte de infracțiuni; 4) compararea dinamicii criminalității reale și a celei înregistrate.

Chestionarea națională a tineretului (în statul New-York) este efectuată în mod sistematic. Astfel, este ales aleatoriu un contingent de aproximativ 1700 persoane tinere, cu vârsta de la 11 până la 17 ani. Respondenții sunt aleși din peste 100 comunități de pe întreg teritoriul statului, fiind reprezentanți ai diferitor grupuri social-economice, rasiale și etnice de tineret în SUA.

Criminologii au descoperit că de la 85% până la 90% din persoane comunică despre faptul că au comis o infracțiune, care se putea solda cu arest, dacă ar fi fost identificați.

Urmează de menționat că, comparativ cu Marea Britanie, în SUA, nu doar că este monitorizată procedura victimizării în paralel cu evidența infracțiunilor înregistrate, ci și consecințele victimizării populației în comun cu statistica penală oficială, ceea ce constituie un complex unic de relevare și de contracarare a infracțiunilor latente [212, p. 58-59].

Prezintă interes experiența cercetării criminalității latente în **Japonia**. Sistemul juridic al societății japoneze suscită un interes deosebit în legătură cu unicitatea și eficiența sa excepțională.

Este cunoscut faptul că în rândul statelor dezvoltate ale lumii, doar Japonia nu suferă de proporții globale ale criminalității: coeficientul criminalității aici este de câteva ori mai scăzut comparativ cu indicatorii similari în statele Vest Europene și SUA. Prin urmare, Japonia este cea mai sigură țară din punct de vedere al securității. Guvernul Japonez se mândrește cu stabilitatea nivelului scăzut al criminalității în țară, explicând acest fapt prin eficiența funcționării sistemului justiției penale și al echității distribuirii rezultatelor dezvoltării economice.

În Japonia, procesul de analiză a victimizării populației nu este atât de popular precum în Marea Britanie sau SUA, deoarece nivelul criminalității nu este atât de ridicat în comparație cu alte state.

Totodată, problema criminalității latente este destul de actuală chiar și în această țară prosperă sub aspect economic. De exemplu, unui șir de infracțiuni în care victime devin femeile, copiii, oamenii în etate și alte categorii de persoane vulnerabile ale societății nu li se acordă întotdeauna atenția cuvenită din partea poliției sau a altor organe de drept, fapt care provoacă o anumită doză de îngrijorare pentru viața cotidiană a cetățenilor.

De asemenea, latența mai este legată de faptul că victimele unor infracțiuni mai puțin grave contra patrimoniului (furturile au o pondere de 70% din criminalitate în ansamblu), în cele mai dese cazuri nu înștiințează poliția pe motivul unui prejudiciu minor și pierderii timpului pentru proceduri formale. În statistica națională a criminalității sunt înregistrate chiar și furturile minore. De fapt, nu putem vorbi despre o practică de tănuire intenționată a infracțiunilor de la evidență. Mai mult ca atât, câțiva ani în urmă s-a declanșat un scandal, când s-a constatat că în raportul uneia din prefecturi indicatorii criminalității reale au fost majorați considerabil. Conducerea poliției a încercat pe această cale să obțină majorarea statelor de personal, creșterea finanțării și dotării tehnice [199, p. 8].

Punctul de pornire al studierii criminalității, ca fenomen social, servește aprecierea sa obiectivă bazată pe analiza diferitor date statistice. În Japonia, la fel ca și în alte țări, evidența criminalității este realizată de organele de stat, care acumulează datele statistice oferite de Direcția generală a poliției, organele procuraturii, instanțele judecătorești și Centrul polițienesc de cercetări criminologice.

De rând cu aceasta, Ministerul Justiției generalizează datele statistice referitoare la starea criminalității și practica tratării delinvenților, completând aceste date cu comentarii și editând anual așa numita „Carte albă a criminalității” [191, p. 273].

Bineînțeles, o anumită parte a incidentelor înregistrate de către poliție nu sunt calificate ca infracțiuni. Totodată ne pun în gardă rezultatele cercetărilor victimologice în Japonia. Aceste cercetări au demonstrat că 54% din japonezi se tem să devină victime ale furturilor din apartamente, 34,7% – ale jafurilor, 17,3% – ale escrocheriilor sau furturilor în general. Și asta în condițiile în care, potrivit statisticii oficiale a Japoniei, probabilitatea reală de a deveni victimă a infracțiunilor indicate este egală corespunzător cu 0,9, 0,01 și 0,7%. Frica populației față de criminalitate continuă să crească, ceea ce poate mărturisi despre creșterea nivelului de latență a infracțiunilor în societatea japoneză [191, p. 273].

Factorul de bază care stimulează creșterea criminalității latente este, fără îndoială, procesul de „occidentizare” a Japoniei, al dominării valorilor și preceptelor occidentale. Cel mai evident aceasta se manifestă în urbanizarea și schimbările social-culturale ale societății japoneze. Cauza crizei culturale este volumul mare de informație, înfrumusețat prin atitudinea indulgentă față de criminalitate, savurarea actelor criminale și lipsa elementelor de condamnare a acestora.

La etapa actuală de dezvoltare a societății, problema degradării culturii este actuală și în multe state europene. Nihilismul juridic și cultural este o problemă acută și pentru țara noastră.

Cea mai serioasă problemă pentru aprecierea criminologică a criminalității în Japonia o reprezintă cifra neagră (valoarea criminalității latente) care denaturează indicatorii statisticii. Încă în anii '70 ai secolului trecut, Direcția generală a poliției din Japonia a ajuns la concluzia că,

ținând cont de numărul infracțiunilor latente, volumul real al criminalității depășește de cel puțin două ori datele statisticii oficiale [308, p. 22-24]. Particularitatea Japoniei, comparativ cu cea a Republicii Moldova, constă în faptul că victimele nu se adresează poliției din motiv că nu au încredere în ea, ci în mare parte, din cauza prejudiciului nesemnificativ suportat și a disconfortului de ordin procedural.

Problema criminalității latente este apreciată de către criminologii japonezi ca fiind destul de actuală. Astfel, criminologul japonez Koiti Miadzava, în cercetările sale, a stabilit că toate infracțiunile comise, excluzând cele în domeniul transportului, pot fi divizate în înregistrate (devenite cunoscute poliției) și latente. Luând numărul infracțiunilor înregistrate ca fiind 100% și efectuând calculele corespunzătoare, cercetătorul a ajuns la concluzia că numărul total al infracțiunilor latente depășește de 2 ori datele statisticii oficiale. Prin divizarea în diferite componente de infracțiuni pot fi observate deosebiri serioase ale indicatorilor. De exemplu, numărul real al infracțiunilor care pot fi clasificate ca vandalism depășește de 25 de ori datele oferite de poliție, delapidările – de 4 ori, escrocheriile de 2,5 ori. Este semnificativ și faptul că majoritatea infracțiunilor latente, cum ar fi activitatea ilegală de întreprinzător, șantajul, circulația ilegală a substanțelor narcotice etc. sunt comise de grupări criminale. Prin urmare, formațiunea criminală transnațională numită Boriocudan (Iacudza), care este apreciată ca fiind una din cele mai periculoase și influente din lume, reunește peste 72% din numărul total al infractorilor din țară [255, p.13].

În ceea ce privește procesul „reformatării” criminalității, acesta se manifestă prin creșterea criminalității gerontologice, legată de înrăutățirea continuă a situației demografice, precum și de tendințele nefavorabile în dinamica infracțiunilor informatice. În afară de aceasta, în pofida activizării semnificative a măsurilor întreprinse și a succeselor vizibile în contracararea criminalității organizate, reieșind din ultimele comunicări ale poliției japoneze, este prematur de a vorbi despre schimbări radicale în acest domeniu [199, p. 8].

Cu referire la cercetarea latenței unor tipuri distincte de infracțiuni, urmează de menționat că în Japonia o atenție deosebită este acordată infracțiunii de viol. În acest sens, merită atenție lucrările autorilor O. Nakata [259, p. 22] și S. Oda [262, p. 34], precum și datele statisticii oficiale preluate din „Cartea albă a criminalității”. De asemenea, anumite investigații ale tipului respectiv de infracțiuni au fost realizate de D. Djon, Eshico Fudhivara și Sami Saghisaca [177, p. 12-15].

Cercetările demonstrează că numărul persoanelor care au avut de suferit în urma infracțiunilor de viol în Japonia, conform datelor statisticii oficiale, constituie aproximativ 3 la fiecare 100000 de femei, cifră care nu corespunde realității. Investigațiile desfășurate, în cadrul

căroră au fost chestionate studentele și gospodinele casnice, au relevat un șir de cauze care au condus la tănuirea de la organele de drept a infracțiunilor comise împotriva lor, și anume:

1) presiunea culturală exercitată din partea familiei, prietenilor, cunoscuților, vecinilor, colegilor de serviciu etc.;

2) infractorul era cunoscut de al victimei;

3) doleanța organelor de drept, în cazul lipsei vătămărilor corporale, de a nu depune sesizare privind infracțiunea respectivă.

De rând cu aceasta, a fost stabilit și faptul că din cauza tănuirii infracțiunilor, în majoritatea cazurilor infractorii comiteau repetat sau chiar de mai multe ori astfel de infracțiuni.

A doua problemă importantă care a fost abordată ține de asigurarea veridicității statisticii penale, prin completarea ei cu date reale. Cheia soluționării acestor probleme (în opinia criminologilor japonezi) poate fi: organizarea unui sondaj al populației în vederea determinării nivelului victimizării penale, precum și ridicarea nivelului de pregătire profesională a funcționarilor organelor de poliție.

Analiza criminalității latente în Japonia indică asupra faptului că chiar și într-o țară atât de prosperă există problema respectivă. În locul problemelor soluționate apar altele, iar analiza profundă a proceselor sociale, care la prima vedere nu provoacă îngrijorare, poate oferi motive pentru prognoze destul de negative. Influența socială asupra criminalității în scopul formării și înfăptuirii în viață a unor măsuri eficiente de luptă cu acest fenomen trebuie să ia în calcul infracțiunile tănuite care nu sunt reflectate în statistica oficială.

Așadar, calitatea și nivelul de înregistrare a infracțiunilor, precum și tabloul criminalității dintr-o anumită țară sunt influențate de mai mulți factori de ordin economic, politic și social-psihologic. În țările prospere din punct de vedere economic, cu un nivel înalt al veniturilor populației, indicatorii criminalității înregistrate, de regulă, sunt mult mai ridicați, iar acolo unde lupta este purtată nu atât cu criminalitatea, cât cu manipularea statistică, indicatorii respectivi sunt mai reduși. Totodată, un nivel mai înalt al criminalității înregistrate reflectă de multe ori nu atât situația criminogenă reală, cât nivelul de încredere al populației în poliție, care se exprimă prin adresări și sesizări destul de frecvente. În afară de aceasta, în unele țări, după cum reiese din chestionările victimologice, populația comunică doar despre cele mai serioase infracțiuni. În cele din urmă, în țările unde este dezvoltată piața asigurărilor pentru compensarea prejudiciului, adresarea la poliție este o condiție obligatorie, de aceea nivelul infracțiunilor înregistrate este destul de înalt.

Având în vedere aspectele menționate, poate fi constatat că chiar și cei mai înalți indicatori ai criminalității înregistrate nu reflectă complet și exact informația despre situația criminogenă. Datele oficiale, după cum se știe, nu corespund în mare măsură cu criminalitatea reală. Între ele

se află un strat semnificativ de latență care nu se supune măsurărilor. Asupra proporțiilor acesteia influențează o serie de factori, cum ar fi: nivelul de dezvoltare al societății, situația politicii penale și a ordinii de drept care reflectă particularitățile portretului social și criminologic al țării, nivelul de încredere în structurile polițienești și ale altor organe de drept etc. Fără a ține cont de aceste aspecte nu este posibil de a aprecia întemeiat și a prognoza situația care, în cele din urmă, influențează strategia de prevenire și combatere a criminalității. În aceste condiții, indicatorii criminalității înregistrate nu pot fi suficient de fiabili pentru aprecierea eficienței activității poliției și a sistemului de justiție penală în ansamblu.

La etapa actuală, cercetarea criminalității latente în alte țări este considerată o completare necesară a statisticii oficiale a criminalității, care contribuie la completarea imaginii ce caracterizează situația criminogenă la nivel național. Pe lângă cercetările lansate în SUA, Germania și alte țări, a fost elaborat un proiect de lungă durată de chestionare internațională a victimelor infracțiunilor (The international Crime-Victim Survey), realizat de către United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute (UNICRI). Scopul proiectului constă în aprecierea situațiilor criminogene din diferite țări, studierea dinamicii criminalității și a experienței persoanelor care au devenit victime ale diferitor tipuri de infracțiuni. Institutul publică și prezintă rezultatele cercetărilor sale în scopul analizării ulterioare a rezultatelor obținute la nivel internațional.

Este important de menționat că cercetările realizate sunt coordonate cu organele de drept ale diferitor state, contribuind la realizarea strategiei de ameliorare a situației criminogene, prevenirea criminalității și protecția cetățenilor.

Până în prezent sunt realizate trei etape de cercetare: 1989, 1992, 1994 și 1996-1997. Numărul țărilor în care sunt chestionate victimele infracțiunilor crește în permanență. În anii 1996-1997, chestionarea s-a desfășurat în 54 de țări ale Europei, Americii, Africii, Asiei și țărilor CSI. Ucraina și Republica Moldova au participat pentru prima dată în asemenea proiect [2, p. 67-68].

În încheiere, menționăm că o parte a datelor prezentate se bazează pe calculele coeficienților latenței, care rezultă din concluziile sondajelor victimologice [112; 116; 117]. Evident că, sub aspect metodologic, astfel de calcule nu sunt tocmai impecabile; precizia și valoarea lor urmează a fi recunoscute relative datorită caracterului subiectiv al informației obținută prin intermediul sondajelor. De asemenea, respectivele sondaje cuprind doar o parte a victimelor (anumite categorii de persoane fizice), în timp ce criminalitatea provoacă pagube și încalcă interesele unui cerc mai larg de victime, inclusiv persoanele juridice și societatea în general. Aceasta nu înseamnă că rezultatele obținute nu pot fi luate în calcul; semnificația lor constă în faptul că ele reprezintă un pas important în determinarea proporțiilor latenței și oferă

date aproximative despre criminalitatea reală. Totodată, urmează de avut în vedere că indicatorii reali ai latenței și, respectiv, proporțiile reale ale criminalității stabilite în baza unor metode mai exacte se vor deosebi considerabil de indicatorii calculați în baza sondajelor victimologice. De aceea, perfecționarea metodologiei de calculare a gradului de latență rămâne a fi una din sarcinile actuale ale cercetărilor în domeniu. La rândul său, aceasta va facilita determinarea proporțiilor și consecințelor sociale ale criminalității reale.

1.4. Concluzii la capitolul 1

1. Pentru prima oară, chestiunea privind criminalitatea latentă a fost abordată în sec. XIX de către savantul belgian Adolph Quetelet, considerat fondator al statisticii științifice. Ideile sale de bază le-a expus în lucrarea „Fizica socială sau experiența cercetării aptitudinilor umane”. În anul 1835, A. Quetelet a înaintat ipoteza destul motivată despre faptul că „este cunoscută doar o parte a infracțiunilor comise, iar cota infracțiunilor ascunse depășește de câteva ori cota infracțiunilor cunoscute” [201, p. 262-263]. Ulterior, în anul 1853, criminalistul rus F. Zaharevici, în urma unor cercetări științifice a confirmat poziția lui A. Quetelet referitoare la manifestările latente ale criminalității.

2. Cercetările ulterioare ale criminalității latente sunt legate de numele savantului italian Enrico Ferri. La începutul sec. XX, studiind problemele sociologiei juridice, Ferri a atras atenția asupra dependenței criminalității „reale” de starea criminalității „cunoscute sau descoperite”. Astfel, A. Quetelet, F. Zaharevici, iar mai apoi și E. Ferri, au fost cei dintâi care au stabilit o legitate criminologică valabilă până în prezent, care constă în faptul că criminalitatea reală depășește de câteva ori criminalitatea înregistrată. Totuși, aceștia nu au reușit la acel moment să formuleze o noțiune științifică completă a criminalității latente.

În pofida faptului că natura infracțiunilor ascunse în acea perioadă (începutul sec. XX) nu era studiată suficient, oricum savanții erau interesați de problemele legate de starea criminalității reale. Indicatorii criminalității reale erau calculați prin stabilirea infracțiunilor necunoscute (latente) și al sumării lor cu numărul infracțiunilor înregistrate. La începutul sec. XX, cercetătorii remarcău unanim despre caracterul nefast al urmărilor negative ale infracțiunilor latente, care generează impunitate și, în cele din urmă, noi infracțiuni. Totodată, prin criminalitate, de fapt, se înțelegea totalitatea infracțiunilor înregistrate și a celor latente. Un impuls puternic în studierea criminalității latente la mijlocul sec. XX l-au avut cercetările așa-numitei criminalități a gulerelor albe.

3. În literatura juridică sovietică, problema criminalității latente a început a fi cercetată multiaspectual abia în anii '60-70 ai sec. XX. Atenția savanților și practicienilor era focalizată pe

reflectarea statistică veridică a criminalității. În ultimii ani de existență a URSS, furturile proprietății de stat și a celei obștești au devenit o normă socială. Totodată, sistemul de stat respingea în mod patologic informația negativă despre proporțiile reale ale criminalității, iar cercetătorii, în cele mai dese cazuri, se subsumau puterii, publicând rezultate care nu contraveneau concepțiilor lansate la nivel de stat. În general, procesul de cercetare a fenomenului criminalității latente în perioada sovietică nu era încurajat. Totuși, logica și firul cercetărilor științifice conduceau la necesitatea studierii criminalității latente de către mai mulți savanți notorii. Astfel, la sfârșitul anilor '90 ai sec. XX, studiarea criminalității latente s-a intensificat în așa măsură, încât spre finele secolului s-a acumulat un volum semnificativ de material științific cu referire la problematica respectivă. În procesul cercetărilor desfășurate a fost soluționată pozitiv problema metodologică de bază, și anume faptul că criminalitatea latentă este un fenomen cognoscibil.

4. În decursul mai multor ani, problemele examinate în lucrare au constituit obiect de cercetare pentru mulți autori, îndeosebi din străinătate. Printre savanții din Federația Rusă care și-au adus contribuția la investigarea fenomenului criminalității latente se înscriu: R. Akutaev, Z. Bahmudov, M. Krupin, A. Smirnov, Z. Isaev, Iu. Șahaev ș.a. De asemenea, problemei respective îi sunt consacrate tezele de doctorat ale autorilor: A. Konev, N. Sazonova, B. Muslov, A. Sanin, Iu. Toropin.

Gradul de studiere a problemei ne dovedește că, de fapt, toate studiile autohtone și cele din România efectuate până la momentul actual în materia criminalității latente (îndeosebi este vorba despre autorii manualelor de criminologie: N. Giurgiu, I. Oancea, V. Bujor, Gh. Gladchi, Iu. Larii, M. Bîrgău ș.a.) au abordat fragmentar tema în cauză și nu au urmărit scopul cercetării multiaspectuale a subiectului vizat.

5. Fără îndoială, lucrările analizate au o valoare științifică esențială, completând cunoștințele despre criminalitatea latentă. Totodată, ar fi incorect de a susține că atenția pe care o acordă criminologii studierii criminalității latente în prezent corespunde anvergurii semnificației teoretice și practice a problemei în cauză. În literatura științifică autohtonă, practic lipsesc cercetări monografice consacrate cercetării multiplelor particularități ale criminalității latente.

Savanții din diferite țări au contribuit esențial la studierea criminalității latente, însă până în prezent în știința criminologică rămân un șir întreg de probleme care necesită a fi cercetate în continuare, și anume: o delimitare mai exactă a criteriilor latenței și a noțiunii criminalității latente; sistematizarea, clasificarea și cercetarea de mai departe a metodelor de relevare și măsurare a acesteia etc.

6. În pofida sporirii interesului față de problema criminalității latente, inclusiv sub aspectul evaluării și prevenirii acesteia, în literatura autohtonă practic lipsesc cercetări monografice

consacrate problemelor respective. În legătură cu acest fapt, se constată că există toate temeiurile de a considera necesar și oportun studierea complexă a criminalității latente, care ar clarifica, ar extinde și ar completa volumul existent de cunoștințe în domeniul de referință. Prin urmare, devine actuală problema studierii naturii criminalității latente, stabilirea cu aproximație a dimensiunilor ei, determinarea metodelor și procedeele de măsurare a stării ei, examinarea factorilor care o condiționează și, în cele din urmă, elaborarea propunerilor orientate spre neutralizarea sau înlăturarea cauzelor care influențează latența infracțiunilor.

7. Relevarea criminalității latente în orice forme ale sale reprezintă o problemă actuală pentru toate țările. În prezent de către specialiști nu încetează elaborarea unor metode noi și eficiente de luptă cu criminalitatea, inclusiv latentă. În Marea Britanie și SUA este pe larg utilizată metoda victimizării populației formând împreună cu evidența penală un complex de date valoroase. În Japonia și Federația Rusă cele mai eficiente metode sunt colectarea informației și analiza sa ulterioară din cereri, scrisori, plângeri, sondaje precum și confruntarea diferitor date statistice, obținute de la organele de stat.

8. Compararea indicatorilor absoluți reflectați în statistica penală din diferite țări se confruntă, după cum este bine știut, cu anumite dificultăți și restricții, deoarece în diverse sisteme de drept există noțiuni și interpretări distincte ale unor infracțiuni. Particularitățile criminalizării unor fapte mai țin și de specificul practicii de înregistrare a lor în statisticile penale naționale. Despre aceasta mărturisește experiența în domeniul cercetării aspectelor ce se referă la latentitatea criminalității în unele state precum Marea Britanie, SUA și Japonia. Fără îndoială, studierea experienței străine poate lărgi spectrul de cunoștințe privind fenomenul în cauză.

9. Calitatea și nivelul de înregistrare a infracțiunilor, precum și tabloul criminalității dintr-o anumită țară sunt influențate de mai mulți factori de ordin economic, politic și social-psihologic. În țările prospere din punct de vedere economic, cu un nivel înalt al veniturilor populației, indicatorii criminalității înregistrate, de regulă, sunt mult mai ridicați, iar acolo unde lupta este purtată nu atât cu criminalitatea, cât cu manipularea statistică, indicatorii respectivi sunt mai reduși. Totodată, un nivel mai înalt al criminalității înregistrate reflectă de multe ori nu atât situația criminogenă reală, cât nivelul de încredere al populației în poliție, care se exprimă prin adresări și sesizări destul de frecvente. În afară de aceasta, în unele țări, după cum reiese din chestionările victimologice, populația comunică doar despre cele mai serioase infracțiuni. În cele din urmă, în țările unde este dezvoltată piața asigurărilor pentru compensarea prejudiciului, adresarea la poliție este o condiție obligatorie, de aceea nivelul infracțiunilor înregistrate este destul de înalt.

10. Cunoașterea experienței internaționale ce se referă la studierea și aprecierea nivelului de latență a criminalității demonstrează că asupra unui astfel de fenomen este posibil și necesar

de influențat. Criminalitatea latentă poate fi studiată și apreciată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă posibilitate de a corecta politica prevenirii și combaterii fenomenului infracțional în general. Din păcate, în programele guvernamentale ale Republicii Moldova cu privire la contracararea criminalității nu există mențiuni referitoare la partea latentă a infracționalității, nu sunt prevăzute măsuri în vederea diminuării acestui fenomen negativ, totodată numărul infracțiunilor înregistrate micșorându-se în decursul ultimilor ani.

2. DIMENSIUNI CRIMINOLOGICE ALE CRIMINALITĂȚII LATENTE

2.1. Conceptul și caracteristicile criminalității latente

Ca orice fenomen social, criminalitatea reprezintă un sistem cu proprietăți și funcții proprii, distincte calitativ de cele ale elementelor ei componente. Prin aceasta, modelul nostru de analiză evită considerarea criminalității ca o totalitate a infracțiunilor săvârșite pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp, poziție care subliniază doar latura cantitativă a fenomenului studiat.

În teoria și practica criminologiei, formele criminalității sunt cercetate în funcție de gradul cunoașterii, descoperirii, înregistrării, verificării și soluționării judiciare. Astfel de studii sunt deosebit de importante, deoarece explicarea diferitor forme de criminalitate și a relațiilor dintre ele permite înțelegerea corectă a fenomenului infracționalității în ansamblu. La rândul lor, cunoștințele acumulate în urma acestor investigații servesc ca bază pentru procesul de prevenire a criminalității și explică pericolul pe care îl poate prezenta uneori informația statistică denaturată pentru criminologie.

În literatura de specialitate variază formele criminalității în funcție de gradul descoperirii și cunoașterii. Uneori diferă și viziunile specialiștilor privind conținutul anumitor categorii de criminalitate. Astfel, majoritatea criminologilor români, reieșind din criteriile enunțate, disting patru forme sau niveluri ale fenomenului infracțional: „1) criminalitatea reală; 2) criminalitatea aparentă (relevată sau descoperită); 3) criminalitatea legală (judecată); și 4) „cifra neagră” a criminalității” [11, p. 83-84 103, p. 21; 24, p. 29-30]. Unii autori evidențiază doar trei forme principale de criminalitate: „1) criminalitatea reală; 2) criminalitatea relevată sau aparentă și 3) „cifra neagră” a criminalității” [10, p.23-24].

În cercetările criminologice este analizată cu precădere criminalitatea legală (judecată), fiindcă aceasta este certă, verificată și, în urma judecății, se demonstrează că faptele comise constituie infracțiuni, iar autorii acestora sunt declarați vinovați și pedepsiți conform prevederilor legii penale.

Totuși cercetarea criminologică nu poate ignora criminalitatea sesizată, care este mai extinsă decât cea legală (judecată). De aceea unele precizări cu privire la criminalitatea aparentă (sesizată) și cea săvârșită trebuie să fie făcute.

Astfel, în opinia autorului I. Oancea, „*criminalitatea aparentă* (sesizată) cuprinde totalitatea infracțiunilor semnalate sistemului justiției penale și înregistrate ca atare. Această formă a criminalității reprezintă totalitatea crimelor (infracțiunilor) săvârșite sau pretins săvârșite, care sunt crime sau apar ca și crime și care au ajuns la cunoștința sau au fost

înregistrate la organele de urmărire penală. Dar, fiindcă unele fapte sunt numai aparent infracțiuni sau aparent supuse răspunderii penale, aceste organe nu le trimit la instanța de judecată; de aici și denumirea de criminalitate aparentă. De regulă, este vorba de fapte reclamate ca infracțiuni, dar care, la controlul organelor de cercetare, nu toate constituie infracțiuni. Această formă de criminalitate, de regulă, este înregistrată la organele de poliție, procuratură ori la instanța de judecată – în caz de plângere directă – și este cunoscută” [28, p. 50].

Un alt autor român, T. Amza, consideră că „principalul decalaj între criminalitatea aparentă și criminalitatea legală provine din aceea că autorii unui important număr de infracțiuni constatate nu au putut fi identificați. Statisticile poliției cuprind între 50% și 60% infracțiuni în care autorii nu au fost descoperiți (identificați), această proporție fiind în continuă creștere și nu diminuare, așa cum populația ar fi dorit. Totuși procesele pornite după descoperirea sau denunțarea faptelor nu ajung toate la condamnare și uneori se ajunge la concluzia că faptele antisociale semnalate nu reprezintă un delict; sau examenul volițional necesar la autor nu a putut fi stabilit ori există în favoarea sa o cauză de neimputabilitate sau o imunitate. Trebuie adăugat că în toate aceste ipoteze, urmărirea penală nu se poate declanșa și totul se termină cu o ordonanță de clasare sau cu o hotărâre de achitare” [1, p. 34].

„*Criminalitatea legală (cercetată, judecată)* reprezintă totalitatea faptelor penale pentru care s-au pronunțat hotărâri de condamnare rămase definitive. Denumirea de „criminalitate legală” provine, după cum se poate observa, de la faptul că este vorba de acea parte a criminalității care a ajuns a fi verificată de organele de urmărire penală și de instanța de judecată și pentru care s-a pronunțat o hotărâre penală. Deci, în această categorie de criminalitate intră numai acea parte care îndeplinește, cel puțin, două condiții: a fost examinată de instanța de judecată și aceasta a pronunțat o hotărâre penală definitivă. Hotărârea instanței de judecată poate să fie o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii ori amenzii, dar, în același timp, poate să fie o hotărâre de încetare a procesului penal sau o hotărâre de achitare. De exemplu, într-o țară, din 4000 de cazuri judecate, s-au aplicat condamnări pentru 3500, iar pentru 500 s-a pronunțat încetarea procesului sau achitarea. În cazul în care s-a pronunțat o condamnare, este evident că s-a săvârșit o infracțiune, că autorul ei este vinovat, iar pedeapsa aplicată este temeinică și legală. Astfel de fapte fac parte din criminalitatea legală” [28, p. 51].

Se pare că există semne și chiar argumente potrivit cărora când crește criminalitatea aparentă (sesizată), ca urmare crește și criminalitatea legală (judecată). Dacă este așa, se poate spune că ar fi un fel de sincronism între aceste forme ale criminalității, la care s-ar supune și criminalitatea reală.

Criminalitatea reală. Având în vedere anumite interpretări teoretice, sesizăm că „criminologului i se ascunde realitatea exactă, fie din cauza faptului că de foarte multe ori se

întâmplă ca infracțiunea să treacă neobservată de către organele de poliție și chiar de către victimă (furturi, deturnări, delikte financiare etc.) sau nu există bănuți (falsul trece neobservat, otrăvirea nu atrage atenția nimănui, omorurile sunt camuflate în sinucideri sau accidente etc.). Autorii acestor fapte care rămân nedescoperiți sunt dintre cei mai abili și, de aceea, identificarea lor constituie dovada unor înalte calități profesionale ale polițiștilor și procurorilor. Delincvenții cei mai periculoși sunt aceia care au reușit să-și acopere faptele, iar după aceștia urmează aceia ale căror fapte au fost descoperite, dar a căror identitate nu a putut fi încă stabilită (cel puțin modul lor de operare figurează în criminalitatea aparentă). De asemenea, o altă cauză de decalaj între criminalitatea aparentă și criminalitatea reală ține de ineficiența activității organelor de poliție pe de o parte, iar pe de altă parte, și din cauza neglijenței sau reticenței victimelor care, dintr-un motiv sau altul, nu sesizează organele abilitate de lege să efectueze cercetări, iar împotriva denunțatorului există o adevărată prejudecată socială” [1, p. 36].

Tot la capitolul criminalității reale, unii autori mai constată că „în teoria și practica criminologică se fac cercetări prin care se caută a se dovedi că ea există, că are un volum mare. Dacă, bunăoară, criminalitatea aparentă este de 20 000 de infracțiuni, criminalitatea reală se presupune că este de 30 000 de infracțiuni” [120, p. 53-54].

Prin urmare, este important de menționat că „se săvârșesc infracțiuni despre care nu se i-a cunoștință și nu se înregistrează la autorități. Astfel, se comit infracțiuni de avort despre care nu se află nimic. Se comit infracțiuni de pruncucidere care nu lasă nici o urmă; la fel, infracțiuni de fals (bani, acte etc.), furturi, delapidări etc., care trec neobservate. Se săvârșesc omoruri prin împușcare, otrăvire, spânzurare, camuflate ca sinucideri ori accidente; de asemenea, se săvârșesc omoruri urmate de dispariția cadavrului (ardere, aruncare în apă, îngropare etc.). În aceste cazuri, este vorba de infractori deosebit de abili și de temut; este vorba, cum se spune, de „crimă perfectă”, adică de crimă fără urmă și greu de descoperit. De aceea, mulți dintre acești infractori rămân necunoscuți, nedescoperiți, iar organele de urmărire penală nu reușesc să descopere astfel de infracțiuni și infractori. Alteori, este vorba de infracțiuni cunoscute de victime ori de martori, dar nereclamate ori nedenunțate de aceștia. Victima nu reclamă din neglijență ori teamă, nepăsare ori voința de a nu se ști că a asistat la o asemenea faptă sau din comoditate (să nu fie chemat la judecată, să nu fie „deranjat” etc.)” [28, p. 52].

În urma sondajului realizat în rândul unor reprezentanți ai organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților, la întrebarea cum consideră, *care este cota procentuală a infracțiunilor descoperite de către reprezentanții organelor de drept*, 66% din respondenți au indicat limitele cuprinse între 55% și 80%; 23% din respondenți – de la 30% până la 50%; 8% din respondenți – mai mult de 80% și 3% din respondenți – de la 10% până la 30% [101].

Prin sondajul realizat în rândul populației, la întrebarea *cum apreciază șansele infractorului de a rămâne nepedepsit în cazul comiterii unei infracțiuni*, s-a constatat: 51% din respondenți le-au apreciat ca fiind destul de mici; 29% din respondenți – destul de mari; 11% din respondenți – foarte mici și 9% din respondenți – foarte mari [102].

Cercetările efectuate în diferite țări [115; 117; 125; 127; 161] denotă că cifra criminalității reale (săvârșite) este foarte mare. În context, urmează de menționat că necunoașterea, cel puțin cu aproximație, a volumului total și sectorial al acestui tip de criminalitate provoacă daune esențiale, fiindcă nu se va putea cunoaște nici gradul real de pericol social (disparația de oameni, distrugerea și dispariția de bunuri etc.) și nici cauzele acesteia. Mai mult ca atât, necunoașterea acestei forme de criminalitate generează dubii referitoare la cunoașterea criminalității în ansamblu dintr-o anumită țară. Prin urmare, acest fapt condiționează organizarea și planificarea ineficientă a procesului de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.

Așadar, „criminalitatea reală cuprinde totalitatea faptelor penale, indiferent dacă sunt sau nu sunt cunoscute, săvârșite într-o perioadă de timp determinată și pe un anumit teritoriu. Această categorie are un grad foarte ridicat de generalitate și include toate celelalte categorii. Trebuie precizat că obiectul criminologiei are în vedere criminalitatea reală, ale cărei dimensiuni și realități, prin tehnici și metode cât mai științifice, pot și trebuie să fie surprinse” [103, p. 21].

În contextul menționat, cercetătorii în domeniu constată că „diferența dintre criminalitatea reală și criminalitatea aparentă este denumită „cifra neagră” a criminalității și reprezintă faptele antisociale care, din diverse motive, rămân necunoscute organelor din sistemul justiției penale” [24, p. 39].

Criminologul austriac E. Seeling menționează că „este greu de aflat cifra adevărată a criminalității prin folosirea cifrei negre a diferitor categorii de infracțiuni, bunăoară cifra neagră medie a avorturilor, cifra neagră medie a pruncuciderii, a furtului, a omorului etc. După această metodă rezultă că cifra neagră reală, în comparație cu cifra neagră oficială a criminalității, este de 10 ori mai mare (de exemplu, din 100 de avorturi comise se descoperă numai 10). Tot așa este și situația ce se referă la infracțiunile de mărturie mincinoasă, infracțiunile comise din imprudență etc.” [119, p. 207].

S-au făcut cercetări [120, p. 54-55] pentru determinarea, cel puțin relativă, a cifrei negre, însă rezultatele sunt îndoielnice. Nu se știe, de pildă, dacă această cifră este constantă, după cum nu se știe dacă cifra neagră este numai în anumite sectoare (de exemplu, avorturi, pruncucideri); dacă ar fi așa, s-ar trage anumite concluzii. Dacă nu este așa, dacă această cifră crește mereu și dacă ea cuprinde multe categorii de infracțiuni (economice, violente etc.), atunci această formă de criminalitate prezintă un pericol social mult mai mare.

De fapt, „cifra neagră” a criminalității, denumită și „criminalitatea ocultă” sau „criminalitatea latentă”, cuprinde totalitatea infracțiunilor săvârșite în cadrul criminalității reale, dar nerelevante și, desigur, neînregistrate în statistica generală, implicit și în statistica judiciară penală (criminală) [96, p. 151].

Unii autori divizează, pe bună dreptate, „cifra neagră” a criminalității în două categorii: „1) *criminalitatea necunoscută* (criminalitatea latentă naturală), adică infracțiunile care, din anumite considerente, nu au fost aduse la cunoștința organelor de drept sau acestea nu dispun de nici o informație despre ele; 2) *criminalitatea ascunsă sau tăinuită* (criminalitatea latentă artificială) cuprinde infracțiunile care, deși a fost sesizate organelor de urmărire penală sau despre care acestea sunt la curent, totuși nu au fost înregistrate, nefiind reflectate în dările de seamă statistice, ceea ce constituie o ilegalitate a organelor respective [307, p. 33; 5, p. 151].

Renumitul criminolog german, Hans Joachim Schneider, conferă conceptului de criminalitate latentă o accepțiune mai largă, considerând „relativ latente” chiar și acele infracțiuni care au fost constatate (relevante) de organele de drept sau care sunt cunoscute acestora, dar care rămân nedescoperite, făptuitorii nefiind identificați. Aceste infracțiuni constituie așa-numita parte „cenușie” (semilatență) a criminalității reale și are o deosebită importanță criminologică la descoperirea criminalilor profesioniști, a recidiviștilor și a altor infractori periculoși” [314, p. 156-157].

În baza analizei opiniilor expuse în literatura de specialitate, considerăm corectă poziția, potrivit căreia „cifra neagră” a criminalității poate fi definită ca un ansamblu de infracțiuni care se comit efectiv, dar nu sunt incluse în statistica oficială. „Cifra neagră” a criminalității cuprinde infracțiunile necunoscute și tănuite (ascunse)” [214, p. 157].

Potrivit autorului M. Bîrgău, prin termenul „criminalitate latentă” se subînțelege „totalitatea faptelor criminale care, de fapt, sunt săvârșite, dar nu sunt înregistrate de organele de drept și, respectiv, nu sunt reflectate în statistica oficială. În literatura juridică, criminalitatea latentă adesea este definită ca totalitatea infracțiunilor nedeclarate, dar cunoscute organelor de drept” [2, p. 67].

Manifestările criminalității latente sunt diverse. Aceasta este legat de faptul că însăși criminalitatea se află într-un proces de transformare continuu. Pe măsura evoluției progresului social se evidențiază metode noi de săvârșire a infracțiunilor. Cel mai elocvent exemplu în acest sens îl constituie infracțiunile în domeniul informaticii, care se caracterizează printr-un grad foarte înalt de latență. În același timp, toate infracțiunile latente posedă anumite caracteristici stabile, fapt care le evidențiază de celelalte fapte infracționale.

În prezent, criminalitatea latentă este examinată sub două aspecte: 1) în complex și 2) pe anumite tipuri de infracțiuni. Autorii care și-au consacrat lucrările studierii complexe a criminalității latente acordă o atenție sporită noțiunii și naturii acesteia.

Astfel, N. Sazonova, spre exemplu, apreciază criminalitatea latentă ca „fiind acea parte a criminalității care se exprimă prin totalitatea infracțiunilor ce nu au nimerit în sistemul evidenței statistice oficiale, caracterizându-se prin anumite particularități de apariție și evoluție, caracter social și juridico-penal, pericol social sporit, caracteristici calitative și cantitative proprii, limite de timp și spațiu” [279].

Prezintă interes abordarea lui V. Luneev referitoare la problema criminalității latente ca proces. Utilizând noțiunea de „latentizare a criminalității”, autorul examinează criminalitatea latentă prin prisma elucidării și prevenirii acesteia, trecând în revistă faptele alarmante care mărturisesc despre proporțiile acesteia [245].

În manualele de criminologie, problema criminalității latente este abordată tot mai frecvent. Astfel, în manualul de criminologie sub redacția lui A. Dolgova se menționează că „criminalitatea latentă este o problemă multiaspectuală, care este studiată la nivel interdisciplinar și urmează a fi soluționată în aceeași ordine” [180, p. 151-152].

În afară de abordarea complexă a criminalității latente mai există și abordarea selectivă, esența căreia constă în cercetarea separată a latenței anumitor categorii de infracțiuni și a subiecților care comit astfel de infracțiuni. Avantajul de bază al respectivei abordări constă în faptul că ea se bazează pe studierea profundă a unui tip concret de criminalitate latentă, pune în evidență determinantele sale de bază, contribuie la o apreciere mai exactă a proporțiilor acesteia și, ca urmare, sunt propuse unele măsuri destul de eficiente de prevenire și combatere.

Alți autori, A. Șleapocinikova și G. Zabreanski, au în vedere prin criminalitate latentă „infracțiunile ascunse de o structură abilitată care, potrivit legii, este împuternicită să cerceteze sau să examineze cauzele penale cu privire la infracțiunile comise” [184, p. 99].

În opinia lui V. Pankratova, „criminalitatea ascunsă reprezintă o totalitate de infracțiuni nerelevante de către organele de drept și care, respectiv, nu au fost reflectate în evidența faptelor pasibile de pedeapsă penală” [265, p. 9].

V. Kudreavțev a ajuns la concluzia că „criminalitatea latentă este formată din infracțiunile nerelevante de către sistemul justiției penale, motiv pentru care nu au atras aplicarea măsurilor de constrângere statală sau obștească” [226, p. 15-16].

S. Inșakov constată că „criminalitate latentă este partea neînregistrată a criminalității reale” [192, p. p. 114]. Noțiunea respectivă reiese din faptul că criminalitatea latentă urmează a fi cercetată complet, prin înregistrarea și evidența tuturor infracțiunilor. În linii generale, aceasta

este o noțiune corectă, însă care ține cont doar de un singur semn al criminalității latente și nu oferă un tablou deplin despre acest fenomen complex.

Deseori, la formularea noțiunii criminalității latente sunt incluse atât infracțiunile latente, cât și persoanele care au comis aceste infracțiuni. Însă, acest fapt implică un șir de consecințe negative, începând cu amestecarea semnelor ce se referă la noțiunile în cauză până la subrogarea lor reciprocă. În opinia noastră, problema delimitării respectivelor noțiuni ține de stabilirea inexactă a obiectului de cercetare. Dacă obiectul de cercetare îl constituie criminalitatea latentă în ansamblu, atunci ea urmează a fi înțeleasă doar ca o totalitate de infracțiuni neînregistrate. Totodată, prin infracțiune latentă urmează de înțeles nu doar infracțiunile neînregistrate, ci și cele în care sunt prezente erori de calificare a faptei infracționale.

Referindu-ne la latența infractorilor, urmează de menționat că aceasta se formează în cazurile în care infractorii nu au fost identificați, trași la răspundere penală și pedepsiți, cum ar fi, de exemplu, în cazul infracțiunilor nedescoperite.

Reieșind din obiectul cercetării, pot fi evidențiate diverse tipuri de latență, după cum urmează:

- „1) latența criminalității în general;
- 2) latența unor tipuri de criminalitate (de exemplu, contra patrimoniului, ecologice etc.);
- 3) latența unor infracțiuni concrete (infracțiunilor de omor, de furt etc.);
- 4) latența infractorilor (persoanelor care au comis infracțiuni)” [109, p. 485].

Cele relatate mai sus demonstrează că până în prezent nu a fost formulată o noțiune unică a criminalității latente. Înainte ca aceasta să fie formulată, este oportun de a evidenția câteva ipoteze importante: criminalitatea latentă reprezintă o parte a criminalității în general; ea posedă caracteristici cantitative și calitative proprii; de regulă, dinamica acesteia este diametral opusă dinamicii criminalității înregistrate; structura criminalității latente este deosebită de structura criminalității înregistrate, deoarece specificul structurii latenței criminalității depinde de deosebirile în nivelul (gradul) latenței unor tipuri distincte de criminalitate.

Prin urmare, criminalitatea latentă poate fi definită ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție.

În context, urmează a fi examinată și o astfel de noțiune precum „victimitatea latentă”. Comportamentul victimei în mecanismul comportamentului infracțional individual joacă un rol important. Unele victime trec în categoria părților vătămate, adică devin cunoscute organelor de drept, își apără interesele, iar altele nu doresc să și le apere și, prin urmare, rămân în rândul celor latente, având o influență negativă asupra formării intențiilor infracționale ale persoanelor

predispușe să comită infracțiuni. În acest fel, victimele latente apar ca factori care influențează asupra autodeterminării criminalității [105, p. 25].

Totodată, infractorii presupun că victima nu se va adresa la poliție în contextul unei astfel de infracțiuni, deoarece deseori le este teamă nu atât de infractori, cât de funcționarii organelor de drept care, în opinia lor, pot descoperi sursele ilegale ale obținerii valorilor sustrase. De exemplu, pentru comiterea infracțiunilor în scop de profit, în calitate de victime sunt selectate persoanele care, în opinia infractorilor, au obținut bunurile pe căi ilegale. Aceste acțiuni au loc în special în cazul extorcării, escrocheriei, furturilor din apartamente etc. Ca rezultat, respectivul contingent de persoane contribuie la escaladarea victimității latente.

În urma sondajului realizat în rândul unor reprezentanți ai organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților, la întrebarea *din ce cauză cetățenii/victimele nu sesizează organele de drept despre infracțiunile comise* (respondenții au avut posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns), 27% din respondenți au indicat lipsa încrederii în perspectiva descoperirii infracțiunii, 24% au indicat asupra birocratismului, care generează pierderea timpului prin diferite instanțe, 19% au invocat teama victimei de a deveni publice unele aspecte intime despre ea sau apropiații ei, 18% au indicat că victima consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind nesemnificativ, 12% din respondenți au indicat asupra altor variante de răspuns [101].

De menționat că „existența cifrei negre este destul de jenantă în condițiile în care proporția de infracțiuni descoperite sau de vinovați identificați nu rămâne constantă, nici de la o perioadă la alta, nici în ceea ce privește numărul celor care atentează la viața persoanei. Este evident că acest lucru se poate datora lipsei de personal specializat la organul de poliție abilitat de lege cu asemenea activități” [1, p. 36].

Numai o creștere a serviciilor de depistare sau a eficacității activității lor va reduce cifra neagră, sporind cifra criminalității legale sau aparente și va demonstra că nivelul criminalității reale a crescut.

„Imposibilitatea de a evalua cifrele negre, certitudinea că ele nu sunt constante de la o perioadă la alta, fie în mod global, fie într-un anumit sector al delincvenței, influențează asupra studiilor întreprinse pentru a cunoaște volumul, formele și localizarea criminalității. Acest handicap apasă greu asupra cercetării cauzelor criminalității, mai ales dacă nu se elucidează cum și de ce au fost comise faptele antisociale sau aspectele determinate de personalitatea autorilor (vârstă, sex, naționalitate, mediu, caractere etc.)” [120, p. 40].

După cum s-a menționat mai sus, criminalitatea latentă este parte componentă a criminalității în general, care reprezintă o noțiune mai largă reieșind din dimensiunile ei. Astfel, toate trăsăturile caracteristice ale respectivului fenomen sunt proprii și criminalității latente.

Pentru o elucidare deplină a naturii criminalității latente, vom examina succint trăsăturile specifice ale acesteia descrise în literatura de specialitate [299, p. 28-29; 143, p. 40-41; 229, p. 173; 223, p. 244-245; 152, p. 40; 196, p. 12].

Astfel, „criminalitatea reprezintă un fenomen social-juridic negativ cu caracter de masă, variabil și istorico-evolutiv, care este constituit din totalitatea infracțiunilor comise pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp și care se caracterizează prin anumiți parametri cantitativi (nivelul, dinamica) și calitativi (structura, caracterul)” [15, p. 76].

1. *Caracterul social-juridic* al criminalității este condiționat de „fenomenele care o determină, apreciind-o sub aspect material și procesual. Existența criminalității, modificarea ei în timp și spațiu fac ca indicatorii săi de bază să se afle în dependență procesele și fenomenele care decurg în societate și poartă un caracter social. Starea criminalității reprezintă un indicator elocvent al stării de criză a societății, o manifestare a viciilor sale sociale” [272, p. 40]. De fapt, „caracterul juridic al fenomenului criminal derivă din străvechiul principiu *nullum crimen sine lege* (nu există infracțiune fără lege), care este fixat în majoritatea sistemelor de drept ale lumii, inclusiv în Constituția Republicii Moldova (art. 22) și Codul penal al Republicii Moldova (art. 3). Numai incriminarea formelor periculoase de comportamente în legislația penală ne permite de a declara infracțiuni, totalitatea cărora constituie un fenomen juridico-penal” [15, p. 78-79].

2. *Caracterul negativ* se caracterizează prin faptul că fenomenul criminalității, prin întregul cumul de faptele antisociale, provoacă daune irecuperabile societății. Crima, în esența sa, comportă un pericol sporit pentru societate, atentând la ordinea și securitatea publică.

3. *Caracterul de masă*. Conform unor date estimate, criminalitatea mondială atinge cifra de circa 400-500 mln. în timp de un an. În Republica Moldova se înregistrează anual aproximativ 33-35 mii infracțiuni [14]. Însă indicatorii criminalității reale sunt de 4-5 ori mai înalți decât cei înregistrați [15, p. 82].

4. *Fenomen istoric variabil*. Grație schimbărilor de ordin social, economic, politic, ideologic, științific și de altă natură ce au loc în societate, se modifică și criminalitatea atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ.

Criminalitatea își are limitele sale în timp și în spațiu. În ceea ce privește limitele de timp ale acestui fenomen negativ, acestea sunt condiționate de legea penală.

Pe lângă limite juridico-penale, există și anumite limite (hotare) criminologice ale criminalității, care depind de scopurile cercetării criminologice. Aici este cercetată starea criminalității pentru un an, 5 ani etc. Analogic sunt stabilite și hotarele de spațiu ale criminalității, care poate fi studiată în limitele unui anumit teritoriu (oraș, raion, țară în ansamblu etc.).

Precizările cu privire la trăsăturile esențiale ale criminalității sunt caracteristice și pentru partea latentă a fenomenului în cauză. Totodată, criminalitatea latentă are și o serie de trăsături specifice. Astfel, principala particularitate a fenomenului respectiv, care permite a o delimita de criminalitatea înregistrată, este latența, adică lipsa indicatorilor acesteia în sistemul oficial de evidență statistică. La rândul său, această particularitate condiționează un șir de semne esențiale specifice criminalității latente.

Pericolul social. Deseori nu sunt intentate dosare penale în urma comiterii unor astfel de infracțiuni, iar persoanele care le-au comis rămân în afara reacției oficiale a organelor de drept, nefiind cercetate și trase la răspundere penală. Aceasta mărturisește despre pericolul social sporit și răspândirea masivă a fenomenului respectiv, condiționată inclusiv de impunitate, care este un sol fertil pentru comiterea unor noi infracțiuni. Senzația unei libertăți totale se amplifică atunci când comiterea infracțiunii nu a fost urmată de intentarea unui dosar penal și de desfășurarea corespunzătoare a urmăririi penale. În aceste condiții, crește pericolul social al persoanelor care au comis infracțiuni, are loc diminuarea nivelului de conștiință juridică a acestora, descrește respectul față de lege și semenii lor etc.

Procesul în cauză se reflectă nemijlocit și asupra populației, care își pierde încrederea în organele de drept, ceea ce se exprimă atât prin comiterea unor infracțiuni și a altor încălcări de lege, cât și prin diminuarea implicării acesteia în procesul de descoperire a infracțiunilor. În acest context, se constată potențialul sporit al criminalității latente în cauzarea unor prejudicii esențiale generate de comiterea repetată a unor infracțiuni. De asemenea, urmează de menționat că drept urmare a existenței criminalității latente lipsește informația completă și veridică despre starea criminalității reale, ceea ce conduce la o planificare inefficientă a luptei cu fenomenul în cauză [166, p. 273].

Ca și criminalitatea înregistrată, criminalitatea latentă se caracterizează printr-o *structură specifică*. Dacă în structura criminalității înregistrate predomină infracțiunile grave și deosebit de grave, atunci conform aprecierilor experților, o cotă semnificativă de infracțiuni în structura criminalității latente o constituie infracțiunile ușoare și mai puțin grave. În opinia autorului rus C. Goreainov, „criminalitatea latentă este constituită, în mare parte, din faptele care prezintă un pericol social redus, fiind posibil ca majoritatea din ele să fie soluționate prin căi alternative celor procesual-penale” [166, p. 273].

Astfel, se constată că în structura criminalității neînregistrate, inclusiv cea tănuită de către organele de drept, predomină infracțiunile contra patrimoniului (furturi, jafuri, tâlhării, șantaj, escrocherii), infracțiunile contra sănătății persoanei (vătămări corporale) și infracțiuni privind viața sexuală (preponderent infracțiunile de viol).

Conform unor estimări ale experților în domeniu, o cotă importantă în structura criminalității latente o ocupă „infracțiunile fără victime”. Din categoria acestora fac parte infracțiunile contra bunei desfășurări în sfera publică și infracțiunile economice [175, p. 97]. O latență sporită, potrivit opiniei unor autori (Luneev V. [243, p. 35], Dolgova A. [182, p. 244]), posedă infracțiunile excepțional de grave (de exemplu, omorurile minuțios planificate și camuflate). Însă, numărul lor în structura criminalității latente nu este atât de semnificativ comparativ cu structura criminalității înregistrate.

Caracteristicile legate de timp și spațiu. Hotarele de timp ale criminalității latente sunt stabilite atât de legislația penală, cât și de cea procesual-penală. Aceasta este condiționat de faptul că latența infracțiunilor depinde nemijlocit de includerea infracțiunii în sistemul oficial de evidență a infracțiunilor. Totodată infracțiunea este înregistrată doar din momentul intentării dosarului penal în baza faptului comiterii infracțiunii respective. Respectiv, termenii și procedura intentării dosarelor penale sunt strict stabilite de legislația în vigoare.

Particularitățile criminalității latente pot fi stabilite și în *dimensiunea spațiului*. Unii criminologi menționează dependența criminalității latente de mărimea teritoriului și specificul populației. De exemplu, R. Juravliov menționează că „latența criminalității în localitățile rurale este determinată de următorii factori: dificultăți în transmiterea operativă a informației despre infracțiunea comisă, particularitățile psihologice ale locuitorilor de la sate, lipsa dorinței de a implica rudele și prietenii în domeniul de activitate al organelor de drept; neîncrederea unei părți a populației față de organele de drept” [183, p. 248-249].

Dependențe similare ale criminalității latente față de particularitățile regionale au fost identificate și de către unii criminologi occidentali. Astfel, cercetările legate de victimizare desfășurate de către specialiștii Institutului Max-Planck din Berlin (Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, MPG) au indicat asupra dependenței nivelului criminalității latente de gradul urbanizării regiunii, numărul reprezentanților poliției, deosebiri în structura criminalității, alte particularități locale și regionale ce țin de orientările comportamentale și de mentalitatea populației.

Astfel, vorbind despre nivelul general al criminalității (este vorba despre 16 landuri federale ale Germaniei, din care fac parte și trei orașe – Berlin, Bremen și Hamburg), autorii își concentrează atenția asupra orașelor mari (cu o populație de peste 500 mii de locuitori), constatând că coraportul între cifra „albă” și cifra „neagră” a criminalității este mai înalt comparativ cu celelalte localități urbane mai mici după numărul populației. De asemenea, în cercetările desfășurate anterior a fost relevată o legitate: indicatorii criminalității înregistrate și neînregistrate în landurile din nordul țării sunt substanțial mai ridicați comparativ cu indicatorii similari în landurile din sudul țării [261, p. 16-17].

Autorul Iu. Larii constată că „la fel ca și criminalitatea înregistrată, criminalitatea latentă reprezintă un *fenomen cu caracter de masă*, care depășește de câteva ori criminalitatea înregistrată. Așadar, În Republica Moldova sunt înregistrate anual aproximativ 30-40 de mii de infracțiuni. Luând în considerare caracterul latent al acestora, constatăm că în realitate se comit de 2-3 ori mai multe fapte infracționale în comparație cu numărul celor înregistrate oficial, adică 60-120 de mii de infracțiuni anual. Pentru comiterea infracțiunilor reflectate în statistica oficială sunt depistați și trași la răspundere penală circa 5-10 mii de infractori. Prin urmare, o parte considerabilă a infractorilor neidentificați nu poartă răspundere pentru comiterea infracțiunilor și, ca urmare, multe din victimele atentatelor criminale nu beneficiază de asistența juridică și socială corespunzătoare din partea organelor de stat abilitate în acest sens” [15, p. 105-106].

Utilizând indicatori calitativi și cantitativi ai criminalității înregistrate, putem caracteriza și defini fenomenul criminalității latente.

În baza celor menționate *supra* urmează de definit criminalitatea latentă ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție.

2.2. Clasificări ale criminalității latente

Actualmente, în literatura de specialitate există mai multe clasificări ale criminalității latente. Fiecare din aceste clasificări este orientată atât spre relevarea unor legități ale criminalității latente în general, cât și ale unor tipuri separate ale acesteia. Astfel, până a trece nemijlocit la examinarea principalelor tipuri de clasificări ale criminalității latente, este important de a evidenția criteriile în baza cărora are loc formarea acesteia:

- 1) mecanismul formării latenței;
- 2) nivelul (gradul) latenței unor tipuri de criminalitate;
- 3) cauzele latenței unor tipuri de infracțiuni;
- 4) gradul de flagranță a infracțiunilor;
- 5) gradul de informare (sau neinformare) despre infracțiuni al unui anumit cerc de persoane (martori, victime, funcționari ai organelor de drept etc.).

De menționat că există unele clasificări realizate în baza mai multor criterii. Însă, de multe ori acestea nu sunt reușite din cauza neconcordanței sau chiar a contradictorialității unor elemente structurale.

Printre primii care au cercetat sistemic criminalitatea latentă au fost A. Șleapociniov și G. Zabreanski [184]. Ei au încercat să clasifice toate infracțiunile latente în funcție de flagranță, fie

de neflagranță a infracțiunii. O astfel de abordare le-a permis să evidențieze patru grupuri de infracțiuni latente.

La primul grup au fost atribuite infracțiunile, a căror comitere este vădită. Informația despre comiterea acestora se răspândește rapid. Victima și rudele sale sunt cointerestate ca organele de drept să fie informate în scopul identificării și tragerii la răspundere a infractorului.

La al doilea grup, autorii au atribuit infracțiunile cu un grad de flagranță redusă. În cazul dat, victimele nu se adresează organelor de drept din diferite motive: paguba nesemnificativă, lipsa dorinței de a irosi în zădar timpul etc. Totuși faptul comiterii infracțiunii nu este ascuns de rude, prieteni sau cunoscuți ai victimei.

În al treilea grup au fost incluse infracțiunile, despre comiterea cărora cunosc în majoritatea cazurilor doar infractorul și victima. Dat fiind faptul că victima este cointerestată în ascunderea infracțiunii (pe motiv de rușine, frică de răzbunare etc.), informația despre astfel de infracțiuni este restrânsă.

La al patrulea grup, autorii au atribuit infracțiunile, comiterea cărora nu este evidentă. Victima în astfel de cazuri poate nici să nu cunoască că drepturile ei au fost încălcate.

O altă clasificare a infracțiunilor latente este propusă de autorii N. Alicperov și R. Rasulov [131, p. 12], care divizează diferite tipuri de infracțiuni în funcție de nivelul latenței lor:

- 1) infracțiuni cu un nivel înalt de latență;
- 2) infracțiuni cu un nivel mediu de latență;
- 3) infracțiuni cu un nivel scăzut de latență.

Respectiva structurare a tipurilor criminalității latente poate contribui doar la organizarea și orientarea forțelor de ordine asupra celor mai latente tipuri de infracțiuni. Însă, respectiva clasificare poartă un caracter recapitulativ și nu contribuie la cunoașterea esenței și cauzelor criminalității latente ca fenomen.

Nivelul latenței depinde de particularitățile categoriilor concrete de infracțiuni, precum și de atitudinea statului și conduita populației care nu înștiințează de fiecare dată organele competente despre infracțiunile săvârșite.

Un *nivel scăzut de latență* îl au infracțiunile evidente (omor, banditism, jaf), despre care informația este răspândită foarte rapid. Astfel, mai puțin latente sunt infracțiunile grave, în special omorurile și vătămrile intenționate grave ale integrității corporale, furturile din apartamente, răpirea mijloacelor de transport etc. Anual, în Republica Moldova sunt înregistrate 350-400 de omoruri, dar și această cifră nu este reală. Faptul dat se explică prin aceea că, în primul rând, o bună parte din omoruri sunt calificate de către organul de urmărire penală (și trimise în judecată) ca vătămări intenționate grave ale integrității corporale, soldate de moartea victimei. Aceasta se face în scopul ameliorării indicilor criminalității. În al doilea rând, în ultimii

ani sporește numărul persoanelor dispărute fără urmă și anunțate în căutare. Cercetările efectuate în bază de eșantion mărturisesc că circa o jumătate din aceste persoane, de fapt, sunt omorâte.

Nivelul mediu este specific infracțiunilor, comiterea căror nu este tocmai vădită. Victimele acestora, de regulă, nu se adresează organelor de drept pentru a-și apăra drepturile încălcate, dar nici nu neagă comiterea infracțiunii (deoarece paguba e neînsemnată sau nu au încredere în posibilitatea descoperirii infractorului) [2, p. 68].

Un grad sporit al latenței îl au infracțiunile despre săvârșirea cărora sunt la curent numai infractorul și victima, aceasta din urmă, din anumite motive, fiind cointerесată de tăinuirea infracțiunii (mituire, infracțiuni de serviciu, violuri, evaziuni fiscale etc.). Din cauza netransparenței din partea victimelor sau a lipsei unor victime vădite asemenea infracțiuni rămân necunoscute.

Autorul M. Bîrgău clasifică criminalitatea latentă în trei tipuri: „1) naturală; 2) sporadică; 3) de frontieră. Astfel, prin *criminalitate naturală* se înțelege totalitatea situațiilor când infracțiunea a fost săvârșită, însă organele de drept nu cunosc acest fapt. *Criminalitate sporadică* o constituie faptele criminale cunoscute organelor de drept, care, din motive diferite, nu sunt trecute în evidență. *Criminalitatea de frontieră* se consideră totalitatea infracțiunilor ce au fost săvârșite, dar victima nu a perceput (conștientizat) acest fapt (de exemplu, furturi mărunte)” [2, p. 67].

O clasificare detaliată a infracțiunilor latente a fost propusă de A. Alexeev și A. Roșu [134, p. 40-41]:

- 1) criminalitatea natural-latentă (este vorba de toate situațiile când organele de drept nu cunosc despre infracțiunea comisă);
- 2) criminalitatea artificial-latentă (apare în cazurile când organele de drept, deși posedă informația necesară privind infracțiunile comise, totuși nu le înregistrează);
- 3) latența situațiilor limitrofe (are loc în cazurile când infracțiunea devine cunoscută organelor de drept, însă nu este înregistrată datorită unor erori de calificare a acesteia).

Astfel de clasificare (sau unele clasificări similare) este frecvent întâlnită în literatura de specialitate [164].

Totodată, nu este cel mai reușit evidențiată latența situațiilor limitrofe, deoarece în conformitate cu respectiva clasificare aceasta poate fi atribuită la criminalitatea artificial-latentă.

Următorul grup de infracțiuni latente îl constituie infracțiunile despre care cunoaște doar infractorul. În aceste cazuri, victima fie că a decedat, fie că nici nu observă paguba suportată din cauza neatenției sau a dificultății de a duce evidența propriilor bunuri materiale pe care le posedă, fie că consideră pagubele suportate ca fiind produse din cauza unor forțe majore. Persoana poate comite o infracțiune, iar victima nu sesizează de multe ori acest fapt (toate

tipurile de sustrageri sub formă ascunsă, jaful persoanelor aflate în stare de ebrietate, infracțiunile comise împotriva copiilor și a persoanelor care nu conștientizează cele întâmplare (persoane în etate, cu handicap psihic etc.) [208, p. 33-34].

Considerăm oportun de a evidenția cel puțin două tipuri de criminalitate latentă care depinde de subiectul ce posedă informația despre infracțiune: 1) dacă informația despre infracțiunea comisă este cunoscută unui organ de drept și care, din anumite motive, infracțiunea nu este luată la evidență, atunci putem vorbi despre criminalitate latentă tănuită; 2) dacă informația despre infracțiune este cunoscută unei anumite persoane (martor, victimă) care nu informează organele de drept în acest sens sau când nici o persoană nu posedă astfel de informații (asemenea infracțiuni pot apărea, de exemplu, în cazul încălcării tehnicii securității sau a comiterii infracțiunilor ecologice), atunci aceasta este considerată criminalitate latentă necunoscută organelor de drept.

Totodată, este oportun de a evidenția anumite tipuri distincte de infracțiuni, care se caracterizează printr-un grad înalt de latență:

- 1) infracțiunile economice;
- 2) infracțiunile de corupție;
- 3) infracțiunile ecologice;
- 4) infracțiunile contra familiei;
- 5) infracțiunile informatice;
- 6) alte tipuri.

Latentitatea acestor tipuri de infracțiuni este generată de un spectru vast de cauze, condiții și factori. Cauza de bază a latenței infracțiunilor ecologice este, în opinia noastră, imperfecțiunea metodicilor, procedurilor și metodelor de relevare a unor astfel de infracțiuni. Astfel, de exemplu, cauza poluării aerului și a apei deseori este destul de dificil sau chiar imposibil de stabilit și de documentat procesual. Având la bază rezultatele sondajului realizat în rândul funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților [101], constatăm că cauza de bază a latenței infracțiunilor economice este fenomenul corupției și insuficiența cunoștințelor în domeniul examinării complexe a infracțiunilor economice. Specificul latenței infracțiunilor contra familiei și a infracțiunilor contra vieții și inviolabilității sexuale se datorează nedorinței victimelor de a divulga informația despre astfel de infracțiuni. În ceea ce privește infracțiunile în domeniul informaticii, acestea se caracterizează printr-un grad înalt de latență, deoarece pregătirea profesională insuficientă a unor angajați ai organelor de drept nu le permite se elucideze și să fixeze calitativ și complet astfel de infracțiuni.

Un alt autor, V. Luneev, consideră că criminalitatea latentă este constituită din:

„1) infracțiuni nedeclarate, când victimele, martorii, persoanele oficiale și alți cetățeni, deși dețin informații despre infracțiunea comisă, totuși nu comunică despre faptul dat organelor de drept;

2) infracțiuni neînregistrate, când organele de drept, deși au fost înștiințate despre infracțiunea comisă, nu le înregistrează și nu le cercetează;

3) infracțiuni neconstatate, când organele de drept au înregistrat și au cercetat infracțiunea, însă din cauza neglijenței, pregătirii profesionale insuficiente și calificării juridico-penale incorecte nu au stabilit existența componentei de infracțiune în fapta comisă” [244, p. 38].

O clasificare analogică a criminalității latente este făcută de autorul autohton Iu. Larii [15, p. 102], care, de asemenea, pune accent pe mecanismul de formare a acesteia.

Mai desfășurat divizează tipurile infracțiunilor latente B. Dziov, care propune următoarele criterii de clasificare:

„a) gradul de apreciere a faptei infracționale de către infractor, victimă sau martor;

b) gradul de toleranță al cetățenilor față de nivelul pericolului social al infracțiunilor săvârșite, stabilitatea și aria relațiilor sociale ale persoanelor care au ajuns în situații infracționale;

c) poziția morală și nivelul de activitate juridică a funcționarilor organului de drept care a relevat infracțiunea necunoscută” [178, p. 108].

Reieșind din respectivele criterii de clasificare, B. Dziov evidențiază cinci grupuri posibile de infracțiuni latente.

Din prima grupă fac parte infracțiunile despre comiterea cărora nu cunoaște nimeni, fie cineva poate doar să presupună comiterea acestora (poate fi vorba despre unele infracțiuni comise din imprudență).

La al doilea grup se referă infracțiunile despre comiterea cărora cunoaște doar infractorul (sustragerea pe ascuns a bunurilor de la persoanele aflate în stare avansată de ebrietate, infracțiuni împotriva copiilor minori etc.).

Al treilea grup include infracțiunile despre care cunosc atât infractorul, cât și victima (lipsa martorilor și nedorința victimei de a anunța organele de drept despre cele întâmplate).

Grupul al patrulea îl constituie infracțiunile despre care cunoaște infractorul, victima și martorii, însă nimeni din ei nu se adresează organelor de drept.

În al cincilea grup sunt incluse faptele penale despre care organele de drept au fost înștiințate, însă în rezultatul măsurilor întreprinse acestea nu au fost investigate în modul cuvenit și nu au fost reflectate în evidențele statistice oficiale.

O clasificare asemănătoare propune autorul S. Miliukov, care evidențiază următoarele grupuri de infracțiuni latente:

- „1) infracțiuni despre care nu cunoaște nimeni, nici chiar infractorul;
- 2) infracțiuni despre care cunosc doar infractorul sau doar victima;
- 3) infracțiuni despre care cunosc un cerc restrâns de persoane apropiate infractorului sau victimei, dar care nu divulgă această informație;
- 4) infracțiuni care au devenit cunoscute unui cerc nedeterminat de persoane, cu excepția organelor de drept;
- 5) infracțiuni cunoscute organelor de stat, unor structuri publice și private, însă care au rămas necunoscute organelor de drept;
- 6) infracțiuni despre care au fost informate organele de drept, dar care nu au fost înregistrate în mod oficial;
- 7) pe faptul comiterii infracțiunii a fost emisă o ordonanță neîntemeiată privind refuzul pornirii urmăririi penale;
- 8) urmărirea penală a fost pornită, însă neîntemeiat încetată în baza unor temeiuri de reabilitare;
- 9) încetarea procesului penal în ședința de judecată în baza acelorași temeiuri, fie persoana vinovată a fost achitată în mod neîntemeiat” [250, p. 235-236].

Încă o clasificare este realizată de N. Sazonova, care divizează criminalitatea latentă, în funcție de cauzele apariției latenței, în criminalitate obiectiv-latentă și subiectiv-latentă [279, p.41].

Având la bază cauzele indicate, autoarea evidențiază următoarele tipuri de criminalitate obiectiv-latentă:

- „1) infracțiunile care nu au ajuns în sistemul oficial de evidență datorită necoordonării departamentale ale organelor care duc evidența infracțiunilor;
- 2) infracțiunile care nu au ajuns în sistemul oficial de evidență datorită imperfecțiunii legislației ce reglementează procedura de evidență a infracțiunilor;
- 3) infracțiunile neînregistrate în sistemul oficial de evidență datorită lipsei informației corespunzătoare despre infracțiune la momentul emiterii ordonanței de pornire a urmăririi penale;
- 4) infracțiunile despre care nu cunoaște nimeni;
- 5) infracțiunile despre care cunoaște doar infractorul” [279, p. 41].

Cauzele obiective ale criminalității latente au permis de a înainta ipoteza privind prezența unei dependențe direct proporționale a criminalității obiectiv-latente de evoluția criminalității în ansamblu (cu cât mai multe infracțiuni sunt comise, cu atât mai mult cresc proporțiile criminalității obiectiv-latente).

La rândul său, partea subiectiv-latentă se propune a fi divizată în partea necunoscută și cea ascunsă.

Pentru ca clasificarea să fie mai completă, este necesar de a ține cont, în special, de relevarea și evidența infracțiunilor și persoanelor care le-au săvârșit. Ținând cont de criteriile enunțate, toate infracțiunile necunoscute pot fi divizate convențional în două grupuri mari:

- 1) natural-latente;
- 2) artificial-latente [135, p. 31].

Este motivată și poziția lui R. Akutaev, care atribuie la infracțiunile natural-latente totalitatea faptelor penale necunoscute de către organele și instituțiile care le înregistrează și realizează urmărirea penală, care nu figurează în statistica penală oficială și în privința cărora nu au fost întreprinse măsuri corespunzătoare prevăzute de lege [130, p. 80].

În funcție de specificul factorilor care influențează asupra atribuirii infracțiunilor comise la categoria celor natural-latente, acestea, la rândul lor, mai pot fi divizate convențional în patru grupuri:

1) *categoria de infracțiuni, despre posibilitatea răspunderii penale a cărora nu poate cunoaște nici chiar delincventul, nemaivorbind despre alte persoane.*

Cel mai frecvent, aceasta are loc în cazul infracțiunilor imprudente, comise din neglijență.

Neglijența, de rând cu încrederea exagerată în sine, reprezintă una din formele vinovăției imprudente. Astfel, conform prevederilor art. 18 CP al RM, se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență, dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă [7].

De asemenea, este posibilă situația în care persoana, în virtutea cunoștințelor insuficiente în domeniul dreptului, consideră că a comis o contravenție, fie că fapta în general nu este pasibilă de răspundere juridică și poate fi supusă doar unei admonestări morale. În teoria dreptului penal, astfel de situații sunt considerate erori juridice, care reprezintă „o închipuire eronată a persoanei despre infracțiune și pedeapsa pentru fapta comisă, a calificării și limitelor răspunderii penale” [144, p. 159].

Conform regulii generale, răspunderea penală în cazul erorii juridice comise trebuie să survină indiferent de faptul dacă persoana nu consideră acțiunile sale ca fiind infracționale [297, p. 21]. Regula este bazată pe aplicarea principiului general cunoscut încă din perioada dreptului roman, conform căruia necunoașterea legii nu exclude răspunderea (*ignorantia juris semper hocet*).

2) *Infracțiunile în cazul cărora nici chiar victimele nu manifestă inițiativă și interes în descoperirea lor.*

În cele mai multe cazuri, o astfel de atitudine se explică prin faptul că comportamentul victimelor până la atentatul infracțional a fost extrem de victimogen, astfel încât acestea nu sunt interesate să divulge infracțiunea. De împrejurarea respectivă pot profita infractorii, fiind convinși de faptul că victima nu va declara despre cele întâmplate, iar teama de a apărea în centrul atenției organelor de drept va prevala. Acest comportament are loc în cazul infracțiunilor în domeniul transportului rutier, escrocheriilor, atentatelor la inviolabilitatea sexuală etc. Prin urmare, în cadrul grupeii a doua a infracțiunilor natural-latente, este oportun de a realiza o clasificare suplimentară a comportamentului victimelor care, de fapt, nu sunt interesate în investigarea și descoperirea infracțiunilor comise în privința lor:

- a) ilegalitatea fictivă sau reală al comportamentului anterior al victimelor;
- b) teama că infracțiunea va deveni cunoscută mai multor persoane (infracțiunile cu caracter sexual).

Sunt cunoscute diverse motive ale dezinteresului de a informa organele de drept despre infracțiunea comisă. De exemplu, în cazul infracțiunilor legate de finanțe, motivul determinant poate fi lipsa dorinței persoanei de a face publică situația sa materială.

În cazul infracțiunilor cu caracter sexual, motivul dezinteresării de a comunica organelor de drept despre infracțiunea comisă poate fi nedorința victimei de a deveni subiect al discuțiilor și osândelor. În confirmarea faptului dat, A. Konev prezintă date despre faptul că aproximativ 85% din victimele violurilor nu se adresează organelor de drept [207, p. 143].

În rezultatul convingerii și disponibilității făptuitorului de a compensa în totalitate prejudiciul cauzat prin infracțiune, victima, de regulă, acceptă cele oferite și nu este interesată în divulgarea celor întâmplate. Ca urmare, infracțiunea comisă nu este înregistrată oficial, iar infractorul rămâne nesancționat pe cale penală.

Astfel de manifestări ale criminalității latente reprezintă o tendință destul de periculoasă. Încă romanii au specificat următoarele: *impunitas continuum affectum tribuit delinquendi*, ceea ce în traducere din latină înseamnă „impunitatea mereu stimulează delincventul”. Despre aceasta a scris și Cezare Beccaria în cunoscuta sa lucrare „Despre infracțiuni și pedepse” [147].

Sunt întâlnite cazuri când în calitate de motiv al nedeclarării infracțiunii de către victime poate fi viziunea preconcepută față de activitatea organelor de drept. Potrivit unor autori, aproximativ 30% din victimele necunoscute ale vătămarilor corporale, inclusiv grave, nu s-au adresat organelor de drept din motiv că nu credeau în posibilitatea identificării și sancționării infractorilor, fie că nu doreau să fie implicați în procese judiciare [167, p. 114].

Aproximativ 40% din victimele infracțiunilor nu se adresează organelor procuraturii sau a celor polițienești, deoarece majoritatea din ele nu cred că infracțiunea va fi descoperită [166, p. 24]. O astfel de neîncredere în organele de drept se răsfrânge negativ asupra nivelului de protecție juridică a cetățenilor și conduce la o criminalizare suplimentară a societății.

Cel mai frecvent, cauza nedeclarării infracțiunilor se manifestă în calitate de factor al latenței în situațiile când cetățenii se ciocnesc cu multe formalități, deseori nejustificate, atitudinea preconcepută a funcționarilor organelor de drept și tergiversarea soluționării problemelor apărute.

Deseori, în calitate de motive ale nedeclarării de către victime organelor de drept despre infracțiunea comisă și pagubele suferite pot fi eficiența scăzută a măsurilor orientate spre repararea prejudiciului cauzat.

Cele relatate mai sus sunt confirmate de sondajul realizat de către noi în rândul cetățenilor care, la întrebarea *dacă în decursul ultimului an au fost martori sau victime ale unei/unor infracțiuni*, 63% din respondenți au răspuns nu, 28% din respondenți au răspuns da și, respectiv, 23% din respondenți au indicat că le este dificil să răspundă. Totodată, la întrebarea *dacă s-au adresat organelor de drept în legătură cu infracțiunea comisă*, 66% din respondenți au indicat că s-au adresat la poliție, 8% din respondenți s-au adresat la procuratură, 4% din respondenți au indicat că s-au adresat la alte organe de drept, iar 22% din respondenți au indicat că nu s-au adresat organelor de drept [102].

La întrebarea *care a fost cauza neadresării către organele de drept în cazul comiterii unor infracțiuni în privința lor*, 41% din respondenți au indicat că nu au dorit să-și piardă timpul prin instanțe, 34% din respondenți au indicat că au fost reticenți în capacitatea lor de a descoperi infracțiunea, 10% din respondenți au menționat că așa au fost sfătuiți de membrii familiei, prieteni sau colegi care au avut o asemenea experiență, 8% din respondenți au indicat teama de răzbunare din partea infractorului/infractorilor, 2% din respondenți nu au dorit ca informația privind infracțiunea comisă să devină publică și 5% din respondenți au indicat alte cauze [102].

Ținând cont de faptul că asigurarea complexă a drepturilor cetățenilor constituie o sarcină prioritară a statului, este salutară aprobarea Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor [20].

Acest pas constituie o realizare a prevederii conținute în *Declarația Națiunilor Unite privind principiile fundamentale ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere*, adoptate în anul 1985 în cadrul Adunării Generale a ONU [9].

După cum urmează din declarație, victimele infracțiunilor „au dreptul ... la o compensare promptă a prejudiciului cauzat acestora în conformitate cu legislația națională” [9].

În acest sens, „este necesar de a contribui la formarea, consolidarea și extinderea fondurilor naționale de compensații pentru victime. Dacă este necesar, în acest scop pot fi stabilite alte fonduri, inclusiv în cazurile când statul, cetățean al căruia este victima, nu poate oferi compensație victimei pentru prejudiciile cauzate” [9].

Punctul 9 al Declarației prevede următoarele: „în cazul în care compensația nu poate fi obținută integral de la infractor sau din alte surse, statele trebuie să ia măsuri pentru oferirea compensațiilor materiale:

a) victimelor, cărora în rezultatul infracțiunilor grave le-au fost cauzate vătămări corporale grave sau le-a fost afectată sănătatea fizică și psihică;

b) familiilor, în special persoanelor întreținute de către victimele care au decedat în rezultatul victimizării sau au dizabilități fizice și psihice” [9].

3) *Infracțiunile în cazul cărora nu are cine comunica organelor de drept despre cele săvârșite datorită lipsei unei părți vătămate (victime) evidente.*

Astfel de precedente sunt posibile în cazul atentatelor asupra intereselor publice, în special în domeniul securității ecologice.

Infracțiunile ecologice sunt atribuite, pe bună dreptate, la categoria celor cu o latență foarte înaltă. Potrivit calculelor unor autori, latența infracțiunilor ecologice constituie 97-98% [291, p. 22]. Un astfel de indicator al latenței poate deveni nefast pentru sănătatea populației și pentru dezvoltarea în continuare a țării. În general, pentru poluarea mediului înconjurător la răspundere penală sunt trași aproximativ unul din 150 făptași, iar la răspundere contravențională – unul din 15 [127, p. 29]. Respectiva tendință este confirmată și prin rezultatele sondajelor desfășurate de către noi în rândul funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților [98], dar și de către datele statistice oficiale care denotă că în cazul infracțiunilor ecologice sunt identificați doar 23,81% din autori [98].

4) *Infracțiunile despre săvârșirea cărora cunosc un cerc restrâns de persoane, fie doar făptașul.*

Drept exemplu pot fi aduse cazurile unor sustrageri bine camuflate, diferite cazuri de corupție, omoruri fără semne evidente de violență [252, p. 79-80].

În rezultatul chestionării condamnaților recidiviști, P. Malîșkin a constatat că 56% din ei, după comiterea infracțiunilor, întreprindeau diferite acțiuni în vederea camuflării infracțiunilor comise [248, p. 2; 296, p. 188].

În practica judiciară sunt cunoscute înscenări ale sinuciderilor, accidente (decesul în urma accidentului rutier, căderea de la balcon, geam etc.), otrăviri, incendierea diferitor încăperi și depozite (de exemplu, cazurile de incendiere intenționată, cu înscenarea incendiului din diferite motive).

Sunt întâlnite și înscenări ale accidentelor rutiere, când infractorul are ca scop obținerea unei despăgubiri ilegale. Astfel, înscenarea unei infracțiuni îngreunează procesul de investigare a acesteia, chiar mai mult decât în cazul utilizării altor metode de tănuire a infracțiunilor [249, p. 217].

Autorul V. Obrazțov consideră că înscenarea reprezintă una din varietățile de împotrivire organelor de drept a persoanelor neinteresate în descoperirea infracțiunii, stabilirea adevărului în cadrul cauzei penale, luarea unor decizii juridice motivate și corecte în procesul penal [260, p. 134].

De fiecare dată, la baza înscenării infracțiunii se află crearea artificială a urmelor materiale ale evenimentului înscenat. În aceste condiții, pentru demascarea infractorilor crește importanța diferitor tipuri de expertize criminalistice [158, p. 22-23]. De exemplu, poate fi vorba despre expertizele judiciar-psihologice în cazul demascării cazurilor de înscenare a accidentelor și sinuciderilor [202].

A doua varietate a criminalității latente, și anume a infracțiunilor artificial-latente, o reprezintă *infracțiunile cunoscute organelor de drept, însă care din diverse motive nu au fost luate la evidență*.

În urma studierii unui număr suficient de ordonanțe privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal [30-94], putem concluziona că una din cauzele apariției infracțiunilor artificial-latente o reprezintă cazurile de refuz nemotivat de a porni urmărirea penală, precum și încetarea nemotivată a procesului penal.

Prin urmare, suntem de acord cu unii autori care menționează, cu referire la latența artificială a infracțiunilor, că variantele latenței potențiale a infracțiunilor relevate sunt mult mai numeroase [128, p. 14].

Astfel de încălcări ale legii nu doar sporește nivelul latenței criminalității, ci încalcă substanțial drepturile victimelor infracțiunilor. Faptul dat generează victimelor și altor cetățeni neîncredere în organele de drept și autorități, contribuind, în același timp, la răspândirea nihilismului juridic în rândul populației.

Prezența infracțiunilor artificial-latente combate punctul de vedere răspândit în rândul persoanelor neinițiate în domeniu, conform căruia în cazul în care infracțiunea este relevată de către organele de drept, ea nu este tănuită.

Este evident faptul că în cazul infracțiunilor neînregistrate, deși cunoscute organelor de drept, urmărirea penală nu este pornită. Acest fapt presupune că organele de urmărire penală, posedând informația necesară despre fapta infracțională, nu întreprind măsurile necesare prevăzute de legislație. O astfel de inactivitate a persoanelor oficiale este social periculoasă și, în anumite circumstanțe, poate fi calificată ca infracțiune.

După cum s-a menționat mai sus, unii autori [129, p. 62-63] consideră ca fiind latente infracțiunile luate la evidență însă care nu au fost descoperite, fie au fost descoperite parțial. Prima varietate poartă denumirea de infracțiuni subiectiv-latente, iar cea de a doua – parțial subiectiv-latente. Respectiva clasificare poate fi numită facultativă, deoarece ea nu răspunde tuturor criteriilor criminalității latente. Despre infracțiunile subiectiv-latente urmează de vorbit în cazul când faptul săvârșirii infracțiunii este cunoscut și înregistrat, însă rămâne necunoscut subiectul infracțiunii, motiv pentru care persoana care a comis-o nu este trasă la răspundere penală și nu i se aplică o pedeapsă penală prevăzută de lege.

În cazul cercetării infracțiunilor săvârșite în complicitate, nu se reușește de a stabili imediat identitatea tuturor infractorilor. Până la identificarea acestora, de asemenea, nu poate fi vorba despre tragerea lor la răspundere penală. În cazul dat este latent însuși subiectul infracțiunii. Prin aceasta infracțiunile subiectiv-latente se deosebesc de alte forme de infracțiuni latente. După cum este menționat în literatura de specialitate, în astfel de situații „persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii, nefiind identificată, nu resimte consecințele nefavorabile prevăzute de legea penală” [292, p. 40].

Finalizând analiza infracțiunilor artificial-latente, urmează de menționat că unii autori au încercat să grupeze acest tip de infracțiuni în subcategorii. De exemplu, G. Hohreacov [305, p. 402] a evidențiat următoarele categorii în structura criminalității artificial-latente:

a) infracțiunile structural-latente, în care construcția legislativă a unor componente de infracțiuni (unele categorii de omoruri, vătămări corporale, atentate asupra proprietății etc.) permit de a califica infracțiunile grave ca fiind mai puțin grave;

b) infracțiunile legal-latente, care apar ca urmare a imperfecțiunii legislației, fie a particularităților începerii urmăririi penale, infracțiunile corespunzătoare nefiind reflectate în statistica oficială.

În afară de infracțiunile natural-latente și artificial-latente, în practică mai sunt întâlnite cazuri ce țin de erorile de bună credință referitoare la infracțiunea comisă în privința unei persoane. Aceste cazuri mai sunt numite limitrofe și se caracterizează prin neperceperea faptei social-periculoase ca pe o infracțiune atât de către victimă, cât și de o altă persoană care a depistat respectiva faptă. Situațiile limitrofe au loc atunci când victimele sau alte persoane nu comunică despre infracțiune datorită aprecierii faptice sau juridice incorecte a celor comise. Astfel de situații se întâmplă în cazul comiterii pungășiilor, atentării la bunurile persoanelor aflate în stare de ebrietate care nu au conștientizat acțiunile făptuitorului, înșelării clienților, escrocheriilor etc.

Dacă infracțiunea nu a putut fi prevenită, atunci în toate cazurile apar anumite raporturi juridico-penale. Ca părți ale respectivelor raporturi sunt: subiectul infracțiunii; victima

infracțiunii; statul, reprezentat de organele de drept corespunzătoare; martorii infracțiunii și alte persoane implicate [317, p. 11-12].

Autorul A. Amutinov menționează, pe bună dreptate, că „rezultatul evoluției situației juridico-penale depinde, în mare parte, de atitudinea participanților respectivi ai raporturilor juridico-penale. Este vorba despre faptul dacă va fi sau nu va fi infracțiunea relevată, vor fi sau nu vor fi informate organele de drept despre infracțiune, vor întreprinde sau nu vor întreprinde organele de drept măsurile necesare de investigare, vor reuși să demaște infractorul sau infracțiunea va rămâne nedescoperită și, prin urmare, va constitui aceasta sau nu va fi vorba despre latență a infracțiunii, iar în caz afirmativ, ce fel de latență – naturală sau artificială” [137, p. 72].

Clasificarea criminalității latente ar fi incompletă fără evidențierea așa numitei „latențe fictive”. Mai mulți autori au atras atenția asupra existenței latenței fictive încă în anii '70 ai secolului XX. Potrivit autorului G. Kaizer, „în 28% din circumstanțele descrise, persoanele chestionate le apreciau ca fiind infracționale, deși, de fapt, acestea nu constituiau infracțiuni” [129, p. 70]. Faptul dat mărturisește despre răspândirea relativă a latenței fictive în rândul populației.

Prin „latență fictivă” urmează de înțeles „perceperea eronată a unei fapte ca fiind infracțiune, care a rămas fără o reacție corespunzătoare din partea organelor competente” [129, p. 70].

Latența fictivă, ca varietate convențională a latenței, se manifestă, de asemenea, în cazurile când persoanele care se consideră victime ale infracțiunii declară despre aceasta organelor de drept, deși fapta comisă nu întrunește elementele și semnele componenței de infracțiune.

Noțiunile „situații limitrofe” și „latență fictivă” sunt apropiate, însă care nu concordează. Deosebirea lor de bază constă în caracterul perceperii subiective a faptei.

În funcție de faptul la care din clasificările propuse se referă infracțiunea, în anumite condiții ea poate fi exclusă din categoria celor latente. La aceste condiții se referă înregistrarea statistică oficială a infracțiunii, precum și expirarea termenului de prescripție al tragerii persoanei la răspundere penală pentru infracțiunea comisă.

Particularitatea examinată a criminalității latente mărturisește despre caracterul său cumulativ. În acest sens, L. Condriatic menționează că „din fenomenul criminalității latente ca și cum se erodează în timp infracțiunile mai puțin grave și se acumulează cele grave. Substituirea infracțiunilor ușoare cu cele grave nu are loc doar din motiv că cele grave au termenele lor de prescripție și, în afară de aceasta, masivul infracțiunilor latente se completează în permanență cu unele ușoare” [206, p. 124].

2.3. Consecințele criminalității latente

Criminalitatea latentă, în virtutea unor circumstanțe de ordin subiectiv și obiectiv, nu este reflectată în statistica penală oficială. Totodată, prezența criminalității latente subminează considerabil încrederea populației în organele de drept. Faptul dat reprezintă, de asemenea, una din cauzele nemijlocite ale criminalității latente (în special, în privința infracțiunilor care nu prezintă un pericol sporit), iar cetățenii nu sesizează organele de drept, deoarece nu au încredere în acestea.

Potrivit lui V. Luneev, „premisele istorice și ideologice ale tăinuirii infracțiunilor sunt legate, în primul rând, de adaptarea tradițională a nivelului infracțiunilor înregistrate la perceperea eronată a intereselor organelor de drept și nu la obiectivele controlului real al societății și statului asupra criminalității” [244, p. 42].

Aprecierile experților privind raportul dintre infracțiunile înregistrate și latente sunt cele mai diverse, „constituind coraportul de 1:3, 1:5 sau chiar 1:10. Cea mai populară este compararea criminalității reale cu un aisberg din care doar 1/8 se află la suprafață. Savanții din SUA presupun că dacă cifra oficială a criminalității în țara lor este egală cu 13-15 milioane anual, atunci „cifra neagră” a acesteia constituie 30 milioane și mai mult” [215, p. 158].

În opinia unor autori, „consecințele criminalității latente urmează a fi examinate ca fiind una din caracteristicile ei de bază. În același timp, acestea reprezintă una din cele mai puțin cercetate direcții ale criminalității latente. Totodată, prejudiciul social-politic, economic și moral, provocat de partea latentă a criminalității, după proporțiile sale, nu cedează, ba chiar probabil depășește consecințele părții înregistrate a criminalității. Fără îndoială că anumite măsuri întreprinse în timp oportun pot diminua consecințele negative ale criminalității, însă a minimiza și, cu atât mai mult, a preveni consecințele criminalității latente nu întotdeauna este posibil. Faptul dat este condiționat, în primul rând, de caracteristicile calitative, care diferențiază criminalitatea latentă de cea înregistrată. În majoritatea cazurilor, consecințele criminalității sunt ascunse și, corespunzător, aprecierea lor de către organele de drept este dificilă sau chiar imposibilă. Deși prejudiciul (atât material, cât și moral-psihologic) cauzat de criminalitatea înregistrată este enorm, totuși acesta nicidecum nu poate fi comparat cu dauna cauzată societății de criminalitatea latentă” [110, p. 20].

Necesitatea studierii consecințelor criminalității latente rezidă în faptul că acestea posedă trăsături și caracteristici distincte din punct de vedere calitativ de consecințele și caracteristicile părții înregistrate a criminalității. Aceasta însă nu înseamnă că nu este posibil de a influența prevenirea și minimizarea consecințelor criminalității latente, în sensul respectiv fiind necesare alte abordări și metode de diminuare a daunelor provocate de criminalitatea latentă.

La etapa actuală, starea criminalității latente în Republica Moldova nu este tocmai favorabilă. Sunt cazuri de tănuire a infracțiunilor săvârșite, de încălcare a disciplinei de către funcționarii organelor de drept. De aceea, statistica oficială nu reflectă starea reală a infracționalității. Criminalitatea latentă, rămasă în afara evidenței, nu este supusă controlului social, devenind din ce în ce mai periculoasă. Potrivit unor autori, sunt evidențiate următoarele efecte negative ale fenomenului vizat:

„a) problemele referitoare la combaterea criminalității latente nu sunt relevate și nici planificate;

b) dacă în cazul descoperirii infracțiunilor pagubele materiale sunt restituite într-o oarecare măsură, în cazul tănuirii atare proces nu are loc;

c) nesanționarea persoanelor vinovate de săvârșirea infracțiunilor le încurajează pentru comiterea lor repetată;

d) criminalitatea latentă, fiind cunoscută societății, macină barierele morale ale oamenilor, silindu-i pe unii să adere la mediul infracțional” [2, p. 68-69].

Nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiilor de contracarare a criminalității, ceea ce se confirmă prin diferite date, inclusiv statistice. La rândul său, această situație nu permite statului să asigure o acoperire adecvată a necesităților organelor de drept cu resurse umane și materiale, precum și realizării unor măsuri reale de luptă cu criminalitatea în scopul menținerii ei la un nivel social acceptabil.

Cele relatate sunt confirmate prin cercetările criminalității latente realizate pe parcursul mai multor ani de diverse centre de cercetare, dar și de unii savanți [245].

Cercetând consecințele criminalității latente, vom menționa că ea generează la cetățeni neîncrederea în capacitatea organelor de drept de a garanta securitatea personală și a bunurilor, iar pe de altă parte, creează dificultăți semnificative în asigurarea de către stat a condițiilor pentru realizarea dreptului de acces al cetățenilor la justiție, nu este realizat pe deplin nici principiul inevitabilității pedepsei față de persoanele vinovate de comiterea infracțiunii.

În acest sens, sunt pe deplin justificate aprecierile autorului R. Akutaev privind influența negativă a criminalității latente asupra autorității legislației penale, deoarece „...nu este posibil de a inventa ceva mai negativ pentru căderea autorității sale decât aplicarea selectivă a normelor juridice” [130, p. 80].

Criminalitatea latentă are o influență semnificativă asupra climatului social-psihologic din societate. Ea generează la cetățeni sentimentul de neîncredere față de capacitatea organelor de stat de a le garanta securitatea, de a le crea condiții favorabile pentru realizarea drepturilor și

libertăților constituționale, de a purta o luptă eficientă cu criminalitatea, a asigura inevitabilitatea răspunderii persoanelor vinovate de comiterea ilegalităților. Criminalitatea nepedepsită contribuie la „deprinderea” populației cu manifestările criminale, diminuarea nivelului legalității și cerințelor morale în societate, la diminuarea sentimentului de intoleranță față de ilegalități și infractori. La o categorie de cetățeni criminalitatea rămasă nepedepsită trezește sentimentul de apatie socială, inerție și alarmare, la alta, dimpotrivă, crește nervozitatea și intoleranța. Și într-un caz și în altul, cetățenii resimt un disconfort psihologic, generat de lipsa unor garanții statale sigure de securitate personală [110, p. 21].

După cum vedem, criminalitatea latentă se reflectă corespunzător și asupra autorității organelor de drept chemate să lupte cu ea. Pentru majoritatea cetățenilor, dezmățul criminalității nepedepsite constituie un indicator sigur care caracterizează nivelul profesional și posibilitățile acestor organe de a asigura ordinea în țară. Nu trezește îndoială nici faptul că acest gen de criminalitate contribuie, în mare măsură, la creșterea sentimentelor nihiliste față de activitatea organelor de drept.

În contextul celor relatate, poate fi prezentată următoarea schemă a consecințelor criminalității latente. La cele generale, se atribuie consecințele criminalității latente în ansamblu. La consecințele specifice se referă:

- a) consecințele criminalității latente naturale (tănuite de organele de drept);
- b) consecințele criminalității latente artificiale (tănuite de către organele de drept);

Consecințele criminalității latente naturale (tănuite de organele de drept) rezidă în următoarele:

- prezența criminalității latente îngreunează semnificativ sau chiar face imposibilă aprecierea proporțiilor reale ale criminalității, mărimea și caracterul prejudiciului cauzat cetățenilor și societății în ansamblu în rezultatul acțiunilor infracționale, iar prin urmare și a identificării soluțiilor administrative, fapt care, în cele din urmă, influențează asupra eficienței luptei cu criminalitatea în ansamblu;

- criminalitatea latentă îngreunează relevarea cauzelor și condițiilor care contribuie la comiterea infracțiunilor și înlăturarea acestora în termen oportun;

- este încălcat principiul inevitabilității pedepsei penale pentru comiterea faptelor ilegale și este profilată influența educativă a legii penale, fapt care influențează negativ asupra participării societății în lupta cu criminalitatea și asupra nivelului conștiinței juridice a cetățenilor, le generează o atitudine nihilistă față de respectarea normelor juridice;

- se reduc substanțial posibilitățile prognozării criminalității și elaborării unor măsuri complexe de prevenire a acesteia;

- are loc creșterea unui astfel de fenomen negativ, cum ar fi autodeterminarea criminalității, adică autoregenerarea ei din contul creșterii infracțiunilor recidive.

La consecințele criminalității tănuite de către organele de drept pot fi atribuite următoarele:

- pe fonul diminuării nivelului conștiinței juridice a cetățenilor se dezvoltă regulatori pseudo-juridici ai relațiilor sociale, crește samavolnicia, fapt care conduce la încălcarea normelor contravenționale și penale, contribuie la alte comportamente ilegale, iar în consecință – la criminalizarea relațiilor sociale;

- în activitatea criminală sunt atrase, în primul rând, categoriile de cetățeni vulnerabili și ușor influențabili de anturajul social (îndeosebi minorii), fapt care distruge viitorul țării noastre;

- în societate apar dubii referitoare la: capacitatea organelor de drept și a altor instituții de stat de a asigura menținerea eficientă a ordinii de drept; ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor, a proprietății lor; eficiența mijloacelor juridico-penale aplicate pentru ocrotirea și restabilirea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor lezate prin infracțiune, fapt care, în cele din urmă, se răsfrânge negativ asupra aprecierii generale a activității organelor de drept. În legătură cu acest fapt, „multe victime nu se adresează organelor de drept și, din aceste considerente, nu beneficiază de protecția corespunzătoare care poate fi oferită de către structurile abilitate ale statului” [136, p. 63-64];

- în rândul populației se formează o frică față de fenomenul criminalității, iar la o anumită parte a populației se creează o închipuire despre criminalitate ca despre un element alternativ de reglare a relațiilor sociale;

- are loc creșterea criminalității organizate și profesionale, care utilizează mijloace mult mai periculoase pentru atingerea scopurilor infracționale, criminalitatea organizată devine mai insolentă și mai periculoasă, percepând organele de drept ca pe ceva fictiv;

- „se dezvoltă justiția subterană și, în loc de a se adreseze organelor de drept, cetățenii recurg la răfuială fără judecată, fapt care deseori condiționează comiterea unor infracțiuni de către cetățenii anterior onești contra persoanelor ce au încălcat sau au atentat la drepturile lor, aceasta, la rândul său, dezvoltând o «anomie» socială și mai mare” [227, p. 243-244].

De exemplu, latența infracțiunilor de corupție nu doar că subminează încrederea societății în structurile puterii, ci contribuie chiar la delapidarea unor fonduri bugetare, fapt care poate determina o finanțare insuficientă a organelor de drept abilitate cu competențe de prevenire și combatere a criminalității, inclusiv a celei latente.

Astfel, cu cât mai extinse sunt dimensiunile criminalității latente, cu atât mai redus este nivelul protecției populației față de criminalitate din partea organelor de drept, iar nivelul autodeterminării criminalității în astfel de condiții este unul destul de alarmant.

Sub „protecție corupțională” sunt comise diferite infracțiuni, cum ar fi: „practicarea ilegală a activității de întreprinzător, spălarea banilor, dobândirea creditului prin înșelăciune, concurența neloială, eschivarea de la achitarea plăților vamale, evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, escrocheria etc.” [189, p. 267]. În ceea ce privește sfera socială, fenomenul corupției provoacă multiple consecințe negative: sustragerea resurselor financiare destinate dezvoltării unor sectoare publice, ca urmare acutizându-se criza bugetară și capacitatea structurilor statului de a soluționa anumite probleme de ordin social, sporirea nivelului de stratificare socială, în acest sens corupția stimulând redistribuirea inechitabilă a mijloacelor în folosul unor grupuri oligarhice restrânse din contul celor mai vulnerabile pături ale societății, creșterea tensiunilor sociale, care au un impact economic negativ și provoacă instabilitate politică în societate etc.

Este important de a examina și consecințele criminalității ecologice latente. Interesul sporit față de acest fenomen fiind condiționat de faptul că, în cazul infracțiunilor ecologice, normele dreptului penal sunt aplicate extrem de rar.

Una din consecințele negative ale criminalității latente este creșterea semnificativă a nivelului criminalității recidive și a celei profesionale. Aceste două tipuri de criminalitate au legătură directă cu existența și evoluția criminalității latente, depinzând în mare parte de criminalitatea primară și de reușita organelor de drept în domeniul combaterii ei. În afară de aceasta, atrage atenția faptul că impunitatea, ca urmare a latentizării criminalității, deseori le influențează și le asigură dezvoltarea lor în perioada inițială, care este și cea mai vulnerabilă pentru infractori (până la comiterea unui anumit număr de infracțiuni aceștia încă nu au experiență criminală, iar deprinderile criminale se află încă în stare rudimentară).

Trecerea de la criminalitatea recidivă la cea profesională are loc în rezultatul comiterii multiple a unor infracțiuni omogene.

Prin urmare, este necesar de menționat și faptul că consecințele criminalității latente se deosebesc considerabil de consecințele criminalității înregistrate, din care considerente, fără o analiză complexă și minuțioasă nu va fi posibil de elaborat măsuri eficiente destinate prevenirii și combaterii acestui fenomen negativ. Criminalitatea latentă nu permite de a face o apreciere criminologică adecvată criminalității și, prin urmare, de a organiza și concentra eforturile necesare în lupta cu fenomenul infracțional în corespundere cu starea reală a acestuia. Existența criminalității latente implică autodeterminarea ei, contribuie la dezvoltarea celor mai periculoase tipuri ale acesteia, cum ar fi criminalitatea organizată, criminalitatea recidivă și cea profesională. Criminalitatea latentă generează neîncrederea populației în organele de drept și în eficiența activității lor, dezvoltă nihilismul juridic și diminuează nivelul conștiinței juridice, tot mai

frecvent determină victimele de a se răzbuna pe infractor cu propriile forțe, dezvoltându-se astfel așa numita „justiție tenebră”.

Referitor la urmările latenței unor tipuri distincte de criminalitate, cum ar fi, de exemplu, cele ale criminalității ecologice latente, acestea se deosebesc considerabil de consecințele provocate de criminalitatea latentă cu caracter violent, patrimonial sau corupțional.

În final, ținem să menționăm că criminalitatea latentă, la fel ca și orice fenomen social, nu există izolat de alte fenomene. Ea este condiționată de anumite procese și fenomene și acționează, la rândul ei, asupra acestora. Din aceste considerente, pentru a combate eficient infracțiunile latente este necesar de a cunoaște cauzele formării respectivului fenomen social negativ.

Astfel, constatăm că criminalitatea latentă, la fel ca și criminalitatea înregistrată, este condiționată de aceiași factori social-economici, juridici, organizatorici, psihologici etc. Prejudiciul de ordin social, economic, politic și moral, provocat de partea latentă a criminalității, depășește în cele mai multe cazuri consecințele părții înregistrate a fenomenului infracțional. În același timp, însăși latența constituie unul dintre cei mai semnificativi factori ai complexului cauzal al criminalității.

Pentru asigurarea eficienței măsurilor orientate spre reducerea criminalității latente, este necesar de a crea o bază științifică de investigații, scopul căreia va fi elaborarea unor programe de perfecționare a practicii relevării și evidenței infracțiunilor. Totodată, reducerea nivelului criminalității latente și a victimizării populației, precum și monitorizarea sistematică a acestor fenomene, va facilita elaborarea și implementarea măsurilor adecvate de prevenire și combatere a diferitor manifestări infracționale [16, p. 74-75].

2.4. Cauzele și condițiile criminalității latente

Criminalitatea latentă, ca și orice fenomen social, nu există izolat de alte fenomene. Ea este condiționată de anumite procese și fenomene care, la rândul lor, acționează asupra acesteia. Pentru a preveni eficient latența infracțiunilor este necesar de a cunoaște cauzele și condițiile respectivului fenomen social negativ.

Cunoașterea criminalității latente este condiționată, în primul rând, de necesitatea stabilirii și diminuării proporțiilor sale reale. Între etapa cunoașterii și aprecierii criminalității latente și etapa prevenirii ei este obligatorie etapa identificării și analizei cauzelor acestui fenomen. În același timp, cunoașterea cauzelor care generează aspectul latent al criminalității are o semnificație teoretică și practică deosebită.

Pe de altă parte, „identificarea și analiza cauzelor criminalității va permite de a înțelege esența fenomenului în cauză, a explica apariția și a prognoza evoluția ulterioară a acestuia” [213, p. 180].

În general, prin cauză se are în vedere „fenomenul care generează sau produce un alt fenomen, numit „consecință”. Fenomenul (consecința) care a survenit în urma influenței cauzei (cauzelor) depinde de anumite condiții. Una și aceeași cauză poate provoca diferite urmări, în funcție de influența asupra acesteia a diverselor condiții” [228, p. 531].

Corelația dintre cauză și condiții este obligatorie sau, cu alte cuvinte, în prezența anumitor condiții cauza va conduce în mod inevitabil la survenirea urmării. Capacitatea de a genera urmări deosebește cauzalitatea de alte categorii de determinante.

După cum menționează N. Kuznețova, „cauzalitatea socială, iar în interior partea sa criminogenă, poartă un caracter informativ. Cauzalitatea informațională nu presupune transmiterea obiectelor materiale sau a energiei, ci a particularităților structurale de la un sistem la altul...” [230, p. 32].

Prin cauze care provoacă latența infracțiunilor urmează de avut în vedere „ansamblul circumstanțelor (factorilor) cu caracter social, juridic și de altă natură care împiedică constatarea, înregistrarea și evidența infracțiunilor, precum și descoperirea completă a acestora. În cele din urmă, din șirul acestor factori fac parte și anumite lacune în activitatea organelor de drept și a celor de supraveghere și control cu atribuții și competențe specifice în domeniul investigării infracțiunilor și identificării persoanelor care le-au comis, înregistrării și evidenței acestora, exercitării justiției etc.” [111, p. 607].

Criminalitatea latentă, ca fenomen social distinct, este generată de ansamblul cauzelor comune specifice părții înregistrate a criminalității, fiind determinată de aceiași factori sociali, economici, juridici, politici, psihologici etc. Totodată, partea latentă a criminalității, reieșind din dimensiunile criminologice ale acesteia, depășește cu mult consecințele provocate de criminalitatea înregistrată. În același timp, este important de menționat că însăși latența constituie unul din principalii factori care fac parte din complexul causal al criminalității.

Analizând problema cauzalității latenței fenomenului criminalității, este inadmisibil de a confunda cauzele comiterii infracțiunilor cu cauzele tănuirii acestora. În ultimul caz este vorba despre aspectele ce se referă la infracțiunea comisă și probabilitatea ca aceasta să rămână în afara reacției oficiale a organelor de drept. În ceea ce privește cauzele comiterii infracțiunilor, indiferent de faptul dacă au devenit sau nu au devenit cunoscute organelor de drept, acestea nu se deosebesc una de alta.

Abordările teoretice consacrate cauzalității criminalității latente permit de a evidenția cele mai răspândite cauze și condiții ale acestui fenomen. Totuși, până a trece nemijlocit la acest

subiect, este important de a efectua divizarea internă a respectivei categorii de cauze, fiind vorba despre două grupuri: 1) obiective, care nu depind de voința subiectului; 2) subiective, care depind de voința persoanei și se reflectă în acțiunea sau inacțiunea acesteia. Prin urmare, poate fi prezentată următoarea schemă (sinteză) a cauzelor care generează latența criminalității.

I. **Cauze generale** ale criminalității latente, la care urmează de atribuit:

1. *Nivelul pericolului social al infracțiunii comise.* Nimeni nu are îndoieli în privința pericolului social sporit al omorurilor sau al vătămărilor corporale grave. Sub aspect subiectiv, fiecare va decide că ele sunt ilegale. De aceea, persoanele care cunosc despre astfel de infracțiuni, de regulă, comunică aceste informații organelor de drept. Corespunzător, latența unor asemenea infracțiuni este mult mai scăzută în comparație cu infracțiunile ecologice, față de care numeroase persoane manifestă o atitudine indiferentă. În acest sens, cu cât este mai ridicat este pericolul infracțiunii, în opinia victimei și a martorului, cu atât mai mare este șansa că vor informa organele de drept. Pe de o parte, aceasta presupune că o serie de infracțiuni, cum ar fi omorul intenționat sau omorul din imprudență, au o latență scăzută, iar pe de altă parte urmează de reținut că astfel de infracțiuni nu au martori în multe cazuri.

Puțin diferită va fi aprecierea morală, când subiectul se confruntă cu unele situații, cum ar fi o încălțare stradală (huliganism), provocarea vătămărilor corporale, provocarea ilegală a avortului etc., al căror pericol social este mult mai redus în comparație cu alte infracțiuni.

2. *Nivelul conștiinței juridice:* a) conștiința moral-juridică a populației; b) conștiința juridică și profesională a funcționarilor organelor de drept.

Importanța factorului respectiv se explică prin aceea că conștiința juridică, fiind o formă a conștiinței sociale și o reflecție a realității obiective, joacă un rol important printre procesele motivaționale la alegerea de către subiect sau de către grupurile sociale a unei anumite variante de comportament. În acest sens, este evidentă concluzia, potrivit căreia cu cât este mai înalt nivelul conștiinței juridice, cu atât mai înaltă este reacția cetățenilor față de comiterea infracțiunilor, iar ca rezultat este mai scăzut nivelul lor de latență.

Persoana care dispune de informații cu privire la infracțiunea comisă, înainte de a o comunica organelor de drept, apreciază fapta din punctul său de vedere, adică o raportează la categoria unui anumit tip de comportament, și anume infracțional sau neinfracțional. Această apreciere subiectivă depinde de claritatea evenimentului, nivelul de informare a persoanei cu referire la normele de drept, inclusiv cu caracter penal, orientările valorice ale persoanei care realizează aprecierea acesteia etc.

Prezintă interes opinia autorului I. Krupnov, care consideră că „au o latență sporită infracțiunile pe care cetățenii: 1) le apreciază ca fiind contrare conștiinței juridice naționale bazată pe propria înțelegere a echității, diferit de conținutul normelor juridico-penale; 2) le

consideră ca o îndeplinire a obligației „profesionale” de către membrii unui grup social criminal; 3) nu sunt percepute ca fiind într-atât de periculoase încât să informeze organele de drept, fie denunțarea acestora este percepută ca fiind contrară „opinie publice”; 4) nu se consideră necesar sesizarea organelor de drept, fiind urmărit scopul influențării personale asupra mediului criminal; 5) sunt considerate neavantajoase din punct de vedere a cheltuielilor suportate pentru a fi investigate, fie fără perspectivă din punct de vedere al compensării prejudiciului; 6) rămân fără atenție cuvenită din cauza culturii juridice scăzute a populației, necunoașterii drepturilor și nedorinței de a le apăra prin mijloace juridice” [220, p. 165-166].

Unul din indicatorii obiectivi care influențează nivelul de latență a infracțiunilor poate fi *creșterea toleranței, fie a intoleranței populației față de încălcarea normelor de drept*. Creșterea intoleranței față de încălcarea normelor juridice poate avea un efect puternic atât asupra fenomenului criminal în general, cât și asupra componentei sale latente.

Astfel, în cadrul sondajului realizat în rândul cetățenilor, la întrebarea *ce va determinat să vă adresați organelor de drept* (la întrebarea respectivă respondenții au avut posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns), 37% din respondenți au indicat dorința reparării prejudiciului cauzat, 34 % au notat speranța că infractorul va fi identificat și pedepsit, 28% au specificat că prejudiciul cauzat a fost considerabil, 8% au indicat asupra altor variante de răspuns [102].

3. *Caracterul și gravitatea consecințelor provocate de infracțiuni și aprecierea lor de către victime, martori și alte persoane interesate*. Factorul respectiv are o influență semnificativă asupra alegerii de către subiect a deciziei de a declara sau a nu comunica organelor de drept despre infracțiunea comisă. Totodată, acesta prognozează posibilele urmări pentru sine, pentru infractor și chiar pentru alte persoane. La rândul său, caracterul aprecierii este determinat de nivelul prestigiului organului de drept, caracterul posibilelor urmări negative, care pot provoca, în opinia subiectului, sesizarea organului de drept abilitat, posibilitatea obiectivă și accesibilitatea unei astfel de sesizări etc. În realitate, toate circumstanțele menționate acționează practic simultan.

Partea obiectiv-latență a criminalității reprezintă o urmare a unor cauze obiective care nu depind de voința și conștiința subiectului. La acestea sunt atribuite: imperfecțiunea legislației care reglementează ordinea înregistrării infracțiunilor; apartenența departamentală diferită a organelor care duc evidența faptelor infracționale; posibilitatea obiectivă de a prelucra în termenii prevăzuți de legislație tot masivul de informație parvenit; particularitățile mecanismului comportamentului infracțional etc.

În funcție de cauzele menționate, pot fi evidențiate câteva tipuri de criminalitate obiectiv-latență:

1. Infracțiuni care nu au ajuns în sistemul de evidență din cauza necoordonării acțiunilor organelor departamentale care înregistrează infracțiunile.

2. Infracțiuni care nu au fost înregistrate din cauza imperfecțiunii legislației care reglementează ordinea de evidență a infracțiunilor.

În prezent, evidența infracțiunilor este reglementată de Legea nr. 216 din 29.05.2003 *cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni* [21]. Reieșind din conținutul legii, se constată faptul că prevederile de bază ale acesteia nu permit de a reflecta în mod obiectiv criminalitatea reală în sistemul de evidență statistică. Totodată, orice sesizare sau o altă informație se înregistrează în ordinea stabilită de Ordinul interdepartamental al Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției nr. 121/254/286-O/95 din 18 iulie 2008 cu privire la *evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni* [29]. În literatura de specialitate [95, p. 178] ordinul respectiv, la fel este apreciat a fi unul moral învechit, deoarece CPP al RM a suferit multiple modificări și completări.

3. Infracțiuni pe care nu le cunoaște nimeni. De regulă, este vorba despre infracțiuni comise din imprudență. Pe lângă infracțiunile comise din imprudență, în grupul respectiv pot fi incluse infracțiunile soldate cu pagube nesemnificative, deseori necunoscute persoanei care le-a comis în legătură cu interpretarea eronată a acestora ca nefiind cu caracter infracțional.

6. Fapte penale pe care le cunoaște doar infractorul. La această categorie pot fi atribuite cazurile comiterii infracțiunilor în privința persoanelor aflate în stare de ebrietate, bolnavilor psihic, copiilor etc. La ele se mai referă, de exemplu, faptele de corupere pasivă comise de funcționari publici din domeniul educației, ocrotirii sănătății, culturii etc.

Latența respectivelor infracțiuni este destul de înaltă datorită particularităților mecanismului de apariție a acestora. După cum remarcă Iu. Demidov, „unul din factorii de bază ai latenței înalte este atât lipsa unor părți vătămate «reale», cât și a altor persoane interesate în descoperirea infracțiunilor, obținerea de către ei a unui profit personal și a altor privilegii” [176, p. 24].

Practic aceleași motive se află la baza nivelului sporit de latență a infracțiunilor informatice. Conform unor evaluări ale experților în domeniu, „...nivelul latenței infracțiunilor informatice îl constituie 90%, iar din cele 10% înregistrate sunt descoperite doar 1%...” [276, p. 28]. Potrivit datelor conținute în raportul privind activitatea poliției pe anul 2020, în cazul infracțiunilor informatice nu a fost identificat nici un autor [98].

Criminalitatea necunoscută, numită și *criminalitate latentă naturală*, adică care există obiectiv – reprezintă totalitatea infracțiunilor care au fost comise, dar care din anumite

considerente nu au fost aduse la cunoștința organelor de drept sau acestea nu dispun de nici o informație despre ele. Dimensiunile acestei categorii de criminalitate sunt determinate de un ansamblu de cauze, printre care pot fi menționate: 1) atitudinea unor victime care din motive personale preferă să țină în taină infracțiunile săvârșite în privința lor; 2) pasivitatea și indiferența unor cetățeni cărora le era cunoscut faptul săvârșirii infracțiunii, dar nu au comunicat nimănui despre aceasta; 3) activitatea insuficientă a organelor de revizie și control, precum și activitatea organelor de urmărire penală legată de identificarea infracțiunilor camuflate; 4) structurile de control nu au trimis organelor de poliție și procuraturii materialele ce se referă la infracțiuni sau alte încălcări de lege; 5) profesionalismul unor infractori care vremelnic poate depăși capacitatea organelor statului de a descoperi totalitatea infracțiunilor comise; 6) gradul înalt de dezvoltare a criminalității organizate și a criminalității profesionale.

În afară de acești factori în baza cărora apare și se dezvoltă „cifra neagră” a criminalității, mai este cunoscută și indulgența culpabilă a unor funcționari publici. „Corupția acestor funcționari care din cauza insuficienței remunerației – spune Ioan Tanoviceanu – sunt forțați să fure sau să primească mită, ceea ce le pervertește caracterul și le compromite prestigiul” [104, p. 157] necesar combaterii criminalității.

Având în vedere diversitatea manifestărilor infracționale și multitudinea factorilor care influențează aspectul latent al acestora, este necesară clasificarea lor. Drept bază pentru aceasta poate servi studierea comportamentului subiecților relațiilor juridico-penale. Figuranții principali sunt: subiectul infracțiunii, partea vătămată, persoanele implicate și statul reprezentat de organele de drept. În mare măsură, de acești participanți depinde rezultatul cauzei penale: se va reuși descoperirea infracțiunii și a infractorului, eventual atragerea la răspundere penală a acestuia sau, în caz contrar, infracțiunea va rămâne necunoscută și nedescoperită sau, cu alte cuvinte, latentă.

Factorii latenței naturale a infracțiunilor, provocați de comportamentul infractorului, poartă un caracter variat și multiplu. Legitatea manifestării lor este condiționată de un șir de factori subiectivi și obiectivi. O semnificație deosebită în acest caz o are caracterul activității ilegale, specializarea și nivelul profesionalismului criminal, autoritatea în mediul criminal și locul ocupat în structura ierarhică complexă a mediului criminal, calitățile personale, prezența relațiilor cu elementele criminale, inclusiv cu cele corupte, posibilitățile materiale, dotarea tehnică etc.

Caracterizând cauzele latenței infracțiunilor ce țin de personalitatea infractorului, urmează de avut în vedere că mascarea minuțioasă, inventivitatea și conspirarea infracțiunilor comise reprezintă factori importanți ai latenței lor, ceea ce face dificilă descoperirea și cercetarea infracțiunilor comise, în particular cele din domeniul financiar-bancar și creditar.

O componentă a *latenței infracțiunilor legată nemijlocit de calitățile personalității infractorului*, este abilitatea de a-și alege victima. În aceste cazuri, obiect al atentatelor

infracționale devin persoanele care nu sunt interesate ca infracțiunea să devină cunoscută. Pe de altă parte, infractorul presupune că pentru o asemenea victimă paguba cauzată poate părea ne semnificativă, fie cele întâmplare nu vor fi declarate din cauza nedorinței de a intra în atenția organelor de drept.

O influență destul de sensibilă asupra latenței unui șir de infracțiuni îl au diversele modalități de influențare psihică asupra victimelor din partea infractorului, cum ar fi: convingerea, coruperea, șantajul, intimidarea în scopul împiedicării divulgării infracțiunii comise etc. De regulă, la comiterea infracțiunilor grave sau la survenirea urmărilor grave pot fi utilizate stimulente materiale. În literatura criminologică, faptul nesesizării de către victimă a organelor de drept referitor la infracțiunea comisă și consecințele pe care le-a suportat a căpătat denumirea de „victimitate latentă”.

Ca motive ce determină victimele să nu declare despre infracțiune pot fi: frica de a divulga laturile intime ale vieții personale, tendința de a evita eventuale griji sau deranjuri pentru rude etc.

Astfel, sondajul selectiv realizat în cadrul unui studiu demonstrează că „din numărul total al victimelor care se consideră vinovate de cele întâmplare (singure au atras atenția infractorului, l-au provocat etc.), doar 31,6% s-au adresat poliției cu o declarație. Dimpotrivă, persoanele care înțelegeau că sunt supuse riscului de a deveni victime, au fost suficient de precaute și au declarat despre infracțiunea comisă mult mai frecvent (69%)” [211].

Eficiența luptei cu criminalitatea latentă depinde în mare parte de atitudinea populației față de persoanele care încalcă legea. Majorarea numărului funcționarilor din cadrul organelor de drept nu poate fi nelimitată. Chiar și completarea maximă a numărului statelor de personal, cu repartizarea optimă a sarcinilor nu va fi suficientă pentru descoperirea fiecărei infracțiuni. Reușita luptei cu astfel de fapte este determinată, în primul rând, de atitudinea celor din jur față de acțiunile făptașului.

Studierea stării de lucruri în acest domeniu mărturisește despre multiple abțineri, indiferență și tolerare a infracțiunilor din partea martorilor și a victimelor.

Prin urmare, chestionarea angajaților organelor de drept mărturisește despre faptul că unul din cei mai importanți factori ai latenței infracțiunilor, care au o legătură nemijlocită cu comportamentul martorilor, victimelor și a altor persoane ce cunosc despre infracțiunea comisă, este lipsa mecanismului procesual de asigurare a securității celor care ajută la înfăptuirea justiției. În acest sens, doar perfecționarea garanțiilor juridico-penale de securitate (deși aceasta are rezultate pozitive) nu este suficientă pentru soluționarea problemei securității categoriei de persoane menționate.

Neprotejarea persoanelor care ajută la înfăptuirea justiției împotriva influențelor ilegale, prin acte de corupere, izolare temporară, șantaj și chiar prin înlăturare fizică le determină să se eschiveze de la îndeplinirea datoriei cetățenești. Despre acest fapt mărturisesc rezultatele unor sondaje ale populației. Astfel, „34,8% din persoanele intervievate au răspuns că dacă ar deveni martori ai comiterii unor infracțiuni, nu ar comunica organelor de drept despre cele întâmplate” [253, p. 103].

În cadrul sondajului realizat de noi în rândul cetățenilor, la întrebarea *cum considerați, din ce cauză cetățenii nu se adresează organelor de drept atunci când împotriva lor sunt comise infracțiuni*, 49% din respondenți au indicat că nu au încredere în faptul că infracțiunea va fi descoperită, 34% au menționat că șansele de recuperare a prejudiciului sunt foarte mici, procedura fiind destul de anevoioasă, 8% au indicat că le-a fost cauzată o daună nesemnificativă prin comiterea infracțiunii, 6% au stipulat că nu doresc ca unele informații despre activitatea lor să devină publică și 3% au indicat alt motiv [102].

Latența infracțiunilor legată de comportamentul martorilor și a persoanelor care au tangență cu infracțiunea urmează a fi explicată nu doar prin lacunele în legislație și interacțiunea slabă a respectivelor persoane cu organele de drept, cauza lor bază constând în particularitățile relațiilor economice, sociale, moral-psihologice etc.

Așadar, dificultățile economice, suportate destul de greu de către o mare parte a populației, sunt însoțite de învrăjbiri sau chiar de ură față de puterea oficială, determinându-i pe cetățeni să fie indiferenți față de îndeplinirea anumitor obligații. Unii din ei percep refuzul de a colabora cu organele de drept ca pe o formă de protest social, inclusiv față de instituțiile statului.

O astfel de stare a societății se reflectă nemijlocit asupra poziției civice a simplului cetățean care, în condițiile in Justiției și a corupției larg răspândite, resimte foarte acut neprotejarea sa și este nevoit să adopte ca normă o poziție civică neadecvată și incorectă. Prin aceasta se explică faptul că în structura factorilor infracțiunilor latente legate de comportamentul martorilor sunt răspândite pe larg cazurile refuzului de a depune mărturii sau de depunere a unor mărturii false. De cele mai multe ori, acestea nimeresc în categoria infracțiunilor artificial-latente.

Potrivit art. 3 al Legii nr. 105-XVI din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal* [18], măsurile de protecție pot fi aplicate doar în cazul infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave. Astfel, participanții la proces în legătură cu infracțiunile ușoare sau mai puțin grave nu pot beneficia de protecție. În aceste condiții, lipsa măsurilor de protecție a participanților la procesul penal contra influențării din partea persoanelor care au comis infracțiuni îi poate determina să se eschiveze de la îndeplinirea obligației de a face declarații, fapt care constituie o piedică serioasă în activitatea de investigare a infracțiunilor.

Reieșind din cele menționate și luând în considerare faptul că declarațiile participanților la procesul penal au o mare importanță pentru tragerea la răspunderea penală a făptuitorilor, propunem completarea art. 3 al Legii nr. 105 din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal*, astfel încât și participanții la proces care favorizează descoperirea infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave să beneficieze de protecție corespunzătoare.

II. Cauzele obiective ale criminalității latente, la care se referă:

1) starea sănătății victimei sau a martorului infracțiunii, motiv pentru care nu a fost posibilă sesizarea organelor de drept cu privire la infracțiunea comisă (de exemplu, victima se afla în stare inconștientă sau avea pierderi temporare de memorie);

2) se afla în locuri unde era dificil sau imposibil de a lua legătura cu reprezentanții organelor de drept;

3) avea insuficientă informație despre infracțiune (a văzut doar fuga persoanei de la locul faptei) și, din aceste considerente, nu a putut califica un astfel de comportament ca fiind infracțional;

4) despre infracțiunea comisă nu cunoaște nici infractorul și nici victima;

5) decesul victimei.

III. Cauze subiective ale criminalității latente pot fi următoarele:

1) lipsa încrederii din partea victimelor sau a martorilor în perspectiva descoperirii infracțiunii;

2) nihilismul juridic, în particular convingerea deplină în faptul că organele de drept nu vor reacționa la informația privind infracțiunea comisă și, din atare rațiuni, nu este oportun de a pierde timpul în zadar;

3) existența verosimilității descoperirii unor fapte reprobabile sau ilicite, comise cândva de victimă sau de martor;

4) tendința „de a se răfui” cu infractorul cu propriile forțe;

5) frica față de infractori, care ar putea ulterior să se răzbune pe victimă sau pe membrii săi de familie;

6) compătimirea infractorului, în special dacă infracțiunea este comisă de către un minor, o persoană în etate sau de o persoană bine cunoscută;

7) lipsa dorinței de a da publicității unor aspecte intime care rezultă din conținutul faptelor infracționale săvârșite, mai ales în cazurile violurilor;

8) persoana consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind nesemnificativ și nu dorește să piardă timpul pentru comunicarea cu reprezentanții organelor de drept;

9) frica sau neîncrederea unor persoane, care în trecut au fost victime sau martori ai unei infracțiuni comise de reprezentanții organelor de drept.

Potrivit unor autori, „*criminalitatea tănuită* denumită și *criminalitate latentă artificială*, adică determinată subiectiv – reprezintă ansamblul infracțiunilor care, deși au fost anunțate organelor de urmărire penală sau le sunt cunoscute acestora, din diferite motive nu au fost ilustrate în datele statisticii oficiale. Existența acestei categorii de criminalitate se explică prin: neexaminarea declarațiilor privitoare la infracțiunile comise; aprecierea incorectă a faptei; luarea unei decizii procesuale greșite, inclusiv referința greșită la articolele Codului procesual penal; necompletarea fișei de evidență primară a infracțiunii; comiterea greșelilor de calcul la centralizarea și gruparea datelor statistice și chiar prin defectarea aparatelor electronice de calcul. Uneori, criminalitatea latentă artificială este determinată de încălcarea principiilor de evidență a infracțiunilor. În general, această parte a „cifrei negre” a criminalității este atât rezultatul intenției, cât și al imprudenței și lipsei de profesionalism a celor care sunt obligați să lupte cu criminalitatea. O anumită influență asupra acestui tip de criminalitate o au și subiecții care oferă date statistice organelor ierarhic superioare și surselor mass-media. De multe ori acești subiecți își pun drept scop de a arăta sporirea sau reducerea numărului total de infracțiuni, îmbunătățirea procesului de descoperire a acestora etc.” [12, p. 157-158].

Astfel, latența artificială este condiționată atât de problemele legate de înregistrare, evidență și notele statistice cu privire la criminalitate, cât și de lacune în activitatea organelor de drept, toleranța excesivă, abuzuri și neglijență din partea persoanelor responsabile să realizeze investigarea și descoperirea infracțiunilor.

Una din principalele probleme ce ține de asigurarea procesului de contracarare a criminalității este organizarea înregistrării și evidenței infracțiunilor. La rândul său, aceasta joacă un rol determinant în colectarea și reflectarea obiectivă a indicatorilor privind starea criminalității și a controlului real al acestora. Totuși, problema veridicității indicatorilor respectivi rămâne a fi una destul de dificilă pentru majoritatea statelor [243, p. 72; 149, p. 123].

Suntem de acord cu afirmațiile unor autori, care consideră că „este incorect de a pune responsabilitatea pentru starea de fapt a criminalității doar pe seama organelor de drept, care au în calitate de sarcină prioritară organizarea procesului de prevenire și combatere a fenomenului infracțional. Profesionalismul insuficient și resursele neadecvate generează indicatori reduși de descoperire a infracțiunilor, fapt care influențează negativ evoluția fenomenului criminalității latente. Aceasta, la rândul său, precum și goana după majorarea procentului de descoperire, îi determină pe unii funcționari să ajusteze indicatorii reali ai infracțiunilor comise la indicatorii doriți sau solicitați de anumiți factori de decizie” [15, p. 108].

Prin urmare, se constată că situația actuală cu privire la înregistrarea și evidența infracțiunilor [21] încă nu corespunde pe deplin cerințelor înaintate, deoarece „acest proces derogă de la principiul imparțialității și obiectivității, denaturând astfel imaginea reală a fenomenului criminalității” [15, p. 107].

În cadrul sondajului realizat în rândul funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților, la întrebarea *care circumstanțe sau factori împiedică funcționarilor organelor de drept să îmbunătățească rata de descoperire a infracțiunilor* (la această întrebare respondenții au putut alege mai multe variante de răspuns), 52% din respondenți au indicat regimul de muncă supraîncărcat al funcționarilor organelor de drept, 27% au menționat goana după indicatori înalți de descoperire a infracțiunilor, 19% au specificat coruptibilitatea unor funcționari, 18% au indicat asupra aprecierii activității organelor de drept în baza indicatorilor cantitativi de descoperire a infracțiunilor, 14% au precizat nivelul scăzut de pregătire profesională a unor funcționari ai organelor de drept, 8% au indicat nivelul înalt de profesionalizare a infractorilor și tăinuirea abilă a infracțiunilor comise, 5% au menționat asigurarea materială și tehnică insuficientă a funcționarilor organelor de drept [101].

De asemenea, la întrebarea *care este principala cauză a infracțiunilor latente* (respondenții au putut alege mai multe variante de răspuns), 35% din respondenți au menționat lipsa dorinței cetățenilor de a sesiza organele competente despre infracțiuni, 27% au indicat nedorința de a înregistra unele dosare penale care ar diminua procentul descoperirii infracțiunilor, 23% au punctat tendința de a diminua volumul de lucru, 18% au indicat iraționalitatea procesuală a intentării dosarelor penale care nu ar avea o perspectivă judiciară, 15% au evidențiat indicațiile șefilor [101].

Reieșind din contextul menționat, considerăm necesar de a revizui criteriile de apreciere a activității organelor de drept care desfășoară procesul de prevenire și combatere a criminalității. Aceste criterii trebuie să reflecte respectivul proces nu doar prin prisma indicatorilor cantitativi, ci și ai celor calitativi. Astfel, aprecierea activității organelor de drept nu trebuie să se bazeze doar pe indicatorii generali de descoperire a infracțiunilor, ci și pe indicatorii de descoperire a infracțiunilor latente. În același timp, la baza aprecierii activității lor nu ar trebui să stea indicatorii cantitativi ai măsurilor aplicate, ci calitatea organizării și implementării acestora, potențialul preventiv și eficiența activității desfășurate din punctul de vedere al perspectivelor pe termen scurt și lung, inclusiv influența respectivelor măsuri asupra stării criminalității și a situației criminogene în ansamblu.

Cauzele obiective și subiective ale criminalității latente artificiale (tănuite de către organele de drept) sunt legate exclusiv de activitatea profesională a reprezentanților respectivelor

organe. Din aceste considerente, ele se deosebesc calitativ de cauzele criminalității latente naturale (tănuite de către victimă).

Așadar, la categoria cauzelor obiective ale criminalității latente artificiale pot fi atribuite:

- 1) „supraîncărcarea angajaților organelor de drept cu diverse sarcini și activități, fapt care împiedică examinarea deplină și calitativă a sesizărilor despre infracțiuni” [218, p. 411-412];
- 2) baza materială precară și asigurarea tehnică insuficientă a funcționarilor organelor de drept, ceea ce îngreunează activitatea acestora;
- 3) indicațiile factorilor de decizie privind necesitatea diminuării artificiale a numărului de infracțiuni înregistrate;
- 4) nivelul scăzut de pregătire profesională a unor funcționari, din care motiv nu sunt în stare să constate și/ sau să descopere infracțiunea;
- 5) aprecierea activității organelor de drept în baza indicatorilor cantitativi de descoperire a infracțiunilor.

La factorii de ordin obiectiv, care contribuie asupra latenței infracțiunilor, urmează a atribui și asigurarea tehnico-materială insuficientă a subdiviziunilor de investigare operativă, dar și a organelor de drept în ansamblu. Se răsfrânge negativ asupra activității lor insuficiența mijloacelor tehnice speciale, mijloacelor de transport, mijloacelor moderne de asigurare informațională, a tehnicii criminalistice etc.

În calitate de *cauze subiective* ale infracțiunilor tănuite de către reprezentanții organelor de drept pot fi:

- 1) lipsa dorinței de a înregistra infracțiuni greu de descoperit și a celor fără perspectivă judiciară, din temerea de a influența diminuarea procentului infracțiunilor descoperite, fapt care poate avea urmări negative pentru unii funcționari sau pentru organul de drept în ansamblu;
- 2) atitudinea neglijentă față de activitatea profesională, determinată de indolență sau de alte circumstanțe;
- 3) perceperea eronată a intereselor de serviciu, exprimată prin tendința de a înregistra indicatori buni în activitate;
- 4) erori de calificare a acțiunilor ilegale și, prin urmare, refuzuri nemotivate de pornire a urmăririi penale;
- 5) camuflarea infracțiunilor de către reprezentanții organelor de drept din motive legate de corupție;
- 6) pasivitatea angajaților organelor de drept în relevarea și descoperirea infracțiunilor comise;
- 7) indolența și lipsa dorinței de a investiga cauzele dificile din punctul de vedere al probării infracțiunii (de exemplu, escrocheria).

De asemenea, urmează a avea în vedere faptul că deseori o influență negativă asupra respectivului fenomen o au următorii factori:

- standardele comportamentului profesional specific unor angajați ai subdiviziunilor polițienești sau ai altor organe de drept;
- timpul parvenirii informației (de exemplu, acesta coincide cu începutul sau sfârșitul perioadei de perfectare a dărilor de seamă), anumite trăsături specifice personalității infractorului sau victimei;
- nivelul calificării profesionale, precum și atitudinea persoanei care recepționează și înregistrează sesizări sau alte informații despre infracțiuni, inclusiv a persoanei care i-a decizii ce produc efecte juridice în urma examinării acestor informații (pornirea sau refuzul de a porni urmărirea penală etc.).

Astfel, reacția organelor de drept la informațiile cu privire la infracțiuni trebuie să se bazeze pe respectarea strictă a prevederilor legislației procesual-penale și a actelor normative care reglementează înregistrarea și evidența deplină a informației parvenite. La rândul său, aceasta ar permite calificarea prealabilă a faptei ca fiind sau nefiind infracțională și, respectiv, luarea unei decizii care produce efecte juridice.

În urma analizei principalelor cauze ale criminalității latente pot fi evidențiate următoarele concluzii:

- 1) cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, fiind condiționate de un complex de factori cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc. Respectivele infracțiuni, la fel ca și toate fenomenele tenebre, apar ca urmare a rolului diminuat al statului în gestionarea relațiilor sociale, fie în rezultatul unor erori ale unei astfel de gestionări;
- 2) cauzele respective apar de sine stătător, indiferent de fenomenele și procesele care determină criminalitatea în general.

2.5. Factorii care condiționează apariția și evoluția caracterului latent al unor tipuri de criminalitate

Latenta criminalității reprezintă un fenomen multidimensional și complex. În prezent, nu mai există îndoieli referitor la faptul că factorii unor tipuri distincte de infracțiuni latente și metodele relevării acestora se deosebesc calitativ, însă o cercetare multiaspectuală și complexă a problemei în cauză nu există până la momentul actual. Acest fapt este condiționat de laboriozitatea unei astfel de cercetări, care trebuie să includă studierea minuțioasă a premiselor latenței fiecărui tip de infracțiune. În acest sens, este fundamentat criminologic studierea

factorilor și metodelor de apreciere a latenței diferitor tipuri de infracțiuni care, în viziunea noastră, se caracterizează printr-un grad sporit de latență:

- 1) Criminalitatea violentă;
- 2) Criminalitatea ecologică;
- 3) Criminalitatea economică;
- 4) Infracțiunile de corupție;
- 5) Criminalitatea legată de circulația ilegală a drogurilor;
- 6) Criminalitatea organizată;
- 7) Criminalitatea informatică;
- 8) Criminalitatea penitenciară.

Este evident faptul că sunt latente și alte tipuri de criminalitate, însă, potrivit calculelor efectuate de savanții criminologi, în categoriile de criminalitate enumerate numărul infracțiunilor latente depășește de multe ori numărul celor înregistrate.

Problema **latenței criminalității violente** trezește o îngrijorare rezonabilă în rândul specialiștilor în domeniu [190]. Tradițional, se considera că, „datorită caracterului infracțiunilor violente și a urmărilor acestora, nivelul latenței lor este mai scăzut, deoarece este dificil de a fi ascunse. Totodată, unii specialiști remarcă creșterea latenței unor infracțiuni, cum ar fi, de exemplu, infracțiunile de omor, care înregistrează un nivel înalt de latență” [245, p. 408-409]. Despre acest fapt mărturisesc câțiva factori. Astfel, „este mare numărul cadavrelor depistate la care nu sunt stabilite cauzele morții, o parte a cadavrelor nu sunt identificate și, în cele din urmă, mai multe persoane sunt declarate dispărute. De asemenea, organele de drept nu sunt sesizate în toate cazurile de adresare după asistență medicală a victimelor unor infracțiuni cu caracter violent. Este ridicat și gradul de latență a așa-numitei „violente domestice” asupra femeilor și copiilor” [310, p. 134; 282, p. 22-23].

Autoarea A. Dolgova menționează că „în rândul persoanelor dispărute fără urmă, de regulă, jumătate din ele au fost omorâte. La fel, aproximativ în 3,5-4,0% din toate cadavrele investigate cauza morții nu se reușește a fi stabilită pe motivul descompunerii avansate a țesuturilor” [181, p. 8-9].

Criminalitatea ecologică. Unii autori consideră că „infracțiunile ecologice sunt cel mai puțin înregistrate de către organele de drept” [197, p. 36-37].

Totuși, realitatea obiectivă indică asupra prezenței unui număr mare de infracțiuni ecologice și a unui grad de latentitate în creștere a tipului respectiv de infracțiuni. Pentru a sesiza cauza unui nivel scăzut de înregistrare a acestor infracțiuni și a evidenția complexitatea relevării lor este important de a cunoaște modul în care ajunge informația despre infracțiunile ecologice la organele de drept. O astfel de informație poate parveni de la: Inspectoratul Ecologic de Stat,

întreprinderile de stat, funcționarii publici, sursele massmedia, scrisorile unor cetățeni etc. De regulă, în astfel de cazuri se comunică despre urmări negative concrete, cum ar fi, de exemplu, pieirea peștelui în bazinele acvatice, a plantelor pe anumite câmpuri, pieirea în masă a animalelor, starea bolnăvicioasă a oamenilor etc. Totodată, anumite informații despre sursa, cauza și caracterul infracțiunii ecologice nu se conțin în respectivele sesizări.

În afară de aceasta, consecințele negative pot fi văzute doar atunci când acestea poartă un caracter masiv (de exemplu, un număr mare de pește care plutește la suprafața apei în râu, este tăiată o porțiune mare de pădure).

Totodată, constatarea poluării aerului și apelor subterane fără implicarea specialiștilor practic nu este posibilă. De aceea, anume poluarea mediului înconjurător (art. 227-230 CP al RM) prezintă o latență sporită printre infracțiunile ecologice. Poluarea se distinge de multe ori printr-un caracter accelerat. De exemplu, poluarea aerului și a apei poate dispărea peste un anumit timp (câteva minute sau câteva ore) din cauza unui vânt puternic sau curentului rapid și, de aceea, păstrarea intactă a locului infracțiunii în condițiile schimbării permanente a timpului și a activității de producere a întreprinderilor practic nu este posibilă. În acest context, reușita descoperirii unor astfel de infracțiuni depinde, în mare măsură, de pregătirea minuțioasă, de examinarea în timp oportun și de buna organizare a cercetării la locul faptei.

La factorii de bază care influențează dezvoltarea caracterului latent al infracțiunilor ecologice urmează de atribuit:

- nivelul scăzut al culturii ecologice și juridice a populației, în rezultatul căreia cetățenii rareori comunică despre astfel de infracțiuni;
- sistemul inefficient de evidență a infracțiunilor ecologice și alte lacune în activitatea organelor de drept;
- înzestrarea tehnică și materială nesatisfăcătoare și insuficiența de personal calificat a serviciilor și subdiviziunilor corespunzătoare implicate în procesul de prevenire și combatere a încălcărilor din domeniul legislației ecologice;
- lacunele în activitatea organelor de control și nivelul redus de interacțiune a acestora cu organele de drept.

Infracțiunile economice. În condițiile diversității formelor și tipurilor de infracțiuni cu caracter economic, un pericol deosebit îl au infracțiunile comise în domeniul fiscal. În criminologie, deja de mult timp, la caracteristicile infracțiunilor în domeniul fiscal este atribuită „latența sporită a acestora” [287, p. 398-399].

Actualmente, în Republica Moldova latența infracțiunilor legate de evaziunea fiscală poartă un caracter general. Mulți cetățeni care activează în sectorul privat, primind deseori salariul în

plic, nu plătesc impozitele cuvenite ani la rând. În ceea ce privește persoanele juridice, acestea utilizează diferite scheme pentru eschivarea de la plata impozitelor, inclusiv fondurile off-shore.

În literatura criminologică se constată că „partea latentă a criminalității organizate în domeniul economic o poate depăși de 300 de ori pe cea înregistrată” [316, p. 23]. În opinia lui V. Luneev, „nivelul de latență a criminalității economice atinge cota de 85%” [246, p. 6-7].

Urmează de menționat că, deseori, infracțiunile economice sunt mascate ca fiind fapte contravenționale, ceea ce permite persoanelor vinovate să se eschiveze de la răspundere penală.

Astfel, printre factorii de bază care condiționează latentitatea tipului respectiv de infracțiuni pot fi:

1) lacunele în reglementarea juridică a proceselor de gestionare, utilizare a resurselor financiare și de alt tip, lipsa unui control de stat eficient asupra activității economice;

2) coruptibilitatea reprezentanților organelor de stat;

3) scăderea nivelului profesionalismului reprezentanților organelor de drept, în a căror competență intră relevarea, descoperirea și investigarea infracțiunilor în domeniul activității economice.

4) „nedorința reprezentanților organelor de drept de a se ocupa de cauze penale în care este dificil de acumulat probe, fapt care le poate provoca diverse probleme de serviciu” [153, p. 172-173].

De regulă, infracțiunile economice sunt comise de persoane cu studii superioare, profesioniști în anumite domenii (sectoare ale economiei). Aceștia planifică minuțios activitatea infracțională, utilizând abil diverse metode de comitere și tăinuire a infracțiunilor. Faptul dat creează condiții prielnice pentru apariția și dezvoltarea fenomenului latenței infracțiunilor cu caracter economic. Pentru relevarea și curmarea lor este necesară implicarea unor specialiști care posedă o calificare înaltă, având cunoștințe profunde în domeniul financiar-bancar și de evidență contabilă, dar și în domeniul dreptului penal, procedurii penale, criminalisticii, activității speciale de investigație etc. Din păcate, constatăm că la momentul actual sistemul organelor de drept resimte o insuficiență de persoane care posedă toate aceste cunoștințe și deprinderi.

Aspectele latente ale criminalității în domeniul activității economice provoacă o daună irecuperabilă economiei, climatului financiar și investițional al țării, generează corupție în organele puterii executive și judiciare. Astfel, legalizarea (spălarea) mijloacelor financiare și a altor bunuri obținute pe căi ilegale devine nu doar o „afacere” profitabilă pentru unele structuri criminale, ci și pentru anumite categorii de persoane, permițându-le să-și camufleze activitatea infracțională ca fiind una legală.

În ultimii ani, organele de drept înregistrează tot mai multe cazuri de *escrocherii* în domeniul asigurărilor. Este vorba despre „escrocherii săvârșite în cazul asigurării bunurilor

contra incendiilor, accidente ale sistemelor de aprovizionare cu apă, furturi etc. Cel mai frecvent sunt întâlnite cazurile de escrocherie în sfera asigurării automobilelor. Asupra faptului dat se atrage atenția și în literatura de specialitate” [210, p. 48].

Este important de menționat că există o serie de factori specifici care influențează răspândirea acestui gen de escrocherie. Unul din ei este condiționat de atenția insuficientă acordată respectivului tip de infracțiuni din partea organelor de drept. Latența infracțiunilor de escrocherie în domeniul asigurărilor este destul de mare, iar depistarea lor este foarte dificilă.

Un alt factor este legat de lipsa incriminării unor componente distincte de infracțiuni în legislația penală. Astfel, „având în vedere răspândirea largă a escrocheriilor în domeniul asigurărilor, în legislația penală a Austriei, Germaniei, Olandei, Chinei și a altor state pedeapsa pentru abuzurile în sfera asigurărilor este prevăzută în articole separate” [239, p. 83-84].

Lipsa elaborărilor instructiv-metodice și teoretice în vederea relevării, investigării și prevenirii infracțiunilor de escrocherie în domeniul asigurărilor constituie un alt factor care influențează latentitatea acestui fenomen.

Pericolul social al acestor infracțiuni se intensifică prin probabilitatea mare de comitere a unor erori în procesul încadrării juridice a faptelor săvârșite, fapt care, de asemenea, stimulează escrocii să comită din nou astfel de infracțiuni. Informația despre infracțiune poate deveni cunoscută organelor de drept, însă din cauza aprecierii incorecte a faptei comise din punct de vedere juridic, aceasta rămâne în afara sistemului oficial de evidență statistică.

Un alt tip de escrocherie răspândit în ultimii ani este cea din sfera telefoniei mobile. De exemplu, la telefoanele mobile ale abonaților pot fi lansate diverse SMS-uri precum că ar fi câștigat sume considerabile de bani. Pentru primirea lor se propune de a fi transferată o anumită sumă de bani prin intermediul sistemului de plăți electronice. Ca urmare, persoanele care au recepționat astfel de mesaje (solicitări) transferă sumele de bani cerute și în așa fel devin victime ale escrocilor telefonici.

Prejudicii enorme societății sunt generate de *infracțiunile de corupție*, care se caracterizează printr-un nivel de latență foarte înalt.

Complexitatea relevării cazurilor de corupție este incontestabilă, deoarece situația de serviciu a funcționarilor publici creează mari dificultăți organelor de drept în descoperirea infracțiunilor de corupție. Deseori, activitatea corupțională este desfășurată, încurajată și protejată de persoane care dețin resurse financiare, politice și administrative semnificative pe care le utilizează ca scut împotriva organelor de drept. De asemenea, urmează de avut în vedere faptul că infracțiunile de corupție sunt comise deseori de grupuri organizate de persoane, care se ajută reciproc, folosind situația lor de serviciu. Toate acestea complică utilizarea informației

operative cu privire la această categorie de infracțiuni, îngreunând procesul de investigare a lor. În cele din urmă, cresc esențial proporțiile latenței tipului dat de criminalitate.

Fenomenul corupției provoacă creșterea latenței la majoritatea tipurilor de infracțiuni. Ca urmare, populația cultivă stabil nihilismul juridic și neîncrederea totală în organele de drept. De asemenea, se formează și se consolidează opinia referitoare la necesitatea mitei ca mijloc de soluționare a diferitor probleme (în pofida faptului că există căi legale de soluționare), are loc denaturarea conștiinței juridice și morale a oamenilor.

Nu constituie un secret faptul că în multe organe și instituții ale statului există problema corupției. S-a format opinia, potrivit căreia „mita este universală după locul și răspândirea sa în sistemul relațiilor umane. Ea este oferită și primită de către toți: atât de săraci, cât și de bogați. Nu este fundamentată ideea că în cazul în care vor fi majorate salariile funcționarilor, aceștia vor înceta să ia mită. În cazul dat latura materială contează cel mai puțin” [258, p. 24-25].

Cele menționate permit de a trage o concluzie despre criminalitatea legată de corupție, care este unul din cele mai latente fenomene infracționale, ajungând până la 99% din numărul real al infracțiunilor comise.

Destul de actuală pentru țara noastră este și problema latenței ***criminalității informatice***. În prezent, numărul utilizatorilor de computere și a rețelei internet este în permanentă creștere. Totodată mulți cetățeni nici nu bănuiesc despre multe din infracțiunile informatice comise împotriva lor.

Respectiva problemă este actuală pentru majoritatea statelor. Astfel, conform datelor serviciului național al FBI (SUA) specializat în contracararea infracțiunilor informatice, „de la 85 până la 97% din această categorie de infracțiuni nu sunt identificate” [124, p. 5]. Potrivit specialiștilor, „o revizie poate releva nu mai mult de 10% din sustrageri comise prin utilizarea computerelor. Doar 17% din reprezentanții companiilor care au fost chestionați s-au arătat dispuși să comunice organelor de drept despre cazuri de intervenție neautorizată în sistemele lor informatice” [145, p. 66].

În pofida multiplelor avantaje ale tehnologiilor informaționale moderne, sunt create permanent condiții noi care favorizează criminalitatea transnațională. „Veniturile infractorilor obținute în urma utilizării ilegale a tehnologiilor moderne ocupă locul trei la nivel mondial, după veniturile obținute în urma traficului de droguri și de armament” [280, p. 8].

Faptul dat este condiționat, întâi de toate, de aceea că, obținând posibilitatea de a comunica prin intermediul internetului, a accesa diferite situri, a crea cutii poștale electronice etc., oamenii nu au primit recomandări în vederea asigurării securității în momentul utilizării.

Asupra latenței înalte a criminalității informatice indică mai mulți autori. Astfel, conform unor investigații în domeniu, „doar 10-15% din numărul total al infracțiunilor informatice ajung în vizorul organelor de drept” [280, p. 8].

Ca parte componentă a criminalității informatice este criminalitatea legată de rețeaua internet, al cărui grad de latență este foarte înalt. Printre factorii care provoacă latența acestei categorii de infracțiuni pot fi: „nedorința unor utilizatori și companii de a oferi organelor de drept acces la datele lor confidențiale, varietatea configurațiilor accesibile infractorului în rețeaua internet, evoluția rapidă a metodelor de comitere a infracțiunilor” [162, p. 75].

Este important de menționat că ridicarea tehnicii de birou care aparține victimei pentru desfășurarea expertizelor necesare poate implica cheltuieli suplimentare. În cazul unei organizații, ridicarea tehnicii respective, de exemplu a serverelor pentru desfășurarea unor investigații, în general poate duce la o sistare temporară a rețelei corporative. Pe de altă parte, tănuirea criminalității informatice conduce doar la agravarea situației existente.

Prin urmare, în calitate de factori principali ai latenței tipului dat de infracțiuni putem evidenția:

1) necunoașterea de către cetățeni a faptului comiterii unei infracțiuni împotriva lor, deoarece în majoritatea cazurilor computerul virusat funcționează în regim obișnuit, iar utilizatorul, fără a bănuși ceva, continuă să-l utilizeze; totodată, infractorul obține informații despre toate acțiunile persoanei care utilizează computerul, inclusiv parolele de la cutiile poștale, sistemele de plată și cele bancare etc.);

2) nivelul scăzut al conștiinței juridice a populației; majoritatea cetățenilor nu i-au în serios existența programelor dăunătoare în computerele lor, admitând că aceasta este ceva normal. Totodată, din cauza unor astfel de infracțiuni cetățenilor și persoanelor juridice le sunt provocate daune economice esențiale;

3) dificultatea relevării și cercetării infracțiunilor. Organele de drept rareori posedă deprinderi tehnice suficiente pentru identificarea unor astfel de infracțiuni. Conform aprecierilor unor specialiști, „constatarea funcționării incorecte a utilajului și a tentativelor de acces ilegal la resursele informaționale poartă, în cele mai dese cazuri, un caracter întâmplător” [283, p. 39-40]. Nedorința de a investiga astfel de infracțiuni este condiționată, de asemenea, de dificultățile utilizării tehnicii procesuale de culegere și de prelucrare a probelor.

4) persoanele juridice (de exemplu, băncile sau întreprinderile mari) frecvent nu sunt interesate în investigarea acestor infracțiuni, din considerente că activitatea lor este însoțită deseori de încălcări serioase ale legislației.

Este înaltă și latența *criminalității ce ține de circulația ilegală a substanțelor narcotice*.

Nivelul înalt de latentitate specific criminalității legate de circulația ilegală a drogurilor este influențat de: „extinderea relațiilor internaționale, necorespunderea organizațională a organelor de stat și a celor publice domeniului de prevenire și combatere a criminalității, inacțiunea legilor, lacunele în aprecierea juridico-penală a faptelor socialmente periculoase, lobbyismul ilicit etc.” [17, p. 76].

De asemenea, creșterea latenței grupului respectiv de infracțiuni mai este legat de insuficiența informației cu privire la distribuitorii de droguri, fapt care îngreunează procesul de identificare și tragere a acestora la răspundere penală. Deseori, în timpul reținerii, după achiziția de control, realizatorul reușește să distrugă sau să scape în alt mod de banii obținuți în urma realizării substanțelor narcotice.

Corupția creează condiții favorabile pentru trecerea frontierei de stat de către grupuri criminale organizate. În opinia unor autori, doar 15% din drogurile transportate peste hotare prin contrabandă sunt depistate și confiscate de serviciile abilitate în acest sens. Oficialii organelor de drept susțin că „corupția este principalul motiv al pătrunderii stupefiantelor pe teritoriul țării” [17, p. 84], în așa fel dezvoltând la maximum aspectul latent al acestui fenomen.

Criminalitatea penitenciară. Însăși existența criminalității latente în instituțiile penitenciare are urmări evidente cu semnificație criminologică în rândul cărora urmează de evidențiat: „distorsiunea viziunii despre proporțiile reale ale criminalității în locurile de detenție, despre mărimea și caracterul pagubei cauzate unui condamnat concret, instituției penitenciare și sistemului execuțional penal în ansamblu; b) apariția obstacolelor pentru elucidarea cauzelor și condițiilor, care contribuie la comiterea infracțiunilor în mediul penitenciar și respectiv a înlăturării lor în timp util; c) îngreunarea realizării principiului inevitabilității răspunderii pentru fapte ilegale, ceea ce apare ca factor negativ în formarea motivării penitenciare criminogene a condamnaților; d) formarea opiniei despre impunitatea și incapacitatea administrației instituției penitenciare de a verifica procesele sociale negative care au loc; punerea la îndoială de către condamnați a capacității instituțiilor și organelor sistemului execuțional penal de a asigura securitatea personală, a apăra drepturile și interesele legitime ale condamnaților; e) limitarea posibilității pentru prognozarea comportamentului infracțional în mediul penitenciar și elaborarea unor programe și metodici preventive eficiente” [108, p. 474-475].

Prevenirea criminalității latente în locurile de detenție și a urmărilor negative ale existenței acesteia nu este posibilă fără o cunoaștere clară a esenței criminologice, determinarea noțiunii, semnelor și tipurilor ei. Din păcate, toate aceste probleme rămân până în prezent discutabile în criminologie.

Așadar, vom atrage atenția asupra unor particularități criminologice ale criminalității latente în locurile de detenție.

Ca și oricărui fenomen social, criminalității penitenciare îi sunt caracteristice anumite mecanisme interne de dezvoltare. Aceasta, în opinia unor savanți, „posedă propria istorie și logică internă de dezvoltare, capacitate de a avea o influență inversă asupra factorilor care o influențează; utilizează în scopuri proprii procesele sociale negative și deseori se contrapun acțiunii sociale pozitive” [266, p. 60].

Înțelegerea esenței oricărui proces cu semnificație criminologică poate fi realizată doar în cazul când vor fi corect determinate condițiile realizării acestuia. Latența criminalității penitenciare nu este o excepție. Ca și orice fenomen din domeniul social-juridic, ea poate fi examinată din punct de vedere al determinantelor, care îi stabilesc conținutul și forma. Latentizarea criminalității penitenciare își are specificul său, condiționat de caracterul izolat al instituțiilor penitenciare, de regimul special de funcționare al acestora și de asigurarea procesului execuțional penal.

Cauzele generale ale criminalității se manifestă în locurile de detenție prin mijlocire, adică se realizează prin procese și fenomene, care au loc în perioada ispășirii pedepsei. Specificul determinantelor stabilește apariția unui tip distinct de criminalitate, care în literatura criminologică este numit „criminalitate penitenciară”. Criminalitatea în locurile de detenție de fiecare dată a atras o atenție sporită din partea criminologilor. Fiind parte a criminalității în ansamblu, ea reprezintă o consecință directă a contradicțiilor existente în societate și în sistemul execuțional penal, care se refractă prin condițiile izolării condamnaților de societate. Totodată, criminalitatea penitenciară, conform opiniei majorității specialiștilor, „păstrează aceleași semne ca și criminalitatea generală” [123, p. 45; 139, p. 102; 155, p. 30; 300, p. 84].

Însăși existența criminalității în instituțiile penitenciare reprezintă un fenomen nestandard care nu corespunde destinației respectivelor instituții.

Criminalitatea condamnaților se caracterizează inclusiv printr-un astfel de indicator, cum ar fi latența. Dacă pentru criminalitatea generală latența reprezintă un indicator standard, atunci pentru locurile de detenție acesta mai degrabă ar trebui să reprezinte o excepție. Însă în mod paradoxal, nivelul latenței infracțiunilor în locurile de detenție nu este mai scăzut decât media pe țară, iar pe unele tipuri chiar le depășește.

Astfel, pe de o parte condamnatul se află în izolare sub un control permanent, iar influența factorilor criminogeni generali asupra sa este redusă sau modificată esențial. Pe de altă parte, latența înaltă a criminalității generale nu suportă modificări în instituțiile penitenciare.

Totodată, fiind un proces autodeterminant, latența criminalității analizate concentrează în sine calități negative ale comunității penitenciare. De exemplu, în opinia unor autori, „fenomenul în cauză este determinat chiar de procesul ispășirii pedepsei” [317, p. 11]. Însăși faptul existenței

criminalității latente indică asupra unor procese criminogene profunde care au loc în instituțiile penitenciare.

Existența criminalității latente în mediul penitenciar reprezintă un pericol real pentru securitatea persoanei în sistemul execuțional-penal, profilează scopul pedepsei, diminuând considerabil nivelul acțiunii educative asupra condamnaților.

Cu referire la criminalitatea latentă, urmează de menționat că majoritatea cercetătorilor consideră că „aceasta reprezintă partea ascunsă a criminalității care nu a devenit cunoscută organelor de drept și/ sau nu și-a găsit reflectare în statistica penală” [133, p. 30; 224, p. 49; 165, p. 182].

Astfel, în opinia unor autori, „statistica oficială a criminalității în locurile de detenție nu corespunde realității și este mult diminuată. Latența înaltă a criminalității în instituțiile penitenciare se explică, mai întâi de toate, prin influența subculturii criminale asupra condamnaților în timpul executării pedepsei privative de libertate, care interzice colaborarea cu personalul instituției penitenciare (criminalitatea naturală)” [263, p. 24].

La aceasta mai contribuie o serie de factori, cum ar fi: „neomogenitatea subiecților infracțiunilor comise; izolarea instituțiilor penitenciare; caracterul unic al infracțiunilor comise în cadrul instituțiilor penitenciare; caracterul specific al victimelor infracțiunilor” [317, p. 12-13]. Totalitatea factorilor indicați influențează în mod esențial asupra indicatorilor criminalității latente, care depășesc toate prognozele. Conform datelor prezentate de A. Iakovlev, „analiza criminalității latente în una din instituțiile penitenciare ale Federației Ruse în anul 2006 demonstrează că indicatorii criminalității latente la unele categorii de infracțiuni depășeau indicatorii criminalității înregistrate în respectiva instituție de câteva mii de ori. Totodată, infracțiunile care prezentau un nivel sporit de latență erau vătămrile corporale, tortura, coruperea activă și coruperea pasivă, depășirea atribuțiilor de serviciu” [317, p. 13].

Orice infracțiune comisă în locurile de detenție, indiferent de gravitatea acesteia, capătă un caracter specific din punct de vedere al latenței. Pe de o parte, este evident că nivelul latenței criminalității penitenciare se află în dependență directă de nivelul de informare a funcționarilor instituției penitenciare cu privire la procesele criminogene interne care au loc în mediul condamnaților. În acest sens, latența criminalității trebuie să cuprindă doar acel masiv al faptelor social-periculoase care nu au devenit cunoscute administrației instituției penitenciare.

Însă, această ipoteză nu și-a găsit confirmarea în procesul cercetării. Datele obținute mărturisesc despre faptul că orice fapte antisociale care au loc în condițiile instituțiilor penitenciare pot fi examinate ca natural-latente, deoarece caracterul închis al sistemului administrației penitenciare determină și nivelul relațiilor reciproce în instituții. Majoritatea autorilor sunt de opinia că „fenomenul în cauză este caracteristic doar pentru deținuți” [195, p.

15; 267, p. 60]. Există opinii conform cărora și funcționarii instituțiilor penitenciare formează grupul lor, care din motive obiective nu este interesat în declararea infracțiunilor comise în locurile de detenție.

Într-un mod sau altul, latența infracțiunilor comise în locurile de detenție, poate fi clasificată în două grupuri mari:

1) intenționată, adică care depinde de voința unor persoane concrete. Ca subiecți ai latentizării intenționate pot fi condamnații și funcționarii instituțiilor penitenciare care nu sunt interesați în înregistrarea criminalității penitenciare. De aceea, ținând cont de componența subiecților, o astfel de latență apare în rezultatul:

a) latentizării naturale primare – când este creată prin acțiunile persoanelor care au o atribuție nemijlocită la evenimentul infracțiunii (infractorii, victimele, martorii);

b) latentizării naturale secundare – proces condiționat de acțiunile (inacțiunile) funcționarilor cărora le revine obligațiunea controlului asupra ordinii și condițiilor executării și ispășirii pedepsei privative de libertate. Latentizarea secundară, la rândul său, poate fi divizată în două tipuri:

- *situativă* – presupune că funcționarii creează condiții pentru latentizarea comportamentului infracțional în funcție de situația creată. În astfel de cazuri, în calitate de factor de bază apare situația – „o particularitate obiectivă a circumstanțelor, în care funcționarii sistemului administrației penitenciare nu sunt capabili să aprecieze corect evenimentele” [222, p. 43].

- *recidivă* – reprezintă acțiuni sistemice ale funcționarilor în vederea calificării acțiunilor ilegale ale condamnaților în categoria faptelor care se încadrează în limitele legale. În cazul dat este utilizat termenul „recidiv”, deoarece orice calificare a unei infracțiuni drept un delict sau orice formă de „deviere” de la înregistrare poartă un caracter sistemic și, prin urmare, nu poate fi examinat ca fiind doar repetată. Reieșind din aceste considerente, unii autori propun chiar o astfel de noțiune, cum ar fi „latența recidivei” [289, p. 83].

În baza celor relatate, ținând cont de abordările științifice referitoare la noțiunea criminalității latente, considerăm că este posibil utilizarea unor termeni și sintagme cu semnificație diferită în cadrul aparatului terminologic al criminologiei penitenciare.

Sintagma „latența criminalității penitenciare” poate fi utilizată în două sensuri:

1) ca un indicator statistic independent, utilizat în cadrul cercetării criminologice selective destinat caracteristicii criminalității în locurile de detenție, inclusiv pentru stabilirea stării reale a acestui fenomen;

2) ca trăsătură distinctă a criminalității penitenciare, factor semnificativ sub aspect criminologic, având consecințe negative care influențează situația criminogenă în locurile de detenție.

Criminalitatea penitenciară latentă reprezintă acea parte a criminalității reale existentă în locurile de detenție, care se manifestă prin acțiuni ce conțin toate semnele unor componente de infracțiuni și care, în virtutea anumitor cauze subiective sau obiective, nu au fost calificate ca infracțiuni, iar persoanele care le-au comis nu sunt recunoscute vinovate, evitând în așa fel răspunderea penală.

În afară de aceasta, aparatul terminologic al criminologiei penitenciare necesită a fi completat cu sintagma „latentizarea criminalității în locurile de detenție”. Unii autori [240, p. 109; 231, p. 11; 233, p. 85-86] l-au utilizat în lucrările lor, însă anumite concepte ale acestuia nu au fost propuse.

În rezultatul investigațiilor realizate am constatat că latentizarea criminalității penitenciare reprezintă un proces de autodeterminare a comportamentului social-periculos al condamnaților, bazat pe faptul că acesta rămâne deseori în afara reacției juridico-penale, fie pe aprecierea neadecvată a gravității infracțiunii comise generată de lacunele existente în modul de organizare a executării și ispășirii pedepsei cu închisoare.

Astfel, dacă latența infracțiunilor reprezintă mai degrabă o potențială posibilitate ca acestea să fie ascunse, atunci latentizarea reprezintă un aspect al latenței care are drept rezultat „necunoașterea” atentatului infracțional.

În contextul celor menționate, urmează de precizat că printre multiplele probleme care însoțesc executarea pedepsei cu închisoare un impediment esențial în eficientizarea acesteia îl creează latentizarea artificială a infracțiunilor comise de către condamnați.

Analiza literaturii științifice și cercetarea desfășurată a fenomenului în cauză a permis evidențierea a trei domenii de bază în care se crează condiții favorabile pentru formarea tipului respectiv de latență:

- 1) asigurarea informațională a procesului execuțional penal;
- 2) exercitarea influenței educative asupra funcționarilor instituțiilor penitenciare;
- 3) reglementarea juridică a activității instituțiilor penitenciare.

Asigurarea informațională a procesului execuțional-penal determină gradul de informare al tuturor subiecților expuși influențării educative despre posibile acțiuni ilegale ale condamnaților sau ale altor categorii de persoane aflate pe teritoriul instituțiilor penitenciare. Informația trebuie să conțină nu doar comunicări despre procesele negative care au loc în instituțiile penitenciare, dar și împrejurările pozitive care, în anumite condiții, pot fi aplicate în scopul corijării condamnaților. Totodată, urmează de menționat că atunci când funcționarii instituțiilor

penitenciare și condamnații nu posedă informația completă referitoare la comportamentul corespunzător admis în locurile de detenție, aceștia nu își vor putea realiza pe deplin posibilitățile în vederea prevenirii activităților ilegale.

Sursele din care angajații instituțiilor penitenciare obțin informația despre toate procesele criminogene care au loc în mediul condamnaților pot fi cele mai diverse. În cazul dat, în opinia noastră, trezește o anumită îngrijorare faptul că mulți autori [142, p. 69-70] pun accentul pe rolul serviciilor operative ale instituțiilor penitenciare. Bineînțeles, „culegerea informației face parte din sarcinile serviciilor operative ale instituțiilor penitenciare, însă condițiile obținerii ei nu oferă posibilitate pentru aplicarea generală a acesteia” [301, p. 106].

În general, putem vorbi despre minim trei grupuri de circumstanțe din domeniul asigurării informaționale a procesului execuțional-penal care se intercalează în mecanismul determinării criminalității penitenciare latente: „1) informarea insuficientă a personalului și condamnaților despre căile de apărare a drepturilor acestora prin intermediul mijloacelor legale; 2) informarea insuficientă a angajaților instituțiilor penitenciare despre procesele și fenomenele criminogene care pot avea loc în instituția penitenciară; 3) informarea insuficientă a factorilor de decizie care gestionează sistemul execuțional penal cu privire la procesele negative care au loc în instituțiile penitenciare și formele de reacționare a administrației (este realizată, de regulă, în cadrul controlului departamental)” [306, p. 44-45].

Caracterizând ultima din formele propuse de informare, ar putea fi exprimată poziția cu privire la faptul că ea ar trebui să fie valabilă atât în privința factorilor de decizie, cât și a societății în general.

Unii autori propun de a „evidenția în calitate de astfel de subiecți sursele de informare în masă, realizând astfel principiul democratismului în procesul executării pedepselor penale” [290, p. 18].

Un loc aparte în sistemul aprecierii corecte a ilegalităților comise de condamnați și a activității de aplicare a legii de către funcționarii instituțiilor penitenciare îl ocupă domeniul reglementării juridice a instituțiilor penitenciare, în special al profilaxiei penitenciare. O astfel de influențare poate fi realizată cu ajutorul unui sistem de mijloace juridice, care formează în totalitate mecanismul reglementării juridice al influențării educativ-profilactice asupra condamnaților.

Un alt domeniu legat de problemele criminalității latente artificiale ține de evidențierea lacunelor și erorilor la realizarea înregistrării primare și a evidenței statistice a infracțiunilor comise în instituțiile penitenciare, precum și a studierii neajunsurilor în activitatea administrației în vederea descoperirii infracțiunilor și asigurării cercetării lor complete și multilaterale.

Din păcate, „până în prezent unul din criteriile determinante de apreciere a eficienței activității instituțiilor penitenciare este nivelul criminalității. Faptul dat creează impedimente semnificative în tragerea la răspundere penală a condamnaților, deoarece instituțiile în care au fost comise infracțiunile sunt trecute la categoria instituțiilor cu o situație operativă nefavorabilă. În legătură cu acest fapt, administrația ignoră existența infracțiunilor, trecându-le în categoria abaterilor disciplinare. Urmează de menționat că această practică se referă nu doar la infracțiunile cu caracter violent, ci și la cele cu caracter de profit” [273, p. 19].

Studierea practicii luptei cu criminalitatea în locurile de detenție [99] permite să concluzionăm că un anumit număr de condamnați care au comis infracțiuni sunt trași la răspundere penală. Totuși, există destul de frecvent situații când interacțiunile dintre angajați și deținuți se transformă în neformale, iar ca rezultat are loc ascunderea ilegalităților (în special a infracțiunilor ușoare și a abaterilor disciplinare).

Prin urmare, împărtășim opinia autorului I. Carpeț, potrivit căruia „atunci când practicienii nu vor fi puși în situația de a crea latență artificială, aceștia vor lucra mai bine” [196, p. 62].

Există însă și alte cauze ale tăinuirii infracțiunilor comise în instituțiile penitenciare. Uneori, „cauzele neînregistrării infracțiunilor rezidă în tendința unor funcționari de a indica în notele informative o situație favorabilă a criminalității în rândul condamnaților” [141, p. 28-29].

Astfel, toate cauzele tăinuirii infracțiunilor de către funcționarii instituțiilor penitenciare pot fi divizate convențional în:

1. *Rămășițe istorice*, legate, mai întâi de toate, de adaptarea tradițională a nivelului infracțiunilor înregistrate de interesele false ale organelor de drept și nu de interesele societății și a statului. O astfel de practică defectuoasă s-a stabilit pe timpurile când criminalitatea era percepută la nivel ideologic, adică un fenomen temporar. În condițiile unei astfel de abordări, organelor de drept le revenea sarcina de dezrădăcinare a criminalității. Neavând posibilitate obiectivă de a lichida în mod real criminalitatea, în special în condițiile umanizării treptate a regimului ispășirii pedepsei, funcționarii se învățau să înfrumusețeze realitatea criminologică prin diferite metode.

2. *Factori legați de personal*. Situația cu privire la angajații instituțiilor penitenciare rămâne dificilă, deoarece crește decalajul între profesionalismul și gradul de organizare a lumii interlope, pe de o parte, și nivelul insuficient de pregătire, experiență și incomplet de personal, pe de altă parte.

3. *Finanțarea insuficientă și baza materială precară* a instituțiilor penitenciare care contribuie la determinarea unor angajați să recurgă la obținerea diferitor venituri ilegale.

4. *Factorii social-psihologici* condiționează evidența incompletă a infracțiunilor în instituțiile penitenciare, îndeosebi din motive de neîncredere a condamnaților și a victimelor

infracțiunilor în posibilitățile profilactice ale administrației instituției. Acțiunile ilegale ale angajaților instituțiilor penitenciare discreditează executarea pedepsei și, ca urmare, se poate resimți o lipsă de încredere între administrație și condamnați. În multe cazuri, „astfel de fapte devin argumente forte ale persoanelor cu o orientare negativă în folosul ideologiei comunității penitenciare” [295, p. 113].

5. *Factori tehnici*, fiind vorba despre schimbările frecvente ale formei de evidență și a notelor informative, ceea ce nu permite obținerea unor date statistice comparabile în funcție de mai mulți parametri. În mare măsură, aceasta este legat de cadrul normativ și de cerințele organizaționale instabile.

Așadar, factorii care provoacă latența diferitor tipuri de criminalitate se pot deosebi esențial. Latența criminalității este determinată de diferiți factori care constituie un sistem causal complex al acestui fenomen negativ. Nu există o cauză unică (de bază) a latenței criminalității în ansamblu.

Este important de a înțelege ce influențează nemijlocit asupra mecanismului formării latenței diferitor tipuri de criminalitate și de ce un anumit tip de criminalitate capătă o latență sporită. Doar apreciind corect cauzele respective, putem vorbi despre posibilități reale de implementare a unor măsuri menite să diminueze gradul de latență a diferitor tipuri de criminalitate.

2.6. Concluzii la capitolul 2

1. Până în prezent nu s-a ajuns la o formulă unică cu privire la definirea noțiunii de criminalitate latentă. Totodată, pot fi evidențiate următoarele ipoteze importante: criminalitatea latentă reprezintă o parte a criminalității; ea posedă caracteristici cantitative și calitative proprii; de regulă, dinamica acestui fenomen este opusă dinamicii criminalității înregistrate; structura criminalității latente este deosebită de structura criminalității înregistrate.

2. Criminalitatea latentă, ca element distinct al criminalității înregistrate, poate fi definită ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție.

3. Există mai multe clasificări ale criminalității latente, fiecare în parte fiind orientată atât spre relevarea unor legități ale criminalității latente în general, cât și ale unor tipuri separate ale ei. În acest sens, este important de a evidenția criteriile în baza cărora are loc formarea criminalității latente: 1) mecanismul formării latenței; 2) nivelul (gradul) latenței unor tipuri de criminalitate; 3) cauzele (factorii) latenței unor tipuri de infracțiuni; 4) gradul de flagranță a

infracțiunilor; 5) nivelul de informare (sau neinformare) despre infracțiuni al unui anumit cerc de persoane (martori, victime, funcționari ai organelor de drept etc.).

4. După proporțiile sale, prejudiciul social-politic, economic și moral provocat de partea latentă a criminalității nu cedează, ba chiar depășește consecințele părții înregistrate a criminalității. Fără îndoială, anumite măsuri întreprinse în timp oportun pot diminua consecințele negative ale criminalității, însă a minimiza și, cu atât mai mult, a preveni consecințele criminalității latente nu întotdeauna este posibil. Faptul dat este condiționat, în primul rând, de caracteristicile calitative, care diferențiază criminalitatea latentă de cea înregistrată. În majoritatea cazurilor, consecințele criminalității sunt ascunse și, corespunzător, aprecierea lor de către organele de drept este dificilă sau chiar imposibilă. Deși prejudiciul (atât material, cât și moral-psihologic) cauzat de criminalitatea înregistrată este enorm, totuși acesta nicidecum nu poate fi comparat cu daunele cauzate societății de criminalitatea latentă.

5. Nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiilor de contracarare a criminalității, ceea ce se confirmă prin diferite date, inclusiv statistice. La rândul său, această situație nu permite statului să asigure o acoperire adecvată a necesităților organelor de drept cu resurse umane și materiale, precum și realizării unor măsuri reale de luptă cu criminalitatea în scopul menținerii ei la un nivel social acceptabil.

6. Criminalitatea latentă, la fel ca și criminalitatea înregistrată, este condiționată de aceiași factori social-economici, juridici, organizatorici, psihologici etc. Prejudiciul de ordin social, economic, politic și moral, provocat de partea latentă a criminalității, depășește în cele mai multe cazuri consecințele părții înregistrate a fenomenului infracțional. În același timp, însăși latența constituie unul dintre cei mai semnificativi factori ai complexului cauzal al criminalității.

7. Prin cauze care provoacă latența infracțiunilor urmează de avut în vedere ansamblul circumstanțelor (factorilor) cu caracter social, juridic și de altă natură care împiedică constatarea, înregistrarea și evidența infracțiunilor, precum și descoperirea completă a acestora. În cele din urmă, din șirul acestor factori mai fac parte anumite lacune în activitatea organelor de drept și a celor de supraveghere și control cu atribuții și competențe specifice în domeniul investigării infracțiunilor și identificării persoanelor care le-au comis, înregistrării și evidenței acestora, exercitării justiției etc.

8. La cauzele obiective ale criminalității latente (cu referire la victimă) pot fi atribuite: 1) starea sănătății victimei sau a martorului infracțiunii, motiv pentru care nu a fost posibilă sesizarea organelor de drept cu privire la infracțiunea comisă; 2) se afla în locuri unde era dificil sau imposibil de a lua legătura cu reprezentanții organelor de drept; 3) avea insuficientă

informație despre infracțiune; 4) despre infracțiunea comisă nu cunoaște nici infractorul și nici victima; 5) decesul victimei.

9. În calitate de cauze subiective ale criminalității latente pot fi evidențiate: 1) lipsa încrederii din partea victimelor sau a martorilor în perspectiva descoperirii infracțiunii; 2) nihilismul juridic, în particular convingerea deplină în faptul că organele de drept nu vor reacționa la informația privind infracțiunea comisă și, din atare rațiuni, nu este oportun de a pierde timpul în zadar; 3) existența verosimilității descoperirii unor fapte reprobabile sau ilicite, comise cândva de victimă sau de martor; 4) tendința „de a se răfui” cu infractorul cu propriile forțe; 5) frica față de infractori, care ar putea ulterior să se răzbune pe victimă sau pe membrii săi de familie; 6) compătimirea infractorului, în special dacă infracțiunea este comisă de către un minor, o persoană în etate sau de o persoană bine cunoscută; 7) lipsa dorinței de a da publicității unor aspecte intime care rezultă din conținutul faptelor infracționale săvârșite, mai ales în cazurile violurilor; 8) persoana consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind ne semnificativ și nu dorește să piardă timpul pentru comunicarea cu reprezentanții organelor de drept; 9) frica sau neîncrederea unor persoane, care în trecut au fost victime sau martori ai unei infracțiuni comise de reprezentanții organelor de drept.

10. Cauzele (factotii) latenței diferitor tipuri de criminalitate se pot deosebi esențial. Latența criminalității este determinată de diferiți factori care constituie un sistem causal complex al acestui fenomen negativ. Nu există o cauză unică (de bază) a latenței criminalității în ansamblu. Prin urmare, este important de a înțelege ce influențează nemijlocit asupra mecanismului formării latenței diferitor tipuri de criminalitate și de ce un anumit tip de criminalitate capătă o latență sporită. Doar apreciind corect cauzele respective, putem vorbi despre posibilități reale de implementare a unor măsuri menite să diminueze gradul de latență a diferitor tipuri de criminalitate.

3. PREVENIREA CRIMINALITĂȚII LATENTE

3.1. Metode și tehnici de estimare a criminalității latente

O problemă importantă pe care o evocă studiul criminalității latente este cunoașterea metodelor și tehnicilor de estimare a acestui fenomen. Anume stabilirea proporțiilor reale ale criminalității latente reprezintă una din sarcinile de bază ale criminologiei în cercetarea și înțelegerea esenței criminalității.

Între diferiți factori ai criminalității există diverse corelări de ordin statistic. Pentru aprecierea corectă a nivelului criminalității este necesar de a cunoaște nivelul estimativ al criminalității latente în societate. În afară de aceasta, doar prin studierea criminalității latente poate fi obținută o imagine clară cu privire la fenomenul infracțional în general, ceea ce constituie o condiție importantă în asigurarea eficienței măsurilor de prevenire și combatere a acestuia. Din aceste considerente, este deosebit de important identificarea unui instrumentariu eficient de cercetare în vederea aprecierii stării reale a criminalității. De altfel, aceasta reprezintă una din direcțiile de perspectivă ale cercetărilor criminologice contemporane.

Problema metodologică de bază în cazul investigării criminalității latente nu constă în dezrădăcinarea ei completă, ci în aprecierea caracterului cognoscibil al fenomenului vizat. În pofida faptului că respectiva problemă necesită o cercetare științifică distinctă, soluția pentru ea este din timp cunoscută. Faptul că orice fenomen social existent poate fi cognoscibil este o axiomă. Teoria cunoașterii reiese din faptul că „...stabilirea adevărului în orice domeniu al activității umane reprezintă un proces dialectic de trecere de la contemplare la gândire abstractă, apoi la practică. În acest proces este utilizată pe larg o astfel de formă logică de cugetare, cum ar fi ipoteza, adică presupunerile aproximative cu privire la esența și conținutul fenomenului” [194, p. 438].

Relevarea infracțiunilor latente reprezintă un caz particular de cunoaștere a fenomenelor care au avut loc în trecut. Problema constă în dificultățile cu care se confruntă orice cercetător în domeniul dat. Cognoscibilitatea criminalității latente este condiționată, întâi de toate, de faptul că informația despre aceasta este tăinuită chiar de oameni. Esența cunoașterii criminalității latente constă tocmai în restabilirea parțială sau deplină a fluxurilor de informații și obținerii datelor despre infracțiuni necunoscute anterior. Chiar dacă aceasta are loc într-o formă neoficială, totuși este acceptabilă pentru cercetările științifice.

Primele încercări de stabilire a parametrilor cantitativi și calitativi ai fenomenului criminalității latente au fost întreprinse încă în anii '40 ai sec. XX. Aprecierea proporțiilor criminalității latente era realizată tradițional prin intermediul chestionării victimelor

infracțiunilor, experților și persoanelor condamnate pentru comiterea infracțiunilor. În acest sens, principala dificultate cu care se confrunta cercetătorii era necesitatea identificării metodelor potrivite care ar permite, cu maximă exactitate, stabilirea caracteristicilor esențiale ale criminalității latente, în special dimensiunile acesteia.

În prezent nu există metode care ar permite stabilirea parametrilor exacti ai criminalității latente. Într-o astfel de situație, este necesar nu doar de a elabora metode de studiere a criminalității latente, ci și de a perfecționa procedura aplicării lor în așa fel încât, odată cu parcurgerea fiecărei etape de cercetare, datele obținute despre obiectul cercetat să se apropie treptat de datele reale.

Nu în zădar, savanții criminologi polemizează deseori în privința metodicii de apreciere a criminalității latente [136; 284]. Prin urmare, fiecare autor propune viziunea sa referitoare la proporțiile criminalității latente și la metodele de apreciere a ei. Însă, majoritatea sunt de acord cu faptul că criminalitatea înregistrată oficial este de câteva ori mai mică (de la 2 până la 10 ori) în comparație cu cea existentă real. Unii autori chiar încercă să aprecieze mai exact criminalitatea latentă. Astfel, în opinia lui V. Luneev, „criminalitatea latentă se apropie de 80-85%” [245, p. 611-612].

Metode universale de apreciere a nivelului criminalității latente nu există. De exemplu, metodele determinării nivelului latenței criminalității latente cu caracter violent nu pot fi aplicate pentru relevarea aspectului latent al criminalității în domeniul corupției sau ecologiei. De asemenea, având în vedere natura acestui fenomen complex, nu este posibil aprecierea exactă a parametrilor specifici părții latente a criminalității. Totuși, din aceste constatări generale nu rezultă că respectiva direcție de studiere a criminalității nu are perspectivă, deoarece soluționarea problemei privind metodele cercetării criminalității latente este dictată de necesitatea aprecierii situației criminogene și a proporțiilor reale ale criminalității, realizării unei prognoze veridice a tendințelor sale, determinării strategiei și tacticii de prevenire a fenomenului infracțional etc.

Prin urmare, pentru analiza părții latente a criminalității, știința criminologică utilizează un spectru vast de metode cu ajutorul cărora este obținută informația despre starea aproximativă a fenomenului investigat. În funcție de scopurile cercetării, toate metodele pot fi divizate în metode de apreciere a criminalității latente în general și metode de apreciere a latenței unor tipuri distincte de infracțiuni.

Metodele generale de analiză a criminalității latente prezintă interes prin faptul că permit aprecierea preliminară a nivelului general al criminalității reale, ceea ce poate fi utilizat pentru soluționarea nemijlocită a principalelor probleme legate de politica penală, inclusiv elaborarea strategiei și tacticii activității organelor de drept. În afară de aceasta, aprecierea generală a criminalității latente poate oferi răspuns la o serie de întrebări, cum ar fi tipurile de criminalitate

(infrațiuni) care sunt relevate mai puțin, devenind în așa mod latente, ceea ce poate constitui un temei pentru cercetarea continuă și complexă a acestora.

Astfel, primul grup de metode utilizate pentru cercetarea criminalității latente îl constituie **metodele generale** de cunoaștere, cum ar fi:

1) *analiza structural-sistemică* (de exemplu, în cazul analizei cauzelor latenței criminalității, aceasta permite constatarea sistemului de cauze interdependente care, în ansamblu, vor conduce la creșterea sau diminuarea criminalității latente);

2) *metoda istorică* (permite relevarea tendințelor de modificare a criminalității latente și a unor tipuri distincte ale ei, a examina istoricul studierii acestui fenomen negativ la nivel național, regional sau mondial);

3) *metoda comparativă* (compararea criminalității în diferite țări și regiuni permite obținerea datelor pentru prognozarea dinamicii acesteia la diferite nivele);

4) *metodele statistice* (permit de a aprecia și utiliza legăturile criminalității pentru relevarea părții sale latente);

Cu referire la metodele enumerate, este important de menționat că o eficiență maximă va avea utilizarea concomitentă a metodelor comparative și statistice, faptul dat facilitând obținerea unui tablou detaliat al fenomenului investigat. În cazul în care datele statistice denotă că numărul infracțiunilor se diminuează brusc, fără eforturi speciale din partea funcționarilor organelor de drept, aceasta indică asupra amplificării latentizării naturale a infracțiunilor. Totodată, metoda respectivă este aplicabilă nu doar în raport cu datele statistice. Astfel, poate fi comparată statistica penală cu statistica faptelor contravenționale, datele instituțiilor medicale, nivelul șomajului, sesizările cetățenilor, comunicările din mass-media etc. Dacă reușim să stabilim interdependența între două fenomene (de exemplu, creșterea șomajului și numărul infracțiunilor înregistrate) și limita acestei interdependențe în funcție de modificările unui anumit fenomen, vom putea constata posibilitățile de modificare a altui fenomen, aflat în dependență de celălalt. Astfel, conform unor investigații a sociologilor americani, „în cazul creșterii șomajului cu 1%, nivelul criminalității se va majora cu 5%. Dacă aceasta nu are loc, urmează de vorbit despre creșterea nivelului criminalității latente” [161, p. 83-84].

Prin urmare, aplicarea respectivei metode poate fi îngreunată de marja de eroare substanțială a datelor obținute, însă valoarea acesteia constă în faptul că ea poate oferi o apreciere preliminară rapidă a criminalității reale, deși necesită o verificare suplimentară.

Din al doilea grup de metode utilizate la cercetarea și aprecierea criminalității latente fac parte **metodele sociologice**. În prezent, metodele sociologice au o scară largă de aplicare, inclusiv de către reprezentanții organelor de drept. La ele se referă:

1) *chestionările*, inclusiv:

- a) anchetarea (de exemplu, examinarea victimizării populației);
- b) interviuarea;
- c) metoda evaluării experților;
- 2) *analiza documentelor*;
- 3) *metoda analizei content* a materialelor mass-media;
- 4) *observația și experimentul*;
- 5) *metoda analizei modulare* a criminalității.

Dintre metodele enumerate mai sus sunt utilizate pe larg *anchetarea și interviuarea*. Valoarea de bază a respectivelor metode, în afară de faptul că acestea permit stabilirea nivelului aproximativ al criminalității latente, mai pot releva motivele și cauzele concrete de renunțare a posesorilor de informație despre infracțiunile comise de a informa organele de drept. Este vorba, în primul rând, de victimele infracțiunilor, care cel mai mult ar trebui să fie interesate în apărarea drepturilor lor legitime. Totodată, respectiva metodă este destul de eficientă în cazul anchetării eventualilor martori ai infracțiunilor, îndeosebi a celor cu caracter de profit și violent.

Metodele în cauză pot oferi informații semnificative din punct de vedere criminologic. Este bine cunoscut că catalizatorul pericolului social al criminalității este frica generată de ea și pierderea sentimentului de siguranță de către cetățeni. Dacă populația consideră că numărul infracțiunilor comise este mare, iar numărul infracțiunilor se diminuează în fiecare an, atunci apare convingerea referitoare la subaprecierea criminalității reale de către organele de drept.

Tradițional, aceste metode sunt aplicate în majoritatea țărilor pentru măsurarea nivelului criminalității latente. De exemplu, „începând cu anul 1972, în SUA este desfășurată anual trecerea în revistă a criminalității prin chestionarea a 60000 de familii” [188, p. 39; 154].

În Republica Moldova, prin intermediul sondajelor sociologice este studiată opinia publică cu referire la anumite probleme sociale. Unul din scopurile acestor sondaje este determinarea nivelului criminalității latente. În legătură cu acest fapt, este important de clarificat cât de competenți sunt respondenții care participă la astfel de sondaje și cum înțeleg semnificația noțiunii de criminalitate latentă. Totodată, unele categorii de persoane (îndeosebi cele care anterior au fost condamnate) manifestă o atitudine negativă față de organele de drept. De multe ori, în procesul sondajelor aceștia diminuează în mod artificial nivelul de autoritate și de profesionalism al angajaților organelor de drept. În virtutea acestor circumstanțe, rezultatele sondajului opiniei publice nu pot fi luate în calitate de criteriu de bază al activității organelor de drept. Pe de altă parte, desfășurarea sondajelor este utilă pentru relevarea diferitor opinii și poziții referitoare la problemele ce țin de prevenirea și combaterea criminalității.

Eficiența sondajului este determinat de caracterul sistematic și de diversitatea formelor de desfășurare. De cele mai multe ori, sondajele în rândul populației sunt desfășurate prin

chestionarea cetățenilor cu vârsta de la 18 ani și mai mult. În același timp, sunt aplicate frecvent oportunitățile tehnologiilor informaționale moderne (de exemplu, pe paginile oficiale ale unor organe de drept sunt plasate diferite sondaje interactive care pot fi accesate și completate în regim on-line).

De asemenea, la studierea opiniei publice pot fi atrase pe bază contractuală organizațiile care desfășoară activități în domeniul cercetărilor sociologice. Totodată, o practică pozitivă în acest sens constă în utilizarea posibilităților mass-media.

Un avantaj important al unor astfel de studii rezidă în posibilitatea de a alege scopul nemijlocit al cercetării și, în baza acesteia, de a întocmi o anchetă. Astfel, de exemplu, anchetarea poate fi orientată spre relevarea infracțiunilor latente comise de către unii funcționari ai organelor de drept.

Una din cele mai obiective și veridice metode de evaluare a criminalității latente aplicată pe larg este *trecerea în revistă a victimizării populației*.

Însuși termenul „victimizare” presupune un proces de transformare a persoanei în victimă a infracțiunii, precum și rezultatul acestui proces. Riscul de a deveni victimă a infracțiunii este destul de mare. Chestionările populației au indicat că mai mult de a cincina parte a respondenților au fost în trecut victime ale diferitor categorii de infracțiuni, iar unii din ei chiar de două sau de trei ori.

În literatura crimimologică sunt puse la dispoziție informații despre observările comparate ale victimizării desfășurate în unele state europene [187; 232, p. 73].

Reieșind din numărul victimelor criminalității sau ale unor tipuri de infracțiuni și daune cauzate, victimizarea poate fi măsurată în mărimi absolute și relative. Încă din anii '60 ai sec. XX, respectiva metodă face parte din setul de proceduri standarde cu ajutorul cărora este cercetată criminalitatea în statele dezvoltate.

Esența metodei examinate constă în cercetarea unității administrativ-teritoriale în privința căreia este dusă evidența oficială a criminalității (raion, oraș, sector etc.). În regiunea aleasă este desfășurată o chestionare generală sau selectivă a populației. Unui anumit grup de persoane selectat din timp i se propune să răspundă la anumite întrebări, care ar releva faptul dacă aceștia au devenit victime ale unei infracțiuni.

Aceste întrebări pot fi formulate în mod diferit și au scopul de a clarifica cel puțin două circumstanțe importante:

1) dacă persoanele chestionate (inclusiv membrii familiilor acestora, rudele apropiate, prietenii) au fost sau nu au fost victime ale unei infracțiuni pe parcursul ultimilor ani (de exemplu, în ultimii trei sau cinci ani);

2) dacă au sesizat organele de drept în legătură cu acest fapt și care sunt rezultatele examinării acestor sesizări (ce decizii procesuale au fost luate de către persoanele împuternicite).

Chestionarea poate fi desfășurată la telefon sau prin intermediul interviuării nemijlocite a cetățenilor. De asemenea, pot fi utilizate și oportunitățile internetului. În acest caz, chestionarea se desfășoară în regim interactiv.

În practică, sunt aplicate câteva variante de studiere a procesului de victimizare a populației:

a) chestionarea nedeterminată (nu se precizează infracțiunea a cărei victimă a devenit persoana și când aceasta a avut loc);

b) chestionarea pe anumite categorii de infracțiuni;

c) chestionarea privind victimizarea pe o anumită perioadă;

d) chestionare extinsă.

În baza rezultatelor chestionării se calculează procentul persoanelor chestionate care au devenit victime ale infracțiunilor. Această cifră caracterizează criminalitatea care cauzează daune victimelor. Compararea informației obținute cu datele statisticii oficiale permit de a evalua cu aproximație proporțiile criminalității latente.

Dacă este desfășurată o variantă extinsă a chestionării atunci calculul criminalității latente poate fi efectuată nemijlocit în baza rezultatelor interviuării.

Astfel, conform unor studii, analiza victimizării populației demonstrează că „victimele nu doresc să declare despre cele întâmplate în virtutea diferitor cauze. Cele mai răspândite din ele sunt neîncrederea în capacitatea organelor de drept de a identifica persoanele vinovate și a compensa paguba (54% din respondenți) și nedorința de a participa într-un proces penal de durată (26%)” [168].

Referindu-ne la rezultatele cercetării desfășurate de către A. Gotlib, urmează de menționat că „aproximativ 30% din victimele necunoscute ale vătămarilor corporale, inclusiv grave, nu s-au adresat organele de drept din motiv că nu credeau în identificarea și pedepsirea infractorilor, fie din nedorința de a fi implicați în procese penale de durată” [167, p. 114].

Rezultate asemănătoare au fost obținute de către R. Akutaev, care a evidențiat următoarele: „deseori, în calitate de motiv al nedeclarării de către victime a infracțiunii este atitudinea lor preconcepută față de activitatea organelor de drept. Unii respondenți explică faptul dat prin neîncrederea în exigibilitatea organelor de drept de a descoperi infracțiunea, fie nedorința de a fi implicați într-un proces penal” [129, p. 165].

Printre alte cauze ale neseseizării organelor de drept cu privire la infracțiunea săvârșită se numără teama propagării în public a celor întâmplate și frica de răzbunare din partea infractorului.

În țările occidentale, pe lângă anchetare și analiza victimizării populației, este utilizată frecvent metoda chestionării delincvenților. În Republica Moldova, metoda respectivă practic nu se aplică în cadrul cercetărilor sociologice. De fapt, această metodă se bazează pe ideea că respondenții vor comunica benevol despre faptele ilegale săvârșite de către ei în trecut. Ulterior, datele obținute sunt comparate cu datele oficiale existente privind criminalitatea înregistrată, în rezultat fiind posibil relevarea infracțiunilor necunoscute anterior. În SUA, „metoda chestionării delincvenților este a treia după ponderea datelor obținute despre criminalitate” [216, p. 117-118].

Una din cele mai simple, însă insuficient de obiectivă, este *metoda evaluării experților*. Aceasta constă în generalizarea opiniilor oferite de cercetători și practicieni, selectați pe criterii de experiență, calificare, cerc de interese, nivel de cunoștințe etc. cu privire la parametrii criminalității sau a unor tipuri ale ei, precum și despre procesele și fenomenele care influențează intens asupra tendințelor acestora.

Metoda evaluării experților se bazează, în special, pe experiența proprie a persoanelor atrase în calitate de experți în procesul cercetărilor pilot. Aceștia pot fi savanți sau practicieni din cadrul diferitor organe de drept. Din aceste considerente, metoda evaluării experților admite aspectul intuitiv și caracterul ipotetic al aprecierilor. Ca rezultat, experții își exprimă opiniile motivate referitoare la caracteristicile criminalității latente. În cazul selectării corecte a specialiștilor, nivelul evaluărilor oferit de experți are o cotă înaltă de probabilitate.

Un rezultat mai veridic poate fi obținut în cazul implicării câtorva experți calificați. Estimările experților urmează a fi analizate și prelucrate în mod judicios. Acest procedeu, fiind combinat cu analiza documentelor, permite a diminua elementul incidental și subiectivist.

Valoarea metodei evaluării experților constă în faptul că un specialist cu calificare înaltă, exprimându-și opinia despre fenomenul sau evenimentul prognozat, utilizează nu doar datele oficiale, ci și cunoștințele, experiența sau chiar intuiția.

Problema utilizării metodei respective constă în identificarea unui expert suficient de calificat capabil să facă o evaluare corectă, veridicitatea căreia poate fi confirmată doar peste un anumit timp.

Este obiectivă și metoda aprecierii latenței criminalității prin *studierea documentelor oficiale* ale organelor de drept, precum și a documentelor diferitor instituții publice sau private care pot conține informație utilă ce mărturisește, direct sau indirect, despre numărul real al infracțiunilor comise.

Informația care poate reflecta prezența unor infracțiuni ascunse urmează a fi relevată în: cauzele penale aflate pe rol, suspendate sau clasate; registrele de evidență a infracțiunilor; registrele de evidență a sesizărilor și petițiilor cetățenilor; registrele de evidență a persoanelor care s-au adresat după ajutor medical în instituțiile corespunzătoare etc.

Deși respectiva metodă nu permite obținerea unor date comparabile cu rezultatele cercetării criminalității latente obținute prin alte metode, totuși în unele cazuri ea prezintă o valoare semnificativă. Astfel, este necesar de menționat că metoda studierii documentelor permite de a cerceta acea parte a criminalității latente care poate fi relevantă în urma activității de control realizată de organele de drept. Prin intermediul utilizării respectivei metode poate fi apreciată eficiența controlului procurorului și a controlului departamental al organelor ierarhic superioare în acest domeniu.

Cea mai simplă, dar și cea mai veridică metodă de relevare a infracțiunilor latente, este *observarea*, inclusiv varietatea acesteia – *observarea inclusă*. În cercetările științifice, prin observare se are în vedere „...perceperea și descrierea nemijlocită a unor evenimente, fenomene sau procese” [285, p. 8]. Esența observării incluse constă în perceperea vizuală nemijlocită și studierea obiectului, fenomenului sau procesului. Pentru aceasta este necesar ca cercetătorul să se afle în mediul cercetat, convențional vorbind, în interiorul acestuia.

Un rol esențial în procesul de cercetare și cunoaștere a criminalității, inclusiv a celei latente, îl are *observarea statistică*, care poate avea două forme de organizare: „1) oficială, reglementată de actele normative în vigoare, care se aplică obligatoriu prin intermediul sistemului de evidență unică a infracțiunilor, persoanelor care le-au comis și a cauzelor penale; 2) neoficială, aplicată în legătură cu necesitatea obținerii unor informații care nu figurează în statistica penală oficială (de exemplu, în cazul studierii criminalității poate apărea necesitatea aprecierii gradului de încredere al populației în organele de drept, determinării numărului real de victime ale infracțiunilor, constatării nivelului de latentitate al fenomenului infracțional etc.)” [15, p. 232-233].

Prin urmare, în cazul studierii fenomenului criminalității latente, inclusiv a unor tipuri separate ale acesteia, se recomandă utilizarea metodei de observare statistică neoficială.

Este discutabilă ca metodă de cercetare a fenomenului criminalității latente *experimentul*. Pe de o parte, utilizarea în criminologie a metodei experimentului nu este susținută de toți criminologii. Pe de altă parte, în anumite circumstanțe, metoda respectivă oferă rezultate semnificative. Astfel, autorul A. Smirnov aduce un exemplu care mărturisește despre „posibilitatea utilizării experimentului în calitate de metodă de cercetare a latenței criminalității. Esența experimentului constă în faptul că, în urma înțelegerii prealabile cu administrația unui magazin, să fie înscenate o serie de furturi. Totodată, angajații și clienții magazinului nu trebuie să cunoască despre experimentul care se desfășoară. Scopul experimentului consta în stabilirea gradului de risc privind demascarea hoților în cazul furturilor din magazine. În cele din urmă, experimentul a demonstrat că nici unul din cele 39 de furturi nu a fost relevat” [286, p. 40-41].

Totuși, este important de menționat că, „în diferite perioade de timp, implementarea unor instituții și măsuri de influență a avut loc doar după ce au parcurs reușit etapa experimentului. Spre exemplu, coloniile-așezări, care au fost într-un timp recunoscute și reglementate prin lege ca noi tipuri de instituții de corecție, au trecut mai întâi controlul experimental. Și numai după ce a fost demonstrată eficacitatea lor, au cunoscut o răspândire vastă în tot spațiul ex-sovietic” [15, p. 245].

Printre metodele analizei proporțiilor criminalității latente un loc important îl ocupă *metoda analizei content a materialelor mass-media*. În literatura științifică, analiza content este determinată ca fiind „analiza cantitativă a textelor (informației) în scopul interpretării ulterioare a legităților numerice relevante” [303, p 130-131].

În cazul utilizării analizei content, ca metodă de determinare a criminalității latente, devine important nu atât informația, cât faptul care a condiționat apariția acesteia în presă (de exemplu, informația despre infracțiunea comisă).

Posibilitățile aplicării analizei content pentru cercetarea diferitor masive de informații sunt destul de vaste. În cazul analizei materialelor mass-media, analiza content permite de a cunoaște ce amprentă poartă aceste comunicări în contextul situației criminologice din societate.

În condițiile actuale, analiza content a publicațiilor în ziare și reviste este insuficientă. Dezvoltarea rapidă a tehnologiilor informaționale permite de a utiliza oportunitățile rețelei „Internet” pentru relevarea infracțiunilor latente.

Metoda analizei content demonstrează cât de convențională este diferența între grupele metodelor de relevare a criminalității latente. Urmează de menționat că studierea documentelor și a altor surse care conțin informații directe sau indirecte despre infracțiunile comise se aplică pe larg în practica structurilor polițienești sau a altor organe de drept.

Unii autori menționează că „anume metodele sociologice de cercetare permit de a obține o informație subiectivă de la persoanele care cunoșteau despre infracțiunile comise, însă care nu au fost înregistrate” [204, p. 81; 234, p. 180-181].

Metodele sociologice, în opinia unor cercetători, „permit de a da un contur obiectiv informațiilor statistice despre starea criminalității prin compararea rezultatelor obținute cu evidențele statistice” [311].

În unele cazuri, „cercetările sociologice servesc ca formă principală de obținere a informației reale despre infracțiunile comise. Aceasta se referă și la studierea fenomenului criminalității, care se caracterizează printr-un nivel înalt de latență” [205, p. 84].

Alte metode de estimare a criminalității latente. Este evident că lupta cu criminalitatea poate fi reușită doar atunci când este cunoscută starea reală a lucrurilor. Una din problemele

criminologice prioritare ale studierii criminalității latente este determinarea dimensiunilor ei și stabilirea latenței unor tipuri aparte de infracțiuni.

Problema în cauză se agravează prin faptul că nivelul criminalității latente este predispus anumitor schimbări, deoarece aceasta nu este o dimensiune constantă. Ea se poate modifica pe măsura transformării dinamicii generale a criminalității. În toate cazurile, creșterea cotei criminalității latente este un semnal direct al înrăutățirii situației criminologice în țară.

Nu trezește îndoială următoarea afirmație: pentru a contracara eficient criminalitatea, este necesar de a cunoaște veridic dimensiunile sale reale. Fără astfel de cunoștințe nu este posibilă elaborarea politicii de stat privind lupta cu criminalitatea, planificată atât pentru o perspectivă îndepărtată, cât și pentru una apropiată.

Pentru a stabili în dimensiuni cantitative nivelul criminalității latente, pot fi utilizate diferite procedee și metode. Cea mai exactă analiză criminologică a stării, nivelului, dinamicii și structurii criminalității este posibilă doar în baza datelor statisticii penale oficiale. Doar statistica penală este capabilă să reflecte în mod obiectiv gradul de coordonare între toți subiecții incluși în procesul luptei cu criminalitatea. Analiza datelor statistice permite a da caracteristici generalizatoare totalității infracțiunilor și unor grupuri separate, relevând și studiind legăturile statistice cu caracter de masă.

Cea mai mare valoare pentru cercetători o reprezintă metodele care permit de a reflecta tabloul apropiat de realitate al criminalității din societate. Este dificil de stabilit starea reală a criminalității latente fără utilizarea procedeelor metodice care operează cu informația statistică și calcule matematice.

În prezent, „...funcțiile și formulele matematice se aplică pe larg la prognozarea criminalității. Pe viitor, punerea în aplicare a tehnicii computerizate va permite de a avea în vedere dinamica fenomenelor juridico-penale în procesul extrapolării lor cu ajutorul celor mai sofisticate calcule matematice” [203, p. 77].

În acest sens, M. Kleimenov constată că „studierea interconexiunilor trebuie desfășurată cu aplicarea metodelor statisticii matematice cum ar fi: analiza regresivă, corelativă, de dispersie etc.” [203, p. 77].

Despre posibilitatea utilizării metodelor matematice în domeniul statisticii penale, îndeosebi în scopul prognozării și aprecierii criminalității latente, s-au pronunțat și alți autori [151; 150; 209; 288].

La momentul actual, utilizarea de către organele de drept a diferitor surse de informație cu caracter criminologic a devenit o normă. La astfel de surse se referă:

- notele informative privind starea criminalității pe o anumită perioadă de timp (de regulă, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent);

- rezultatele privind generalizarea cauzelor penale;
- datele statistice din domeniul social-economic, social-demografic și din alte domenii;
- alte date despre comportamentul deviant al diferitor categorii de persoane (abuzul de băuturi alcoolice, comportament amoral, narcomanie, prostituție etc.).

Pe de altă parte, susținem opinia autorului S. Vișin, potrivit căruia „pentru analiza unui fenomen nu este obligatoriu de a avea toată informația despre acesta” [160, p. 29-30].

Pentru studierea criminalității reflectată în statistica penală este suficient de a utiliza metoda selectivă, care constituie una din metodele statisticii matematice. De exemplu, pentru determinarea nivelului infracțiunilor latente, unii autori propuneau „utilizarea metodei de analiză statistică comparativă a două sau a câtorva sectoare ale orașului” [251, p. 82-83].

Astfel, un nivel înalt de latență este posibil acolo unde, potrivit datelor statistice, este mai înaltă cota omorurilor și a vătămarilor corporale (adică a infracțiunilor care sunt luate la evidență într-o măsură mai mare) din numărul total al infracțiunilor înregistrate.

Calcularea indicelui latenței pentru fiecare sector al orașului, în cazul unei astfel de abordări, poate fi realizat după următoarea **formulă**:

$$IL = \frac{O + Vc}{Ti}$$

unde:

IL – indicele latenței;

O – indicatorii statistici ai omorurilor intenționate (din imprudență) și a vătămarilor corporale grave;

Vc – indicatorii statistici ai vătămarilor corporale;

Ti – indicatorul statistic al tuturor infracțiunilor înregistrate.

Ceva mai devreme, un alt autor, B. Panev, pentru determinarea nivelului infracțiunilor latente a propus următoarea formulă:

$$C = \frac{I\hat{I}}{\hat{I}i + Inu + Ing}$$

unde:

C – coeficientul plenitudinii înregistrării;

Inu – numărul infracțiunilor stabilite neînregistrate care nu prezintă un pericol social sporit;

Ii – numărul total al infracțiunilor înregistrate;

Ing – numărul infracțiunilor stabilite neînregistrate care prezintă un pericol social sporit [264, p. 38].

Potrivit autorului M. Bîrgău, date concrete despre criminalitatea latentă nu există, dar, fără îndoială, sunt considerabile și **starea** acesteia poate fi determinată, cu aproximație, după **formula:**

$$Cl = In + Ind + I$$

unde:

Cl – criminalitatea latentă

In – infracțiuni neînregistrate;

Ind – infracțiuni nedescoperite;

I – infracțiuni pentru care nu a fost pronunțată sentința judecătorească.

Mai există o formulă generală de calculare a criminalității latente:

$$Cl = Cf - Ci$$

unde:

Cl – criminalitate latentă;

Cf – criminalitatea de fapt;

Ci – criminalitatea înregistrată.

Formula pentru determinarea **nivelului** criminalității latente [2, p. 65]:

$$Cl = \frac{Ci}{Cf}$$

Prezintă interes teoretic și practic încă o metodă de cercetare care, convențional, poate fi numită „*metodă de modelare în baza coeficienților latenței*”. Metoda respectivă este bazată pe structurarea matematică a modelului criminologic al fenomenului criminalității latente. Anterior această metodă era aplicată preponderent în cazul modelării matematice a diferitor procese sociale.

Complexitatea aplicării metodei este condiționată de faptul că componentele de bază ale modelării, și anume coeficientul latenței diferitor tipuri de infracțiuni, pot fi calculate doar pe cale empirică. Cu alte cuvinte, pentru a fi temeiuri ponderabile pentru aplicarea metodei modelării în baza coeficienților, la momentul desfășurării cercetării este necesară informația despre criminalitatea reală. Această informație trebuie să fie obținută prin aplicarea altor metode de cercetare.

O schemă conceptuală originală de măsurare a discordanței structurale a sistemelor sociale cu ajutorul metodelor statistice, care poate fi aplicată și pentru studierea criminalității ascunse, a fost formulată de A. Davîdov [173; 172; 171]. Respectiva schemă conceptuală a fost denumită *teorie modulară a sociumului*. Ipoteza științifică a teoriei presupune că „lumea reprezintă un sistem viu, intercoordonat și armonios, în care persoana, societatea și natura formează un tot întreg” [237, p. 182; 238, p. 176].

Teoria modulară a sociumului a stat la baza concepției științifice pentru studierea și măsurarea criminalității latente. Astfel, D. Li a ajuns la concluzia că „...toate persoanele din societate pot fi divizate în cele care comit infracțiuni și cele care nu le comit. Ambele categorii formează un sistem social unitar. Numărul celor care comit infracțiuni constituie o anumită constantă care îndeplinește funcția de discordanță în cadrul sistemului social” [237, p. 37-36].

Având în vedere indicatorul constantei în mărime de 6%, fixat de A. Davîdov, D. Li ajunge la ideea că „numărul infractorilor într-o societate concretă trebuie să constituie 5,6% din numărul total al populației, îndeplinind astfel funcția conservării unității ca sistem și menținerii diversității necesare” [237, p. 38]. Aceasta presupune că, „deși criminalitatea latentă există, totuși ea nu depășește normele deja constituite în societate sau, altfel spus, acea cifră care este recunoscută ca fiind un indicator mediu al devierii de la normă” [237, p. 38]. În exprimare absolută aceasta va arăta în felul următor: într-o țară cu 100 mln. de locuitori vor fi aproximativ 5 mln. 600 mii de persoane care au comis fapte pasibile de pedeapsă penală. Probabil că respectiva cifră trebuie să fie percepută ca un indicator mediu de prezență a unor factori care condiționează existența unui astfel de fenomen social precum este criminalitatea.

Datele observărilor de durată ale criminalității latente în 27 de țări (SUA, Germania, Finlanda, Polonia etc.) au confirmat că în nici una din ele criminalitatea reală nu a depășit pragul de 5,6% din numărul total al populației. Aceasta presupune că limitele criminalității constituie în ansamblu 5,6% din numărul total al populației.

În majoritatea țărilor (în special în cele dezvoltate), numărul infractorilor atinge cota de 6,5% din numărul total al populației, fapt care denotă un anumit nivel al criminalității latente. În pofida faptului dat, rezultatele obținute urmează a fi tratate cu maximă prudență. Circumstanța dată ține de faptul că concluziile lui D. Li sunt interesante, dar și discutabile, deoarece orice deviere de la normă nu reprezintă un sistem preprogramat de indicatori, fiind posibil ajustarea lor atât în direcția majorării, cât și a diminuării.

Din punctul de vedere al exactității rezultatului obținut este mai corectă abordarea, potrivit căreia în calitate de reper al studierii criminalității latente sunt datele statistice oficiale ale criminalității înregistrate și nu anumite presupuneri. În acest caz, analiza criminologică a criminalității înregistrate poate servi ca o bază sigură a ipotezelor științifice cu privire la latență.

Într-adevăr, statistica oficială conține multă informație valoroasă, iar analiza minuțioasă a acesteia va permite de a întrevădea contururile distincte ale criminalității ascunse. Astfel, metodele statistice de identificare a infracțiunilor ascunse permit de a stabili cu precizie maximă caracteristicile cantitative ale criminalității latente. Faptul dat se explică prin utilizarea diferitor surse statistice inițiale care conțin informație criminologică (de exemplu, note informative privind starea criminalității sau a diferitor tipuri ale ei). Printre metodele statistice de constatare a

criminalității latente considerăm a fi cu perspectivă teoria modulară a sociumului și concepția elaborată în baza acesteia de către D. Li. De către ultimul, în baza datelor observărilor de durată în diverse țări, a fost formulată ideea, potrivit căreia numărul infractorilor într-o societate trebuie să constituie 5,6% din numărul total al populației. În opinia noastră, ca punct inițial de studiere a criminalității latente urmează a fi datele oficiale privind criminalitatea înregistrată într-o anumită perioadă și nu diverse presupuneri referitoare la acest fenomen.

Dat fiind faptul că procesele și fenomenele care au loc în societate întotdeauna sunt în legătură reciprocă, pentru evaluarea fenomenului cercetat poate fi aplicată *metoda analizei factoriale a criminalității latente*.

Această metodă este bazată pe stabilirea dependenței între două fenomene și evaluarea dimensiunilor unei astfel de dependențe. Complexitatea metodei în cauză este condiționată de faptul că unii factori determină creșterea criminalității, iar alții – diminuarea ei.

În cadrul analizei factoriale a criminalității latente în baza modificărilor unui fenomen nou putem judeca despre faptul cum se modifică alt fenomen aflat în dependență de el. Respectiva metodă are o valoare deosebită în cazul când se reușește stabilirea relației între fenomene vizibile și ascunse. Astfel de fenomene ar putea fi, de exemplu, nivelul șomajului și nivelul criminalității reale. Apreciind parametrii fenomenelor menționate, pot fi calculați cu aproximație indicatorii criminalității latente.

Deși este destul de dificil măsurarea coeficienților ce vizează dependența criminalității de anumiți factori (șomajul, consumul de droguri sau de alcool etc.), totuși, în cazul unei abordări echilibrate, această metodă poate deveni un instrument sigur de studiere a criminalității latente.

Aplicarea unor metodologii complexe (observarea sociologică, evaluarea experților, studierea documentelor și analiza victimizării etc.) în procesul de studiere a criminalității latente poate avea ca finalitate cunoașterea proporțiilor reale ale fenomenului investigat.

Valoarea metodologiei propuse se manifestă îndeosebi în cazul aplicării ei pe scară largă, când poate fi fixat un tablou relativ integru al criminalității în locurile de detenție, în forțele armate, în instituțiile de învățământ sau în alte domenii importante ale societății. Evident că aceasta este o procedură care necesită un volum imens de lucru, dar care este destul de rezultativă. Prin urmare, în cazul în care divizarea pe domenii este realizată corect și cercetările sunt suficient de reprezentative, atunci sumarea datelor obținute va permite obținerea unor informații despre criminalitatea reală în societate. Mai mult ca atât, astfel de cercetări oferă o apreciere relativ exactă a situației criminogene dintr-un anumit sector/ unitate (de exemplu, într-o unitate militară, instituție de comerț, instituție penitenciară). La rândul său, aceasta facilitează aprecierea adecvată a activității unor structuri abilitate și elaborarea măsurilor concrete de prevenire a infracțiunilor.

Cercetarea criminalității latente poate fi realizată și în baza unui anumit contingent, adică a unui grup suficient de mare și omogen de persoane. Aceasta permite, cu o verosimilitate înaltă, de a extrapola rezultatele cercetării asupra întregului contingent supus investigării (cadre didactice, medici, studenți, proprietari de bunuri, militari etc.). Prin prisma respectivei metode de cercetare pot fi obținute informații care se evidențiază printr-un grad înalt de veridicitate cu privire la anumite categorii de infracțiuni specifice contingentului selectat.

O altă metodologie, care în esență reprezintă o continuare a cercetării criminalității latente pe baza selectării unui anumit contingent de persoane, este *stratificarea criminologică* a societății, și anume divizarea societății în diferite păături sau grupuri sociale în scopul studierii criminalității reale în fiecare grup. În rezultat, sunt obținute date relevante referitoare la fenomenul criminalității latente în societate.

O variantă specifică a metodologiei în cauză este studierea criminalității latente într-un anumit domeniu al vieții sociale, cum ar fi, de exemplu, domeniul industriei, agriculturii, domeniul public sau privat etc.

Urmează de menționat că metodele enumerate mai sus sunt descrise pe larg în lucrările mai multor autori [129; 146, p. 69].

Stabilirea, cel puțin aproximativă, a dimensiunilor de criminalizare a societății înseamnă a ne apropia de soluționarea problemei criminalității latente. Acesta este un fenomen cu proporții într-atât de mari încât metodele sociologice tradiționale nu pot oferi întotdeauna un tablou real al criminalității latente. Din atare rațiuni, considerăm oportun ca în procesul pregătirii unui recensământ ordinar al populației să fie incluse o serie de întrebări privind infracțiunile comise contra cetățenilor. Rezultatul va fi mai eficient dacă întrebările vor fi expuse într-un chestionar separat. În baza rezultatelor recensământului va fi posibil planificarea unor cheltuieli legate de bugetul necesar activității organelor de drept în domeniul prevenirii și combaterii criminalității. În afară de aceasta, datele recensământului pot determina raioanele, sectoarele și localitățile problematice în care numărul infracțiunilor latente este mai mare decât media pe țară.

Multe infracțiuni latente sunt relevate în cazul verificării temeiurilor de refuz în pornirea urmăririi penale, precum și a legalității clasării cauzelor penale de către organele de drept. Aceste verificări sunt realizate atât în cadrul controlului departamental, cât și de către organele procuraturii.

Analiza comparativă a informațiilor privind examinarea persoanelor cărora le-au fost provocate vătămări ale integrității corporale sau sănătății cu numărul cauzelor penale pornite în legătură cu acest fapt, permite de a stabili nivelul latenței infracțiunilor care atentează la sănătatea persoanei. În opinia noastră, realizarea unei astfel de analize prezintă un interes practic sporit. În special, aceasta se referă la infracțiunile prevăzute de art. 151 CP al RM (vătămarea

intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății) și 152 CP al RM (vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății).

În pofida faptului că în ultimii ani toate elementele de program în domeniul luptei cu criminalitatea conțin mențiunea privind necesitatea luptei cu corupția, măsurile întreprinse de către organele de drept și alte organe de stat în vederea contracarării acestui fenomen nu sunt suficiente, iar rezultatele activității lor nu reflectă starea reală a corupției în țară. Eforturile lor sunt orientate, în mare măsură, spre relevarea factorilor de corupție care nu reprezintă un pericol social sporit. Prin urmare, se impune o abordare complexă în domeniul de referință, lupta cu infracțiunile de corupție latente urmând să devină o sarcină comună a tuturor organelor de stat.

Este important de menționat că în cazul prezentului studiu, problema criminologică de bază nu constă în deșrădăcinarea completă a criminalității latente, ci în posibilitatea de a o studia și a o diminua. Astfel, în prezent utilizarea diverselor metode de estimare a criminalității latente oferă temei de a afirma că organele de drept posedă doar o treime din informații privind infracțiunile comise, aproximativ două treimi din ele fiind latente. Totodată, trebuie de ținut cont și de faptul că diverse metode utilizate în vederea aprecierii aspectului latent al fenomenului criminalității nu oferă o informație absolut exactă, iar rezultatele obținute sunt, în mare măsură, relative.

3.2. Măsuri de prevenire a criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității relevate

Este bine cunoscut preceptul lui Cezare Beccaria despre faptul că „...mai bine e să previi infracțiunea decât să aplici ulterior sancțiunea. În aceasta constă scopul oricărei legi bune” [148, p. 230]. Opinia savantului în privința oportunității prevenirii infracțiunilor nu și-a pierdut actualitatea nici până în prezent.

Reușita și eficiența activității organelor de drept în domeniul luptei cu criminalitatea relevantă și cu cea latentă este condiționată de activitatea cotidiană a organelor de drept și a altor organe de stat în vederea realizării cerințelor principiului legalității în toate domeniile vieții societății. Asigurarea unei asemenea stări de lucruri este o sarcină dificilă, deoarece calea de la nihilismul juridic al cetățenilor până la recunoașterea valorii și semnificației sale este destul de anevoioasă. Este necesară o activitate minuțioasă de prevenire desfășurată în rândul cetățenilor nu doar de către reprezentanții organelor de drept, dar și de cei din cadrul diferitor instituții de învățământ. O parte considerabilă a infracțiunilor, inclusiv latente, sunt comise intenționat, aceasta presupunând că pentru astfel de persoane legislația în vigoare nu reprezintă nici o

valoare, iar activitatea și comportamentul lor este dominată de instincte și de sentimente criminale.

Până a trece nemijlocit la abordarea problematicii din cadrul acestui paragraf, este necesar de elucidat unii parametri statistici ai criminalității înregistrate oficial pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, în decursul anului 2020 au fost înregistrate 26342 de infracțiuni, ceea ce constituie cu 5315 infracțiuni mai puțin în raport cu anul 2019, când au fost înregistrate 31657 de infracțiuni. Prin urmare, nivelul criminalității pe teritoriul țării (*exceptând localitățile din stânga Nistrului*) a atestat o scădere în proporție de 16,8% [100].

O scădere a infracționalității revine infracțiunilor mai puțin grave, numărul cărora s-a micșorat cu 4038 de cazuri (-22,4%), crimelor grave, numărul cărora s-a micșorat cu 508 de cazuri (-11%), ușoare – cu 486 de cazuri (-6,1%), deosebit de grave – cu 231 de cazuri (-30,9%), precum și a crimelor excepțional de grave – cu 42 de cazuri (-20,3%) [100].

Este evident faptul că există o diferență esențială între infracțiunile înregistrate și cele nedescoperite. Deși sunt înregistrate, infracțiunile nedescoperite au tendința de a deveni latente, din simplul motiv că în privința persoanelor vinovate nu a fost pronunțată o sentință de condamnare de către instanța de judecată și, prin urmare, nu li s-a aplicat pedeapsa corespunzătoare prevăzută de lege.

De exemplu, pe parcursul anului 2020, în cadrul activităților de urmărire penală și de investigare a unor categorii de infracțiuni „poliția a reușit să identifice autorii acestora în următoarele proporții: 24,56% în cazul infracțiunilor economice; 23,81% în cazul infracțiunilor ecologice; 14,29 în cazul infracțiunilor de corupție în sectorul privat; 0% în cazul infracțiunilor informatice” [98].

În context, urmează de menționat că, în opinia unor criminologi autohtoni, „datele statistice, care nici pe departe nu redau starea reală a criminalității, ne prezintă doar partea vizibilă a aisbergului infracționalității” [4, p. 34].

În comparație cu perioada analogică a anului precedent se atestă o creștere procentuală a unor genuri de infracțiuni, după cum urmează: infracțiuni ecologice – cu 75%; infracțiuni în domeniul transportului – cu 4,24%; infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică – cu 25,93%; infracțiuni comise de grupuri criminale organizate – cu 154,29% [98].

În ceea ce privește *vârsta* persoanelor implicate în comiterea infracțiunilor, se constată că 50% din infractori au între 30-40 de ani, din care considerente activitățile de prevenire urmează a fi focusate, în mare parte, pe respectiva categorie de persoane.

Analiza persoanelor care au săvârșit infracțiuni atestă că multe din ele nu au ocupație, nu sunt încadrate în câmpul muncii sau în procesul de studii și au comis pentru prima dată o infracțiune.

Urmărind *dinamica criminalității*, constatăm că pe parcursul ultimilor 6 ani fenomenul infracțional în Republica Moldova nu a cunoscut devieri semnificative, variația fiind marcată de o fluctuație constantă în intervalul de 500-7224 infracțiuni, remarcându-se cu scăderea cea mai mare de -16,39% în anul 2017 și cea mai mică de -1,82% în anul 2019 [98].

În același context, analizând sub aspect comparativ numărul infracțiunilor înregistrate pe parcursul anilor 2015-2020, remarcăm o scădere ușoară a acestora pentru anii 2017-2019 și o scădere mai pronunțată în anul 2020 (Tabelul 5.1).

Analiza caracterului criminalității denotă că fenomenul infracțional este dominat de infracțiunile mai puțin grave (14001 – 53,2%), urmat de infracțiunile ușoare (7506 – 28,5%) și infracțiunile grave (4130 – 15,7%). Cu o incidență mult mai mică, urmează infracțiunile deosebit de grave (540 – 2%) și excepțional de grave (165 – 0,6%) [100].

Conform criteriului de divizare regională a criminalității, se constată că fenomenul infracțional predomină în mediul urban și mai puțin în mediul rural, coraportul fiind următorul: urban – 57% și rural – 43 % [100].

Analizând situația criminogenă în funcție de *zilele și intervalul de timp al comiterii* infracțiunilor, se profilează următoarele: „duminică – 2751 infracțiuni, luni – 2554 infracțiuni, sâmbătă – 2475 infracțiuni și vineri – 2396 infracțiuni; intervalele de timp cuprinse între orele 12.00-18.00 – 4861 infracțiuni, 18.00-24.00 – 4450 infracțiuni și 00.00-06.00 – 3610 infracțiuni” [97].

Cât privește topul infracțiunilor, având în vedere ziua comiterii lor, sesizăm următoarele:

„- *infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei* se comit preponderent în zilele de *sâmbătă, duminică* și *luni*, variind între 101-155 infracțiuni;

- *infracțiunile contra libertății, cinstei și demnității persoanei* se comit frecvent în zilele de *joi* și *duminică*, fiind înregistrate în mediu 12-13 infracțiuni;

- *infracțiunile privind viața sexuală* predomină în zilele de *vineri, sâmbătă* și *duminică*, variind între 45-59 infracțiuni;

- *infracțiunile contra patrimoniului* predomină în zilele de *miercuri, joi* și *vineri*, variind între 1177-1196 infracțiuni;

- *infracțiunile contra familiei și minorilor* sunt comise cel mai frecvent în zilele de *marți, vineri* și *duminică*, variind între 99-110 infracțiuni;

- *infracțiunile în domeniul transportului* se comit cel mai des în zilele de *luni, sâmbătă* și *duminică*, variind între 553-746 infracțiuni” [27].

Conform criteriului zonal, cele mai multe infracțiuni au fost înregistrate după cum urmează:

„- *mun. Chișinău* – 7129 (30%) infracțiuni (cu un număr al populației de 820464 persoane conform Recensământului din anul 2014);

- raioanele din zona *Centru* – 5798 (25%) infracțiuni (cu un număr al populației de 832311 persoane);

- raioanele din zona *Nord* – 5745 (24%) infracțiuni (cu un număr al populației de 1166382 de persoane);

- raioanele din zona de *Sud* – 3499 (15%) infracțiuni (cu un număr al populației de 747523 de persoane);

- *UTA Găgăuzia* – 1253 (5%) infracțiuni (cu un număr al populației de 161997 de persoane)” [25].

În anul 2020, rata criminalității la nivel național este de 69,36, fiind cu 16,97% mai mică față de perioada analogică a anului precedent. Totodată, cele mai afectate unități administrativ-teritoriale din punct de vedere a ratei criminalității sunt municipiile Chișinău, Bălți, precum și raionul Vulcănești [98].

Conform ratingului privind indicele criminalității și siguranței, „Republica Moldova se situează pe locul 59 din 133 de țări evaluate. Cu referire la spațiul Sud-Est european, situația constatată în Republica Moldova este mai bună decât în Ucraina, dar mai proastă în comparație cu România, Bulgaria și Federația Rusă” [97].

Din „137 de orașe europene evaluate după indicele de siguranță, Chișinăul se află pe locul 104, cu 54,82%” [97].

Astfel, ținând cont de informația relevantă *supra*, activitatea desfășurată în vederea prevenirii infracțiunilor latente este destul de vastă. Ea poate fi realizată prin prisma diferitor forțe și mijloace, în diferite proporții și la nivel diferit, în funcție de obiectivele prevenirii și de nivelul general al criminalității dintr-o anumită perioadă de timp. Pe de o parte, măsurile de prevenire a infracțiunilor latente au particularitățile lor specifice, iar pe de altă parte, prevenirea acestora este indispensabil legată de întregul complex de măsuri cu caracter preventiv orientat spre ameliorarea situației criminogene. Din aceste considerente, problemele prevenirii criminalității latente le vom aborda în contextul prevenirii criminalității reale.

Potrivit unor autori, „întrucât criminalitatea reprezintă un fenomen socialmente distructiv, societatea desfășoară o activitate anticrimă permanentă. Normele sociale adoptate stabilesc un sistem de relații sociale. Cu cât normele sociale sunt mai bine gândite și indivizii înțeleg mai profund însemnătatea respectării acestora, cu atât societatea funcționează mai bine și fiecare membru se bucură de condiții mai bune de satisfacere a necesităților sale materiale și spirituale. Dimpotrivă, comportamentele criminale afectează funcționalitatea societății sau, altfel spus,

dezorganizează sistemul relațiilor sociale, din care cauză provoacă o reacție de autoapărare a societății” [3, p. 11].

Activitatea de prevenire este examinată de către savanții și cercetătorii contemporani atât în sens larg, cât și în sens îngust. Astfel, „prevenirea infracțiunilor în sens larg reprezintă un sistem orientat spre depășirea premiselor obiective și subiective ale acestui fenomen negativ, realizat prin prisma activității planificate a tuturor instituțiilor societății în vederea înlăturării, diminuării și neutralizării factorilor care determină existența criminalității și comiterea infracțiunilor” [247, p. 116].

Într-un sens mai restrâns, prevenirea infracțiunilor reprezintă o „activitate orientată spre neadmiterea comiterii acestora, prin relevarea și înlăturarea cauzelor infracțiunilor și condițiilor care favorizează comiterea lor, precum și prin exercitarea influenței preventive asupra persoanelor cu comportament ilegal” [247, p. 116].

Totalitatea acestor concepte constituie noțiunea unitară de „prevenire a infracțiunilor” [121, p. 339], eventual „profilaxie a infracțiunilor” [302, p. 68-69] (de la grecescul *prophylaktikos* – de protecție).

Urmează de menționat că noțiunile de „prevenire” și de „profilaxie” sunt apropiate din punct de vedere semantic și, din aceste considerente, ele pot fi utilizate ca sinonime. În studiile monografice și manualele de criminologie, prevenirea criminalității este examinată ca fiind „un sistem multidimensional de măsuri statale și obștești orientate spre relevarea, înlăturarea, diminuarea sau neutralizarea cauzelor și condițiilor criminalității, precum și spre abținerea persoanelor predispuse de a avea un comportament ilegal sau de a relua calea criminală” [219, p. 185].

Autorul rus I. Portnov, reieșind din scopul prevenirii infracțiunilor, definește acest concept ca fiind „o activitate socială specifică orientată spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea cauzelor și a condițiilor care determină sau favorizează comiterea infracțiunilor în scopul prevenirii acestora” [270, p. 21].

Semnificația măsurilor generale de prevenire a criminalității reale este condiționată de faptul că realizarea lor presupune înfăptuirea unei politici economice la nivel guvernamental orientată spre minimizarea și limitarea posibilităților elementului criminal.

Astfel, prevenirea criminalității reale urmează a fi focusată pe realizarea unui complex de măsuri cu caracter general, orientate spre asigurarea unui nivel corespunzător de viață populației, educarea și instruirea tineretului, promovarea valorilor familiale, acordarea ajutorului necesar familiei și copiilor etc.

Pe lângă măsurile generale, există și alte măsuri de prevenire a criminalității latente. La ele se referă și „măsurile special-criminologice” [293, p. 25]. În acest sens, N. Pecinikov atribuie la

măsurile special-criminologice „categoria de acțiuni orientate spre relevarea, înlăturarea sau neutralizarea factorilor negativi care condiționează comiterea infracțiunilor” [268, p. 34].

Din punctul de vedere al autorului V. Șcerbakov, „măsurile special-criminologice presupun realizarea de către organele de drept a activității nemijlocite orientate spre înlăturarea, slăbirea și neutralizarea factorilor criminogeni care influențează asupra ascensiunii criminalității” [315, p. 43]. Prin urmare, constatăm că noțiunea de „măsurile special-criminologice de prevenire a criminalității latente” propusă de acest autor nu este una complexă, deoarece stabilește doar un singur subiect al activității preventive, și anume organele de drept.

Există diferite opinii ale specialiștilor în domeniu cu privire la terminologia utilizată în vederea dezvăluirii aspectelor criminologice ale conținutului prevenirii criminalității reale. Fără a intra în detaliile acestor polemici, vom menționa doar că unii autori propun de a numi măsurile vizate ca „social-preventive și nu special-criminologice” [275, p. 24-25].

Ei își motivează poziția prin faptul că măsurile speciale orientate spre prevenirea criminalității oricum au un caracter social. Potrivit adepților respectivei abordări, măsura socială poate fi nu doar generală, ci și specială, fiind realizată la diverse niveluri: general, special și individual. În criminologie, termenul „social” presupune „utilizarea în procesul de prevenire a criminalității a altor măsuri decât aplicarea pedepsei” [275, p. 25].

În cele din urmă, trăsăturile de bază ce se referă la prevenirea specială (criminologică) a criminalității reale sunt:

- a) orientarea măsurilor întreprinse spre prevenirea criminalității;
- b) interacțiunea măsurilor administrative, educative, sociale și juridice.

În calitate de subiecți ai prevenirii speciale a criminalității reale urmează de evidențiat organele de stat, în general, și organele de drept, în particular.

Prevenirea specială (criminologică) a criminalității reale este concentrată pe influența nemijlocită asupra:

a) patologiilor sociale, adică a proceselor și fenomenelor în care sunt realizate formele comportamentului infracțional. La ele se referă: abuzul de băuturi alcoolice și alcoolismul, consumul de substanțe narcotice și alte substanțe stupefiante fără prescripții medicale, vagabondajul, cerșetoria, huliganismul etc.;

b) complexul de cauze și condiții ale criminalității (inclusiv eficiența redusă a activității în domeniul ocrotirii normelor de drept etc.).

În funcție de structură, măsurile special-criminologice de prevenire a criminalității reale pot fi: a) generale și b) speciale.

În ceea ce privește **prevenirea special-criminologică** a criminalității reale, menționăm că la această categorie de măsuri se referă:

- „a) monitorizarea persoanelor eliberate din detenție;
- b) lupta cu alcoolismul și narcomania;
- c) lupta cu circuitul ilegal al armamentului, munițiilor și substanțelor explozive;
- d) profilaxia social-psihiatrică” [106, p. 48].

Unul dintre nivelurile orientate spre prevenirea criminalității reale este lupta cu alcoolismul și cu răspândirea narcomaniei. Problema luptei cu respectivele fenomene sociale este una acută, deoarece acestea sunt destul de răspândite, în special în rândul delincvenților.

La măsurile special-criminologice de prevenire a criminalității reale urmează a fi atribuite și „măsurile cu caracter medical” [138, p. 174]. Totodată, așa cum menționează Iu. Antonean și S. Borodin, poate fi evidențiat un domeniu special al prevenirii criminalității, și anume „profilaxia social-psihiatrică, orientată spre două aspecte:

- 1) prevenirea faptelor social periculoase din partea persoanelor care suferă de psihoze (față de ele trebuie să fie aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical);
- 2) prevenirea infracțiunilor din partea persoanelor cu anomalii psihice care, conform regulilor generale, sunt recunoscute ca responsabile și pasibile de pedeapsă penală” [138, p. 174].

O atenție deosebită în activitatea de prevenire a criminalității reale trebuie să fie acordată persoanelor care anterior au comis infracțiuni cu caracter cupidant sau cupidant-violent, infracțiuni contra persoanei, acte de huliganism etc., precum și persoanelor care suferă de diferite boli psihice. Identificarea în timp util și evidența persoanelor cu anomalii psihice predispuse spre comiterea infracțiunilor permite de a prognoza eventualul comportament al acestora, a planifica și desfășura măsuri individual-profilactice, inclusiv cu caracter curativ.

Pentru a diminua nivelul criminalității reale este necesar de a desfășura activitatea preventivă, ținând cont de relațiile juridico-penale existente ce au apărut în legătură cu comiterea infracțiunilor înregistrate.

Măsurile special-criminologice sunt viabile doar în condițiile unei activități coordonate a tuturor subiecților implicați în prevenirea criminalității latente. În afară de aceasta, măsurile de prevenire a criminalității reale trebuie să fie realizate în complex. Acest fapt presupune că buna desfășurare a activității de prevenire a criminalității reale depinde de organizarea corespunzătoare a tuturor subiecților ce fac parte din acest proces, atât la nivel central, cât și local.

Măsurile generale și cele speciale de prevenire a criminalității reale se află într-o anumită corelație. În primul rând, acestea sunt interdependente și reprezintă tipuri intercon condiționate de activitate. În al doilea rând, organele de drept care elaborează măsuri speciale sunt obligate ca, în

urma analizei situației sociale și criminogene, să înainteze propuneri privind necesitatea evidenței tendințelor situației date în conținutul unor măsuri de anvergură cu caracter general.

Un alt tip de activitate preventivă în privința criminalității reale este **prevenirea individuală**. Urmează de menționat că aceste măsuri sunt destul de bine studiate în literatura criminologică [13, p. 557-563; 15, p. 287-290; 140; 241; 217, p. 383-396] și implementate în practică în privința diferitor categorii de infractori.

Totodată, se constată că respectivele măsuri sunt extrem de necesare pentru prevenirea criminalității latente. În același timp, prevenirea individuală a criminalității are o serie de caracteristici specifice. În opinia autorilor ruși V. Kudreavțev și V. Eminov, „particularitățile prevenirii individuale determină divizarea criminalității pe niveluri, deoarece orice infracțiune este comisă de persoane, fiecare în parte fiind irepetabil, iar activitatea educativă necesită o abordare individuală” [225, p. 33].

Interacționând strâns cu măsurile generale și speciale de prevenire a criminalității reale, măsurile individuale sunt orientate către persoane concrete. În final, acestea reprezintă o concretizare a măsurilor generale și speciale în vederea prevenirii criminalității reale.

Măsurile de prevenire individuală urmează a fi aplicate față de persoanele, comportamentul și anturajul cărora denotă eventuala posibilitate de comitere a unor infracțiuni, precum și determinarea altor indivizi la o activitate infracțională sistematică.

Deosebirea măsurilor individuale de alte măsuri de prevenire a criminalității constă în faptul că în cazul dat nu este vorba despre activitatea statului în ansamblu sau a diverselor sale instituții sociale, ci despre subiecți concreți implicați în procesul de prevenire. În afară de aceasta, măsurile de prevenire individuală, spre deosebire de cele generale, sunt orientate nemijlocit spre unele circumstanțe concrete care influențează formarea unei poziții antisociale a persoanei supuse măsurilor de influență.

Sarcina prevenirii individuale constă în neutralizarea surselor de influență negativă asupra persoanei, prin transformarea calitativă a orientărilor valorice, depășirea convingerilor asociale, reorientarea comportamentului din unul social periculos în unul social acceptabil și util. În literatura de specialitate, o astfel de influențare individuală este identificată cu „nivelul al treilea de prevenire a infracționalității” [269, p. 21].

Ideea de bază a prevenirii individuale constă în individualizarea și concretizarea măsurilor aplicate. Aceste măsuri au specificul lor și se exprimă atât prin metode și procedee de influențare a persoanei, cât și prin caracterul subiectului supus influenței.

În calitate de subiecți supuși măsurilor de prevenire individuală a criminalității reale sunt:

a) persoanele anterior condamnate;

b) persoanele care anterior au comis infracțiuni și au reușit să se eschiveze de la răspunderea penală;

c) persoanele la care se observă un comportament social nestatornic;

d) persoanele influențate negativ de către cei cu antecedente penale;

e) persoanele cu un comportament asocial vădit.

Trebuie menționat că realizarea acestor măsuri este însoțită de unele dificultăți, multe dintre care sunt generate de particularitățile social-economice existente.

De asemenea, ca subiecți supuși prevenirii individuale a infracțiunilor urmează a fi considerate nu doar unele persoane concrete, ci și micromediul în care acestea se află. Totodată, prin aplicarea măsurilor de prevenire individuală a infracțiunilor se urmărește înlăturarea, localizarea viziunilor antisociale, precum și formarea treptată a unor calități care pot asigura respectarea normelor sociale general acceptate.

O altă direcție a activităților desfășurate în vederea prevenirii individuale este lucrul cu persoanele care urmează a fi eliberate din detenție. În procesul activităților cu această categorie de persoane sunt organizate discuții, în procesul cărora se precizează locul de trai și cel de muncă sau de studii după eliberare. Bineînțeles, respectivele discuții urmează a fi precedate de studierea minuțioasă a personalității condamnatului, de selectarea caracteristicilor individuale pe parcursul executării pedepsei etc. O astfel de activitate va permite studierea profundă și multilaterală a persoanei care urmează a fi eliberată. Totodată, este necesar de a aprecia critic nivelul de corijare a fiecăruia dintre condamnați. Doar astfel poate fi asigurată o abordare individuală a selectării căilor și mijloacelor optime pentru adaptarea socială a persoanei în cauză.

Astfel, studiul realizat a demonstrat că există posibilitatea de a controla într-o anumită măsură criminalitatea reală, inclusiv partea latentă a acesteia, precum și de a o influența prin intermediul unui complex de măsuri preventive cu caracter general, special și individual. Din păcate, la momentul actual măsurile de prevenire a criminalității latente rămân a fi mai puțin eficiente. Astfel, pentru a îmbunătăți acest complex de măsuri este necesar de perfecționat reglementarea juridică a relațiilor sociale din diverse domenii.

Criminalitatea în ansamblu, precum și partea latentă a acesteia se află într-o permanentă evoluție, faptul dat urmând a fi luat în considerare de către subiecții prevenirii criminalității reale în activitatea lor cotidiană.

3.3. Direcții prioritare de prevenire a criminalității latente

Nu este posibil de desfășurat o luptă eficientă cu criminalitatea latentă fără a fi realizat un complex de măsuri orientate spre prevenirea respectivului fenomen la timpul oportun. În acest

context, trebuie menționat faptul că prevenirea criminalității latente reprezintă una din cele mai puțin studiate probleme teoretico-practice în criminologia autohtonă.

Prin urmare, prevenirea criminalității latente reprezintă un proces complex și multidimensional care presupune realizarea diferitor măsuri. Aceste măsuri sunt orientate spre relevarea infracțiunilor, respectarea legislației în procesul înregistrării lor, asigurarea legalității deciziilor procesual-penale privind existența sau lipsa componentei de infracțiune, adică măsuri orientate spre obținerea unor indicatori obiectivi ai criminalității, apropiindu-i de cei reali.

Reducerea latenței criminalității reprezintă o activitate desfășurată în vederea relevării și înlăturării (blocării și neutralizării) cauzelor și condițiilor (factorilor) care contribuie asupra latentizării fenomenului infracțional. În calitate de obiect supus influențării sunt cetățenii care nu comunică despre infracțiunile comise contra lor sau contra altor persoane, pe de o parte, și funcționarii organelor de drept care nu înregistrează și tănuiesc de la evidența oficială infracțiunile care ajung la cunoștința lor, pe de altă parte.

După cum menționează S. Inșacov, „la organizarea procesului de contracarare a criminalității latente este necesar de identificat abordări principal diferite. Sunt necesare măsuri și subiecți care ar fi în stare să realizeze respectivele măsuri” [193, p. 782].

Fără desfășurarea unui complex de măsuri special criminologice nu este posibil de a preveni eficient criminalitatea latentă. Totodată, nu suntem de acord cu opinia, potrivit căreia prevenirea fenomenului criminalității latente este posibilă doar în cadrul măsurilor de prevenire a criminalității în ansamblu.

În același timp, nu trebuie să confundăm prevenirea criminalității latente cu prevenirea latenței criminalității, deoarece sunt urmărite scopuri diferite: în primul caz, sarcinile prevenirii constau în reducerea (diminuarea) numărului infracțiunilor comise, pe când în al doilea caz, sarcinile sunt orientate spre modificarea coraportului criminalității latente și a celei cunoscute în favoarea ultimei. De fapt, numărul general al infracțiunilor comise poate să nu scadă, însă cea mai mare parte a lor va fi relevată și înregistrată, condiționând anumite modificări în privința cifrei „negre” a infracțiunilor. Prin urmare, este important de menționat că activitatea axată pe reducerea latenței criminalității are un conținut propriu, inclusiv forme și metode specifice.

Latența ca trăsătură negativă a criminalității necesită o altă abordare. Prevenirea latenței criminalității este un proces complex multilateral, care include aplicarea diferitor măsuri. În opinia noastră, măsurile de prevenire a latenței criminalității urmează a fi divizate în trei direcții de bază:

- 1) măsuri generale de prevenire a latenței criminalității în ansamblu;
- 2) măsuri orientate spre diminuarea latenței naturale;
- 3) măsuri orientate spre diminuarea latenței artificiale.

Necesitatea unei astfel de divizări este condiționată, înainte de toate, de diferența calitativă a mecanismului formării acestor tipuri de latență. În mod corespunzător trebuie să difere și măsurile care urmează a fi întreprinse pentru reducerea și înlăturarea acestora. Așadar o astfel de divizare va permite crearea unui sistem de măsuri eficiente de prevenire a criminalității latente.

Măsurile generale de prevenire a latenței criminalității (necunoscută și ascunsă) includ:

1) Ridicarea nivelului general al conștiinței juridice a populației, inclusiv prin implicarea funcționarilor organelor de drept, a măsurilor organizaționale, informative și administrative, care vor favoriza procesele de formare a societății civile și vor ridica nivelul activismului social al cetățenilor. Conștiința juridică trebuie să devină un reglator important al relațiilor sociale, deoarece în baza principiilor juridice și orientărilor valorice este ajustat propriul comportament la normele juridice existente.

2) Edificarea ideologiei juridice, în care respectarea drepturilor și libertăților omului trebuie să devină valoare supremă. Trebuie menționat faptul că fără un nivel suficient de înalt al conștiinței juridice, ideologia juridică scăzută nu va fi eficientă sau, altfel spus, dacă nu există ideologie creșterea conștiinței juridice este limitată considerabil.

3) Dezvoltarea controlului social din partea societății asupra membrilor săi, inclusiv asupra grupurilor sociale și organelor de stat.

4) Dezrădăcinarea certitudinii privind impunitatea delincvenților. Urmează de menționat că respectiva problemă influențează nemijlocit asupra nivelului conștiinței juridice și a culturii juridice a populației. Totodată, este necesară interacțiunea cu reprezentanții mass-media, care deseori contribuie la formarea unei astfel de opinii prin denaturarea anumitor informații ce caracterizează activitatea organelor de drept, manipulând faptele respective de dragul unor „informații senzaționale” și asigurării ratingului propriu.

Înainte de a analiza măsurile orientate asupra reducerii latenței naturale a criminalității, urmează de menționat necesitatea stimulării cetățenilor în vederea colaborării cu organele de drept în domeniul contracarării infracțiunilor. În acest sens, de multe ori nu este clar mecanismul de stimulare a cetățenilor care au devenit martori sau victime ale infracțiunilor în vederea asigurării faptului de sesizare a organelor de drept. Astfel, în contextul respectivei probleme, considerăm important de a fi identificate soluții eficiente menite să influențeze asupra factorilor care condiționează pasivitatea cetățenilor, generată deseori de teama de răzbunare din partea infractorului.

Prin urmare, se constată că actuala *Lege cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal* [18] are o eficiență scăzută, din următoarele considerente:

- majoritatea cetățenilor nici nu cunosc despre existența acestei legi;

- legea nu se referă la toate victimele și martorii infracțiunilor, având efect doar pentru perioada participării lor în procesul penal;

- mecanismul și subiecții aplicării legii nu sunt suficient de explicite;

- asigurarea financiară a realizării acesteia este insuficientă.

O susținere esențială a procesului de reducere a cazurilor de infracțiuni latente îl poate avea responsabilitatea persoanei în fața statului. Cetățeanul statului de drept, care a devenit martor al unei infracțiuni nu trebuie să fie un simplu contemplator. El este obligat să colaboreze cu organele de drept și să depună mărturii în privința persoanelor care au comis infracțiuni. Pe de altă parte, organele de stat trebuie să asigure securitatea martorului, precum și a membrilor săi de familie. Doar o astfel de interacțiune a persoanei cu structurile oficiale ale statului, la diferite etape de tragere a persoanei la răspundere penală, poate contribui la minimizarea numărului de infracțiuni latente.

În contextul celor menționate, considerăm necesar de a elabora și implementa un program de informare în masă a cetățenilor privind existența și funcționarea sistemului de protecție a participanților la procesul penal. Programul urmează a fi elaborat de către Guvernul Republicii Moldova, iar informarea cetățenilor urmează a fi desfășurată prin intermediul surselor mass-media și a campaniilor de informare a populației în acest sens.

Urmează de menționat și despre existența cadrului legal care încurajează dezvăluirea practicilor ilegale din cadrul entităților publice și private. Astfel, *Legea nr. 122 din 12.07.2018 privind avertizorii de integritate* [23] reglementează procedura de examinare a acestor dezvăluiri, drepturile avertizorilor de integritate și măsurile de protecție a lor, obligațiile angajatorilor, competențele autorităților responsabile de examinarea unor asemenea dezvăluiri și ale autorităților de protecție a avertizorilor de integritate.

Legea urmărește sporirea cazurilor de dezvăluire a practicilor ilegale și a altor dezvăluiri de interes public prin:

a) promovarea climatului de integritate în sectoarele public și privat;

b) asigurarea protecției avertizorilor de integritate împotriva răzbunării în contextul examinării dezvăluirilor de interes public ale practicilor ilegale;

c) prevenirea și sancționarea răzbunărilor împotriva avertizorilor de integritate.

Latența naturală a criminalității se formează în urma faptului că de multe ori cetățenii nu se adresează organelor de drept din cauza pagubei nesemnificative cauzată în rezultatul comiterii infracțiunilor.

Formarea activismului social-politic și a sentimentului de responsabilitate a cetățenilor pentru situația criminologică în țară presupune convingerea acestora în necesitatea comunicării în timp oportun despre toate infracțiunile comise sau în curs de pregătire ori de tentativă.

Cetățenii trebuie să fie convinși că tănuirea informației despre infracțiunile comise contribuie la formarea unei orientări antisociale și a convingerii infractorilor în perspectiva continuării activității lor infracționale. Faptul dat conduce la autodeterminarea și escaladarea criminalității, favorizând pătrunderea acestora în toate sferile sociale, ceea ce, în perspectivă, provoacă un prejudiciu grav nivelului de securitate a societății în ansamblu.

„Prevenirea criminalității constituie o prioritate pentru toate subdiviziunile subordonate Inspectoratului General al Poliției. Dezvoltarea bunelor practici, a parteneriatelor la nivelul comunității, organizarea și coordonarea unor proiecte și campanii de informare la nivel național sunt doar câteva dintre obiectivele Poliției” [98].

În contextul menționat, pe parcursul anului 2020 au fost organizate și desfășurate 23 de campanii și acțiuni de sensibilizare, după cum urmează: „*Siguranța ta contează!*”; „*Siguranța copilului tău depinde de tine*”; Campania națională de donare voluntară a sângelui în sprijinul victimelor traficului rutier; „*Cunoștințe mai bune, pentru grijă mai bună*”; „*Copil+Stradă, libertate sau iluzie*”; Programul „*Supraveghere de vecinătate*”; Proiectul „*Bunicii Grijului*”; Conceptul „*Aleea Siguranței*”; Acțiunea 10 zile de activități împotriva accidentelor în traficul rutier”; Acțiunea de informare „*Transportă copilul tău în siguranță*”; Acțiune de informare privind riscul de adormire la volan; Acțiunea de informare „*Siguranța rutieră a adulților și micuților care circulă în unități de transport*”; Acțiunea de informare „*Cuplează-te cu viața*”; Acțiunea de informare „*Fii salvat de centura de siguranță*”; Acțiunea de informare „*Darea și luarea de mită se pedepsește cu închisoarea*”; Acțiunea „*La o cafea cu un Polițist*”; Acțiunea cu genericul „*O jucărie pentru zâmbetul copiilor*”; Campania „*16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen*”; „*Siguranța copilului tău depinde de tine*”; „*Darea și luarea de mită se pedepsesc cu închisoare*” [98].

De asemenea, în perioada de raport, angajații poliției au desfășurat circa 10125 razii în contextul programelor și proiectelor în vederea descurajării comportamentului delincvent prin prezența masivă a polițiștilor și realizării activităților de prevenire și combatere a fenomenului infracțional, precum și restabilirea gradului de siguranță în comunitate [98].

Cu referire la **Programul „Supraveghere de Vecinătate”**, urmează de menționat că acesta „este un model econom și eficient, bazat pe solidaritatea cetățenilor și ajutorul reciproc, în care se implică actorii comunitari: vecinii, poliția, administrația publică locală și organizațiile civice interesate, fiind orientat spre a ajuta cetățenii să-și asigure protecția membrilor familiei, vecinilor, precum și a bunurilor acestora. De la lansarea programului, pe teritoriul țării au fost constituite 4115 sectoare de Supraveghere de Vecinătate, dintre care la moment își continuă activitatea 3222 de sectoare” [27].

Considerăm destul de oportun și **Conceptul „Aleea Siguranței”** (Dispoziția IGP nr. 34/4-16d din 26.03.2018 și Dispoziția 27d din 28.05.2018), scopul căruia constă în sporirea gradului de informare prin sensibilizarea cetățenilor într-o manieră accesibilă cu privire la măsurile de securitate necesare pentru prevenirea victimizării, siguranța personală, a familiei și protecția bunurilor materiale, oferirea accesibilității la informații și oportunități cetățenilor de a-și lua notițe de siguranță de la poliție, chiar în lipsa interacțiunii directe cu polițiștii.

Având în vedere cele menționate, direcțiile de bază axate pe diminuarea latenței naturale țin de:

1) dezvoltarea și perfecționarea instituției ajutorului acordat martorilor și victimelor infracțiunilor, asigurarea condițiilor și a metodelor de informare a acestora despre modalitățile obținerii asistenței juridice, materiale, medicale, sociale și psihologice, ceea ce poate influența pozitiv asupra diminuării latenței criminalității;

2) asigurarea colaborării necesare a cetățenilor cu organele de drept, cum ar fi, de exemplu, „stimularea materială a persoanelor pentru comunicarea unor informații utile procesului de investigare și descoperire a infracțiunii. În acest scop cetățenilor trebuie să le fie create condiții prielnice pentru solicitarea ajutorului din partea funcționarilor de poliție (amplasarea sectoarelor de poliție, accesibilitatea rețelelor și căilor de comunicare etc.)” [236, p. 180];

3) perfecționarea legislației și, în particular, introducerea în legislație a unor prevederi care ar obliga cetățenii să comunice organelor de drept despre infracțiuni; de exemplu, să prevadă răspundere contravențională pentru necomunicarea despre o infracțiune săvârșită;

4) „perfecționarea mecanismului de interacțiune cu persoanele care comunică despre infracțiuni. Este inadmisibilă exprimarea deschisă a neîncrederii față de persoana care comunică despre infracțiunea comisă, aceasta urmând a fi tratată cu respect, fiindu-i create condiții civilizate pentru recepționarea sesizării. Declarantul nu trebuie să se simtă în rolul unei persoane care imploră reprezentantul organului de drept să-i accepte sesizarea despre infracțiunea comisă” [256, p. 55].

5) realizarea unor activități orientate spre sporirea încrederii cetățenilor în organele de drept, precum și spre intensificarea protecției lor sociale și juridice.

6) utilizarea telefoanelor de încredere pentru transmiterea informației despre infracțiunile comise (în special, aceasta va ajuta persoanele care au avut de suferit în urma infracțiunilor privind viața sexuală), ceea ce va facilita persoanele care doresc ca informația privind infracțiunea comisă să nu devină publică;

7) trecerea în revistă a victimizării populației cu ajutorul chestionărilor sociologice și elaborarea în baza acestora a unor planuri speciale de activitate a organelor de drept.

În ceea ce privește direcțiile de minimizare a latenței artificiale, aceasta necesită o abordare calitativ nouă. Astfel, în calitate de subiecți supuși unor influențe nu vor fi cetățenii, ci funcționarii organelor de drept. Totodată, specificul influențării are caracter diferit, deoarece ține de înfăptuirea de către aceștia a atribuțiilor de serviciu.

Prin urmare, simpla informare a populației despre necesitatea colaborării cu organele de drept este puțin eficientă dacă aceasta nu este transformată în condiții și mecanisme concrete de colaborare. În acest sens, este important de stabilit o ordine mult mai accesibilă de informare din partea cetățenilor cu privire la infracțiunile despre care aceștia cunosc, precum și mecanismul stimulării morale și materiale a lor în legătură cu activitatea respectivă. În vederea realizării acestui deziderat, urmează să fie elaborat un sistem de evidență a sesizărilor telefonice anonime. Orice cetățean poate culege un anumit număr de telefon și comunica tot ce cunoaște despre o infracțiune, fără a anunța datele sale personale. În astfel de cazuri, poliția urmează să-i stabilească un nume codificat, iar dacă informația s-a dovedit a fi utilă, persoana în cauză va primi o recompensă. Astfel, stimularea materială pentru informația privind infracțiunile comise poate deveni destul de utilă, contribuind în anumite limite la diminuarea criminalității latente.

Eforturile consolidate ale organelor de drept rezultă în descoperirea multipleror infracțiuni și tragerea făptuitorilor la răspundere. Conlucrarea Procuraturii cu MAI și SFS a făcut posibilă stabilirea mai multor scheme criminale utilizate de către persoanele gestionare ale unui șir de afaceri ilegale, care au comis evaziuni fiscale în proporții deosebit de mari. Au fost puse sub sechestru mijloace financiare și bunuri materiale pentru asigurarea recuperării prejudiciului cauzat prin asemenea infracțiuni statului [93, p. 33-34].

Una din direcțiile orientate spre reducerea latenței artificiale este înlăturarea unei astfel de cauze precum ar fi refuzul de a recepționa sesizarea din motivul unor dificultăți care împiedică verificarea existenței componentei de infracțiune. Astfel, acesta se întâmplă deseori din cauza numărului mare de sesizări pe care funcționarii organelor de drept nu sunt în stare să le verifice minuțios. În rezultat, are loc selectarea subiectivă a materialelor despre infracțiuni.

Pentru reducerea cazurilor de infracțiuni latente este extrem de important ca fiecare sesizare a persoanei cu privire la comiterea unor infracțiuni să fie examinată și înregistrată de către structurile abilitate ale poliției sau ale altor organe de drept. În privința acestora trebuie să fie luate măsuri corespunzătoare prevăzute de legislația penală și procesual-penală.

De fapt, fără o interacțiune de parteneriat între populație și organele de drept prevenirea criminalității latente, dar și a criminalității în general, va fi sortită eșecului. Pentru a nu admite o astfel de evoluție a evenimentelor sunt pe deplin justificate acțiunile Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova în domeniul umanizării activității pe care le desfășoară. O direcție importantă a devenit umanizarea formelor și metodelor de activitate a poliției, transformarea

relațiilor organelor de drept și a societății la un model de parteneriat durabil orientat spre asigurarea protecției eficiente a drepturilor și libertăților cetățenilor. Fără o încredere reciprocă între societatea civilă și organele de drept aplanarea problemelor legate de criminalitate este puțin posibilă. Astfel, un număr semnificativ de infracțiuni sunt comise în prezența martorilor, care pot depune mărturii împotriva persoanelor ce le-au săvârșit. În același timp, pentru a obține astfel de informații sunt necesare relații de încredere și de parteneriat între populație și organele de drept.

În acest sens, în luna iunie 2018 de către Poliția Națională a fost lansat Sistemul informațional automatizat de semnalare a amenințărilor și vulnerabilităților la adresa ordinii publice și siguranței comunitare „**Harta Amenințărilor**” [6]. Acesta reprezintă un instrument de comunicare online între Poliție și membrii comunității.

Harta Amenințărilor are drept scop analiza amenințărilor la adresa ordinii publice și siguranței comunitare, prin implicarea și participarea activă a societății civile în acest proces. Rezultatul produselor analitice furnizate de sistem constau în prezența masivă a ofițerilor de poliție în zonele în care au fost semnalate amenințări. Produsul final al sistemului reprezintă hărțile amenințărilor care sunt utilizate de Poliție pentru repartizarea forțelor în zonele vulnerabile. Accesul și utilizarea serviciilor de date spațiale sunt publice și gratuite. Cetățenii pot raporta semnalările fără a avea necesitatea înregistrării în Aplicație.

De menționat că în primul semestru al anului 2020 în Sistemul Informațional „Harta Amenințărilor” au fost înregistrate „126 de semnale din partea societății civile. În procesul de semnalare a amenințărilor cei mai activi s-au dovedit a fi locuitorii mun. Chișinău. În topul semnalărilor în mun. Chișinău se înscriu: gălăgie în curți; parcuri neautorizate; consum de alcool în locuri neautorizate; persoane fără adăpost; consumarea/ realizarea drogurilor” [6].

Sinteza amenințărilor semnalate de cetățeni denotă că „societatea este slab informată referitor la beneficiile respectivei aplicații, precum și la modalitatea de aplicare a acesteia, dat fiind faptul că în decursul a 6 luni ale anului 2020, în unele regiuni au fost aplicate 0-1 semnalări din partea cetățenilor” [97].

Ținem să menționăm că aplicația nu reprezintă o platformă de sesizare urgentă a Poliției. Pentru aceasta urmează de apelat la numărul unic de urgență – **112**.

Un al program prin intermediul căruia cetățenii Republicii Moldova pot semnala, în mod anonim și securizat, abuzurile, cazurile de corupție și fărâdelegile comise de către autorități sau pe care le-au observat în societate este platforma **anonim.md**.

Acesta este un program de calculator (software) proiectat pentru ca orice persoană care deține materiale sensibile (documente tipărite, fișiere audio sau video) să le poată transmite către ONG-uri, instituții media și jurnaliști. Astfel, oricine poate fi inițiatorul unei investigații

jurnalistice. În același timp, platforma garantează anonimatul utilizatorilor. Acest principiu se aplică indiferent de persoana sau organizația care încearcă să identifice sursa unei informații trimise. Platforma anonim.md se aseamănă cu un sistem email complet securizat și anonimizat, care nu va cere și nu va păstra informații despre identitatea persoanei sau locația de unde sunt trimise datele.

Responsabilitatea funcționarilor organelor de drept trebuie să poarte un caracter real și nu declarativ. Doar în astfel de condiții persoana se va abține de la comiterea infracțiunii, cel puțin din de teama că vor fi identificați și sancționați penal. Totuși, în cazul în care vor comite infracțiuni, în condițiile unei organizări eficiente a activității organelor de drept, aceștia nu vor avea șanse să evite răspunderea și pedeapsa penală.

În context, prezintă interes rezultatele sondajului realizat în rândul funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților. Astfel, la întrebarea *ce acțiuni ar putea contribui la diminuarea nivelului criminalității latente* (la această întrebare respondenții au putut alege mai multe variante de răspuns), 34% din respondenți au indicat asupra elaborării unor noi metodologii de identificare a infracțiunilor latente; 29% – au menționat perfecționarea metodologiilor existente de identificare a infracțiunilor latente; 22% – au specificat schimbarea criteriilor de apreciere a eficienței activității organelor de drept; 21% – au indicat asupra înlăturării riscurilor de corupție la etapa soluționării chestiunii privind pornirea unei cauze penale; 18% – au precizat că este necesar de majorat numărului funcționarilor organelor de drept; 3% – au arătat necesitatea controlului extern al organelor de drept [101].

O direcție nu mai puțin importantă de reducere a latenței artificiale a criminalității este depășirea problemelor cu privire la refuzul de a porni o cauză penală în legătură cu pregătirea profesională scăzută și lipsa experienței practice a angajaților poliției. În acest sens, statul trebuie să identifice căi de soluționare a problemei insuficienței de cadre în unele subdiviziuni ale MAI și de ridicare a nivelului de calificare a tinerilor specialiști.

Prin urmare, este important de menționat că „serviciile care se ocupă cu activități de prevenire se confruntă cu problema suprasolicitării fără o remunerare corespunzătoare și posibilități limitate de a efectua analize eficiente și coordonare calitativă a măsurilor planificate pentru reducerea fenomenului infracțional. Acest fapt generează o încărcătură disproporțională, fapt care demotivează angajații, reduce din atractivitatea serviciului, chiar și angajații deja formați în domeniu fiind demotivați și tentați de a părăsi serviciul, pierzând din memoria instituțională și a continuității acțiunilor de prevenire. Aceste deficiențe periclitează, în esență, buna realizare a activităților și imaginea serviciului” [27].

În continuare, lipsa celulei analitice în cadrul Serviciului prevenire duce la lipsa de utilizare a produselor analitice în activitatea cotidiană, în special la planificarea activităților de prevenire

și combatere a fenomenului infracțional, deși *Concepția prevenirii și combaterii criminalității* aprobată prin ordinul IGP nr. 530 din 29.12.2017, la secțiunea VIII descrie instrumentele și metodele prevenirii și combaterii criminalității utilizate în activitatea polițienească, cum urmează a fi efectuată o analiză a criminalității, cum trebuie să decurgă procesul de planificare a măsurilor de prevenire a criminalității, precum și structura obligatorie a unui plan [8].

De asemenea, „lipsa acută de specialiști în anumite raioane și numirea în funcții a noilor angajați lipsiți de cunoștințe practice și gândire strategică în abordarea fenomenului infracțional duce la interacțiunea insuficientă cu reprezentanții autorităților publice locale. Dacă o relație cu aceștia este creată în timp, la nivelul comunității, survin o serie de rezultate pozitive, inclusiv în domeniul prevenirii faptelor delictive cu implicarea poliției. Totuși, pentru obținerea unor rezultate mai consistente, este necesară abordarea multisectorială a criminalității” [26].

Unul din factorii care împiedică diminuarea latenței artificiale a criminalității este asigurarea tehnică insuficientă a funcționarilor organelor de drept, care îngreunează verificarea sesizărilor și a altor informații despre infracțiuni. Unele infracțiuni prevăzute de legislația penală sunt destul de dificil de a fi relevate și descoperite fără mijloace tehnice speciale. Cel mai frecvent, acestea pot fi infracțiunile informatice, infracțiunile ecologice și unele infracțiuni economice (de exemplu, fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false).

Pericolul social al tănuirii infracțiunilor de la evidență, care se manifestă prin îngrădiri în masă a accesului cetățenilor la justiție și liberări ilegale de la răspundere penală a persoanelor care au comis infracțiuni implică comiterea repetată a infracțiunilor și răspândirea masivă a respectivelor activități infracționale. Ineficiența luptei cu fenomenul în cauză prin mijloacele juridice existente mărturisește despre prezența temeiurilor sociale și criminologice de criminalizare a acestor categorii de fapte.

Având în vedere cele menționate, considerăm oportun de a include în CP al RM un articol nou (308¹), cu denumirea „Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor și a sesizărilor despre infracțiuni”. Redacția acestuia poate fi formulată după cum urmează:

Art. 308¹ Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor și a sesizărilor despre infracțiuni

1) Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a sesizărilor despre infracțiuni prin refuzul neîntemeiat de a primi sau de a înregistra sesizarea despre infracțiuni, fie refuzul neîntemeiat de a înregistra o faptă care conține semnele unei infracțiuni de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.

Se pedepsesc cu ...

2) *Tăinuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor prin refuzul neîntemeiat de a porni o cauză penală, fie încetarea procesului penal până la realizarea acțiunilor de urmărire penală în privința bănuțului sau învinutului de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.*

Se pedepsesc cu ...

3) *Acțiunile prevăzute la alin. 2) legate de învinuirea de săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.*

Se pedepsesc cu ...

În conținutul măsurilor de diminuare a latenței urmează de evidențiat acțiunile orientate spre impulsionearea activității organelor de drept în vederea relevării infracțiunilor comise.

O astfel de activitate poate fi înfăptuită prin:

- chestionarea populației;
- monitorizarea persoanelor liberate din locurile de detenție (care au fost condamnați pentru comiterea unor astfel de infracțiuni);
- comunicarea cu reprezentanții formațiunilor obștești;
- implicarea cetățenilor în domeniul prevenirii criminalității;
- informarea cetățenilor despre posibilele atentări la drepturile lor (faptul dat va permite persoanelor să identifice acțiunile comise împotriva lor ca fiind infracționale și să comunice despre acest fapt poliției sau altor organe de drept).

Ca model de interacțiune între poliție și cetățeni poate servi **poliția japoneză**, care a înregistrat succese remarcabile în domeniul interacțiunii poliției cu cetățenii, bazată pe încredere reciprocă și pe includerea permanentă a poliției în viața obștească. Astfel, funcționarii poliției japoneze interacționează cu instituțiile de învățământ și cu organizațiile obștești, consultând angajații și elevii respectivelor instituții pe problemele ce țin de prevenirea victimizării populației. De asemenea, funcționarii organelor de drept informează în mod operativ organizațiile obștești și societatea despre situația criminogenă și activitatea sa în vederea prevenirii și relevării atentatelor infracționale. În mass-media, poliția japoneză are rolul de consultant și susținător la care poate apela oricare cetățean pentru obținerea unui ajutor și acordarea asistenței psihologice. Dacă a fost comisă o infracțiune, poliția încearcă să reacționeze imediat la informația și sesizările respective despre infracțiuni și contravenții.

Este de perspectivă și abordarea victimologică axată pe prevenirea latenței criminalității. Aceasta constă în „studierea persoanelor care au devenit victime ale infracțiunilor, însă nu au comunicat despre faptul dat sau chiar au tăinuit informația respectivă” [159, p. 32]. Prin urmare,

esența abordării în cauză constă în prevenirea aspectului latent al criminalității, prin analiza și influența asupra factorilor victimologici care influențează nemijlocit starea latenței criminalității.

La această categorie de victime latente sunt atribuite persoanele care nu au comunicat despre infracțiunile comise în privința lor. Totodată, studierea victimelor latente permite:

1) Elucidarea cauzelor necomunicării informației despre infracțiuni, ceea ce formează latența naturală a criminalității;

2) Determinarea factorilor care influențează decizia de a sesiza sau a nu sesiza organele de drept referitor la infracțiunile comise, iar în baza acestora de a construi un sistem de măsuri de prevenire a latenței;

3) Evidențierea grupurilor de persoane predispuse de a tăinui infracțiunile comise împotriva lor sau infracțiunile la care au fost martori.

În concluzie, este important de menționat că nu este posibil de a influența eficient asupra latenței criminalității fără cunoașterea specificului criminalității necunoscute și a celei ascunse, urmând a ține cont de cauzele respectivelor tipuri de criminalitate latentă. Totodată, legități proprii posedă și latența unor tipuri distincte de criminalitate, fără cunoașterea cărora prevenirea latenței criminalității nu va fi pe deplin productivă.

3.4. Măsuri orientate spre diminuarea latenței unor tipuri de criminalitate

Pentru prevenirea eficientă a criminalității urmează a fi luat în considerare specificul latenței diferitor tipuri de criminalitate. Astfel, măsurile de diminuare a latenței infracțiunilor contra familiei se deosebesc esențial de măsurile aplicate cu același scop în privința infracțiunilor de corupție sau a infracțiunilor ecologice. Totodată, ținem să menționăm că, deși nu este posibilă examinarea tuturor tipurilor de criminalitate în cadrul respectivului demers științific, totuși vom încerca să elucidăm și să analizăm succint cele mai răspândite genuri de infracționalitate care se caracterizează printr-o latență sporită. Este vorba despre:

1) infracțiuni contra familiei;

2) criminalitatea ecologică (în special, infracțiunile legate de poluarea mediului înconjurător și de amenințările la adresa securității ecologice);

3) criminalitatea legată de circulația ilegală a substanțelor narcotice;

4) infracțiunile de corupție;

5) criminalitatea în domeniul tehnologiilor informatice;

6) criminalitatea economică;

7) criminalitatea organizată.

Vorbind despre diminuarea latenței unor *infracțiuni contra familiei*, trebuie să ținem cont de faptul că, de cele mai multe ori, victimele nu sesizează organele de drept despre comiterea lor din frica de răfuială din partea infractorilor și din lipsa de dorință de a face publică informația referitoare la viața lor intimă. Astfel, pentru a preveni creșterea sporită a latenței acestor infracțiuni este necesar de concentrat atenția asupra următoarelor direcții de activitate:

„a) informarea permanentă a populației despre telefoanele de încredere, la care pot apela victimele violenței în familie, fără a fi supuse unor riscuri;

b) crearea programelor speciale menite să acorde ajutor victimelor (moral-psihologic și material) care au avut de suferit în urma infracțiunilor, inclusiv informarea populației despre existența unor astfel de programe;

c) pregătirea funcționarilor organelor de drept care recepționează sesizări privind comiterea unor astfel de infracțiuni, precum și acordarea ajutorului juridico-psihologic respectivei categorii de victime;

d) intensificarea măsurilor de supraveghere și de ajutorare a familiilor defavorizate, în care unul sau ambii soți suferă de narcomanie sau de alcoolism și sunt predispuși să comită infracțiuni contra altor membri de familie;

e) eficientizarea măsurilor de reacționare a funcționarilor organelor de drept la sesizările care vizează situațiile de conflict din familii;

f) desfășurarea unor sondaje în instituțiile de învățământ axate pe identificarea copiilor care au devenit victime latente ale infracțiunilor” [107, p. 148].

După cum am menționat mai sus, un grad sporit de latență o au ***infracțiunile ecologice***. Pentru o prevenire eficientă a latenței infracțiunilor ecologice este necesar de a desfășura la nivel de țară o politică juridico-ecologică promptă și clară care ar permite o abordare multilaterală a problemei în cauză. În afară de aceasta, măsurile realizate de către stat, orientate spre înlăturarea factorilor care determină latența infracțiunilor ecologice, urmează a fi desfășurate sub un control rigid al statului și societății cu o finanțare corespunzătoare a acestora. Totodată, un rol semnificativ în prevenirea latenței infracțiunilor ecologice urmează să-l joace organizațiile neguvernamentale în domeniul mediului.

În vederea reducerii latenței tipului respectiv de criminalitate, evidențiem următoarele direcții de activitate:

„a) crearea unei subdiviziuni polițienești specializate pentru relevarea, cercetarea și prevenirea infracțiunilor ecologice;

b) cultivarea culturii ecologice și juridice în rândul populației prin propagarea inadmisibilității distrugerii și poluării mediului înconjurător, explicarea necesității de a comunica

obligatoriu despre atare infracțiuni, dat fiind faptul că consecințele criminalității ecologice provoacă pagube enorme mediului înconjurător și sănătății populației;

c) stimularea persoanelor care informează, de exemplu, despre cazuri de braconaj sau poluare a mediului înconjurător (astfel de norme există în SUA);

d) dezvoltarea și unificarea sistemului de identificare și documentare a infracțiunilor ecologice cu ajutorul metodelor tehnico-științifice moderne, fiind implicați în acest sens specialiștii și experții în domeniu;

e) perfecționarea continuă a sistemului organelor de control existent, fortificarea interacțiunii lor cu organele de drept, stabilirea schimbului de informații despre încălcările ecologice, precum și desfășurarea luptei cu corupția în cadrul respectivelor organe” [107, p. 148].

Este destul de înalt și nivelul de latentitate a criminalității din domeniul ***circulației ilegale a drogurilor***. Astfel, diminuarea latenței acestui tip de criminalitate poate fi realizată prin aplicarea următoarelor măsuri:

a) dezvoltarea telefoanelor de încredere, prin intermediul cărora cetățenii ar putea comunica confidențial despre persoanele care consumă substanțe narcotice și despre speluncile unde se consumă droguri;

b) intensificarea controlului asupra persoanelor care suferă de narcomanie în vederea identificării structurilor criminale care se ocupă cu distribuirea drogurilor;

c) îmbunătățirea controlului vamal pentru depistarea transportatorilor de substanțe narcotice, prin utilizarea aparaturii tehnice modern;

d) răspândirea în societate, inclusiv cu ajutorul mass-media, a convingerii că este necesară influențarea generală asupra problemei narcomaniei și inadmisibilității tănuirii faptelor de distribuire și de consum a substanțelor narcotice;

e) organizarea discuțiilor sistematice cu diverse grupuri de populație în scopul identificării persoanelor care se ocupă cu distribuirea drogurilor;

f) interacțiunea cu colectivele pedagogice ale instituțiilor de învățământ în problemele ce țin de implementarea politicilor antidrog în rândul elevilor, inclusiv instruirea în domeniul identificării adolescenților consumatori de droguri;

g) organizarea unor mese rotunde, discuții și sondaje în vederea stabilirii atitudinii unor grupuri sociale față de eficiența măsurilor de minimizare a latenței respectivului tip de criminalitate;

h) intensificarea interacțiunii instituțiilor medicale cu organele de drept în vederea constatării cazurilor de dispariție a medicamentelor cu efect narcotizant.

O daună considerabilă economiei și reputației organelor de drept este cauzată de **fenomenul corupției**. Infracțiunile de corupție se caracterizează printr-un nivel înalt de latență, deoarece „tranzacțiile” încheiate cu funcționarii publici, de regulă, sunt „convenabile” pentru toate părțile implicate în acest proces. Este incontestabilă necesitatea depistării complexe a faptelor de corupție, deoarece situația de serviciu a funcționarilor publici creează mari dificultăți în descoperirea acestui gen de infracțiuni. În acest sens, pentru lupta eficientă cu respectivul fenomen nu este suficient doar majorarea salariilor. Se impune o monitorizare totală a actelor de corupție și limitarea, prin prevederi legale, a câmpului de manevră pentru examinarea sesizărilor despre infracțiuni. Totodată, este necesar de implementat proceduri speciale de reacționare operativă la actele de corupție semnalate de mass-media. Urmează de introdus și un control total asupra cheltuielilor și veniturilor funcționarilor publici și a membrilor de familie. În afară de aceasta, ar putea deveni foarte important sistemul de protecție și de stimulare a funcționarilor dispuși să ofere informații importante din punct de vedere criminologic despre diferite acte de corupție comise în subdiviziunile în care activează.

Din păcate, în țara noastră lupta cu corupția se reduce, de cele mai multe ori, la pedepsirea infractorilor identificați. În realitate, lupta cu fenomenul corupției, inclusiv în cadrul organelor de drept, trebuie să fie focusată pe identificarea, înlăturarea sau neutralizarea cauzelor și condițiilor acestuia.

Prin urmare, diminuarea nivelului de latență a infracțiunilor de corupție presupune implementarea următoarelor măsuri:

- a) analiza informației expusă în sursele mass-media și, în particular, monitorizarea sistemică a spațiului online în vederea relevării unor semne și elemente ale infracțiunilor de corupție;
- b) chestionarea populației în vederea identificării persoanelor care au avut de suferit în urma actelor de corupție;
- c) stimularea cetățenilor care comunică despre comiterea actelor de corupție, precum și stimularea sub diferite forme a funcționarilor care au sesizat comiterea faptelor de corupție în subdiviziunea în care activează.

Anumite prevederi cu efect preventiv sau care au ca scop relevarea în timp util a unor tipuri de infracțiuni sunt conținute chiar în legea penală. La această concluzie ajungem, de exemplu, în cazul analizei temeiurilor liberării de răspundere penală a subiectului infracțiunii de corupere activă.

Astfel, în alin. (4) art. 325 CP al RM (Coruperea pasivă) sunt specificate două circumstanțe, iar în prezența cel puțin a uneia din ele persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală, și anume:

1) dacă ele i-au fost extorcate;

2) dacă persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o [7, art. 324 alin. (4)].

Este important de menționat că primul din aceste temeuri nu prevede cazurile de cerere a bunurilor sau serviciilor enumerate la art. 324, adică semnele vădite de extorcare, care pot avea loc în unele cazuri. De exemplu, în cazul punerii persoanei în situația în care aceasta este nevoită „să-i mulțumească” persoanei publice care a creat această situație în vederea prevenirii în termeni oportuni a urmărilor negative ce îi afectează interesele sale legitime. Mai mult ca atât, sunt posibile cazuri în care persoana publică nu satisface cererea legitimă a solicitantului, formal nepretinzând nimic, deși de fapt prin inacțiunea sa îl obligă să promită, să ofere sau să dea bunuri ori servicii enumerate la art. 324 CP al RM.

Ținând cont de respectiva circumstanță, precum și în scopul diminuării latenței infracțiunilor de corupție și încurajării cetățenilor de a comunica organelor de drept despre cazuri de corupție care au avut loc, propunem următoarea redacție a alin. (4) al art. 325 CP al RM: *Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate, fie inițiativa a parvenit de la o persoană publică sau o persoană publică străină, cu condiția că scopurile urmărite de făptuitor nu contravin legislației în vigoare, sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea care au săvârșit-o.*

Recunoașterea legislativă a persoanei care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 CP al RM în calitate de victimă a acțiunilor ilegale ale unei persoane publice sau unei persoane publice străine în cazurile menționate mai sus va contribui nu doar la descoperirea infracțiunilor respective și diminuarea nivelului de latență a acestora, ci și la prevenirea pentru viitor a unor astfel de fapte.

Încă un obstacol pentru infracțiunile de corupție care se referă la categoria celor cu un grad de latență sporită poate deveni consfințirea legislativă a testării psihologice benevole la poligrafe a tuturor candidaților la serviciu în organele de stat, inclusiv în organele de poliție, precum și în cazurile mutărilor de personal la funcții ierarhic superioare.

De menționat că „primul detector de minciuni a fost inventat în anul 1921 în SUA. În prezent, detectoarele sunt utilizate în peste 60 de state și permit obținerea rezultatelor cu o precizie de până la 92-94%” [179].

Prin urmare, „în structurile de stat din SUA sunt testate anual până la 4 mln. de persoane, începând cu miniștrii. Aproximativ 75% din candidații la serviciul în poliție sunt supuși procedurii respective, totodată în companiile private această metodă fiind utilizează nu mai mult decât în 5% din cazuri” [132].

Este semnificativ faptul că instanțele de judecată de fond din SUA, Japonia, Polonia, Canada și Germania recunosc rezultatele obținute cu ajutorul poligrafului, alături de alte dovezi ale vinovăției sau nevinovăției persoanei bănuite, ceea ce confirmă gradul de încredere sporit față de acesta.

În literatura de specialitate se menționează că „testarea poligrafică nu constituie o încălcare a drepturilor omului, în cazurile în care aceasta este efectuată benevol, cu acordul persoanei supuse testării” [157, p. 65-66].

În Republica Moldova există reglementări privind aplicarea testării la poligraf. În context, urmează de menționat că la 10 aprilie 2018 Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind constituționalitatea articolului 4 lit. a/2) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) [22], precum și a articolului 11 alineatele (10), (11) și (12) din Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate [19].

În acest sens, Curtea a reținut că certitudinea științifică a rezultatului testului poligraf are, în general, o pondere redusă. Chiar articolul 22 alin. (1) lit. j) din Legea nr. 269 din 12 decembrie 2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat prevede că rezultatele acestuia „sunt prezumtive și orientative și că nu pot constitui probe în cadrul vreunei proceduri”. Totuși, în ciuda acestei ponderi reduse a certitudinii rezultatului testului poligraf, ingerința în dreptul de a participa la administrarea treburilor publice și în dreptul la muncă are o pondere mare. Practic, în cazul în care nu susțin în mod pozitiv testul poligraf, candidații la funcția de președinte sau de vicepreședinte al Agenției Naționale de Integritate nu pot fi desemnați câștigători ai concursului.

Din această perspectivă, Curtea a considerat că obligativitatea susținerii pozitive a testului poligraf reprezintă o măsură disproporționată. Urmare a deciziei Curții Constituționale, rezultatul testării la poligraf nu mai poate fi temei pentru a motiva excluderea unui candidat din competiția pentru șefia Autorității Naționale de Integritate. Magistrații au menținut însă obligația ca după proba scrisă și cea de interviu, persoanele care au rămas în cursă să fie testate la poligraf, fără ca această etapă din concurs să fie decisivă.

În ultimii ani, peste 70 de persoane au fost respinse sau demise din funcții publice după ce au picat testul la poligraf. Legea îi obligă să treacă testul pe candidații la funcțiile de judecător și procuror, la șefia Autorității Naționale de Integritate, la funcții în Serviciul de Informații și Securitate, pe angajații din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului Național Anticorupție. Aceste instituții au dreptul de inițiere a testării, dar și responsabilitatea de a crea condiții pentru aplicarea legii. Astăzi însă doar trei dintre aceste autorități dispun de birouri de testare. Autoritatea judecătorilor invocă lipsa banilor pentru achiziționarea

echipamentului și pregătirea specialiștilor. Așa se face că peste 400 de judecători nu au fost deocamdată testați la poligraf.

Statisticile arată că poligraful este utilizat frecvent în nouă state europene, inclusiv în România și Bulgaria. Franța, Italia și Spania aplică pasiv acest instrument, iar în Germania și Austria utilizarea testelor la poligraf este practic interzisă.

În unele cazuri victima poate decide singură de a trage sau nu infractorul la răspundere penală. Aceasta, în mare parte, contribuie la soluționarea problemei legate de lipsa de dorință a victimelor de a se adresa organelor de drept. Dacă anterior legislația în general nu presupunea posibilitatea liberării persoanei de răspundere penală în legătură cu încheierea unui acord de împăcare cu victima, atunci începând cu anul 2002, CP al RM conține o astfel de prevedere. Acest lucru se întâmplă în cazul aplicării instituției penale „împăcarea”, care este prevăzută în art. 109 CP al RM ca o cauză ce înlătură răspunderea penală. Este necesar de specificat că persoana, deși este trasă la răspundere penală, în final, ca urmare a aplicării prevederilor CP al RM cu privire la împăcare, este liberată de aceasta.

Apariția în legislația națională a temeiului respectiv de liberare de răspundere penală este pe deplin îndreptățită, fiind dictată de viața cotidiană și realitățile sale. Astfel, fără a încălca normele legale, sub controlul organelor de drept, este constatată oficial împăcarea între victimă și făptuitor și, în acest temei, are loc liberarea de răspundere penală a persoanei în condițiile prevăzute de art. 109 CP al RM.

Destul de actuală pentru țara noastră este problema reducerii latenței **infracțiunilor informatice**. În prezent, a crescut considerabil numărul utilizatorilor de internet. Totodată, mulți cetățeni nici nu bănuiesc că devin frecvent victime ale acestor infracțiuni.

Astfel, „în pofida multiplelor avantaje pe care le oferă tehnologiile informaționale moderne, ele au creat și o serie de condiții care conduc la dezvoltarea criminalității transnaționale. Veniturile infractorilor obținute în urma utilizării ilegale a celor mai noi tehnologii ocupă locul trei în lume, după veniturile obținute ca rezultat al vânzării drogurilor și armamentului” [280, p. 8].

Vorbind despre diminuarea nivelului de latență a criminalității informatice, urmează de evidențiat necesitatea implementării următoarelor măsuri:

a) majorarea numărului de state ale Centrului pentru combaterea crimelor informatice al INI al IGP al MAI în vederea examinării mai complete a sesizărilor și informațiilor despre astfel de infracțiuni;

b) stabilirea unui control riguros din partea statului asupra operațiunilor financiare efectuate cu utilizarea băncilor virtuale și a sistemelor de plată pentru relevarea transferurilor ilegale de bani și a furturilor de pe conturile utilizatorilor;

c) relevarea de către organele de drept a site-urilor web care virusează computerele utilizatorilor și identificarea persoanelor care le administrează;

d) elaborarea și perfecționarea actelor normative care permit verificarea bazelor de date ale providerilor și ale altor persoane în scopul identificării infractorilor care practică furtul datelor personale ale utilizatorilor;

e) informarea populației despre mijloacele de relevare și protecție contra programelor dăunătoare, precum și despre pericolul pe care acestea le prezintă;

f) asigurarea tehnică corespunzătoare și dezvoltarea abilităților necesare ale funcționarilor organelor de drept pentru relevarea eficientă a unor astfel de infracțiuni.

Conform unor aprecieri ale specialiștilor în domeniu, „faptele de depistare a funcționării incorecte a aparaturii și a tentativelor de acces neautorizat la resursele informaționale poartă în cele mai dese cazuri un caracter întâmplător” [283, p. 39].

În final, este important de evidențiat și măsurile menite să reducă gradul de latență a **criminalității economice**. În domeniul economic, organele de drept luptă cu consecințele infracțiunii și nu cu cauzele, deși, în opinia criminologilor, este necesar de a orienta eforturile spre soluționarea contradicțiilor ce apar în interiorul sistemului relațiilor social-economice existent. Pentru a diminua la minim situația criminogenă a mediului economic, se cere eliminarea factorilor de bază care contribuie la apariția acesteia. Prin aceasta este condiționată necesitatea înfăptuirii unor transformări esențiale în sistemul relațiilor în cauză. Astfel, cea mai eficientă prevenire a infracțiunilor este realizată nu doar prin înăbușirea formelor nedorite de comportament, ci prin înlocuirea lor cu alte forme de comportament social-acceptabile. De aceea, măsurile generale de prevenire a infracțiunilor economice urmează a fi realizate în procesul soluționării contradicțiilor în sfera economică, desfășurarea politicii economice, orientate spre crearea unor astfel de condiții în care oricărui subiect al mediului de afaceri iar fi convenabile doar formele civilizate și legale de comportament.

Prin urmare, considerăm oportun profilarea următoarelor direcții de diminuare a latenței respectivului gen de criminalitate:

a) monitorizarea și analiza proceselor tenebre în domeniul financiar-economic în scopul relevării informației cu semnificație criminologică;

b) schimbul de informații și fortificarea interacțiunii între organele de drept și organizațiile obștești, sindicate, fondurile de caritate și colectivele de muncă în activitatea de relevare a criminalității economice;

c) elaborarea sistemului de procedee focusat pe obținerea informației corespunzătoare, precum și fixarea probelor care demonstrează încălcarea legislației în cazul comiterii unor

infracțiuni economice (de exemplu, sistemul măsurilor de ridicare a documentelor financiare pentru relevarea evaziunilor fiscale);

e) stimularea și protecția persoanelor care au comunicat despre astfel de infracțiuni;

f) ridicarea nivelului de calificare a angajaților organelor de drept care se ocupă de relevarea și cercetarea infracțiunilor economice.

Așadar, demersurile științifice desfășurate în vederea studierii criminalității latente demonstrează că asupra unui astfel de fenomen negativ și constant este posibil și necesar de influențat. Criminalitatea latentă poate fi studiată și apreciată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă posibilitate de a corecta politica în domeniul contracarării acestui fenomen, luându-se în calcul aspectul latentității. Din păcate, în programele de luptă cu criminalitatea din Republica Moldova nu există până în prezent nici o mențiune despre partea latentă a fenomenului infracțional și, din aceste considerente, nu sunt prevăzute măsuri axate pe diminuarea și prevenirea infracțiunilor latente.

3.5. Concluzii la capitolul 3

1. Pentru analiza părții latente a criminalității, știința criminologică utilizează un spectru vast de metode cu ajutorul cărora este obținută informația despre starea aproximativă a fenomenului investigat. În funcție de scopurile cercetării, toate metodele pot fi divizate în metode de apreciere a criminalității latente în general și metode de apreciere a latenței unor tipuri distincte de infracțiuni. Astfel, metodele generale de analiză a criminalității latente prezintă interes prin faptul că permit aprecierea preliminară a nivelului general al criminalității reale, ceea ce poate fi utilizat pentru soluționarea nemijlocită a principalelor probleme legate de politica penală, inclusiv elaborarea strategiei și tacticii activității organelor de drept. În afară de aceasta, aprecierea generală a criminalității latente poate oferi răspuns la o serie de întrebări, cum ar fi tipurile de criminalitate (infracțiuni) care sunt relevate mai puțin, devenind în așa mod latente, ceea ce poate constitui un temei pentru cercetarea continuă și complexă a acestora.

2. Un rol aparte în cazul studierii criminalității latente le revine metodelor statistice, sociologice și speciale de investigații. Printre *metodele statistice*, pe lângă observare, centralizare, analiză și prelucrare a informației, se evidențiază teoria modulară a sociumului care se bazează pe indicatorii dizarmoniei specifice organismului social ca sistem. Pentru evaluarea criminalității latente la nivel local este oportun de a utiliza *metodele sociologice*, acestea fiind destul de răspândite în cercetările fenomenelor cu caracter criminologic. Tendința respectivă se datorează faptului că ele permit, cu un grad anumit de verosimilitate, de a urmări criminalitatea latentă în ansamblu și pe anumite categorii de infracțiuni, de a stabili tendințele de bază ale

evoluției fenomenului în trecut, prezent și de a-l prognoza pentru viitor. Printre metodele sociologice de studiere a criminalității latente sunt: chestionările; analiza documentelor; metoda analizei conținut a materialelor mass-media; observația și experimentul; metoda analizei modulare a criminalității. Destul de eficiente în cercetarea criminalității latente sunt *metodele speciale*, cum ar fi metoda analizei factoriale a criminalității latente, stratificarea criminologică etc.

3. Studiul realizat a demonstrat că este posibil de controlat criminalitatea reală, inclusiv partea sa latentă, dar și a o influența prin intermediul unui complex de măsuri preventive cu caracter general, special și individual. Din păcate, la momentul actual măsurile de prevenire a criminalității latente rămân a fi mai puțin eficiente. Astfel, pentru a eficientiza acest complex de măsuri este necesar de perfecționat reglementarea juridică a relațiilor sociale din diverse domenii, deoarece criminalitatea în ansamblu și partea sa latentă se află într-o permanentă evoluție, faptul dat urmând a fi luat în considerare de către subiecții prevenirii criminalității reale în activitatea lor cotidiană.

4. Prevenirea criminalității latente reprezintă un proces complex și multidimensional care presupune realizarea diferitor măsuri. Aceste măsuri sunt orientate spre relevarea infracțiunilor, respectarea legislației în procesul înregistrării lor, asigurarea legalității deciziilor procesual-penale privind existența sau lipsa componentei de infracțiune, adică măsuri orientate spre obținerea unor indicatori obiectivi ai criminalității, apropiindu-i de cei reali. În același timp, reducerea latenței criminalității reprezintă o activitate desfășurată în vederea relevării și înlăturării (blocării și neutralizării) cauzelor și condițiilor (factorilor) care influențează asupra latentizării fenomenului infracțional. În calitate de obiect supus influențării sunt cetățenii care nu comunică despre infracțiunile comise contra lor sau contra altor persoane, pe de o parte, și funcționarii organelor de drept care nu înregistrează și tănuiesc de la evidența oficială infracțiunile care ajung la cunoștința lor, pe de altă parte.

5. Prevenirea latenței criminalității presupune aplicarea diferitor măsuri care, în opinia noastră, pot fi divizate în trei direcții de bază: 1) măsuri generale de prevenire a latenței criminalității în ansamblu; 2) măsuri orientate spre diminuarea latenței naturale; 3) măsuri orientate spre diminuarea latenței artificiale. Necesitatea unei astfel de divizări este condiționată, înainte de toate, de diferența calitativă a mecanismului formării acestor tipuri de latență. În mod corespunzător trebuie să difere și măsurile care urmează a fi întreprinse pentru reducerea și înlăturarea acestora. Anume o astfel de divizare va permite crearea unui sistem de măsuri eficiente de prevenire a criminalității latente.

6. Diminuarea criminalității latente, modificând coraportul în favoarea celei înregistrate, este posibilă prin următoarele căi și metode: ridicarea nivelului general al conștiinței juridice a

populației; implementarea măsurilor organizaționale, informative și administrative care vor favoriza procesele de formare a societății civile și vor ridica nivelul activismului social al cetățenilor; elaborarea unor metode și forme de colaborare a cetățenilor cu organele de drept; amplificarea controlului departamental și al procuraturii asupra înregistrării și soluționării sesizărilor despre infracțiuni, în special privind legalitatea deciziilor procesuale luate în urma examinării acestora; elaborarea criteriilor de apreciere a eficienței activității organelor de drept și al sistemului corespunzător de indicatori.

7. Anumite prevederi cu efect preventiv sau care au ca scop relevarea în timp util a unor tipuri de infracțiuni sunt conținute chiar în legea penală. La această concluzie ajungem, de exemplu, în cazul analizei temeiurilor liberării de răspundere penală a subiectului infracțiunii de corupere activă. Astfel, în alin. (4) art. 325 CP al RM (Coruperea pasivă) sunt specificate două circumstanțe, iar în prezența cel puțin a uneia din ele persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală, și anume: 1) dacă ele i-au fost extorcate; 2) dacă persoana s-a autodenunțat, neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o.

Este important de menționat că primul din aceste temeiuri nu prevede cazurile de cerere a bunurilor sau serviciilor enumerate la art. 324, adică semnele vădite de extorcare, care pot avea loc în unele cazuri. De exemplu, în cazul punerii persoanei în situația în care aceasta este nevoită „să-i mulțumească” persoanei publice care a creat această situație în vederea prevenirii în termeni oportuni a urmărilor negative ce îi afectează interesele sale legitime. Mai mult ca atât, sunt posibile cazuri în care persoana publică nu satisface cererea legitimă a solicitantului, formal nepretinzând nimic, deși de fapt prin inacțiunea sa îl obligă să promită, să ofere sau să dea bunuri ori servicii enumerate la art. 324 CP al RM.

8. În calitate de subiecți ai prevenirii criminalității latente pot fi evidențiate organele de stat și organele administrației publice locale, organizațiile neguvernamentale și cetățenii care au o anumită influență asupra obiectului în scopul prevenirii infracțiunilor. Totodată, organul central în activitatea de prevenire este Ministerul Afacerilor Interne, căruia îi revine un rol deosebit în acest proces complex, „...determinat de diversitatea competențelor și atribuțiilor pe care le are, de spectrul larg al împuternicirilor care îi permit începerea și desfășurarea urmăririi penale, realizarea măsurilor speciale de investigație și a altor activități antiinfracționale, precum și de existența în structura acestuia a diferitor servicii și subdiviziuni specializate în prevenirea criminologică a infracțiunilor și altor încălcări de lege” [15, p. 277].

9. Demersurile științifice desfășurate în vederea studierii criminalității latente demonstrează că asupra unui astfel de fenomen negativ și constant este posibil și necesar de influențat. Criminalitatea latentă poate fi studiată și apreciată la nivel statal, ceea ce în perspectivă oferă

posibilitate de a corecta politica în domeniul contracarării acestui fenomen, luându-se în calcul aspectul latentității. Din păcate, în programele de luptă cu criminalitatea din Republica Moldova nu există până în prezent nici o mențiune despre partea latentă a fenomenului infracțional și, din aceste considerente, nu sunt prevăzute măsuri axate pe diminuarea și prevenirea infracțiunilor latente.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute în cadrul respectivei teze de doctorat sunt reflectate în următoarele: au fost clarificate aspectele evoluției cercetărilor în domeniul criminalității latente; a fost elucidat conceptul și caracteristicile criminalității latente [108, p. 474-482; 109, p. 483-490; 105, p. 22-26]; a fost realizată o clasificare a criminalității latente [109, p. 483-490]; au fost relevate consecințele criminalității latente [110, p. 474-482]; au fost cercetate cauzele și condițiile criminalității latente [111, p. 606-613]; au fost identificate măsurile de prevenire a criminalității latente [107, p. 147-152; 106, p. 46-49].

În urma abordării complexe a obiectului de cercetare, a fost soluționată **problema științifică de importanță majoră**, care constă în elaborarea cadrului conceptual privind particularitățile criminologice ale criminalității latente la etapa actuală, precum și fundamentarea unor concluzii și propuneri care permit de a realiza o abordare complexă în procesul perfecționării practicii de prevenire a tipului respectiv de criminalitate.

I. Concluzii:

1. Analiza literaturii de specialitate în relație cu tema de cercetare indică asupra faptului că în prezent rămân nesoluționate un șir de probleme legate de noțiunea criminalității latente și cauzele acesteia. De asemenea, lipsesc criterii clare de clasificare a tipurilor criminalității latente, nu sunt stabiliți subiecții și nu sunt elaborate măsurile de prevenire a respectivului fenomen negativ. O problemă deosebit de acută apare în cazul corelării concepției teoretice privind starea, evoluția și manifestările criminalității latente cu metodologia de cercetare și evaluare a parametrilor caracteristici fenomenului vizat. În acest sens, rămân incomplete cunoștințele despre criminalitate, în general, și criminalitatea latentă, în particular. Prin urmare, rămân nesoluționate în mare măsură atât obiectivele ce țin de apărarea intereselor individuale ale persoanelor, cât și a societății în ansamblu (*a se vedea*: capitolul 1, subcapitolul 1.2).

2. Până în prezent nu s-a ajuns la o formulă unică cu privire la definirea noțiunii de criminalitate latentă. Totodată, pot fi evidențiate următoarele ipoteze importante: criminalitatea latentă reprezintă o parte a criminalității în general; ea posedă caracteristici cantitative și calitative proprii; de regulă, dinamica acesteia este diametral opusă dinamicii criminalității înregistrate; structura criminalității latente este deosebită de structura criminalității înregistrate, deoarece specificul structurii latenței criminalității depinde de deosebirile în nivelul (gradul) latenței unor tipuri distincte de criminalitate (*a se vedea*: capitolul 2, subcapitolul 2.1).

Prin urmare, *criminalitatea latentă* poate fi definită ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil în timp și spațiu, care este constituit din totalitatea infracțiunilor nereflectate în

sistemul oficial de evidență statistică, caracterizându-se prin indicatori cantitativi-calitativi și prin particularități specifice de apariție și evoluție (*a se vedea*: capitolul 2, subcapitolul 2.1).

3. Actualmente, în literatura de specialitate există mai multe clasificări ale criminalității latente. Fiecare din aceste clasificări este orientată atât spre relevarea unor legități ale criminalității latente în general, cât și ale unor tipuri separate ale acesteia. Astfel, principalele tipuri de criminalitate latentă au la bază următoarele criterii de formare: a) mecanismul formării latenței; b) nivelul (gradul) latenței unor tipuri de criminalitate; c) cauzele latenței unor tipuri de infracțiuni; d) gradul de flagranță a infracțiunilor; e) gradul de informare (sau neinformare) despre infracțiuni al unui anumit cerc de persoane (martori, victime, funcționari ai organelor de drept etc.) (*a se vedea*: capitolul 2, subcapitolul 2.2).

4. Nivelul înalt al latenței face dificilă prognozarea evoluției situației criminogene atât într-o perioadă de timp concretă, cât și în ansamblu, pe unele tipuri de infracțiuni. Faptul dat se răsfrânge negativ asupra strategiilor de contracarare a criminalității, ceea ce se confirmă prin diferite date, inclusiv statistice. La rândul său, această situație nu permite statului să asigure o acoperire adecvată a necesităților organelor de drept cu resurse umane și materiale, precum și realizării unor măsuri reale de luptă cu criminalitatea în scopul menținerii ei la un nivel social acceptabil. De asemenea, criminalitatea latentă generează la cetățeni neîncrederea în capacitatea organelor de drept de a le garanta securitatea personală și a bunurilor din posesie, iar pe de altă parte, creează dificultăți semnificative în asigurarea de către stat a condițiilor pentru realizarea dreptului de acces al cetățenilor la justiție, nu este realizat pe deplin nici principiul inevitabilității răspunderii și pedepsei față de persoanele vinovate de comiterea infracțiunii (*a se vedea*: capitolul 2, subcapitolul 2.3).

5. *Analiza cauzelor* apariției criminalității latente a permis evidențierea următoarelor concluzii: 1) cauzele manifestării latenței au un caracter obiectiv-subiectiv, fiind condiționate de un complex de factori cu caracter economic, ideologic, politic, juridic etc. Respectiv, infracțiuni, la fel ca și toate fenomenele tenebre, apar ca urmare a rolului diminuat al statului în gestionarea relațiilor sociale, fie în rezultatul unor erori ale unei astfel de gestionări; 2) cauzele respective apar de sine stătător, indiferent de fenomenele care determină criminalitatea în general (*a se vedea*: capitolul 2, subcapitolul 2.4; capitolul 2, subcapitolul 2.5).

6. Aplicarea unor *metodologii complexe* (statistice, sociologice, evaluarea experților, studierea documentelor, monitorizarea și analiza proceselor de victimizare a populației etc.) în studierea criminalității latente poate avea ca finalitate cunoașterea proporțiilor reale ale fenomenului investigat. Astfel, în prezent utilizarea diverselor metode de estimare a criminalității latente oferă temei de a afirma că organele de drept posedă doar o treime din informații privind infracțiunile comise, aproximativ două treimi din ele fiind latente. Totodată, trebuie ținut cont și

de faptul că diverse metode utilizate în vederea aprecierii aspectului latent al fenomenului criminalității nu oferă o informație absolut exactă, iar rezultatele obținute sunt, în mare măsură, relative (*a se vedea*: capitolul 3, subcapitolul 3.1).

7. Prevenirea criminalității latente reprezintă un proces complex și multidimensional care presupune realizarea diferitor măsuri orientate spre relevarea infracțiunilor, respectarea legislației în procesul înregistrării lor, asigurarea legalității deciziilor procesual-penale privind constatarea existenței sau lipsei componentei de infracțiune, adică măsuri orientate spre obținerea unor indicatori obiectivi ai criminalității, apropiindu-i de cei reali. Prin urmare, măsurile de prevenire a latenței criminalității urmează a fi divizate în trei direcții de bază: a) măsuri generale de prevenire a latenței criminalității în ansamblu; b) măsuri orientate spre diminuarea latenței naturale; c) măsuri orientate spre diminuarea latenței artificiale. Necesitatea unei astfel de divizări este condiționată, înainte de toate, de diferența calitativă a mecanismului formării acestor tipuri de latență. În mod corespunzător trebuie să difere și măsurile care urmează a fi întreprinse pentru reducerea și înlăturarea acestora. Anume o astfel de divizare va permite crearea unui sistem de măsuri eficiente de prevenire a criminalității latente (*a se vedea*: capitolul 3, subcapitolul 3.3).

8. Diminuarea criminalității latente, modificând coraportul în favoarea celei înregistrate, este posibilă prin următoarele căi și metode: ridicarea nivelului general al conștiinței juridice a populației; implementarea măsurilor organizaționale, informative și administrative care vor favoriza procesele de formare a societății civile și vor ridica nivelul activismului social al cetățenilor; elaborarea unor metode și forme de colaborare a cetățenilor cu organele de drept; amplificarea controlului departamental și al procuraturii asupra înregistrării și soluționării sesizărilor despre infracțiuni, în special privind legalitatea deciziilor procesuale luate în urma examinării acestora; elaborarea criteriilor de apreciere a eficienței activității organelor de drept și al sistemului corespunzător de indicatori (*a se vedea*: capitolul 3, subcapitolul 3.3).

Semnificația teoretică a tezei este determinată de noutatea științifică, actualitatea și concluziile formulate. Acestea din urmă, conjugate cu propunerile prezentate în lucrare, sunt capabile să ofere soluții noi pentru actualizarea cadrului juridic în sensul modificării prevederilor ce țin de prevenirea fenomenului investigat. Informațiile conținute în teză largesc cunoștințele în domeniul investigat și pot fi utilizate pentru studierea în continuare a fenomenului criminalității latente. Concomitent, importanța teoretică a lucrării constă în faptul că ideile, concluziile și recomandările evidențiate completează fundamentele teoretice ale prevenirii acestui gen de criminalitate.

Valoarea practică a tezei de doctorat constă în faptul că ideile științifice și concluziile cuprinse în conținutul tezei pot fi utilizate în procesul de studii din cadrul instituțiilor de

învățământ cu profil juridic și, în plan doctrinar-teoretic, ca material inițial pentru o abordare mai profundă a criminalității latente. Rezultatele înregistrate pot fi utilizate în perfectarea cadrului juridic național al cercetării și inovării, în elaborarea politicilor și metodologiilor de valorificare a rezultatelor științifice înregistrate în activitatea instituțiilor de drept, în crearea unor platforme de dialog dintre mediul academic și instituțiile de drept, în vederea consultanței, avizării și a implementării celor mai bune și eficiente practici juridice, încadrate în strategiile naționale de dezvoltare sectorială.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în cadrul a 7 publicații științifice. În același timp, unele idei ce constituie rezultatul cercetării au fost prezentate la conferințe științifice internaționale.

Indicarea limitelor rezultatelor obținute, cu stabilirea problemelor rămase nerezolvate. Rezultatele obținute sunt limitate prin tema tezei de doctorat cercetată în conformitate cu specialitatea științifică aleasă, atenția științifică fiind focalizată pe problemele ce țin de cercetarea criminologică complexă și analiza științifico-doctrinară a criminalității latente. Reieșind din limitele impuse, au ieșit din aria de cercetare aspectele teoretico-practice de natură juridico-penală, execuțional-penală, procesual-penală și criminalistică.

II. Recomandări:

1. Pericolul social al tănuirii infracțiunilor de la evidență implică deseori comiterea repetată a infracțiunilor și răspândirea masivă a acestora. Ineficiența luptei cu fenomenul în cauză prin mijloacele juridice existente mărturisește despre prezența temeiurilor sociale și criminologice de criminalizare a respectivelor categorii de fapte. Având în vedere cele menționate, considerăm oportun de a completa CP al RM cu un articol nou (308¹), având următoarea redacție:

Art. 308¹ Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor și a sesizărilor despre infracțiuni

1) Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a sesizărilor despre infracțiuni prin refuzul neîntemeiat de a primi sau de a înregistra sesizarea despre infracțiuni, fie refuzul neîntemeiat de a înregistra o faptă care conține semnele unei infracțiuni de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.

Se pedepsesc cu ...

2) Tănuirea de la înregistrare în documentele de evidență statistică a infracțiunilor prin refuzul neîntemeiat de a porni o cauză penală, fie încetarea procesului penal până la realizarea acțiunilor de urmărire penală în privința bănuیتului sau învinuitului de către persoana abilitată cu astfel de atribuții.

Se pedepsesc cu ...

3) Acțiunile prevăzute la alin. 2) legate de învinuirea de săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Se pedepsesc cu ...

2. În scopul diminuării latenței infracțiunilor de corupție și încurajării cetățenilor de a comunica organelor de drept despre cazurile de corupție care au avut loc, propunem următoarea redacție a alin. (4) al art. 325 CP al RM: *Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate, **fie inițiativa a parvenit de la o persoană publică sau o persoană publică străină, cu condiția că scopurile urmărite de făptuitor nu contravin legislației în vigoare**, sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea care au săvârșit-o.*

Recunoașterea legislativă a persoanei care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la art. 324 CP al RM în calitate de victimă a acțiunilor ilegale ale unei persoane publice sau unei persoane publice străine în cazurile menționate mai sus va contribui nu doar la descoperirea infracțiunilor respective și diminuarea nivelului de latență a acestora, ci și la prevenirea pentru viitor a unor astfel de fapte.

3. Considerăm necesar de a revizui *criteriile de apreciere a activității* organelor de drept care desfășoară procesul de prevenire și combatere a criminalității. Astfel, activitatea acestora nu ar trebui să fie apreciată în baza indicatorilor cantitativi, ci în baza calității organizării și desfășurării lor, potențialul preventiv (eficiența) al activității desfășurate din punct de vedere al perspectivelor pe termen scurt și lung al influenței acestora asupra stării criminalității și a situației criminogene în ansamblu.

4. Simpla informare a populației despre necesitatea colaborării cu organele de drept este puțin eficientă, dacă aceasta nu este transformată în condiții și mecanisme concrete de colaborare. În acest sens, este important de stabilit o ordine mult mai accesibilă de informare din partea cetățenilor cu privire la infracțiunile despre care aceștia cunosc, precum și mecanismul stimulării morale și materiale a lor în legătură cu activitatea respectivă. În vederea realizării acestui deziderat, urmează să fie elaborat un *sistem de evidență a sesizărilor telefonice anonime*, unde orice cetățean poate culege un anumit număr de telefon și comunica tot ce cunoaște despre o infracțiune, fără a anunța datele sale personale. În astfel de cazuri, poliția urmează să-i stabilească un nume codificat, iar dacă informația s-a dovedit a fi utilă, persoana în cauză va primi o recompensă. Astfel, stimularea materială pentru informația privind infracțiunile comise poate deveni destul de utilă, contribuind în anumite limite la diminuarea criminalității latente.

5. Potrivit art. 3 al Legii nr. 105-XVI din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal*, măsurile de protecție pot fi aplicate doar în cazul

infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave. Astfel, participanții la proces în legătură cu infracțiunile ușoare sau mai puțin grave nu pot beneficia de protecție. În aceste condiții, lipsa de protecție a participanților la procesul penal față de influențările din partea persoanelor care au comis infracțiuni poate condiționa eschivarea de la îndeplinirea obligației de a da declarații, fapt care constituie o piedică serioasă în activitatea de investigare a infracțiunilor.

Luând în considerație faptul că declarațiile participanților la procesul penal au o importanță majoră pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorilor, propunem completarea art. 3 al Legii nr. 105 din 16.05.2008 *cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal*, astfel încât și participanții la proces care favorizează descoperirea infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave să beneficieze de protecție corespunzătoare.

6. Este foarte important și oportun elaborarea și implementarea unui program de informare în masă a cetățenilor privind existența și funcționarea sistemului de protecție a participanților la procesul penal. Programul urmează a fi elaborat de către Guvernul Republicii Moldova, iar informarea cetățenilor poate fi realizată prin intermediul surselor mass-media și a campaniilor de informare a populației în acest sens.

7. Stabilirea, cel puțin aproximativă, a dimensiunilor de criminalizare a societății înseamnă a ne apropia de soluționarea problemei criminalității latente. Acesta este un fenomen cu proporții într-atât de mari încât metodele sociologice tradiționale nu pot oferi întotdeauna un tablou real al criminalității latente. Din atare rațiuni, considerăm oportun ca în procesul pregătirii unui recensământ ordinar al populației să fie incluse o serie de întrebări privind infracțiunile comise contra cetățenilor. Rezultatul va fi mai eficient dacă întrebările vor fi expuse într-un chestionar separat. În baza rezultatelor recensământului va fi posibil planificarea unor cheltuieli legate de bugetul necesar activității organelor de drept în domeniul prevenirii și combaterii criminalității. În afară de aceasta, datele recensământului pot determina raioanele, sectoarele și localitățile problematice în care numărul infracțiunilor latente este mai mare decât media pe țară.

8. Considerăm necesar a desfășura chestionarea tuturor condamnaților care își ispășesc pedeapsa în locurile de detenție. În chestionar urmează a fi incluse întrebări privind activitățile ilegale ale persoanelor respective până la momentul reținerii lor. Presupunem că majoritatea respondenților vor indica doar infracțiunile pentru care au fost condamnați. Însă nu este exclus faptul că unii din ei vor da mai multe informații despre activitatea lor infracțională, fiind convinși în anonimatul complet al chestionării și prezentând astfel o informație mai completă.

Sugestii privind potențialele direcții viitoare legate de tema abordată. În baza rezultatelor obținute în cadrul prezentei teze de doctorat sunt identificate și direcțiile unor cercetări de perspectivă la care se atribuie: probleme ce țin de latența criminalității ecologice;

studiu privind latența criminalității legată de circulația substanțelor narcotice; latența criminalității în domeniul tehnologiilor informatice.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic:
în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ mediu și superior cu profil juridic; în practica de urmărire penală și cea judiciară.

BIBLIOGRAFIE

I. Referințe bibliografice în limba română

1. AMZA, T. *Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică*. București: Lumina lex, 2002. 1085 p. ISBN 973-588-492-5.
2. BÎRGĂU, M. *Criminologie. Curs universitar*. Chișinău: Print-Caro SRL. 2010. 687 p. ISBN 978-9975-4098-9-6.
3. BUJOR, V., BEJAN, O. Unele aspecte conceptuale și metodologice ale prevenirii criminalității. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, nr. 3, 2016. p. 11-19. ISSN 2345-1130.
4. BUJOR, V. Combaterea criminalității – baza științifică ori cu privire la asigurarea științifică a combaterii criminalității. În: *Legea și viața*, nr. 1(96), 1995. p. 34-36. ISSN 0869-1541
5. BUJOR, V., BEJAN, O., ILIE, S., CASIAN, S. *Elemente de criminologie*. Chișinău: Știința, 1997, p. 15. Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie generală*. Chișinău: Museum, 2001, 312 p. ISBN 9975-906-56-7.
6. *Cazurile de amenințări înregistrate prin intermediul Aplicației „Harta Amenințărilor” în perioada a 6 luni anul 2020* [citat 27.11.2020]. Disponibil: <http://www.poliția.md>
7. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 72-74 din 14.04.2009
8. *Concepția prevenirii și combaterii criminalității* aprobată prin ordinul IGP nr. 530 din 29.12.2017
9. Declarația Națiunilor Unite privind principiile fundamentale ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere cuprinsă în Rezoluția Adunării generale O.N.U. nr.40/34 din 29 noiembrie 1985. În: *Culegere de acte internaționale în domeniul justiției penale. Vol. I. Convenții internaționale*. IRP. Chișinău: Cartea juridică, 2011. p. 476-468
10. DINCU, A. *Bazele criminologiei*, București: Proarcadia, 1993, p. 23-24, Citat de GLADCHI, Gh. în *Criminologie Generală*. Chișinău: Museum, 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
11. GHEORGHIU-BRĂDEȚ, I. *Criminologie generală românească*. Brașov, 1993, 219 p.
12. GLADCHI, Gh. *Criminologie Generală*. Chișinău: Museum, 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
13. GLADCHI, Gh. *Criminologie: Manual pentru facultățile de drept și polițienești*. Chișinău: CEP USM, 2019, 619 p. ISBN 978-9975-142-99-1

14. Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova pentru 12 luni 2018. [citată 21.06.2019]. Disponibil: <https://www.mai.gov.md/ro/date-statistice>
15. LARII, Iu. *Criminologie*. Ediție revizuită și adăugită. Chișinău: Cartea militară, 2020, 290 p. ISBN 978-9975-3366-1-1.
16. LARII, Iu. Criminalitatea latentă: caracteristici și forme de manifestare. În: *Probleme de prevenire și combatere a criminalității*. Anuar științific. Ediția a X-a. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2010, p. 70-77. ISBN 978-9975-935-43-2.
17. LARII, Iu., NUCU, M. *Prevenirea și combaterea traficului ilicit de droguri*. Ghid metodic. Chișinău: Tipogr. Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, 2020, 210 p. ISBN 978-9975-121-66-8.
18. Legea nr. 105-XVI din 16.05.2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În: *Monitorul Oficial* Nr. 112-114 din 27.06.2008
19. Legea nr. 132 din 17 iunie 2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. În: *Monitorul Oficial* Nr. 245-246 din 30.07.2016
20. Legea Nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. În: *Monitorul Oficial* Nr. 293-305 din 09.09.2016
21. Legea nr. 216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. În: *Monitorul Oficial* Nr. 170-172 din 08.08.2003
22. Legea nr. 269 din 12.12.2008 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf). În: *Monitorul Oficial* Nr. 57-58 din 20.03.2009.
23. Legea nr. 122 din 12.07.2018 privind avertizorii de integritate. În: *Monitorul Oficial* Nr. 309-320 din 17.08.2018, art. 2.
24. NISTOREANU, Gh. PĂUN, C. *Criminologie* Ed. Didactică și pedagogică, București, 1994. ISBN: 973-30-3583-1. 352 p.
25. *Nota de activitate a Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2020*, Chișinău, 2021. [citată 12.05.2020] Disponibil: <https://www.mai.gov.md/sites/default/files/rapoarte/rapoarte%2020>
26. *Notă informativă privind activitatea în domeniul prevenirii criminalității și evoluția fenomenului pe parcursul a VI luni ale anului 2019*. [citată 28.09.2019]. Disponibil: http://politia.md/sites/default/files/nota_prevenire_VI_luni_2019_pentru_presa.pdf
27. *Notă informativă privind activitatea în domeniul prevenirii criminalității și evoluția fenomenului pe parcursul a IX luni ale anului 2019*. [citată 22.11.2019]. Disponibil: http://politia.md/sites/default/files/nota_prevenire_ix_luni_2019_pentru_presa.pdf

28. OANCEA, I. *Probleme de criminologie*. București: ALL, 1994. 239 p. ISBN: 9735710218
29. Ordinul interdepartamental al Procuraturii Generale, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției nr. 121/254/286-O/95 din 18 iulie 2008 *cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni*
30. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 07.03.2019* în urma examinării procesul penal înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii municipiului Chișinău, Oficiul Buiucani, cu nr. 26pr/19 din 21.02.2019
31. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 24.08.2018* în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 077pr/18 din 09.08.2018
32. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 25.09.2019* în urma examinării materialelor procesului penal nr. 97 înregistrat la data de 10.09.2019 în Registrul nr.1 „de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni” al Procuraturii raionului Orhei
33. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 21.06.2018* în urma examinării materialelor procesul penal înregistrat la 17 septembrie 2015 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău cu nr.2724
34. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 18.03.2019* în urma examinării materialelor procesul penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 40pr/19 din 14.03.2019
35. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 01.10.2018* în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 392 din 16.02.2017
36. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 02.01.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat în registrul R-1 al IP Buiucani, mun. Chișinău, cu nr. 2842 din 18.12.2018
37. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 14.03.2019* în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 392 din 16.02.2017

38. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 21.03.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 12 martie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 505
39. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 06.03.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 19 februarie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 347
40. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 07.03.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 21 februarie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 370
41. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 24.04.2019* în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 55pr/19 din 15.04.2019
42. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 24.04.2019* în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 55pr/19 din 15.04.2019
43. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 10.04.2019* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în R-1 al IP Buiucani, DP mun. Chișinău, cu nr. 2266 din 10.09.2017
44. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 10.04.2019* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în R-1 al IP Buiucani, DP mun. Chișinău, cu nr. 2266 din 10.09.2017
45. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 25.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 18 aprilie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 830
46. *Ordonanță privind refuzul în pornirea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 26.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 19 aprilie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 845
47. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 18.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal, înregistrat în R-1 a Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani, cu nr. 021pr/18 din 20.02.2018

48. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 25.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 14 decembrie 2016 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii municipiului Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 301pr/16
49. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 01.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 3 martie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 438
50. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 19.04.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 22 martie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 597
51. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 13.04.2019* în urma examinării materialul înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 613 din 23.03.2018
52. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 17.04.2019* în urma examinării materialul înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 662 din 01.04.2019
53. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 18.04.2019* în urma examinării procesului penal înregistrat în R-1 al IP Buiucani a D.P. mun. Chișinău, cu nr.706 din 04.04.2019
54. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 17.04.2019* în urma examinării procesului penal înregistrat în R-1 al IP Buiucani a D.P. mun. Chișinău, cu nr.2676 din 29.11.2018
55. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 02.05.2019* în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 8 aprilie 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii municipiului Chișinău, Oficiul Buiucani, cu nr.52pr/19
56. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 08.05.2019* în urma examinării materialelor procesului penal, înregistrat în R-1 a Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani, cu nr. 053pr/19 din 11.04.2019
57. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 20.05.2019* în urma examinării materialul înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii, mun. Chișinău, oficiul Buiucani cu nr. 060pr/19 din 24.04.2019

58. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 24.05.2019 în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 67pr/19 din 16.05.2019.*
59. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 15.05.2019 în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 2 mai 2019 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 924*
60. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 28.05.2019 în urma examinării materialul înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 916 din 30.04.2019*
61. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 21.05.2019 în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 934 din 07.05.2019*
62. *Ordonanță de refuz în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 14.05.2019 în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 915 din 30.04.2019*
63. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 02.01.2020 în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani, din 06.12.2019, cu nr.230*
64. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 03.01.2020 în urma examinării materialelor procesul penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 264pr/19 din 24.12.2019*
65. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 13.02.2020 în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat în R-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr.003pr/20 din 14.01.2020*
66. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 06.02.2020 în urma examinării materialului de control nr. 008pr/20 din 22.01.2020*
67. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 10.02.2020 în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 013pr/20 din 29.01.2020*

68. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 26.02.2020 în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 018pr/20 din 11.02.2020*
69. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 26.02.2020 în urma examinării materialului înregistrat în R-1 al IP Buiucani a D.P. mun. Chișinău, cu nr.277 din 16.02.2020*
70. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 20.02.2020 în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 226 din 08.02.2020*
71. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 17.03.2020 în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 295 din 19.02.2020*
72. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 12.03.2020 în urma examinării materialului înregistrat la 5 martie 2020 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 401*
73. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 12.06.2020 în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 051pr/20 din 29.05.2020*
74. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 10.06.2020 în urma examinării materialului procesului penal înregistrat la 1 iunie 2020 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 763*
75. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 23.06.2020 în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, din 23 iunie 2020, cu nr.795*
76. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 22.10.2020 în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr. 1589 din 10.10.2020*
77. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 08.07.2020 în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în Registrul de*

evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, din 26 iunie 2020, cu nr.913

78. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 18.07.2020* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, din 9 iulie 2019, cu nr. 1446
79. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 22.07.2020* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat la 24 aprilie 2020 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani, municipiul Chișinău, cu nr. 566
80. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 29.07.2020* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, din 07.07.2020, cu nr.977
81. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 03.08.2020* în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 076pr/20 din 18.07.2020
82. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 15.08.2020* în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență al sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, din 22 iulie 2020, cu nr.1096
83. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 28.10.2020* în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al IP Buiucani, mun. Chișinău cu nr.1531 din 02.10.2020
84. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 31.10.2020* în urma examinării materialului înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 105pr/20 din 17.10.2020
85. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 05.11.2020* în urma examinării materialului înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii municipiului Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr.106pr/20 la 22.10.2020
86. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 23.11.2020* în urma examinării materialului procesului penal înregistrat în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Procuraturii municipiului Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr.108pr/20 la 23.10.2020

87. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 09.11.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 109pr/20 din 26.10.2020*
88. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 06.11.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 110pr/20 din 26.10.2020*
89. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 09.11.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al IP Buiucani la 16.10.2020 cu nr. 1627*
90. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 12.11.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al DP a IP Buiucani cu nr. 1707 din 29.10.2020*
91. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 24.11.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Inspectoratului de Poliție Buiucani al Direcției de Poliție a mun. Chișinău, cu nr. 1358 din 03 septembrie 2020*
92. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 01.12.2020 în urma examinării procesului penal înregistrat în REI-1 al Procuraturii mun. Chișinău, Oficiul Buiucani cu nr. 114 pr/20 din 16.11.2020*
93. Raport despre activitatea procuraturii în anul 2021 // http://procuratura.md/file/2022-03-21_RAPORT%20de%20activitate%20FINAL.pdf
94. *Ordonanță privind refuzul în începerea urmăririi penale și clasarea procesului penal din 10.12.2020 în urma examinării materialelor procesului penal înregistrat la 09 septembrie 2020 în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni al Inspectoratului de Poliție Buiucani al Direcției de Poliție a municipiului Chișinău, cu nr.1407*
95. OSTAVCIUC, D. *Sesizarea organului de urmărire penală*. Monografie. Chișinău: Cartea militară, 2020. 204 p. ISBN 978-9975-3366-5-9.
96. POP, T. *Criminologie*. Cluj, 1928, p. 283; GHEORGHIU, I. *Criminologie*, vol. I, București, 1972, p. 99; URSA, V. *Criminologie generală*. Cluj, 1985, p. 222. Citați de GLADCHI Gh. În: GLADCHI, Gh. *Criminologie generală*. Chișinău: Museum, 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
97. *Raport privind activitatea poliției. Semestrul I, anul 2020*. [citat 07.10.2020]. Disponibil: <http://politia.md/ro/content/raport-privind-activitatea-politiei-semestrul-i-anul-2020-0>

98. *Raport privind activitatea poliției. Anul 2020.* [citat 14.05.2021]. Disponibil: https://politia.md/sites/default/files/raport_cu_privire_la_activitatea_politiei_12_luni_2020_final.pdf
99. *Raport privind activitatea sistemului administrației penitenciare pentru anul 2020.* Chișinău: ANP, 2021. p. 9-12 [citat 24.02.2021]. Disponibil: <https://anp.gov.md/rapoarte-de-bilant>
100. *Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020.* [citat 14.05.2021]. Disponibil: <http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20>
101. *Sondaj realizat în rândul funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și al avocaților în perioada 11.01.2021-19.02.2021 pe un eșantion de 100 respondenți.*
102. *Sondaj realizat în rândul cetățenilor în perioada 11.01.2021-19.02.2021 pe un eșantion de 100 respondenți.*
103. STĂNOIU, R. *Criminologie*, București: Oscar print, 1997, 228 p. ISBN: 973-96685-4-0
104. TANOVICEANU, I. *Criminalitatea în România după ultimele statistici*, București, 1909, p. 23 Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie Generală*. Chișinău: Museum, 2001, p.157, ISBN: 9975-906-56-7.
105. VARVARICI, Gh., URSU, V. Repere conceptuale privind criminalitatea latentă. În: *Legea și viața* nr. 7 , 2019, p. 22 – 26. ISSN 1810-309X
106. VARVARICI, Gh. Diminuarea criminalității latente în contextul acțiunilor de prevenire a criminalității reale. În: *Legea și viața* nr. 8 (332) , 2019, p. 46 – 49. ISSN 1810-309X
107. VARVARICI, Gh. Măsurile orientate spre diminuarea latenței unor tipuri distincte de criminalitate. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*, Științe socioumane, Ediția a XIX-a, nr. 1. Chișinău, 2019, p. 156 – 161. ISSN 1857-0976
108. VARVARICI, Gh. Repere conceptuale privind latența criminalității penitenciare. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău, 2018. p. 474-482. ISBN 978-9975-121-48-4
109. VARVARICI, Gh. Unele considerente privind criminalitatea latentă. În: *Criminalitatea transfrontalieră și transnațională: Tendințe și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 26 iunie 2018, Chișinău, 2018. p. 483-490. ISBN 978-9975-121-48-4
110. VARVARICI, Gh., Reflecții teoretice privind consecințele criminalității latente. În: *ISCIENCE.IN.UA Журнал «Актуальные научные исследования в современном*

муре». Выпуск 5(49) Часть 6. Переяслав-Хмельницкий, 2019. p. 19-25. ISSN 2524-0986

111. VARVARICI, Gh. Cauzele și condițiile criminalității latente. În: *Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 4 decembrie 2020, Chișinău, 2021. p. 606-613. ISBN 978-9975-121-76-7

II. Referințe bibliografice în limbile engleză și franceză

112. CROWTHER, Chris. *An Introduction to Criminology and Criminal Justice*. 2007. 412 p. ISBN-10: 1403912165
113. ZIEGENHAGEN, E. BROSNAN, D. *Victim responsens to robbery and crime control policy*. New-York, 1985
114. TRUMAN J.L., RAND M.R. Criminal Victimization 2009 În: *Bull of Bureau of Justice Statistics*. 2010. October. p. 4-9;
115. Home Office Statistical Bulletin. *Crime in England and Wales*, 2009/10. Findings from the British Crime Survey and police recorded crime. Edited bay: John Flatley, Chris Kershaw, Kevin Smith, Rupert Chaplin and Debbie Moon. Crown Copyright, July 2010. p. 116-220. ISSN 1358-510X
116. Office for National Statistics. *Crime in England and Wales: Year ending june 2015* [citat 14.03.2020] Disponibil: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/crimeandjustice/bulletins/crimeinenglandandwales/2015-10-15>
117. Home Office Statistical Bulletin. *Crime in England and Wales*, 2008/09. Findings from the British Crime Survey and police recorded crime. Edited bay: Alison Walker, John Flatley, Chris Kershaw and Debbie Moon. Crown Copyright, July 2009. Vol. 1. ISSN 1358-510X
118. Home Office. *Crime Outcomes in England and Wales 2014/15*. Statistical Bulletin 01/15. Edited by: Jenny Allan. Julai 2015. [citat 14.03.2020] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/445753/hosb0115.pdf
119. SEELING E., *Traite de criminologie*. Trad. de l'allemand. Presses Universitaires de France, 1956. 409 p. ASIN B003NHYS DM
120. STEFANI, G., LEVASSEUR, G., JAMBU-MERLIN, R. *Criminologie et Science Penitentiaire*. Paris: Dalloz, 1970. 697 p.

III. Referințe bibliografice în limba rusă

121. АВАНЕСОВ, Г. *Криминология*. 2-е изд. Москва: Академия МВД СССР, 1984. 500 с.
122. АВАНЕСОВ, Г. *Криминология. Прогностика. Управление*. Горький: Изд-во ГВШ МВД СССР, 1975. 423 р.
123. АГЕЕВА, Ю. *Пенитенциарная преступность*. În: *Следователь*. 2001. № 5. с. 45 с. 44-47. ISSN 1812-3783
124. АЙКОВ, Д., СЕЙГЕР, К., ФОНСТОПХ, У. *Компьютерные преступления. Руководство по борьбе с компьютерными преступлениями*. Москва: Мир, 1999. 352 с. ISBN 5-03-003312-2.
125. АКАЕВА, А. *Проблемы латентности преступлений в сфере экономики*. Дис. ... канд. юрид. наук Махачкала, 2002. 199 с. [citat 11.01.2020] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/problemy-latentnosti-prestuplenij-v-sfere-jekonomiki.html>
126. АКАЕВА, А. *Проблемы латентности преступлений в сфере экономики*. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Махачкала, 2002. 36 с.
127. АКУЛИНИНА, Е., ТАРЛО, Е. *Латентная преступность в Российской Федерации*. Москва: МАКС-Пресс. 2003. 31 с.
128. АКУТАЕВ, Р. *Латентная преступность: современное понимание: пособие*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский университет МВД России, 1998. 61 с.
129. АКУТАЕВ, Р. *Криминологический анализ латентной преступности*. Диссертация доктора юридических наук. Санкт-Петербург, 1999. 358 с. [citat 22.03.2020] Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/kriminologicheskii-analiz-latentnoi-prestupnosti>
130. АКУТАЕВ, Р. Латентная преступность: актуальность, проблемы и понятие. În: *Государство и право*. 1997. № 12. с. 78-82 ISSN: 0132-0769.
131. АЛИКПЕРОВ, Н., РАСУЛОВ, Р. *Понятие и причины латентной преступности*. Баку, 1989. 40 с.
132. АЛЕКСАНДРОВА, Е. *Детектор лжи используется в США при приеме на работу в 5% случаев*. [citat 24.12.2018] Disponibil: <http://www.apriorikazan.ru/vusa.html>.
133. АЛЕКСЕЕВ, А. *Криминология. Курс лекций*. Москва: «Щит-М», 2006. 344 с. ISBN 5-94471-21-7.
134. АЛЕКСЕЕВ, А., РОША, А. Латентная преступность и эффективность деятельности правоохранительных органов. În: *Латентная преступность: познание, политика,*

- стратегия*. Сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 30-35. ISBN 10000.00.
135. АЛЕКСЕЕВ, А., РОША, А. Латентная преступность и эффективность деятельности правоохранительных органов. *În: Вопросы борьбы с преступностью*. Москва: Юридическая литература, 1973, № 19. с. 30-45.
136. АЛЕКСЕЕВА, А., ЗАБЛОЦКАЯ, А., КОЛБАСИНА, Е. *Латентная преступность: понятие, причины, способы измерения и противодействия*. Учебное пособие. Волгоград: ВА МВД России, 2008. 86 с. ISBN 978-5-7899-0584-5.
137. АМУТИНОВ, А. *Проблемы естественно-латентной преступности* (по материалам Республики Дагестан). Диссертация кандидата юридических наук: 12.00.08. Махачкала, 2004. 179 с.
138. АНТОНЯН, Ю., БОРОДИН, С. *Преступное поведение и психические аномалии*. Москва: Спарк, 1998. 215 с. ISBN 5-88914-086-8.
139. АНТОНЯН, Ю. Преступность в местах лишения свободы и ее причины. *În: Уголовное право*. 2002. № 4. с. 101-104; ISSN 2071-5870.
140. АНТОНЯН, Ю. Проблемы индивидуальной профилактики преступлений. *În: Пути совершенствования мер по предупреждению преступности*. Москва: Академия МВД СССР, 1988. с. 64-70.
141. АРГУНОВА, Ю. Изменения показателей преступности против личности. *În: Преступность, статистика, закон*. Москва, 1997. с. 27-33. ISBN 5-87817-014-0.
142. АРТЕМЬЕВ, Н., НЕКРАСОВ, А. *Рецидивная преступность в местах лишения свободы: криминологическая характеристика и предупреждение*. Самара: Самарский юридический институт ФСИН России, 2007. 174 с.
143. БАБАЕВ, М. *Социальные последствия преступности*. Москва: Академия МВД СССР, 1982. 82 с.
144. БАБИЙ, Н., БАРКОВ, А., ГРУНТОВ, И. и др. *Уголовное право. Общая часть: учебник под ред. В.М. Хомича*. Минск: Тесей, 2002. 495 с. ISBN 985-436-038-2.
145. БАРАНОВ, О. Кримінологічні проблеми комп'ютерної злочинності. *În: Інформаційні технології та захист інформації: зб. науков. праць*. Вип. Запоріжжя: Юридичний інститут МВС України, 1998. с. 64-67.
146. БАХМУДОВ, З. *Проблемы латентной экологической преступности* (по материалам Республики Дагестан). Дис. ... канд. юрид. наук. Махачкала, 2006. 182 с. [citat 22.12.2018] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/problemy-latentnoj-jekologicheskoy-prestupnosti.html>

147. БЕККАРИЯ, Ч. *О преступлениях и наказаниях*. Москва: Инфра-М, 2004. 184 с. ISBN 5-16-001961-8
148. БЕККАРИЯ, Ч. *О преступлениях и наказаниях*. Москва: Стелс, 1995. 304 с. ISBN 5-85496-073-7.
149. БЕЛЯЕВ, С. Преступность в США, Анализ уголовной статистики. În: *Государство и право*, Москва: Наука, 1997, № 5. с. 122-124. ISSN 1026-9452.
150. БЛУВШТЕЙН, Ю. *Криминологическая статистика*. Минск: Изд-во Мин. ВШ МВД СССР, 1981, 96 с.
151. БЛУВШТЕЙН, Ю. *Криминология и математика*. Москва: Юридическая литература, 1974, 176 с.
152. БОРОДИН, С. *Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы*. Москва: Наука, 1990. 272 с. ISBN 5-02-012930-5.
153. БОСАКОВ, В. Взаимодействие правоохранительных органов в борьбе с налоговыми преступлениями. În: *Общество и право*. Краснодар, 2009. № 4. с. 170 - 174. ISSN 1727-4125.
154. БРАЙЕН, Р. ШЕЛЛИ, Д. *Единые отчеты о преступности: полиция сообщает о преступлениях*. Москва: Питер, 2003. 182 с. [citat 12.11.2019] Disponibil: <https://lib.sale/kriminologiya-pravo-uchebnik/edinyie-otchetyi-prestupnosti-politsiya-80340.html>
155. БРЕЗГИН, Н. Пенитенциарная преступность: криминологический взгляд на проблему. În: *Уголовно-исполнительный процесс: проблемы теории и практики*. Материалы международной научно-практической конференции. Рязань: Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний, 2007. р. 28-32. ISBN 978-5-7943-0274-5.
156. БУЛАТОВ, Г., МАЙОРОВ, Н. Показательность данных уголовной статистики. În: *Вестник Московского госуниверситета*. Серия «Право». Вып. 3. Москва, 1969. р. 56-62; ISSN 0130-0113.
157. БУРАВЛЁВ, Ю. *Виды юридической ответственности в системе государственной службы*. Москва: Юрист, 2008. 152 с. ISBN 978-5-94103-324-9.
158. БУРДАНОВА, В. *Расследование уголовных дел об убийствах, замаскированных инсценировкой самоубийства, и дел о доведении до самоубийства*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук: 12.00.08. Ленинград, 1966, 17 с.
159. ВАНДЫШЕВ, В. Влияние виктимологических факторов на состояние латентной преступности. În: *Вопросы профилактики преступлений*. Ленинград, 1977. с. 29-39

160. ВИЦИН, С. *Моделирование в криминологии*. Москва: НИиРИО ВШ МВД СССР, 1973. 104 с.
161. ГАВРИЛОВ, Б. *Латентная преступность: понятие, структура, факторы латентности и меры по обеспечению достоверности уголовной статистики*. Монография. 2-е изд., переработанное и доп. Москва: Проспект, 2007. 118 с. ISBN 978-5-484-0149-3.
162. ГАВРИЛОВ, М., ИВАНОВ, А. Извлечение и исследование компьютерной информации. *В: Уголовное право*. 2004. № 4. с. 74-76. ISSN 2071-5870.
163. ГЕРЦЕНЗОН, А. Основные положения и задачи советской науки уголовной статистики. *В: Проблемы искоренения преступности*. Москва: Юридическая литература, 1965. р. 50-56.
164. ГИЛИНСКИЙ, Я. *Криминология: теория, история, эмпирическая база, социальный контроль*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2009. 504 с. ISBN 978-5-94201-574-2.
165. ГОРШЕНКОВ, Г. *Криминологический словарь*. 2-е изд., доп. Нижний Новгород: Нижегородский государственный университет, 2007, 264 с. ISBN 5-85746-770-5
166. ГОРЯИНОВ, К. Латентная преступность: результаты исследования и меры борьбы. *В: Латентная преступность: познание, политика, стратегия: сборник материалов международного семинара*. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 23-26.
167. ГОТЛИБ, Р. Прокурорский надзор в борьбе с латентной виктимностью. *В: Потерпевший от преступления*. Сборник статей. Владивосток: ДВГУ, 1974. 216 с.
168. ГРИШИН, А. Латентная преступность порождает беспредел. *В: Сегодня*. 1996. 8 мая. с. 1.
169. ДАВЫДОВ, А. Константы в социальных системах. *В: Вестник РАН*. 1993. № 8. с. 733 – 736, ISSN 0869-5873.
170. ДАВЫДОВ, А. Существует ли мера социальной гармонии? *В: Социологические исследования*. 1988. № 5. с. 72 – 74. ISSN 0132-1625.
171. ДАВЫДОВ, А. *Методическое пособие по измерению структурной дисгармонии социальных систем*. Москва: АН СССР, Институт социологии, 1990. 32 с.
172. ДАВЫДОВ, А. Модульная теория социума. *В: Проблемы теоретической социологии*. Санкт-Петербург: Петрополис, 1994. с. 25 – 31. ISSN 1607-5374.
173. ДАВЫДОВ, А. *Модульный анализ и конструирование социума*. Москва: ИС РАН, 1994. 198 с. ISBN 5-201-07430-7.

174. ДАНЬШИН, И. К вопросу о латентной преступности. *În: Проблемы социалистической законности на современном этапе коммунистического строительства. Тезисы докладов республиканской научной конференции.* Харьков: Юрвуз, 1978. р. 205-211
175. ДЕМИДОВ, Ю. Криминологическая ситуация в социально-бюджетной сфере. *În: Уголовное право.* 2000. № 4. с. 97-98, ISSN 2071-5870
176. ДЕМИДОВ, Ю. Организованная преступность и коррупция в социально-бюджетной сфере. *În: Право и экономика.* 2001. №5. с. 23-25. ISSN 0869-7671.
177. ДЖОН, Д., ФУДХИВАРА, Е., САГИСАКА, С. Решение не сообщать о сексуальных нападениях в Японии. *În: Международный журнал о предупреждении преступлений и сравнительной криминологии.* 2009. с. 12-15.
178. ДЗИОВ, Б. Латентная преступность в контексте практики предупреждения и раскрытия преступлений. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия.* Сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 108-111.
179. ДОВРЫНИНА, Е. Госэкзамен на детекторе лжи. *În: Российская газета.* 2004. 28 сентября. с. 3
180. ДОЛГОВА, А. *Криминология.* Москва: Норма, 2010. 384 с. ISBN 978-5-468-00252-0
181. ДОЛГОВА, А. *Преступность в России и проблемы борьбы с ней.* Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2001. 243 с. ISBN 5-87817-028-0.
182. ДОЛГОВА, А., АРГУНОВА, Ю., АСТАНИН, В., ЕВЛАНОВА, О. и др. Преступность в России и ее изменения в конце 20 века. *În: Преступность в России и проблемы борьбы с ней.* Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2001. с. 238 -244. ISBN 0767808000.
183. ЖУРАВЛЁВ, Р. Оценка состояния латентной преступности в сельской местности. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия.* Сборник материалов международного семинара. Москва: Всерос. науч.-исслед. ин-т МВД, 1993. с. 247-250.
184. ЗАБРЯНСКИЙ, Г., ШЛЯПОЧНИКОВ, А. Выявление латентной преступности. *În: Советское государство и право.* Москва: Наука, 1971, № 5. с. 98-103. ISSN 0132-0769.
185. ЗАКАТОВ, А. Роль взаимодействия следователей с органами дознания в выявлении латентных преступлений. *În: Совершенствование предварительного следствия в аспекте искоренения преступности в нашей стране.* Вып. 9 – 10. Иркутск, 1975. р. 110- 117.

186. ЗАХАРЕВИЧ, Ф. Опыт юридической статистики. *Журнал министерства внутренних дел*. 1853. кн. 41. с. 254-270.
187. ЗВЕКИЧ, У. Сравнение обзоров виктимизации в странах Восточной и Центральной Европы. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия: Сборник материалов международного семинара*. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 57-72.
188. ЗВЕКИЧ, У. ФРАТЕ, А. Обзоры виктимизации: международная перспектива. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия. Сборник материалов международного семинара*. Москва: ВНИИ МВД России, 1993. с. 36-40
189. ЗОРНИКОВ, Д. К вопросу о предупреждении «силового предпринимательства» в малом предпринимательстве. *În: Проблемы социальной и криминологической профилактики преступлений в современной России*. Материалы Всероссийской научно-практической конференции (18 – 20 апреля 2002 года). Вып. 2. Москва, 2003. с. 266 – 268. ISBN 5-94647-005-1.
190. ИВАЩЕНКО, А., РЕВЯГИН, А. *Нераскрытая насильственная преступность*. Москва: Юрлитинформ, 2013. 191 с. ISBN 978-5-4396-0512-5.
191. ИНШАКОВ, С. *Зарубежная криминология*. Москва: ИНФРА-М: НОРМА, 1997, 374 с. ISBN 5-89123-099-2.
192. ИНШАКОВ, С. *Латентная преступность в Российской Федерации: 2001 – 2006*. Москва: ЮНИТИ, 2007. 349 с. ISBN 978-5-238-01310-7.
193. ИНШАКОВ, С. *Теоретические основы исследования и анализа латентной преступности*. Москва: ЮНИТИ: Закон и право, 2012. 839 с. ISBN 978-5-238-02125-6.
194. ИЩЕНКО, Е. ТОПОРКОВ, А. *Криминалистика: учебник*. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Инфра-М, 2010. 780 с. ISBN 978-5-16-004067-7.
195. КАЛИНИН, Ю. К вопросу о понятии, сущности и основных чертах пенитенциарного преступления. *În: Человек: преступление и наказание*. 2004. № 4.(48). с. 13-16. ISSN 1999-9917.
196. КАРПЕЦ, И. *Преступность: иллюзии и реальность*. Москва: Российское право, 1992. 431 с. ISBN 5-7260-0577-5
197. КАСЬЯНЕНКО, М. Некоторые криминологические особенности экологических преступлений, совершаемых организованными преступными формированиями на Северном Кавказе. *În: Российский следователь*. 2010. № 7. с. 36-38. ISSN 1812-3783.

198. КВАШИС, В.Е., ГЕНРИХ, Н.В. Преступность в России и зарубежных странах: методологические аспекты сравнительного анализа. *În: Пролог: журнал о праве.* 2013. № 4. с. 23-31 ISSN 2306-7136
199. КВАШИС, В. МОРОЗОВ, Н. Организованная преступность в Японии. *În: Научный портал МВД России.* 2013. № 4, с. 121-130. ISSN 2073-4069
200. КВАШИС, В. Преступность в США: тенденции, причины, меры противодействия. *În: Научный портал МВД России.* 2013. № 2. с. 27-38. ISSN 2073-4069.
201. КЕТЛЕ, А. *Социальная физика, или опыт исследования о развитии человеческих способностей.* Киев, 1911. 360 с.
202. КИТАЕВ, Н. Судебно-психологическая экспертиза при разоблачении инсценировок несчастных случаев и самоубийств. *În: Законность.* № 12. 1995. с. 15 – 16. ISSN 0869-4486
203. КЛЕЙМЕНОВ, М. *Уголовно-правовое прогнозирование.* Томск: Издательство Томского университета, 1991. 167 с. ISBN 5-7511-0144-8
204. КОВСИГИН, А. Латентная преступность и методика ее выявления. *În: Труды ВНИИ МВД СССР.* 1973. № 24. с. 80-84.
205. КОЗЛОВ, В., СУСЛОВ, Ю. *Конкретные социологические исследования в области права.* Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1981. 111 с.
206. КОНДРАТЮК, Л. О кумулятивной латентности и методике определения ее размеров. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия.* Сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России, 1993. с. 123-126.
207. КОНЕВ, А. Некоторые специфические признаки латентной преступности. *În: Проблемы борьбы с преступностью.* Омск: Изд-во Ом. ВШМ МВД России, 1977. с. 138-149
208. КОНЕВ, А. *Основные криминологические характеристики латентной преступности.* Учебное пособие. Омск: ВШМ МВД России, 1980. 47 с.
209. КОНЕВ, А. *Преступность в России и ее реальное состояние.* Нижний Новгород: Сэтрик, 1993. 324 с. ISBN КИВ136БН2-21112018/61.
210. КОРСУНСКИЙ, Д. Мошенничество в сфере страхования. *În: Страховое дело.* 2002. № 7. с. 47 – 49. ISSN 0869-7574.
211. КРЕВЕЛЬСКАЯ, Н., АЛЕКСЕЕВА, М. Почему потерпевший избегает милиции. *În: Щит и меч (газета),* 1991, № 15.
212. КРИВЕНЦОВ, П. *Латентная преступность в России: криминологическое исследование:* дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2014. 184 с.

213. *Криминология*. Под общей ред. ДОЛГОВОЙ, А. Москва: Норма-Инфра.М, 2000. 267 с. ISBN 5-89123-375-4.
214. *Криминология*. Под ред. ДОЛГОВОЙ, А. Москва, Норма-Инфра.М, 1997, с. 135. Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie Generală*. Chişinău, Museum: 2001, 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
215. *Криминология*. Под ред. КУДРЯВЦЕВА, В., ЭМИНОВА, В. Москва: Юрист, 1995. с. 58 Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie Generală*. Chişinău, Museum: 2001, p.158. 312 p. ISBN: 9975-906-56-7.
216. *Криминология*. Под. ред. ШЕЛЛИ, Дж. Санкт-Петербург: Питер, 2003. 860 p. ISBN 5-318-00489-X.
217. *Криминология: учебник*. под ред. ДОЛГОВОЙ, А. Москва: Изд. группа „Инфра”, 1997. 784 с. ISBN 5-16-000648-6.
218. *Криминология: учебник* под ред. ДОЛГОВОЙ, А. 3-е изд. Москва: Норма, 2005. 910 с. ISBN 5-89123-931-0.
219. *Криминология: учебник*. 2-е изд., перераб. и доп. Под ред. КУЗНЕЦОВОЙ, Н., ЛУНЕЕВА, В. Москва: Волтерс Клувер, 2004. 640 с. ISBN 5-466-00019-1.
220. КРУПНОВ, И. К вопросу о понятии латентной преступности. În: *35 лет Российской правовой академии Министерства Юстиции Российской Федерации и её роль в развитии юридического образования*. Материалы международной научно-практической конференции в 2-х т. (Москва, 15 октября 2005 г.): Сборник. Москва: РПА МЮ РФ, 2005. Т. 2 с. 163-168.
221. КРУПИНА, М. *Криминологические аспекты латентной преступности несовершеннолетних: по материалам Санкт-Петербурга и Ленинградской области*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2009. 23 с. [citat 21.11.2019] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/kriminologicheskie-aspekty-latentnoj-prestupnosti-nesovershennoletnih-po-materialam.html>
222. КРЫЛОВА, Г. *Личностные и ситуационные детерминанты профессионального становления сотрудников уголовно-исполнительной системы*. Монография. Липецк: ЛФ ВЮИ ФСИН России, 2006. 171 с. ISBN 5-93035-157-0.
223. КУДРЯВЦЕВ, В., БОРОДИН, С., НЕРСЕСЯНЦ, В. *Социальные отклонения*. Москва: Юридическая литература, 1989. 365 с. ISBN 5-7260-0088-9.
224. КУДРЯВЦЕВ, В. *Лекции по криминологии*. Москва: Юрист, 2005. 188 с. ISBN 5-7975-0736-6.

225. КУДРЯВЦЕВ, В. ЭМИНОВ, В. *Криминология: учебник*. Москва: Юрист, 1997. 512 с. ISBN 5-7357-0037-5.
226. КУДРЯВЦЕВ, В. Эффективность системы уголовной юстиции. *În: Социалистическая законность*. Москва, 1971, № 7. с. 13-18. ISSN 0132-1536.
227. КУДРЯВЦЕВ, В. ЭМИНОВ, В. *Криминология. Учебник*. Москва: Норма, 2009. 800 с. ISBN 978-5-468-00869-8
228. КУЗНЕЦОВ, Н., САЧКОВ, Ю. *Причинность*. ФЭС. Москва, 2007. 563 с.
229. КУЗНЕЦОВА, Н. *Преступление и преступность*. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1969. 232 с.
230. КУЗНЕЦОВА, Н. *Проблемы криминологической детерминации*. Москва: Изд-во МГУ, 1984. 203 с.
231. КУЛАКОВА, В. *Противодействие организованной преступности несовершеннолетних: На примере Дальневосточного федерального округа*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Москва, 2007. 28 с.
232. КУРИ, Г. Международное сравнительное исследование виктимизации населения. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия: сборник материалов международного семинара*. Москва: ВНИИ МВД России, 1993. с. 70-75.
233. КУРНИКОВ, А. К вопросу об основаниях классификации латентности пенитенциарного преступного поведения. *În: Человек: преступление и наказание*. 2009. № 4. с. 84-86. ISSN 1999-9917.
234. ЛАРЬКОВ, А., ТИТОВ, Е. Об источниках и методах выявления признаков скрытых хищений, должностных и хозяйственных преступлений. *În: Вопросы советской криминологии*. Материалы научной конференции. Ч. 1. Москва: Изд-во Всесоюз. ин-та по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1975. с. 179-191.
235. *Латентная преступность в Российской Федерации: 2001-2006 гг.* под ред. С.М. ИНШАКОВА. Москва: ЮНИТИ, 2007. 349 с. ISBN 978-5-238-01310-7.
236. *Латентная преступность: познание, политика, стратегия*. Сборник материалов международного семинара. Москва: Изд-во ВНИИ МВД России, 1993. 337 с.
237. ЛИ, Д. *Преступность в России: системный анализ*. Москва: Гелва, 1997. 189 с. ISBN 5-900765-08-3.
238. ЛИ, Д. *Преступность как социальное явление*. Москва: Русский мир, 1997. 174 с. ISBN 5-85810-036-8.

239. ЛОПАШЕНКО, Н. Мошенничество в сфере страхования. *În: Закон. 2002. № 2. с. 81-87. ISSN 0869-4400.*
240. ЛУНЕЕВ, В. *Юридическая статистика.* Москва: Юристъ, 1999. 399 с. ISBN 5-7975-0156-2.
241. ЛУНЕЕВ, В. Индивидуальная профилактика преступлений с учетом мотивации. *În: Вопросы борьбы с преступностью. Вып. 47. Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности. Москва: Юрид. лит. 1988. с. 162 – 164.*
242. ЛУНЕЕВ, В. Калькулятор для правоохранителей — предмет первой необходимости. *În: Общая газета, 1996. № 10.*
243. ЛУНЕЕВ, В. Контроль над преступностью: надежны ли показатели. *În: Государство и право. Москва: Наука, 1995. Nr. 7. с. 89-92. ISSN 1026-9452.*
244. ЛУНЕЕВ, В. Объективизация криминологических показателей в системе контроля над преступностью. *În: Криминологические и уголовно-правовые идеи борьбы с преступностью. Сборник статей. Рос. акад. наук, Ин-т государства и права. Москва: ИГПАН, 1996. с. 34-52. ISBN 5-201-01323-6.*
245. ЛУНЕЕВ, В. *Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции.* Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 868 с. ISBN 5-466-00098-1.
246. ЛУНЕЕВ, В. Тенденции современной преступности и борьбы с ней в России. *În: Государство и право. 2004. № 1. с. 5-18. ISSN 1026-9452.*
247. МАЛКОВ, В. *Криминология: учебник для вузов. 3-е изд., перераб. и доп.* Москва: Юстицинформ, 2008. 528 с. ISBN 978-5-7205-0839-5.
248. МАЛЫШКИН, П. *Распознавание преступных инсценировок при криминалистическом исследовании обстановки места происшествия: автореферат диссертации кандидата юридических наук: 12.00.08.* Москва, 1990. 32 с.
249. МАЛЫШКИН, П. Преступная инсценировка как разновидность противодействия раскрытию и расследованию преступлений. *În: Проблемы противодействия преступности в современных условиях. Материалы международной научно-практической конференции. Ч. I. Уфа: РИО БашГУ, 2003. с. 215-218.*
250. МИЛЮКОВ, С. Классификация скрытых преступлений по степени их латентности. *În: Латентная преступность: познание, политика, стратегия. Сборник материалов международного семинара. Москва: ВНИИ МВД России. 1993. с. 234-248. ISBN Б. и. : 10000.00 р.*

251. МИНЬКОВСКИЙ, Г. *Комплексное планирование профилактики правонарушений*. Москва: Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1979. 95 с.
252. МИШНАЕВСКАЯ, Л. Разоблаченная инсценировка самоубийства. În: *Следственная практика*. Методическое пособие. Вып. 22. Москва: Госюриздат, 1955. с. 74 – 92.
253. *Мнение населения о правовой защищённости и деятельности правоохранительных органов в РФ*. Гос. ком. Рос. Федерации по статистике, Бюро социол. обследований. Москва: Респ. Информ. – изд. Центр. 1992. 162 с.
254. МОНТЕСКЬЕ, Ш. *О духе законов*. Москва: Гослитиздат. 1955. 799 р.
255. МОРОЗОВ, Н. *Преступность и борьба с ней в современной Японии*. Диссертация кандидата юридических наук. Владивосток, 2000. 193 с.
256. МУЖЕНСКАЯ, Н., КОСТЫЛЕВА, Г. Заявитель - участник уголовного судопроизводства. În: *Законность*. 2012. Nr. 7. с. 52 - 56. ISSN 0869-4486.
257. МУСЛОВ, Б. *Латентная преступность: некоторые вопросы теории и практики противодействия*. Санкт-Петербург, 2006. 166 с. [citat 19.11.2019] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/latentnaja-prestupnost-nekotorye-voprosy-teorii-i-praktiki-protivodejstvija.html>
258. НАЙДЕНКО, В. Правовые средства противодействия коррупции как фактору, способствующему распространению этнонационального экстремизма в РФ. În: *Журнал российского права*. 2009. № 6. с. 23-30. ISSN 1605-6590.
259. НАКАТА, О., ОДА, С. Дело об изнасиловании с убийством. În: *Японский журнал Криминология*, № 32, 1966, с. 194-199.
260. ОБРАЗЦОВ, В. *Выявление и изобличение преступника*. Москва: Юристъ, 1997. 333 с. ISBN 5-7357-0167-3.
261. Определение уровня преступности в ФРГ. În: *Борьба с преступностью за рубежом*. Nr. 10, 1999. Ежемесячный информационный бюллетень: По материалам зарубежной печати. Москва: Изд-во ВИНТИ, 1999. с. 16-17.
262. ОДА, С. *Психология сексуальных преступлений*, Токио: Гейбунша, 1990. 138 с.
263. ПАНАСЕНКО, Е.К. Латентность пенитенциарной преступности как угроза криминологической безопасности УИС. În: *Закон и право* Nr. 10, 2006. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. с. 61-63. ISSN 2073-3313.
264. ПАНЕВ, Б. Общие теоретические и методические проблемы борьбы со скрытой преступностью. În: *Выявление скрытых хищений средствами экономического анализа, а так же путем совершенствования деятельности*

- контрольно-ревизионных аппаратов. Сборник научных трудов. Москва: Изд-во Всесоюз. ин-та по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1977. с. 29-38*
265. ПАНКРАТОВ, В. Косвенные методы изучения преступности. *În: Вопросы борьбы с преступностью. Материалы второй научной конференции аспирантов и соискателей. Всесоюз. ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности. Москва, 1967. с. 7-11.*
266. *Пенитенциарная криминология.* Под общ. ред. Ю.М. Антоняна. Рязань: Академия ФСИН России, 2009. 566 с. ISBN 978-5-7743-0270-3.
267. *Пенитенциарная преступность: сущность и актуальные проблемы предупреждения: Монография.* Под общ. ред. Ю.И. КАЛИНИНА. Владимир: ВЮИ Минюста России, 2005. 419 с. ISBN 5-93035-127-9 :1000.
268. ПЕЧНИКОВ, Н. *Профилактика правонарушений и предупреждение преступлений: учебное пособие.* Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. 72 с. ISBN 5-8265-0530-3.
269. ПОРТНОВ, И. Проблемы индивидуальной профилактики преступлений в деятельности горрайорганов внутренних дел (теоретический и прикладной аспекты). *În: Проблемы борьбы с преступностью в условиях столичного региона.* Москва: ВНИИ МВД РФ, 1995. с. 19-26.
270. ПОРТНОВ, И. *Проблемы профилактики преступности в городах (по материалам органов внутренних дел): дис. докт. юрид. наук: 12.00.08.* Москва, 1993. 101 с.
271. *Проблемы преступности.* Сборник второй. Под ред. и с предисловием Я.С. Розанова. Киев: Гос. изд-во Украины, 1924. 266 с.
272. ПРОЗУМЕНТОВ, Л., ШЕСЛЕР, А. *Криминология. Общая часть.* Красноярск: Горница, 1997. 256 с.
273. ПРЫСЬ, Е. *Борьба с хищениями чужого имущества, совершаемыми осужденными в исправительных колониях: Автореферат диссертации кандидата юридических наук.* Рязань, 1998. 29 с.
274. РАСТОРОПОВ, С. *Борьба с умышленными тяжкими телесными повреждениями, совершенными осужденными в ИТК.* Диссертации кандидата юридических наук. Рязань, 1996. 301 с.
275. РЕЗНИК, Г. О криминологическом аспекте социального планирования. *În: Вопросы социального планирования борьбы с преступностью: Сб. научн. тр.* Москва: Изд-во Всесоюз. ин-та по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1979. с. 24- 27.

276. РОССИНСКАЯ, Е., УСОВ, А. *Судебная компьютерно-техническая экспертиза*. Москва: Право и закон, 2001. 414 с. ISBN 5-7858-0070-5.
277. *Руководство по обследованию виктимизации*. ООН. Женева 2010. 122 с.
278. РЯБЦЕВ, В. Борьба с латентными хищениями на железнодорожном транспорте. *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 15. Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности. Москва: Юрид. лит. 1972. р. 125-131;
279. САЗОНОВА, Н. *Латентная преступность: понятие, причины, измерение*. Диссертация кандидата юридических наук. Красноярск, 2004. 164 с.
280. САРАПУЛОВ, А. Теоретико-прикладные проблемы доказательств о преступлениях в сфере компьютерной информации. *В: Правовые вопросы связи*. 2011. № 1. с. 6-9 ISSN 2072-4381
281. САТЕРЛЕНД, Э. Являются ли преступления людей в белых воротничках преступлениями? *В: Социология преступности. Современные буржуазные теории*: Сборник статей: Перевод с английского. Москва: Прогресс, 1966. с. 45-59
282. СЕРДЮК, Л. *Семейно-бытовое насилие: криминологический и уголовно-правовой анализ*. Москва: Юрлитинформ, 2015. 317 с. ISBN 978-5-4396-0829-4.
283. СИЗОВ, А. Причины и условия совершения преступлений в сфере компьютерной информации. *В: Информационное право*. 2008. № 2. с. 38- 41. ISSN 1999-480X.
284. СИМЧЕНКО, М. Методика выявления латентной преступности и основы ее профилактики. *В: К познанию права*. Сборник студенческих научных работ. Брянск: Изд-во Группа компаний "Десяточка", 2008, Вып. 3. с. 93-97
285. СИЧИВИЦА, О. *Методы и формы научного познания*. Москва: Издательство «Высшая школа», 1972. 95 с.
286. СМИРНОВ, А. *Латентная преступность в России: учебное пособие*. Москва: Юрлитинформ, 2013. 179 с. ISBN 978-5-4396-0207-0
287. СОЛОВЬЕВ, И. *Налоговые преступления и преступность*. Москва: Экзамен, 2006. 526 с. ISBN 5-472-01782-3.
288. СОРОКИН, И. *Измерение параметров скрытой преступности как криминологическая проблема*: автореферат диссертации кандидата юридических наук: 12.00.08. Нижний Новгород, 1998. 23 с.
289. СУМЕНКОВ, А. Латентность рецидива осужденных в местах лишения свободы. *В: Проблемы и перспективы развития уголовно-правовой науки*: Материалы международной научно-практической конференции. Пенза: Информационно – издательский центр ПГУ 2006, с. 82-86. ISBN 5-94170-120-9.

290. СУПОНЕВ, С. *Взаимодействие исправительных учреждений со средствами массовой информации*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Москва: Академия управления МВД России, 2001. 22 с.
291. СУХАРЕВ, А. *Феномен российской преступности в переходный период: тенденции, пути и средства противодействия*: диссертация доктора юридических наук: 12.00.08. Москва, 1996. 179 с.
292. ТАНАСЕВИЧЬ, В., ШРАГА, И., ОРЛОВ, И. Проблемы выявления хищений имущества. În: *Вопросы борьбы с преступностью*. Вып. 23. Всесоюз. ин-т по изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности. Москва: Юридическая литература, 1975. с. 47-63.
293. ТОКАРЕВ, А. ФЕДОСЕЕВ, Н. *Криминологическая характеристика и предупреждение организованной преступности*: лекция. Москва, 1994. 34 с.
294. ТОРОПИН, Ю. *Латентная преступность и использование её показателей в деятельности органов внутренних дел*: по материалам Центрального федерального округа. Диссертация кандидата юридических наук: 12.00.08 Москва, 2013. 266 с. [citat 10.08.2019] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/latentnaja-prestupnost-i-ispolzovanie-ee-pokazatelej-v-dejatelnosti-organov.html>
295. УВАРОВ, И. Об истоках формирования идеологии пенитенциарного сообщества. În: *Очерки новейшей камералистики*. 2008. № 2. с.111-114. ISSN 2078-5224.
296. ФАДЕЕВ, В. Инсценировка события преступления как разновидность криминалистической инсценировки. În: *Уголовно-правовые и процессуальные проблемы отправления правосудия в современной России*. Материалы межрегиональной научно-практической конференции. Курск: Изд-во Курск. гос. техн. ун-та, 2003. с. 180 – 187.
297. ФАТКУЛЛИНА, М. *Юридические и фактические ошибки в уголовном праве: проблемы квалификации*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук: 12.00.08. Екатеринбург, 2001. 24 с.
298. ФЕРРИ, Э. *Уголовная социология*. Москва: Изд. В. М. Саблина, 1908. 591 р.
299. ФИЛИМОНОВ, В. *Криминологические основы уголовного права*. Томск: Изд-во Томского ун-та, 1981. 213 р.
300. ФИЛЬЧЕНКО, А. «Пенитенциарная» преступность: определимся с понятием. În: *Человек: Преступление и наказание*. 2008. № 2. с. 82-85. ISSN 1999-9917.
301. ФИЛЬЧЕНКО, А., УВАРОВ, И. Оперативно-розыскная профилактика пенитенциарной преступности. În: *Актуальные проблемы современного*

- российского права. Невинномысск: НГГТИ, 2007. с. 104-108. ISBN 978-5-9644-0059-2.
302. ФОМЕНКО, О. Правовые и организационные основы профилактики рецидивной преступности несовершеннолетних. *În: Проблемы гражданского общества и правового государства*. Вып. 3. Чита: Поиск, 2003. с. 65 – 73. ISBN 5-93119-096-1
303. ХАРЧЕНКО, К. Материальная сторона жизни в зеркале субъективных смыслов: опыт контент-анализа. *În: Социология: методология, методы, математическое моделирование*. 2009. №1(28). с. 129-148. ISSN 1994-8964.
304. ХОЛЫСТ, Б. *Криминология: основные проблемы*. Москва: Юридическая литература 1980. 263 с.
305. ХОХРЯКОВ, Г. *Криминология*. Москва: Юрист, 1999. 511 с. ISBN 5-7975-0192-9
306. ЧЕРКОВ, В. Правоотношения между сотрудником оперативного подразделения и его руководителем в процессе осуществления ведомственного контроля за оперативно-розыскной деятельностью. *În: Актуальные проблемы борьбы с преступностью в Сибирском регионе*. Красноярск: СибЮИ МВД России, 2009. с. 43-46. ISBN 978-5-7889-0126-1
307. ЧЕТВЕРИКОВ, В. *Криминология*. Москва: Новый юрист, 1997, 143 с. ISBN 5-7969-0010-2: Б. ц.
308. ЧУ Се, ДЖО Джон, ШАНЬ, Шень, МОРОЗОВ, Н. Особенности преступности, уголовной политики, правосознания и правовой культуры в странах АТР. *În: Журнал-ЗАКОН*. Москва, 2003. № 3 с. 22-24. ISSN 0869-4400.
309. ШАХАЕВ, Ю. *Противодействие латентной преступности в Республике Дагестан*. Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 2013. 215 с. [citat 17.07.2019] Disponibil: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/protivodejstvie-latentnoj-prestupnosti-v-respublike-dagestan.html>
310. ШЕСТАКОВ, Д. *Семейная криминология*. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 1996. 263 с. ISBN 5-288-01436-1 : Б. ц.
311. ШИХАНОВ, В. Проблемы обеспечения объективности результатов криминологических исследований. *În: Российское право в Интернете*, 2006. № 4. [citat 07.08.2019] Disponibil: <http://www.rpi.msal.ru/prints/200604criminology1.html>.
312. ШКЛЯРУК, М., СКУГАРЕВСКИЙ, Д. *Криминальная статистика: механизмы формирования, причины искажения, пути реформирования*. Исследовательский отчет. Санкт-Петербург – Москва, 2015. 121 с. ISBN 978-5-87857-243-9.
313. ШЛЯПОЧНИКОВ, А. ЗАБРЯНСКИЙ, Г. Выявление латентной преступности. *În: Советское государство и право*. 1973. № 5. С. 98-103. ISSN 0132-0769.

314. ШНАЙДЕР, Г. *Криминология*. Москва: Прогресс, 1994, с. 124. Citat de GLADCHI, Gh. În: *Criminologie generală*. Chişinău: Museum, 2001. 312 p. ISBN: 9975-906-56-7
315. ЩЕРБАКОВ, В. Понятие и сущность государственной политики противодействия преступности в сфере экономики. În: *Законодательство и экономика*. 2004. № 3. с. 41- 44. ISSN 0869-1983.
316. ЭМИНОВ, В. *Концепция борьбы с организованной преступностью в России*. Москва: Проспект, 2007. 46 с. ISBN 978-5-482-01552-0.
317. ЯКОВЛЕВ, А. Факторы латентности преступлений, совершаемых в учреждениях уголовно-исполнительной системы России. În: *Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление*. 2007. № 6. с. 11-13. ISSN 2072-4438.

ANEXE

Anexa 1. Semnalări înregistrate prin intermediul numărului 112 (anul 2020)

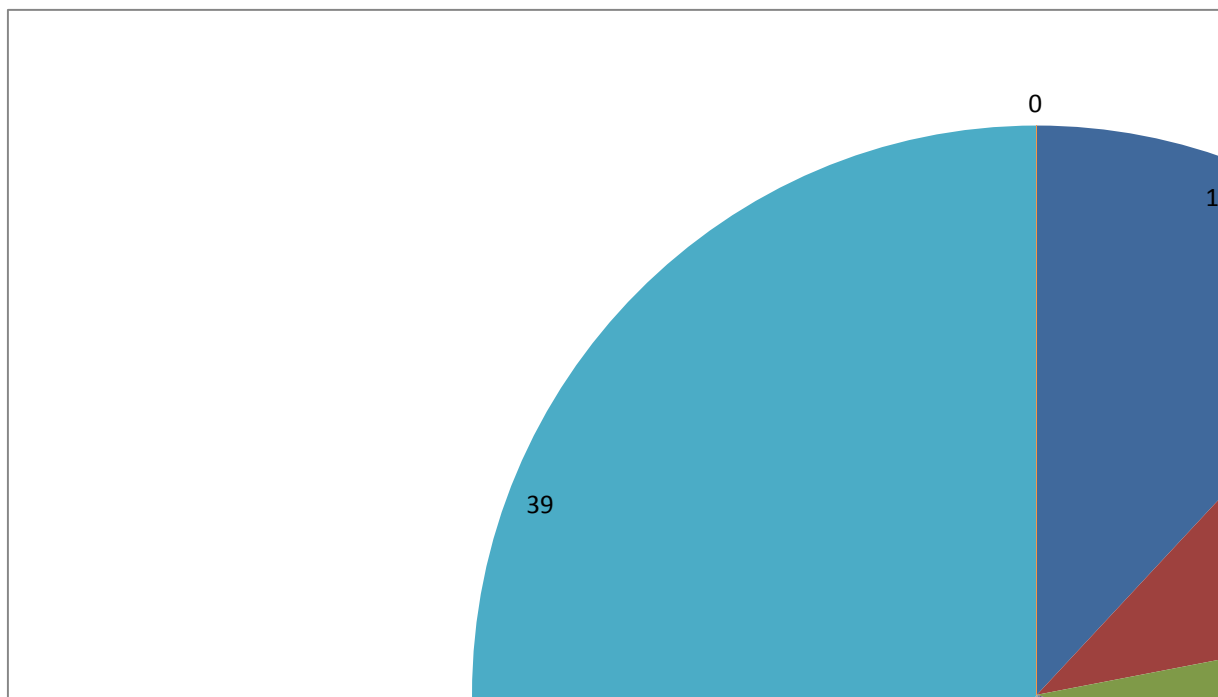

Figura 1.1 Reacționarea la apeluri 112 (anul 2020) // Total 281136 apeluri prin care a fost solicitat echipajul poliției // sursa: Raport privind activitatea poliției în anul 2020. Disponibil: politia.md

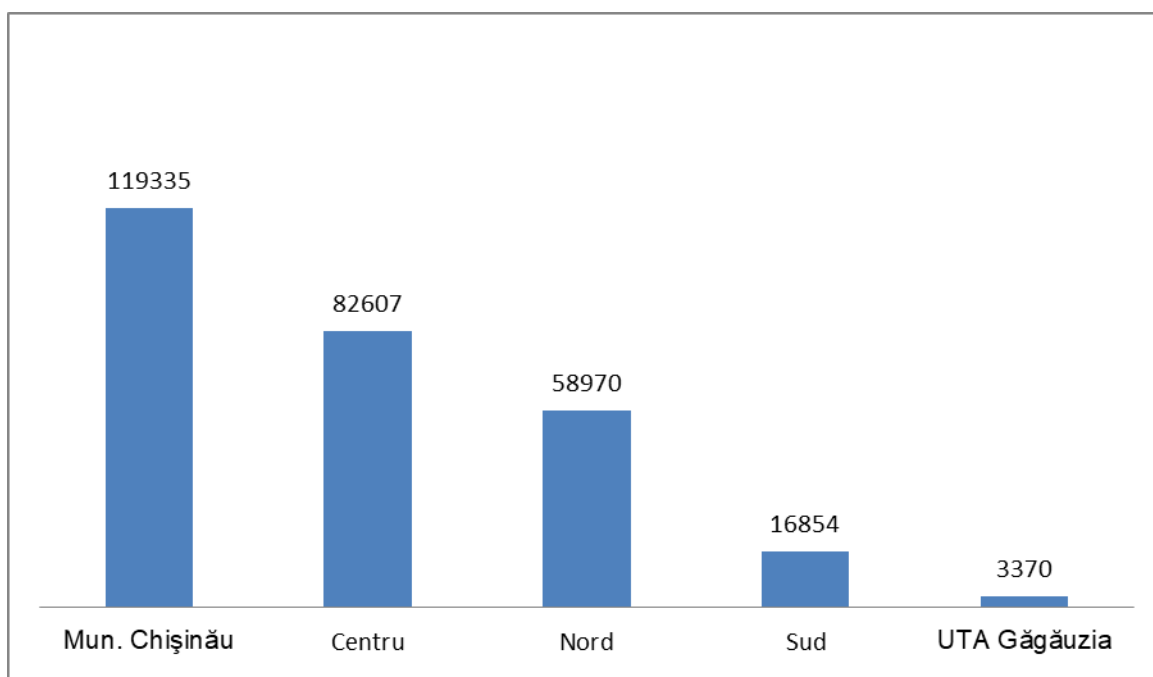

Figura 1.2. Divizarea regională a apelurilor 112 în anul 2020 // Sursa: Raport privind activitatea poliției în anul 2020. Disponibil: politia.md

Anexa 2. Informație aferent dinamicii infracționalității înregistrate în anii 2010-2020

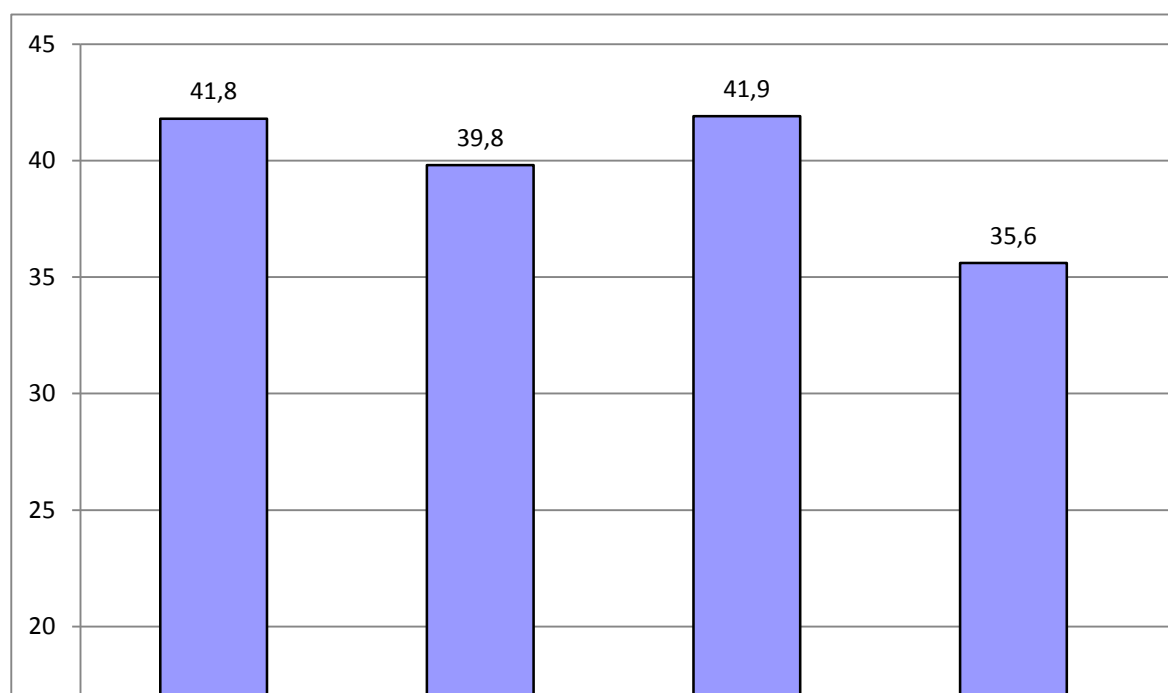

Figura 2.1. Rata infracționalității în perioada anilor 2014-2020 (mii infracțiuni).

Disponibil: www.statistica.md

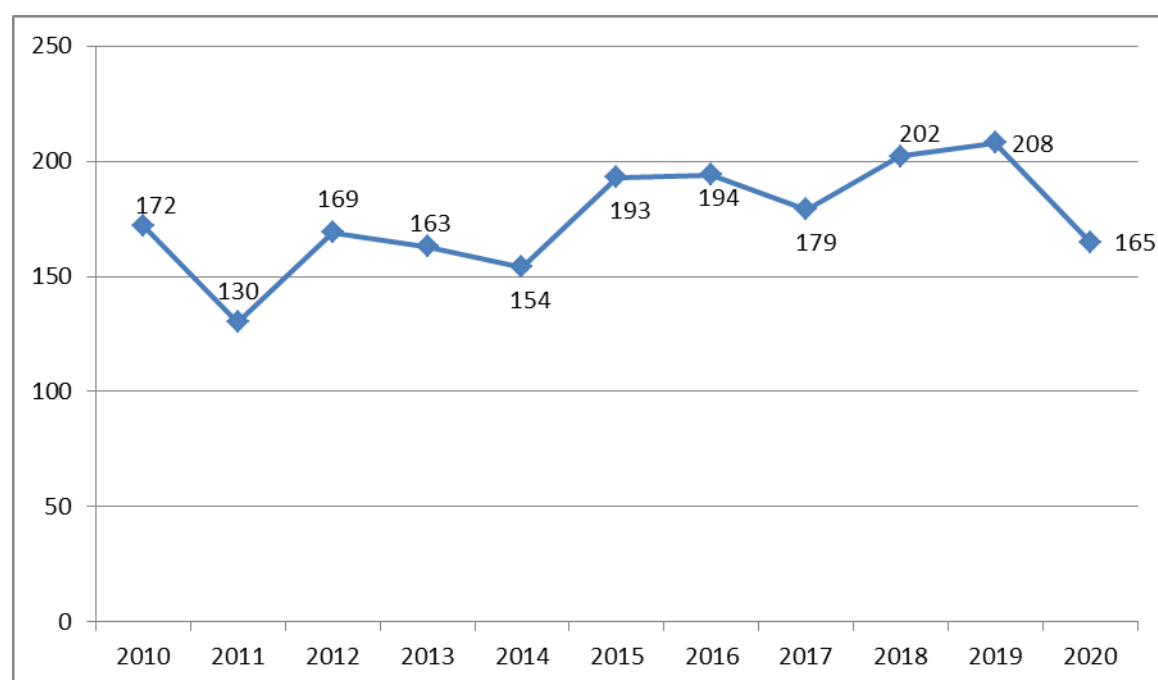

Figura 2.2. Dinamica infracțiunilor excepțional de grave înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

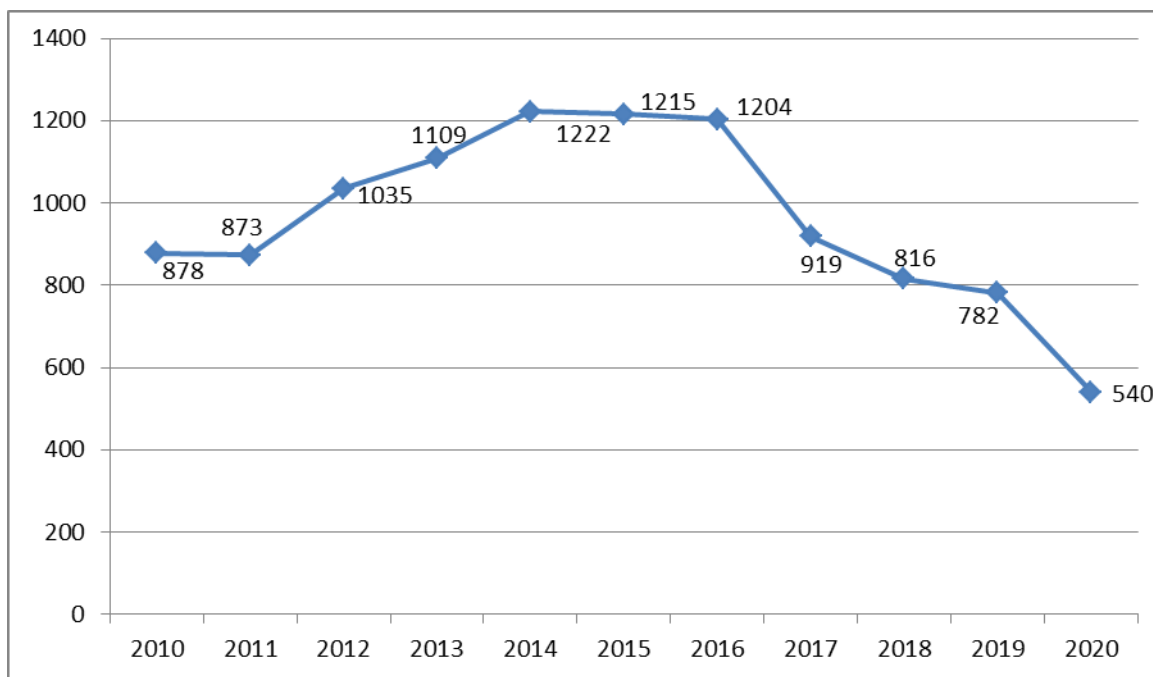

Figura 2.3. Dinamica infracțiunilor deosebit de grave înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

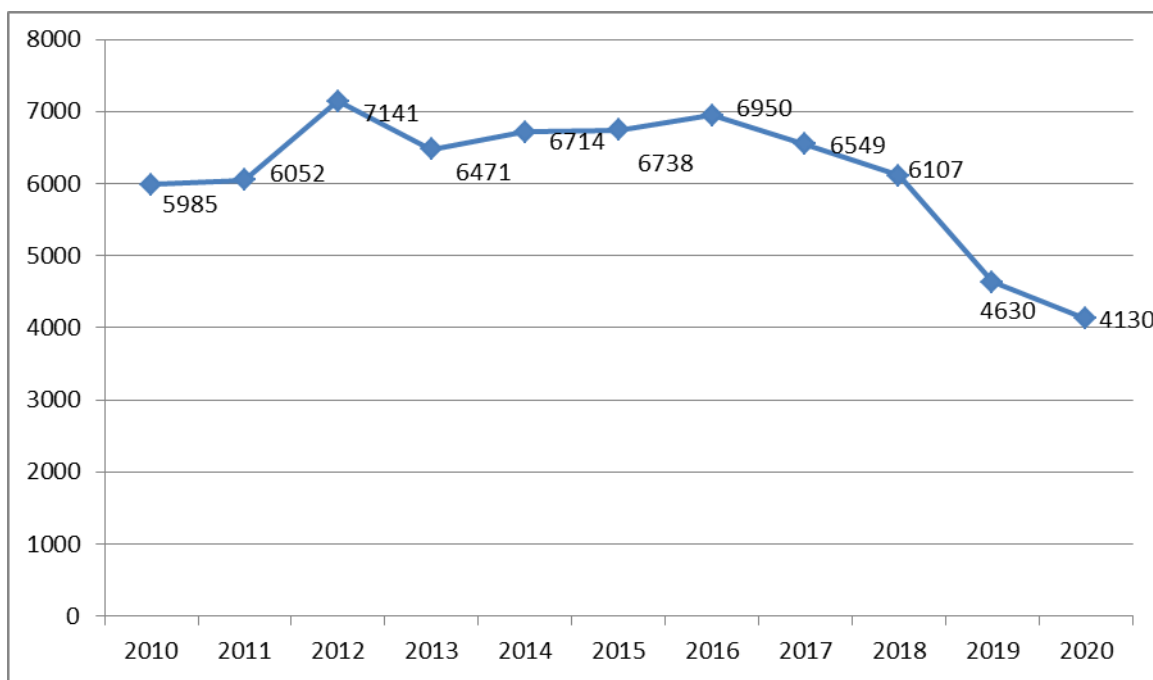

Figura 2.4. Dinamica infracțiunilor grave înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

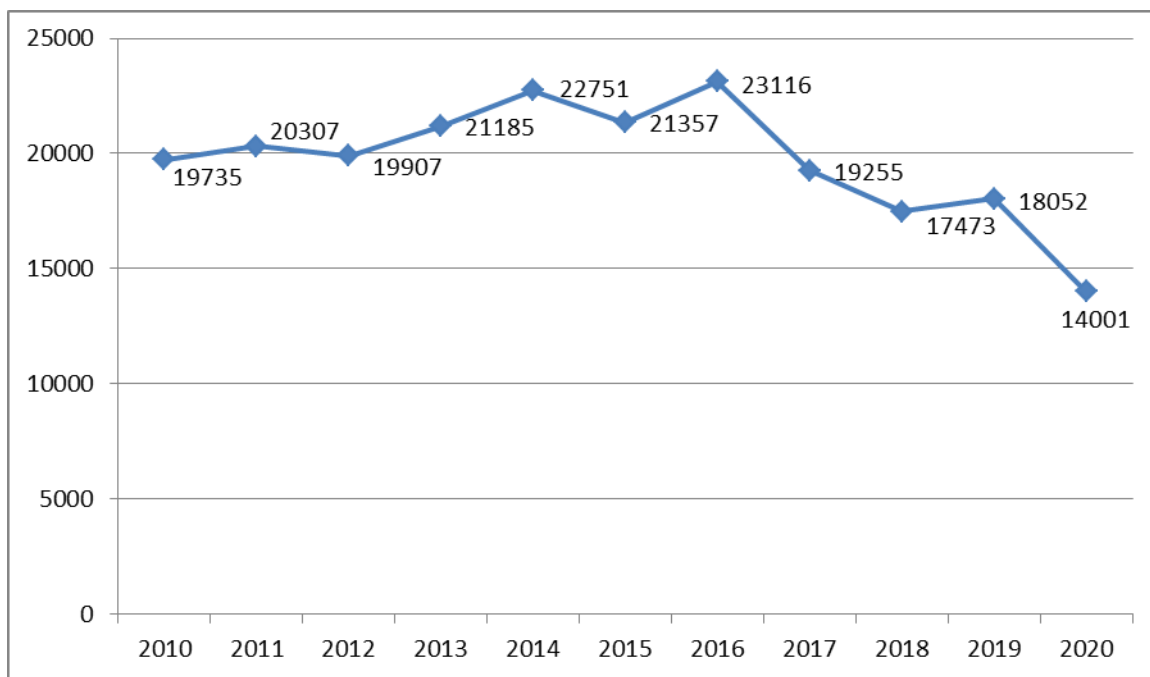

Figura 2.5. Dinamica infracțiunilor mai puțin grave înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

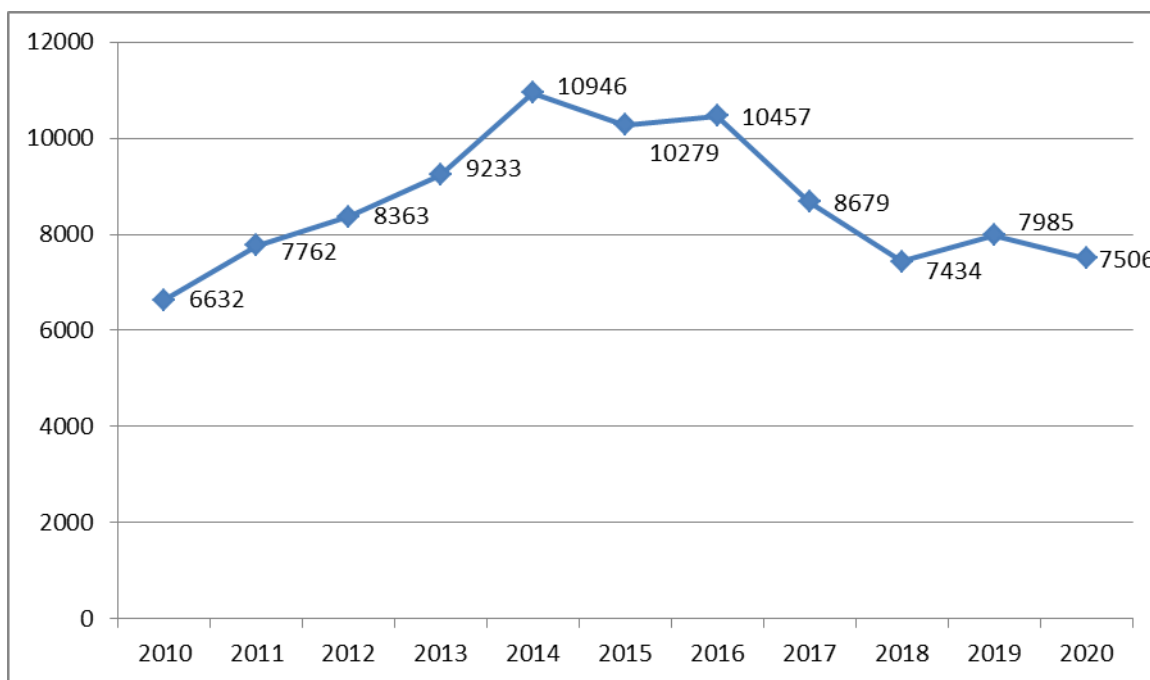

Figura 2.6. Dinamica infracțiunilor ușoare înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

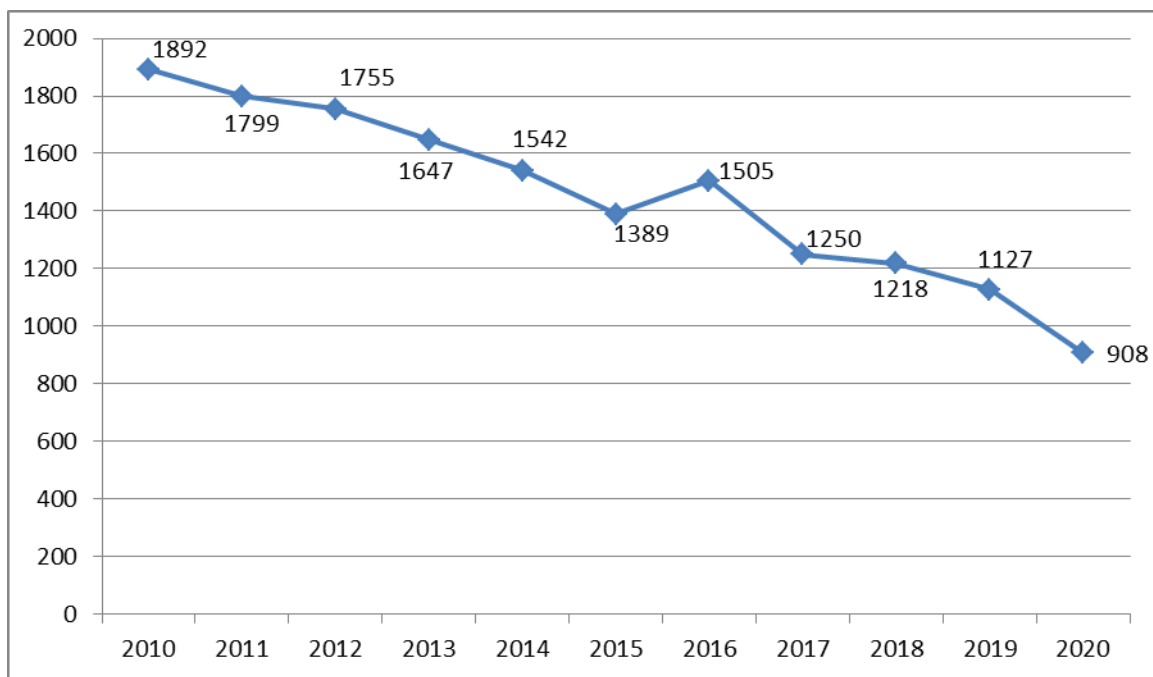

Figura 2.7. Dinamica infracțiunilor contra vieții și sănătății înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

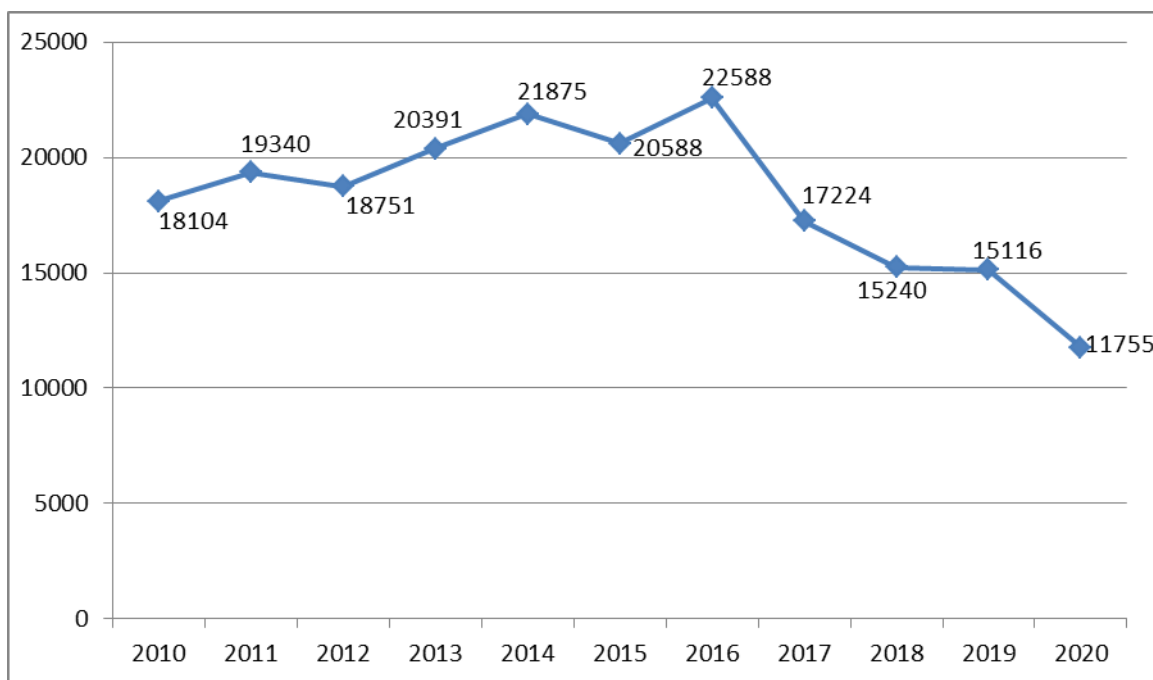

Figura 2.8. Dinamica infracțiunilor contra patrimoniului înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

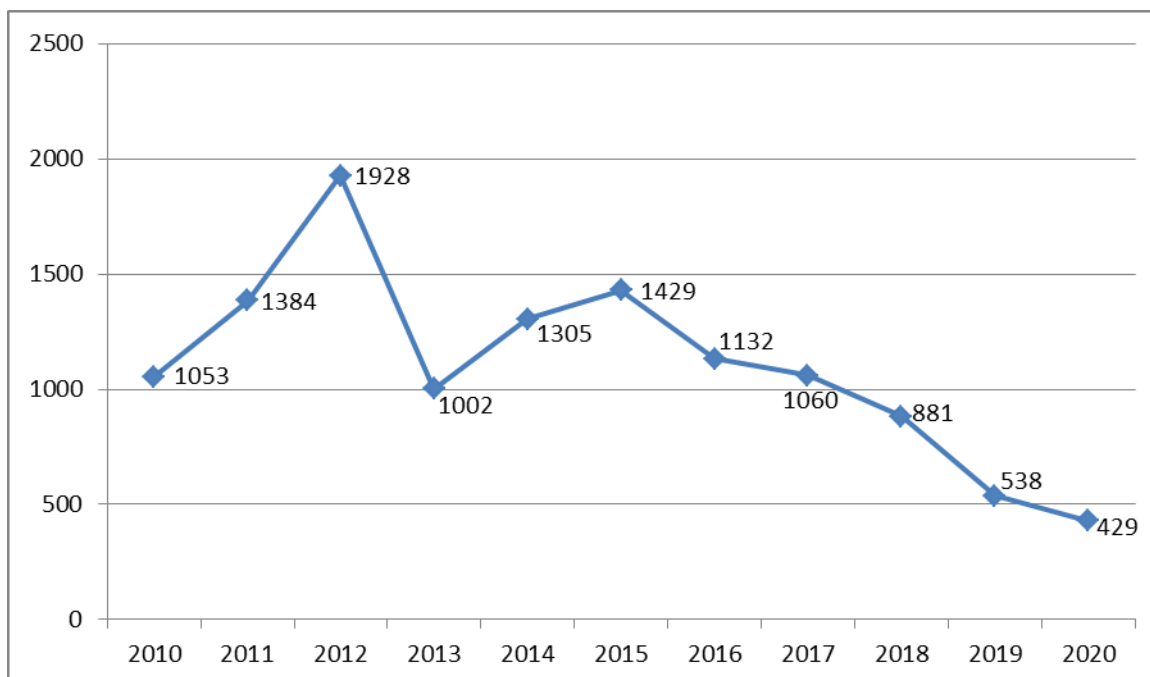

Figura 2.9. Dinamica infracțiunilor economice înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

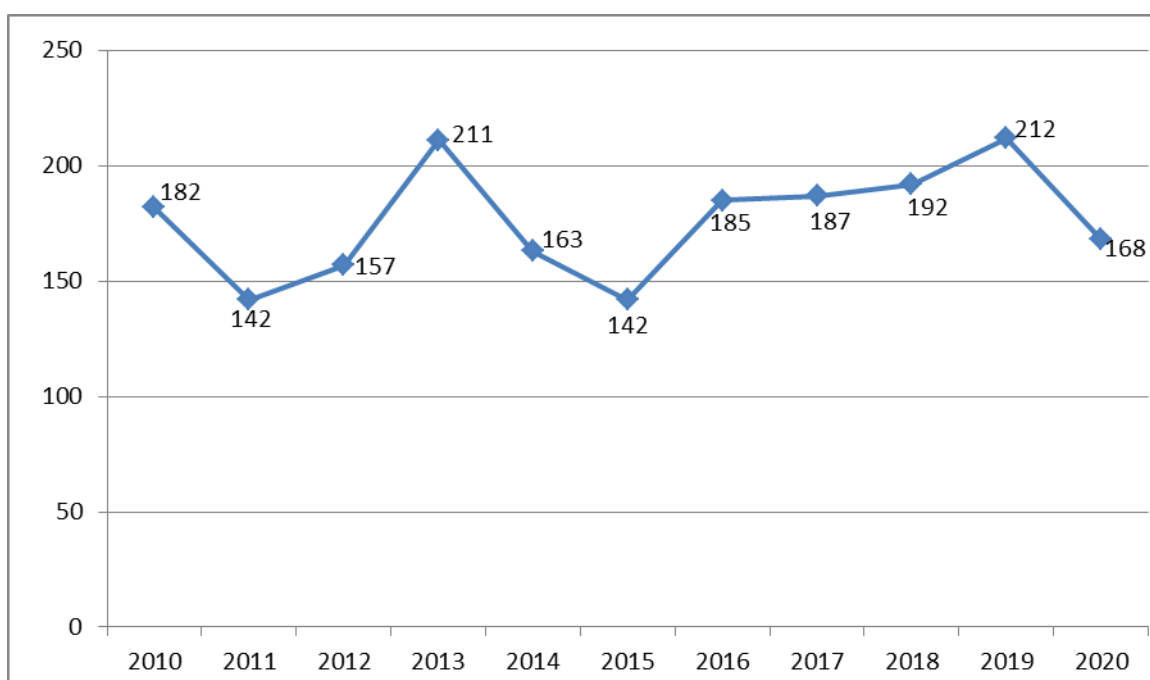

Figura 2.10 Dinamica infracțiunilor de corupere pasivă înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

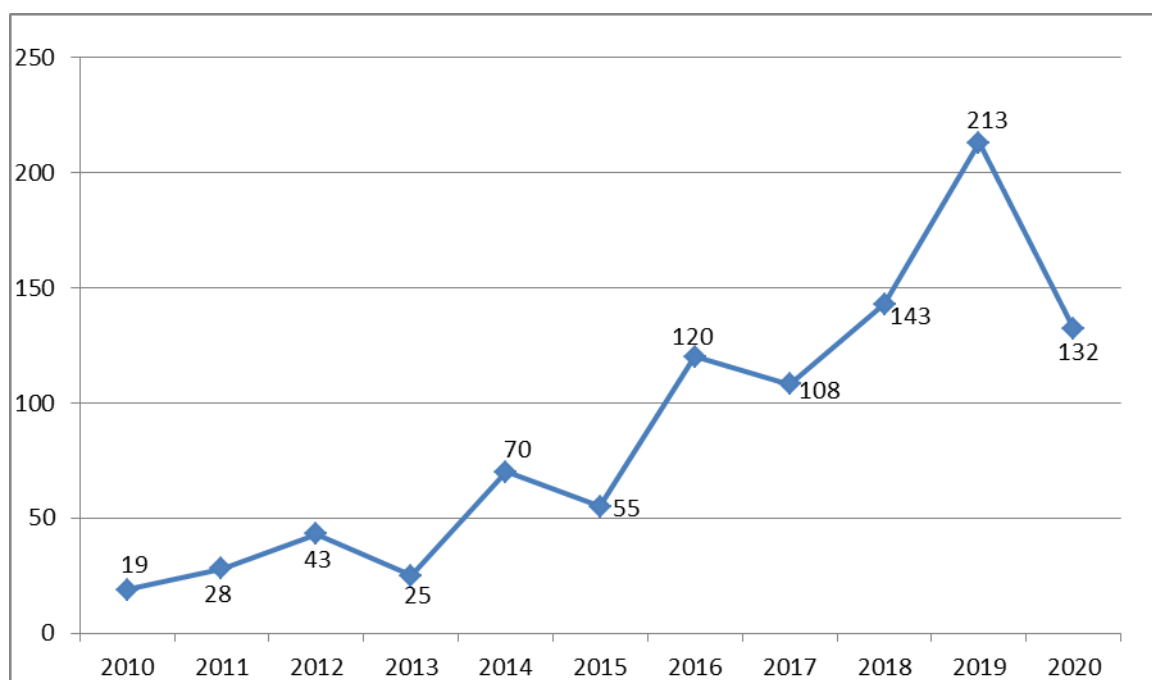

Figura 2.11 Dinamica infracțiunilor de corupere activă înregistrate în anii 2010-2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

Anexa 3. Informații aferent stării criminalității în anul 2020

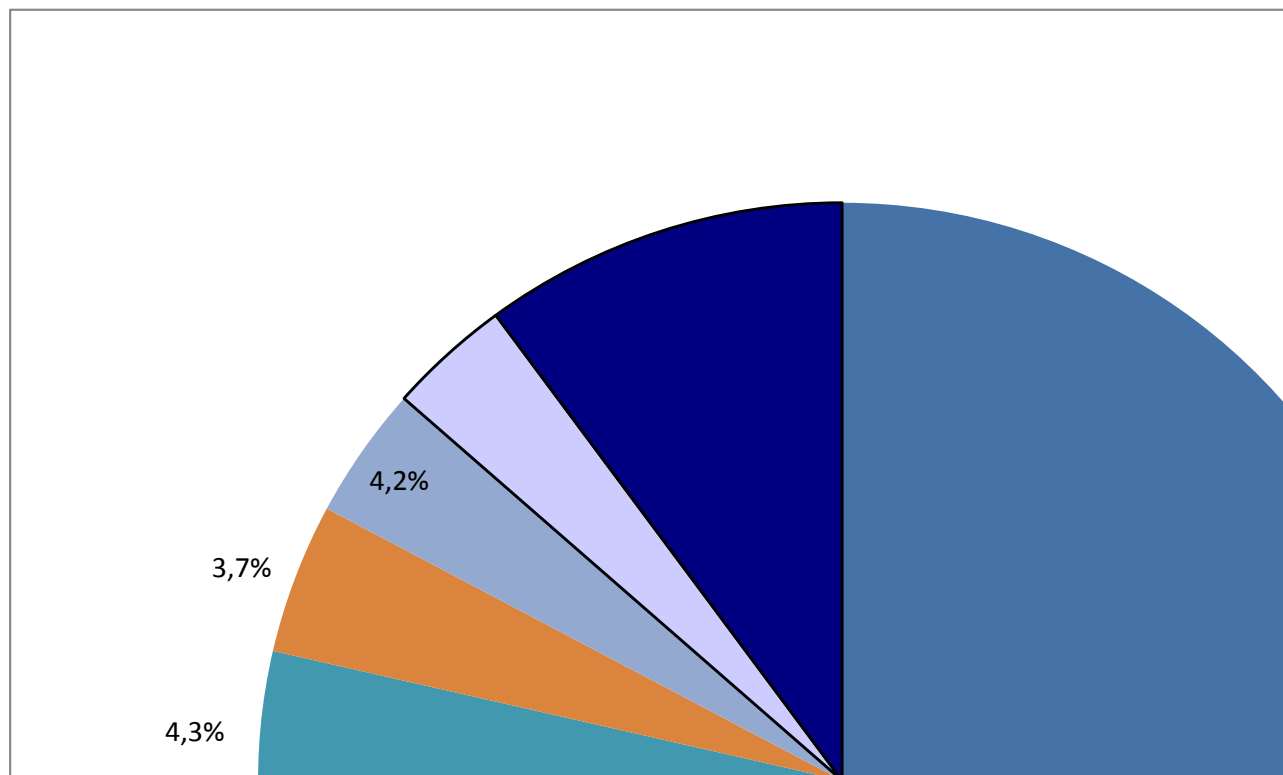

Figura 3.1. Coraportul categoriilor de infracțiuni care caracterizează starea criminalității în anul 2020 // Disponibil: www.statistica.md

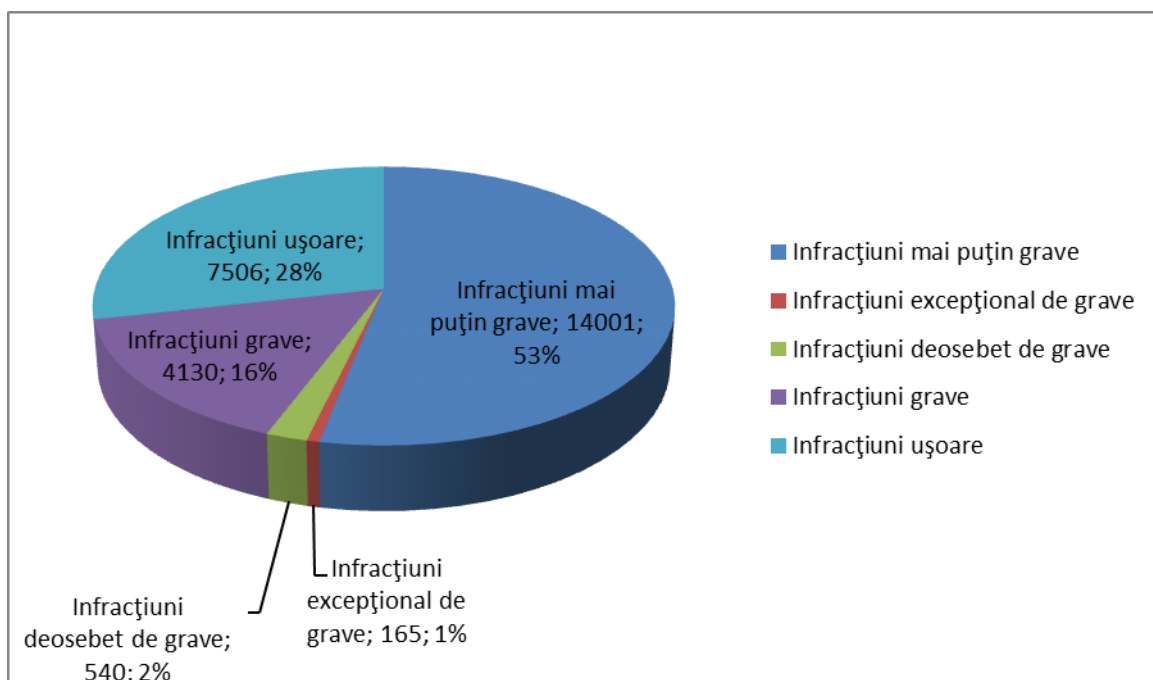

Figura 3.2. Coraportul categoriilor de infracțiuni înregistrate în anul 2020 // Sursa: Raport privind activitatea procuraturii pentru anul 2020. Disponibil: procuratura.md

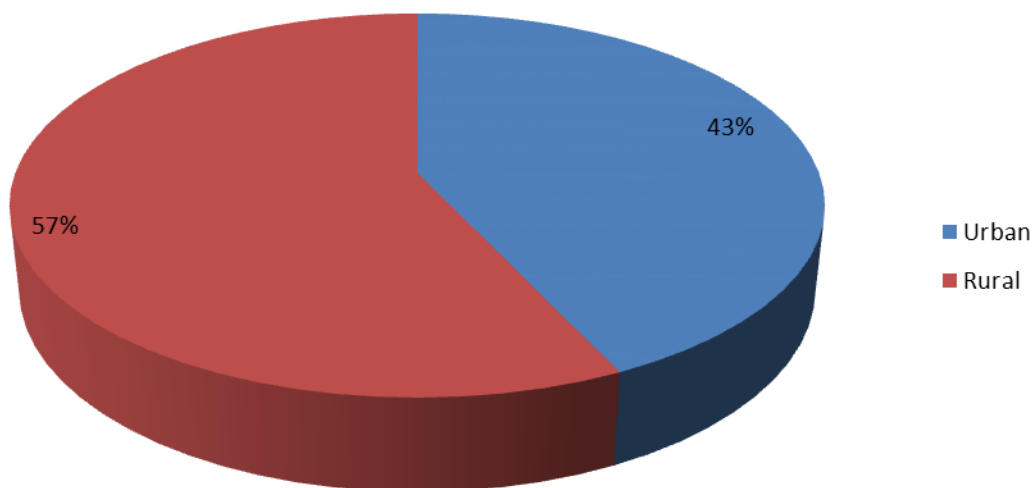

Figura 3.3. Divizarea regională (mediul urban și rural) a infracționalității în anul 2020 // Sursa: Raport privind activitatea poliției în anul 2020. Disponibil: politia.md

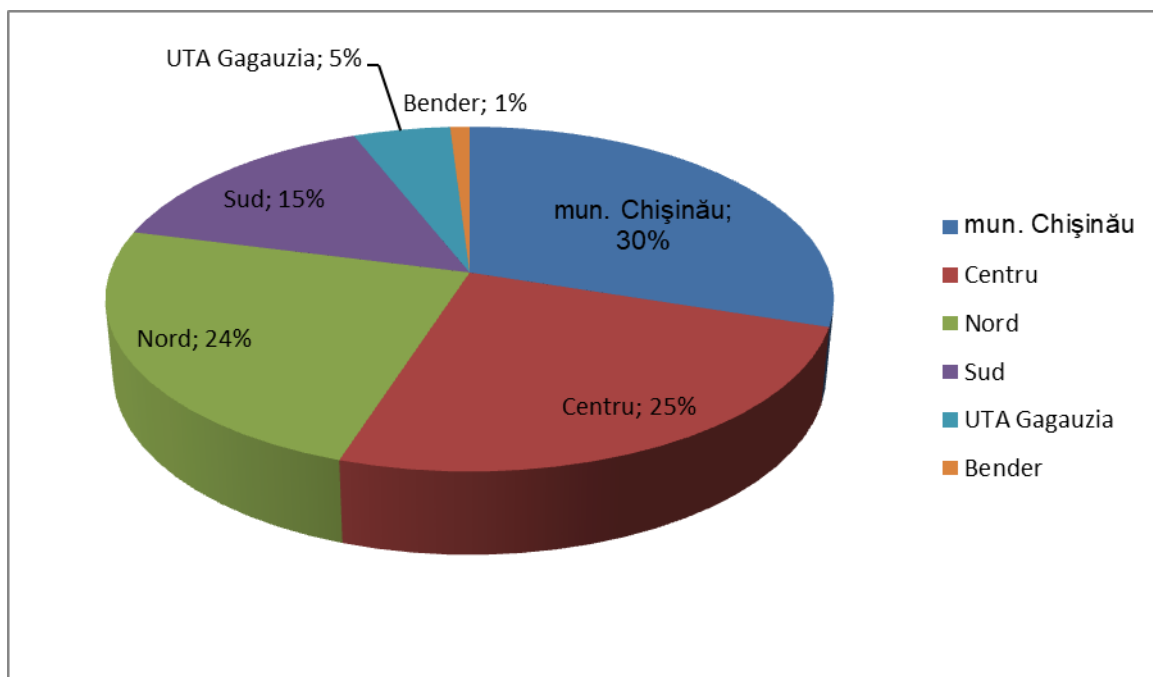

Figura 3.4. Divizarea regională (zonală) a infracționalității în anul 2020 // Sursa: Raport privind activitatea poliției în anul 2020. Disponibil: politia.md

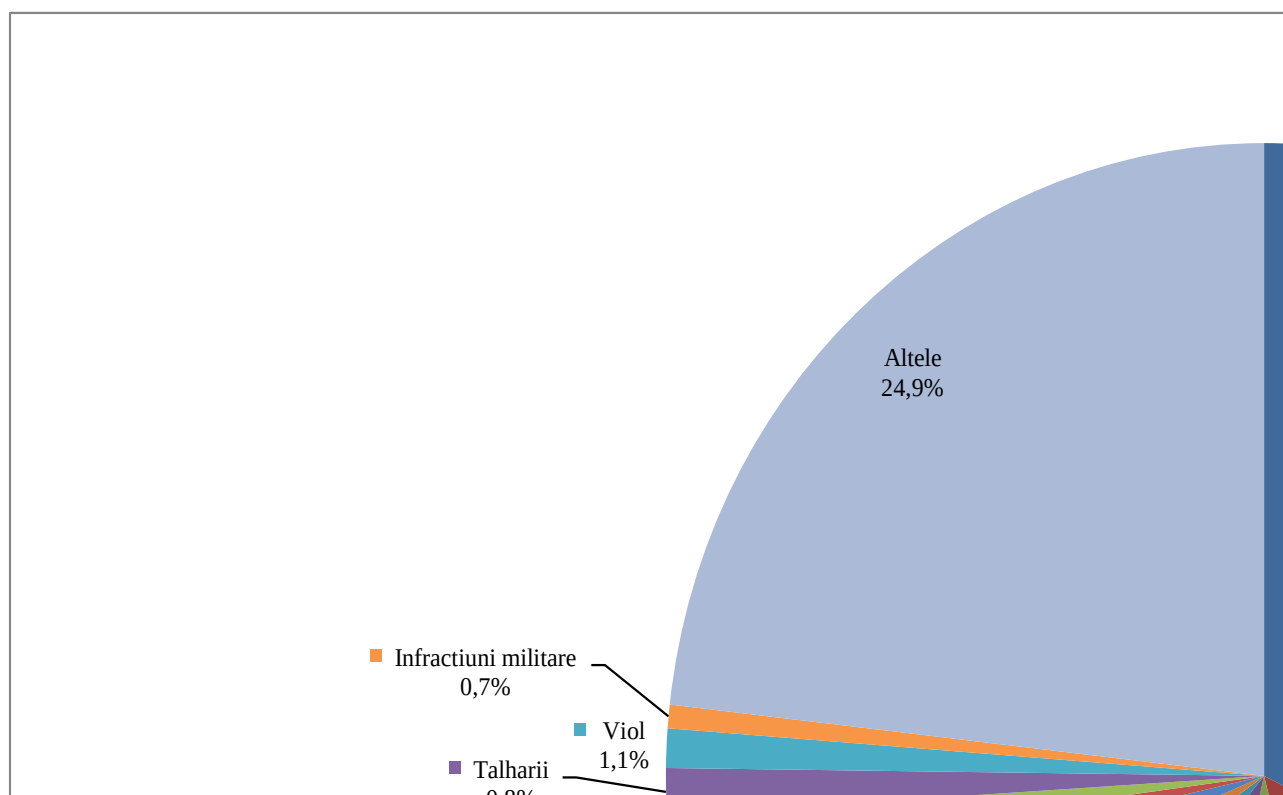

Figura 3.5 Structura condamnărilor după principalele categorii de infracțiuni, în anul 2020 // Disponibil: www.statistica.md

Anexa 4. Date statistice privind activitatea în domeniul prevenirii criminalității și evoluția fenomenului pe parcursul anului 2020

Tabelul 4.1. Genuri de infracțiuni și proporția stabilirii autorilor în cadrul activităților de urmărire penală și investigare în anul 2020 (Sursa: Raport privind activitatea Poliției în anul 2020. Disponibil: www.poliția.md)

Genuri de infracțiuni	Proporția stabilirii autorilor
Infracțiuni în domeniul transporturilor	93,7 %
Infracțiuni contra familiei și minorilor	85,7%
Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanelor	83,81%
Infracțiuni legate de droguri	84,39%
Infracțiuni contra drepturilor politice	81,64%
Infracțiuni contra sănătății publice	80,31%
Infracțiuni contra securității publice	79,36%
Infracțiuni privind viața sexuală	73,69%
Infracțiuni contra justiției	58,48%
Infracțiuni contra patrimoniului	41,1%
Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei	48,67%
Infracțiuni economice	24,56%
Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică	22,22%
Infracțiuni ecologice	23,81%
Infracțiuni de corupție în sectorul privat	14,29%
Infracțiuni informatice	0%

Anexa 5. Date statistice privind numărul infracțiunilor înregistrate și al persoanelor condamnate în perioada anilor 2010-2020

Tabelul 5.1. Numărul infracțiunilor înregistrate în perioada anilor 2011-2020 (Sursa: *Informația privind rezultatele combaterii infracționalității de către organele de urmărire penală și conducerea urmăririi penale ale Republicii Moldova pe anii 2011-2020* // Disponibil: date.gov.md)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total infr. înregistr.	35 124	36 615	38 157	41 783	40 302	41 921	35 581	32 035	31 657	26 342
Infr. contra vieții și sănăt. pers.	1 799	1 755	1 647	1 542	1 389	1 505	1 250	1 218	1 127	908
Omor	216	223	215	172	177	189	154	170	175	169
Vătăm inten. gravă	360	325	324	320	252	250	196	208	199	163
Infr. privind viața sexuală	461	617	608	647	639	642	592	611	644	525
Viol	291	360	349	352	303	341	301	266	331	254

Infr. contra patrimoniuului	19 340	18 751	20 391	21 875	20 588	22 440	17 224	15240	15116	11755
Furt	15 060	14 294	15 378	16 729	15 363	16 238	12 154	10411	10378	8066
Tălhărie	152	167	146	125	113	128	98	85	98	62
Jaf	1 154	1 175	1 144	1 127	994	1 082	846	762	645	549
Escrocherie	1 574	1 651	2 065	2 068	2 077	2 390	2 159	2071	2114	1947
Pungășie	554	540	741	836	1 011	1 598	1 217	1081	1001	421
Șantaj	44	64	88	77	67	92	69	99	81	58
Infr. contra sănătății publice și conv. sociale	1 810	1 785	1 305	1 439	1 362	1 330	1 411	1485	1183	987
Infr. legate de droguri	1 658	1 575	1 166	1 288	1 191	1 153	1 269	1351	1052	895
Infr. contra fam. și minorilor	597	953	1 474	2 423	2 058	1 836	1 025	1111	1142	1106
Trafic de copii	24	20	20	24	38	28	41	37	29	21
Infr. economice	1 384	1 928	1 002	1 305	1 429	1 132	1 060	881	538	429
Contra bandă	211	163	151	216	229	240	121	239	135	117
Fabricarea banilor falși	681	1 156	344	286	433	216	194	200	199	113
Infr. contra securității publice și a ord. publice	1 342	1 514	1 625	1 804	1 752	1 954	1 653	1539	1523	1208
Huliganism	1 152	1 284	1 444	1 614	1 491	1 699	1 447	1335	1342	1064
Infr. în dom. transp.	4 160	4 830	5 281	5 997	5 848	6 157	6 176	5129	5054	5262

Tabelul 5.2. Persoane condamnate, pe tipuri de pedepse la 100 000 populație în perioada anilor 2010 – 2019. *Disponibil: Statistica.md*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total condamnați	219,5	239,2	246,5	263,9	347,8	413,6	361,1	383,1	442,2	441,0
Privațiune de libertate	46,4	48,5	50,4	51,3	66,1	79,5	77,6	81,3	84,8	92,7
Amendă	51,7	53,8	56,9	60,3	89,2	131,3	116,2	90,9	105,5	86,7
Condamnare condiționată	67,9	78,4	77,8	88,2	106,6	113,3	97,1	96,5	104,1	97,8
Suspendarea executării pedepsei	0,4	0,2	0,4	0,3	0,5	0,2	0,3	0,5	0,4	0,2
Munca neremunerată în folosul comunității	50,6	56,0	60,2	61,5	82,0	77,7	58,8	99,2	126,0	150,6
Alte pedepse	2,5	2,2	0,8	2,4	3,4	11,3	11,0	14,8	21,5	13,0

Anexa 6. Chestionar cu privire la criminalitatea latentă adresat funcționarilor organelor de drept (polițiști, procurori, judecători) și avocaților

CHESTIONAR

Prin acest chestionar, solicităm respectuos să contribuiți la realizarea studiului criminologic cu privire la criminalitatea latentă, expunându-vă propria opinie la întrebările adresate mai jos (prin încercuirea variantei corespunzătoare de răspuns):

1. Cum considerați, care este cota procentuală a infracțiunilor descoperite de către reprezentanții organelor de drept?

1. Mai puțin de 10%
2. De la 10 până la 30%
3. De la 30 până la 50%
4. De la 50 până la 80%
5. Mai mult de 80%

2. În opinia Dvs., care circumstanțe sau factori împiedică funcționarilor organelor de drept să îmbunătățească rata de descoperire a infracțiunilor? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Regimul de muncă supraîncărcat al funcționarilor organelor de drept
2. Asigurarea materială și tehnică insuficientă a funcționarilor organelor de drept
3. Nivelul înalt de profesionalizare a infractorilor și tănuirea abilă a infracțiunilor comise
4. Goana după indicatori înalți de descoperire a infracțiunilor

5. Aprecierea activității organelor de drept în baza indicatorilor cantitativi de descoperire a infracțiunilor
6. Coruptibilitatea unor funcționari
7. Nivelul scăzut de pregătire profesională a unor funcționari ai organelor de drept
8. Alte cauze (specificați) _____

3. Cunoașteți cazuri din propria experiență, când cetățenii doreau să comunice despre o infracțiune comisă, însă din anumite motive sesizarea lor nu a fost acceptată/ înregistrată?

1. Cunoscut astfel de cazuri
2. Nu cunosc asemenea cazuri
3. Îmi este dificil să răspund

4. În opinia Dvs., ce acțiuni ar putea contribui la diminuarea nivelului criminalității latente? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Elaborarea unor noi metodologii de identificare a infracțiunilor latente
2. Perfecționarea metodologiilor existente de identificare a infracțiunilor latente
3. Înlăturarea riscurilor de corupție la etapa soluționării chestiunii privind pornirea unei cauze penale
4. Majorarea numărului funcționarilor organelor de drept
5. Controlul extern al organelor de drept
6. Schimbarea criteriilor de apreciere a eficienței activității organelor de drept

5. În cazul comiterii unei infracțiuni, cum apreciați șansele infractorului de a rămâne nepedepsit?

1. Foarte mari
2. Destul de mari
3. Destul de mici
4. Foarte mici

6. Cum considerați, influențează oare starea materială și nivelul de educație ale infractorului asupra posibilității tănuirii de către acesta a infracțiunii față de organele de drept?

1. Da, influențează
2. Nu influențează
3. Îmi este dificil să răspund

7. În opinia Dvs., din ce cauză cetățenii/ victimele nu sesizează organele de drept despre infracțiunile comise? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Lipsa încrederii în perspectiva descoperirii infracțiunii
2. Frica de infractori, care ar putea ulterior să se răzbune

3. Teama victimei de a deveni publice unele aspecte intime despre ea sau apropiații ei
4. Birocratismul, care generează pierderea timpului prin diferite instanțe
5. Existența reală a unor amenințări din partea infractorului
6. La insistența membrilor de familie, prietenilor sau cunoscuților
7. În urma sfatului oferit de către o persoană care a trecut printr-o asemenea experiență
8. Victima are posibilitatea de a-și apăra interesele prin forme alternative justiției penale
9. Victima consideră prejudiciul cauzat prin comiterea infracțiunii ca fiind nesemnificativ

8. Cum considerați, cât de frecvent cetățenii își retrag sesizările despre infracțiuni?

1. Destul de rar
2. În jumătate din toate cazurile
3. Destul de frecvent

10. În opinia Dvs., principala cauză a infracțiunilor latente este (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Lipsa dorinței cetățenilor de a sesiza organele competente despre infracțiuni
2. Iraționalitatea procesuală a intentării dosarelor penale care nu ar avea o perspectivă judiciară
3. Nedorința de a înregistra unele dosare penale care ar diminua procentul descoperirii infracțiunilor
4. Tendința de a diminua volumul de lucru
5. Indicațiile șefilor
6. Alte cauze (specificați) _____

11. Rugăm să comunicați unele informații despre Dvs.:

Sexul:

1. Masculin
2. Feminin

Vârsta:

1. 18-24 ani
2. 25-29 ani
3. 30-49 ani
4. 50 de ani și mai mult

Studiile:

1. Superioare
2. Juridice superioare

Mulțumim pentru colaborare!

Anexa 7. Chestionar cu privire la criminalitatea latentă adresat cetățenilor

CHESTIONAR

Prin acest chestionar, solicităm respectuos să contribuiți la realizarea studiului criminologic cu privire la criminalitatea latentă, expunându-vă propria opinie la întrebările adresate mai jos (prin încercuirea variantei corespunzătoare de răspuns):

1. În decursul ultimului an, ați fost martor sau victimă a unei/ unor infracțiuni?

1. Da
2. Nu
3. Îmi este dificil să răspund

2. Dacă ați fost victimă a unei infracțiuni, specificați ce infracțiune/ infracțiuni a fost comisă în privința Dvs.?

1. Furt
2. Escrocherie
3. Pungășie
4. Răpirea mijlocului de transport
5. Vătămare intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății
6. Vătămare gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență
7. Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății
8. Violență în familie
9. Alte infracțiuni (specificați) _____

3. V-ați adresat organelor de drept în legătură cu infracțiunea comisă?

1. M-am adresat la poliție
2. M-am adresat la procuratură
3. M-am adresat la alte organe de drept
4. Nu m-am adresat

4. Dacă v-ați adresat organelor de drept, atunci în ce formă?

1. Verbală
2. În scris, prin sesizare
3. Am apelat la serviciul 112
4. În alt mod _____

5. Ce v-a determinat să vă adresați organelor de drept? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Dorința reparării prejudiciului cauzat

2. Speranța că infractorul va fi identificat și pedepsit
3. Prejudiciul cauzat a fost considerabil
4. Consider că așa ar trebui să procedeze fiecare cetățean
5. Scopul de a preveni repetarea unei asemenea infracțiuni

5. Ce măsuri au fost întreprinse de către organele de drept în urma sesizării Dvs.?

1. Sesizarea a fost examinată și ca urmare a fost intentat dosarul penal
2. A fost refuzată primirea sesizării
3. A fost refuzat intentarea unui dosar penal
4. Nu-mi este cunoscută soarta sesizării
5. Altă variantă de răspuns _____

6. În cazul refuzului de a primi sesizarea, care au fost motivele enunțate?

1. Organele de drept sunt suprasolicitate
2. Nu există nici o dovadă că în privința Dvs. a fost comisă o infracțiune
3. Este puțin probabil că infractorul va fi identificat, doar vom pierde timpul în zădar
4. În mare parte Dvs. purtați vina pentru cele întâmplate

7. Dacă nu v-ați adresat organelor de drept, atunci care a fost cauza?

1. Nu am dorit să pierd timpul prin instanțe
2. Am fost reticent(ă) în capacitatea lor de a descoperi infracțiunea
3. Teamă de răzbunare din partea infractorului/ infractorilor
4. Nu am dorit ca informația privind infracțiunea comisă să devină publică
5. Așa m-au sfătuit membrii familiei, prietenii sau colegii care au avut o asemenea experiență
6. Altă cauză (specificați) _____

8. Dacă ați deveni întâmplător martor al unei infracțiuni care a provocat daune sănătății persoanei, veți comunica despre aceasta organelor de drept?

1. Da
2. Nu (nu mă privește)
3. Nu (aceasta este problema victimei)
4. Nu (organele de drept nu sunt capabile să identifice persoana vinovată)

9. Cum considerați, din ce cauză cetățenii nu se adresează organelor de drept atunci când împotriva lor sunt comise infracțiuni? (puteți alege mai multe variante de răspuns):

1. Nu au încredere în faptul că infracțiunea va fi descoperită
2. Le-a fost cauzată o daună nesemnificativă prin comiterea infracțiunii
3. Șansele de recuperare a prejudiciului sunt foarte mici, procedura legală fiind destul de anevoioasă

4. Nu doresc ca unele informații despre activitatea lor să devină publică

5. Alt motiv _____

10. Dacă a-ți fost supus unor acțiuni violente, cum reacționau la aceasta cetățenii din preajmă?

1. Încercau să le reprime

2. Au apelat la serviciul 112

3. Au avut o atitudine indiferentă

4. Au încercat să-l îndreptățească pe infractor

5. Altă variantă de răspuns _____

11. Ați fost în situația de a reprima tentative de comportament ilegal în privința Dvs.?

1. Da, am reprimat și am comunicat despre acest fapt organelor de drept

2. Nu a fost o astfel de necesitate

3. Nu am putut reprima

12. Ați fost parte vătămată în urma unor infracțiuni comise de către funcționarii organelor de drept?

1. Da am fost

2. Nu am fost

3. Altă variantă de răspuns _____

13. Cum ați reacționat la acțiunile ilegale ale funcționarilor organelor de drept?

1. Au fost lăsate fără reacție

2. Am anunțat despre aceasta organele competente (poliție, procuratură, CNA etc.)

3. Mi-a fost frică de răzbunare

4. Le-am făcut o observație verbală

5. Alte acțiuni _____

14. Cum considerați, în cazul comiterii unei infracțiuni, este mare probabilitatea ca infractorul să rămână nepedepsit?

1. Marea majoritate a infractorilor rămân nepedepsiți

2. Este foarte mare

3. Este mare

4. Nu este foarte mare

5. Îmi este dificil să răspund

15. Cum considerați, cu cât criminalitatea reală este mai înaltă comparativ cu cea stabilită de către organele de drept?

1. De 2 ori mai ridicată

2. De 3-4 ori mai ridicată

3. De 5-6 ori mai ridicată

5. De 10 ori mai ridicată

6. Altă variantă de răspuns _____

16. În opinia Dvs., care este riscul de a deveni victimă a unei infracțiuni pe parcursul unui an?

1. Înalt

2. Mediu

3. Scăzut

17. Vă rugăm să comunicați unele informații despre Dvs.:

Sexul:

1. Masculin

2. Feminin

Vârsta:

1. 16-18 ani

2. 18-24 ani

3. 25-29 ani

4. 30-49 ani

5. 50 de ani și mai mult

Studiile:

1. Medii

2. Superioare

3. Altele _____

Domeniu de activitate _____

Vechimea în muncă _____ (ani)

18. În cazul în care doriți, aveți posibilitate de a face unele completări referitoare la problema criminalității latente:

Mulțumim pentru colaborare!

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Varvarici Gheorghii

CV AL AUTORULUI